CRIMEAN TATAR LANGUAGE FOR FOREIGNERS

ECNEBİYLER İÇÜN QIRIMTATAR TİLİ

Oquv qullanması

УДК 811.512.19
А 15

Дякуємо за допомогу у перекладі з арабської мови
Ель Хуссейн Абдаллах

Абібулла Сеїт-Джеліль
А 15 Crimean tatar language for foreigners: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2021. 402 с.

ISBN 978-966-680-992-9

Oquv qullanması, qırımtatar tilini çetel tili olaraq başlanğıç seviyede menimsemesi içün, til, nutuq ve qonuşuv malümatından, em de çeşit ameliy vazifeler, uyğun sarf cedvelleri, ukrain-qırımtatar-ingliz-arap luğatı ve icretçiniñ sözlüginden ibaret.

Derslik qırımtatar tilini ögrengen studentler içün yazıldı. Ondan icretçiler ve qırımtatar tilini bilmek istegen ecnebiyler de faydalana bileler.

Навчальний посібник містить мовний, мовленнєвий і комунікативний матеріал, необхідний для засвоєння кримськотатарської мови як іноземної на елементарному рівні, а також різноманітні практичні завдання, зручні граматичні таблиці, українсько-кримськотатарсько-англо-арабський словник та словничок мігранта.

Для студентів, які вивчають кримськотатарську мову, переселенців, а також усіх іноземних громадян, які прагнуть опанувати кримськотатарську мову.

The textbook contains speech and communicative material necessary for studying the Crimean Tatar language as a foreign language at the elementary level, as well as various practical tasks, convenient grammar tables, Ukrainian-Crimean Tatar-English-Arabic dictionary and dictionary of migrants.
For students studying the Crimean Tatar language, migrants, and all foreigners seeking to learn the Crimean Tatar language.

УДК 811.161.2

ISBN 978-966-680-992-9

© Абібулла Сеїт-Джеліль, 2021
© ПФ «Видавництво "Університетська книга"», 2021

Münderice

FOREWORD

This book is the first and very important step for foreigners who want to learn the Crimean Tatar language.

Consistently and in an accessible form, you will get acquainted with the system of vowels and consonants, the basic models of the transition of stress in words, with the elementary grammar of modern Crimean Tatar language.

Practical orientation tasks will give you the opportunity to communicate in different situations: in the classroom, in the street, at the supermarket, at the bar, in the restaurant, at the doctor's, at the Public Services.

You can easily get acquainted with anybody, learn how to ask questions and to report on facts or events, actions, to express desires, requests, agreement or disagreement, etc.

Working with texts and dialogues will help you to tell about yourself, about your friends, family, house, about your day off, about the capital of Ukraine Kyiv, about the great Ukrainian poet Taras Shevchenko, as well as about Crimea, its native people, nature and culture, the great sons of Ismail Gasprinsky, Ashik Umer, Noman Chelebidzhihan, Bekir Choban-zade and others.

The content of the manual is based on the book "Ukrainian Elementary for foreigners", ed. Tetiana Degtyareva, so the author expresses his great gratitude to the team of authors of the Ukrainian textbook for the opportunity to create a Crimean Tatar version, as well as the head of the Department of Language Training of Foreigners at Sumy State University, Ph.D. in Pedagogics, ass. professor L.V. Bidenko, University Book Publishing House and personally Serhiy Kubrakov for promoting of this publication.

ПЕРЕДМОВА

Посібник, який ви тримаєте в руках, є першою частиною навчального комплексу для іноземців, які вивчають кримськотатарську мову.

Послідовно і в доступній формі ви познайомитеся з системою кримськотатарських голосних і приголосних, основними моделями переходу наголосу в словах, з елементарною граматикою сучасної кримськотатарської мови.

Практична спрямованість завдань дасть вам можливість вільно спілкуватися в різних ситуаціях: на заняттях, на вулиці, по телефону, у супермаркеті, гастрономі, кафе, їдальні, буфеті, у лікаря, у державних службах.

Легко й без проблем ви зможете звертатися, знайомитися будь з ким, вітатися, прощатися, дякувати, вибачатися, ставити запитання й повідомляти про факт чи подію, час і місце дії, висловлювати побажання, прохання, згоду або незгоду, давати оцінку.

Робота з текстами і діалогами допоможе вам розповісти про себе, про своїх друзів, сім'ю, будинок, про те, як ви провели свій вихідний день, про столицю України Київ, про великого українського поета Тараса Шевченка, а також про Крим, його корінний народ, природу та культуру, великих синів Ісмаїла Гаспринського, Ашика Умера, Номана Челебіджихана, Бекіра Чобан-заде та ін.

Зміст посібника укладений на основі видання «Українська мова для іноземців» за ред. Т.О. Дегтярьової (видавництво «Університетська книга»), тому автор виражає велику подяку колективу авторів українського оригіналу посібника за надану можливість створення кримськотатарського варіанту, а також завідувачу кафедри мовної підготовки іноземних громадян СумДУ, кандидату педагогічних наук, доценту Л.В. Біденко, видавництву «Університетська книга» та особисто Сергію Кубракову за сприяння його виданню.

MUQADDEME

Eliñizdeki qullanma qırımtatar tilini ögrengen ecnebiyler içün oquv taqımınıñ birinci qısmı ola.

Siz qırımtatar sozuq ve tutuqları teşkilâtınen, söz urğusınıñ esas istisnalar imsellerinen, zemaneviy qırımtatar tiliniñ başlanğıç sarfınen izçenli ve qolay bir şekilde tanış olursıñız.

Vazifelerniñ ameliy doğrultıluvı türlü vaziyetlerde: derste, yolda, telefondan, tükânda, qavehane, aşhane, musafirhanede, ekimde, köç hızmetinde ve iş tapuv mesleatçısınen serbest qonuşmağa imkân bere.

Siz qolay ve meselesiz muracaatta buluna, bir-de birinen tanış ola, selâmlaşa, sağlıqlaşa, minnetdarlıq bildire, afu soray, sual bere ve belli bir fakt ya da vaqianı, areketniñ yer ve vaqtını bildire, istek, rica, razı oluv ya da olmayuvını ifadeley, qıymet kese bilesiz.

Metin ve dialoglarnen çalışuv sizge özüñiz, dostuñız, aileñiz, eviñiz aqqında, raatlıq künüñiz nasıl keçkeni aqqında, Ukrainanıñ paytahtı Kyiv aqqında, Qırım aqqında, onıñ tamır halqı, tabiatı ve onıñ medeniyeti, şu cümleden İsmail Gasprinskiy, Aşıq Ümer, Noman Çelebicihan, Bekir Çoban-zade ve dig. ulu insanlar aqqında ikâye etmege yardım eter.

Derslikniñ mündericesi ‘Ecnebiyler içün ukrain tili’ – muarrir T.O. Değtâröva (‘Universıtetska knığa’ neşriyatı) neşiri esasında tertip etilgen ki, müellif, mezkür şaheserniñ müellifler taqımına özleriniñ ilmiy işlemeleri ve tevsiyelerinen samimiy paylaşqanları içün, em de Sumı devlet universitetiniñ ecnebiylerni til tarafından azırlav kafedrasınıñ başlığı L.V. Bidenko, TOV «VTD ‘‘Universıtetska knığa’’» neşriyatı ve şahsen S.Ğ. Kubrakov’ğa bu qullanmanı neşirge azırlamağa razılıq berip qoltutqanları içün, özüniñ büyükten-büyük minnetdarlığını bildire.

Birinci bölük

FONETİKANIÑ KİRİŞ KURSU

QIRIMTATAR ELİFBESİ

Aa	a	Gg	ge	Qq	qı	Pp	pe	Vv	ve
Bb	be	Ğğ	ğı	Ll	le	Rr	re	Yy	yı
Cc	ce	Hh	hı	Mm	me	Ss	se	Zz	ze
Çç	çe	Iı	ı	Nn	ne	Şş	şe		
Dd	de	İi	i	ñ	ñı	Tt	ta		
Ee	e	Jj	je	Oo	o	Uu	u		
Ff	fe	Kk	ke	Öö	ö	Üü	ü		

A a B b C c Ç ç D d E e F f G g Ğ g H h

I ı İ i J j K k Q q L l M m N n ñ

O o Ö ö P p R r S s Ş ş T t U u Ü ü

V v Y y Z z

D E R S 1

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

[a]	a-a-a	*Aa*	a-a-e	e-a-e	a-a-ı
[o]	o-o-o	*Oo*	o-u-ı	o-a-a	o-o-ı
[u]	u-u-u	*Uu*	u-u-ı	u-a-a	a-u-a
[ı]	ı-ı-ı	*Iı*	ı-ı-ı	ı-a-ı	ı-a-ı
[e]	e-e-e	*Ee*	e-i-e	e-e-i	ı-e-e
[i]	i-i-i	*İi*	i-i-e	a-i-a	i-a-e
[ö]	ö-ö-ö	*Öö*	ö-e-e	ö-ü-ü	ö-e-i
[ü]	ü-ü-ü	*Üü*	ü-ü-e	ü-e-e	ü-ü-i

Vazife 2. Oquñız.

a-u-a	u-a-u	u-a-a	i-i-a	i-a-ı	ı-a-u
o-u-a	o-o-a	o-a-ı	i-e-e	i-â-e	i-i-ü
u-a-ı	ı-ı-u	a-u-ı	ü-e-i	ü-â-a	ö-ü-e
ı-ı-a	ı-e-e	a-ı-a	ö-ü-i	ö-ö-ü	ü-e-e
ı-a-a	a-o-u	a-e-i	a-â-a	â-i-i	e-i-a

a-i-i-e-e-i
o-u-ı-ı-a-a
ü-ü-e-e-i-i

Yy ya-yo-yı-ye-yö-yü-yi
[y] ay-oy-ıy-ey-öy-üy-iy
ay

Vazife 3. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Nn na-no-nu-nı-ni
[n] an-on-un-ın-in
Nn

a-na	na-an
o-nı	no-nı
u-nu	nu-un
e-ne	ne-en
i-ni	ni-in
ana	

Mm ma-mo-mu-me-mi
[m] am-om-um-ım-im
Mm

a-ma	ma-am
o-mo	mo-om
u-mu	mu-um
e-me	me-em
i-mi	mi-im
anam	

Bb ba-bo-bu-bı-bi
[b] ab-ob-ub-ıb-ib
a-ba ba-ab
o-bo bo-ob
u-bu bu-ub
e-be be-eb
baba, babam
ana-baba, ana-babam.
Menim ana-babam.

Tt ta-to-tu-tı-ti
[t] at-ot-ut-ıt-it
a-ta ta-at
o-to to-ot
u-tu tu-ut
e-te te-et
tata, tatam
Menim tatam.
Menim bitam.

Vazife 4. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Ll la-le-lı-li-lâ-lö-lü
[l] al-el-ıl-il-ol-öl-ül
Ll a-la la-al
o-lo lo-ol
u-lu lu-ul
e-le le-el
i-li li-il
el, yel, lâle, alâ, til, altın

Dd da-do-du-dı-de-di
[d] ad-od-ud-ıd-ed-id
Dd a-da da-ad
o-do do-od
u-du du-ud
e-de de-ed
i-di di-id
edi, dedi, de

bala	alma	dede	dayı	yanında
bal	ala	aile	edebiyat	

– Bala anda. – Bala andamı? – E. (E, bala anda.)
– Bala mında. – Bala mındamı? – E. (E, bala mında.)
– Bala andamı? – E, bala anda.
– Bala babadamı? – E, bala babada.

Pp pa-pe-po-pu-pı-pi
[p] ap-ep-op-up-ıp-ip
Pp a-pa pa-ap
o-po po-op
e-pe pe-ep
u-pu pu-up
ı-pı pı-ıp
i-pi pi-ip
piyade, paalı, apay.

Rr ra-re-ro-ru-rı-ri
[r] ar-er-or-ur-ır-ir
Rr a-ra ra-ar
o-ro ro-or
e-re re-er
u-ru ru-ur
ı-rı rı-ır
i-ri ri-ir
bir, tiri, perde, bar, baar, bayır,
ordu, orta, para.

Piyade yolda. – Piyade yoldamı? – E, piyade yolda.
Perde paalı. – Perde paalımı? – E, perde paalı.

– Apay mındamı?	– Yol andamı?	– Penir barmı?
– Mında (Apay mında.)	– Anda. (Yol anda.)	– Bar. (Penir bar.)

Vazife 5. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Qq qa-qo-qu-qı-qi
[q] aq-oq-uq-ıq-iq
Qq a-qa qa-aq
o-qo qo-oq
u-qu qu-uq
ı-qı qı-ıq
i-qi qi-iq

Ğğ ğa-ğo-ğu-ğı
[ğ] ağ-oğ-uğ-ığ
Ğğ a-ğa ğa-ağ
o-ğo ğo-oğ
u-ğu ğu-uğ
ı-ğı ğı-ığ

Qol, aq, qara, oq, yoq, balıq, qulaq, yaqın, Qırım, qırımtatar, Quran, ağa, bağ, dağ, aqay, ayaq, tayaq, qaymaq, qar, qan, qapu, qalem.

Menim eki qolum, eki ayağım, eki qulağım bar.

Qırım – yarımadadır. Babam balıq tuttı.

– Ağam qayda?	– Mektep qayda?	– Bağ dağdamı?
– Ağañ orduda.	– Mektep ortada.	– Yoq, bağ bayırda.

Bu, qoldır.

Vazife 6. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Ss sa-so-su-sı-si-se
[s] as-ös-üs-ıs-is-es

Ss a-sa	sa-as	asma – ösme	ast-üst-art
o-so	so-os	otsa – esme	osal-esir
u-su	su-us	suq – saq	sürt-sert
e-se	se-es	say – soy	saqt-sükütt
ı-sı	i-si	salı – siya	sara-serin

sarma	sayı	ses	pasport
soy(-sop)	sport	sanat	dost
süt	ders	Sayle	Sabriye

Sarma-dolma yasala. Qaymaq ve penir bar. Sarımsaq ve biber yoq. Qırım Qara deñiz yalısındadır.

– Pasport qayda?	– Para qayda?	– Tatam qayda?
– Pasport yanımda.	– Para kisede.	– Tatañ derste.

Sayle seniñ tatañmı?	– Ayder seniñ ağañmı?
Sayle menim tatamdır.	– Ayder menim ağamdır.

Zz za-zo-zu-ze-zi
[z] az-ez-ız-iz-oz-öz
Zz a-za za-az
o-zo zo-oz
ü-zü zü-üz
e-ze ze-ez
i-zi zi-iz
az, zarar, qaz, qız, azıq

– Azığıñ barmı?	– Aş azırmı?	– Qızıñ östimi?
– E, bar.	– E, azır.	– E, östi.

Vazife 7. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Şş şa-şe-şı-şi-şu-şü
aş-oş-eş-ış-iş-üş
a-şa şa-aş
e-şe şe-eş
ü-şü şü-üş
ö-şö şö-öş
i-şi şi-iş
şu, şöyle, iş, şeer, şeker

Bu, iştir.	Şöyle yap.	Şu maale.	İş budır.
Bu, şeerdir.	Bu da şeerdir.	Bu, şeerdir.	Bu ise qasabadır.
Bu, ağamdır.	Bu da ağamdır.	Bu, ağamdır.	Bu ise tatamdır.

– Şeer qayda? – Şeker qayda?
– Anda. – Yanıñda.

Vazife 8. Diñleñiz, tekrarlañız. Vezin imsellerine baqıp oquñız.

´	_ ´	_ _ ´	_ _ _ ´
ve	ise	balalar	balalarım
ders	ana	analar	anaları
bu	bunı	babalar	merametli
şu	şunda	şaqalar	şaqacılar
o	öyle	yırlamaq	raatlanmaq
men	menim	oynamaq	Abibulla
sen	seniñ	aşamaq	böyleliknen
o	olar	olarnı	olarnıñki
biz	bizim	bizimki	tarafımız
siz	siziñ	siziñki	sözlerimiz

Vazife 9. Cümlelerni oquñız.

Bu, banktır.

Bu, evdir.

Bu, aphanedir.

Vazife 10. Cümlelerni oquñız.

Bu, anamdır.
Bu, babamdır.
Bu, anam ve babamdır.

Bu, Bekirdir.
Bu, Saniyedir.
Olar ağa-qardaşlar.

Bu, haritadır.

Mında Ukraina ve Qırım bar.

Vazife 11. Diñleñiz, tekraralañız. Oquñız.

Hh ha-ho-hu-hı-hi
[h] ah-oh-uh-ıh-ih
Hh a-ha ha-ah
o-ho ho-oh
e-he he-eh
ı-hı hı-ıh
i-hi hi-ih
han, halq, Alla(h)
Qırım hanlığı

Gg ge-gi-gö-gü-gâ
[g] eg-ig-ög-üg-âg
Gg e-ge ge-eg
i-gi gi-ig
ö-gö gö-ög
ü-gü gü-üg
â-gâ gâ-âg
ög, eger, ruzgâr, gemi
Bu, Boğdandır. Bu ise Ğannadır.
Olar dostlar.

Kk kâ-ke-ki-kö-kü
[k] ak-ek-ik-ök-ük

kün, ki, kibi, kiraz, kitap, kelin, köz, kök, kölge, köşe, küzgü, küneş, küreş, kâtip, kâğıt, kömür, köpek, tikân, kiriş, ötmek
kirmek, körmek, kötermek, köstermek, kelmek, ketmek
Bu, kelindir. O, dülber.
Bu, köbetedir. O, lezetli.
Küneş bulutlar artına saqlandı.

Vazife 12. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Ff fa-fo-fu-fe-fi-fı
[f] af-of-uf-ef-if-ıf
Ff a-fa fa-af
o-fo fo-of

Vv va-vo-ve-vi
[v] [w] av-ev-uv-üv
Vv a-va va-aw
e-ve ve-ew

e-fe fe-ef
u-fu fu-uf
ü-fü fü-üf

foto, bufet, sınıf, arif

u-vu vu-uw
ı-vı vı-ıw
i-vi vi-iw

ev, qave, vatan, ana-Vatan, suv, dava, evde, evge, vaquf, avtobus, qavehane.

Bu, qulaqtır.

Bu, ayaqtır.

– Çanta qayda?
– **O**, mında.

– Fotosuret qayda?
– **O**, anda.

– Tatañ qayda?
– Evde. (**O**, evdedir.)

Vazife 13. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Yy

Yy [y] ay-ıy-iy-oy-ey-uy-üy-öy — ay, keyf, miy, qoy, köy, toy, kiymek, qaytmaq,

ya-yı-yi-yo-ye-yu-yü-yö — yapraq, yigit, yol, yedi, yürek, yuzum, yuqu, yük, yüz, yüzük, yürmek, yip, yigirmi, yibermek, yıqılmaq, qıyıq, yıl, yılan, yıldız, yırlamaq, yımşaq, yımırta, dayı, eyi

Geray, Zeytulla, Yunus, Yusuf, Yaqup, Yaya, Yahya, Şeyhmambet, Hayali, Hayri, Teyfuq, Suleyman, Sufyan, Seyyar, Seyfulla, Niyazi, Muzeyin, Hayser, Qaybulla, Ziyadin, Zevay, Daniyar, Bayram, Beytulla, Bahtiyar, Aydın.

Adaviye, Aybar, Aybike, Aygül, Aysel, Ayşe, Aliye, Asiye, Aqtotay, Beyye, Beyan, Vasfiye, Zeyde, Züleyha, Zodiye, Zülfiye, Edaye, İnayet, Lâmiye, Levaye, Leyla, Leniyar, Mayre, Mayye, Naciye, Nadiye, Nayle, Niyare, Rayme, Rebiya, Sayme, Sebiya, Seyare, Sultaniye, Uriye, Üryane, Usniye, Fevziye, Hayriye, Şeyde, Şaziye, Şevqiye.

Vazife 14. Oquñız.

Bu, A arfidir. Bu, O arfidir. Bu, U arfidir. Bu, B (be) arfidir. Bu, C (ce) arfidir. Bu, V (ve) arfidir. Bu, Q (qı) arfidir. Bu, Ğ (ğı) arfidir.
Bu, [ö] sesidir. Bu, [ü] sesidir. Bu, [ı] sesidir. Bu, [ç] sesidir. Bu, [k] sesidir. Bu, ñ (ñı) arfidir. Bu, [ñ] sesidir. Bu, Z (ze) arfidir. Bu, [z] sesidir.

– Bu kim? – Bu Bilâldır.
– Bu kim? – Bu Miyaserdir.
– Bu kim? – Bu Abibedir.
– Bu kim? – Bu anamdır.
– Bu kim? – Bu anamdır.
– Bu kim? – Bu babamdır.

Vazife 15. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Ağa.	Bu ağañmı? – E, ağam.
Server.	Bu Servermi? – E, Server(dir).
Tomas.	Bu Tomasmı? – E, Tomas(tır).
Baba.	Bu babañmı? – E, babam.
O.	Bu omı? – E, odır.
Qız.	Bu qızıñmı? – E, qızım.
Ana.	Bu anañmı? – E, anam.
Anna.	Bu Annamı? – E, Anna(dır).

Vazife 16. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

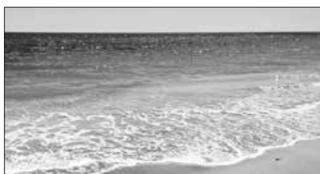
ñ añ-oñ-eñ-ıñ-iñ-öñ-üñ-uñ

eñ-keñ-tañ-soñ

göñül	yañı	yeñ	onıñ
deñiz	eñqas	çañ	soñki
sıñır	seniñ	siziñ	oñ
maña	oñaytlı	biñ	añlamaq

– Seniñ luğatıñ qayda?
– Menim luğatım mında.

– Telefonıñ cebiñdemi?
– E, telefonım cebimde.

Bu deñizdir.

Bu almadır.

Bu, lampattır.

Vazife 17. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Jj ja-je-jı-ji

[j] a-ja ja-aj

o-jo jo-oj

u-ju ju-uj

e-je je-ej

janr, jurnalist, ajderha, jonglör, jaket, jüri, juvuldamaq

Şimdi ders. Bu defterdir. Bu da menim kitabım. Mecmua mında.

– Bu tahtamı?	– Dolap qayda?	– Maşna qayda?
– E, bu tahtadır.	– Dolap anda.	– O, anda.
– Bu kim?	– Bu kim?	– Yataqhane qayda?
– Asan.	– Bu, Oksana.	– O, anda.
– O, müendismi?	– O, müendismi?	– Ya turaq qayda?
– E, o, müendis.	– E, o, müendis.	– O, mında.

Vazife 18. Cümlelerni oquñız.

Babam qayda?	– Tatam qayda?	– Dolap qayda?
Babañ mında.	– Tatañ mında.	– Dolap anda.
Oğluñ qayda?	– Alma ve armut qayda?	– Qave ve şeker qayda?
Oğlum anda.	– Olar mında.	– Qavenen şeker mında.
Ağañ qayda?	– Ali, fotoñ qayda?	– Asiye, suv qayda?
O, anda.	– O, mında.	– O, anda.

Vazife 19. Cevaplarnı yazıp oquñız. O, anda, mında, evde sözlerini qullanıñız.

Nümüne: – Dostuñ qayda? – O, evde.

Edem qayda?	– Tatañ qayda?	– Enver, oyuncaq qayda?
Esma qayda?	– Aliye, ağañ qayda?	– Anam, fotoñız qayda?

Vazife 20. Cümlelerni nümünege baqıp tertip etiñiz. Yazıñız.

Nümüne: – Anañ qayda? – Mında. (Anam mında.)

Sözler: pasport, qave, Meliya, baba, bala, ev, Riza, yuzum.

Vazife 21. Cümlelerni nümünege baqıp tertip etiñiz. Yazıñız.

Nümüne: – Ağañ qayda? – Anda. (Ağam anda.)

Sözler: luğat, oğul, deñiz, foto, tata, Meryem, Asan.

Vazife 22. Cümlelerni nümünege baqıp tertip etiñiz. Yazıñız.

Nümüne: – Tatañ qayda? – Tatam evde. (O, evde.)

Sözler: baba, ağa, bita, ana, Ayder, İrına, Abdulla.

Vazife 23. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Çç	ça-ço-çu-çı-çi-çe	***Cc***	ca-ce-cı-ci-co-cu
[ç]	aç-oç-uç-ıç-iç-eç	***[c]***	ac-ec-ıc-ic-oc-uc
Çç	a-ça ça-aç	***Cc***	a-ca ca-ac
	o-ço ço-oç		o-co co-oc
	u-çu çu-uç		u-cu cu-uc
	i-çi çi-iç		i-ci ci-ic
	e-çe çe-eç		e-ce ce-ec

çay, içmek, çiberek, keçmek, tınçlıq, çıqmaq, çoqraq, çift, çin, çalmaq

oca, can, cedvel, filcan, cezve, cian, emce, cemaat, cemiyet, canlı, ceviz.

– Bu kim?
– Bu ocadır.

– Bu ne?
– Bu qalemdir.

– Qave qayda?
– Qave cezvede.

Vazife 24. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Bu ağamdır. Bu tatamdır. Bu parktır. Bu Tomastır. Bu Mariyadır. Bu anamdır. Bu babamdır. Bu luğattır. Bu balıqtır. Bu Selimedir. Mında banktır. Anda merkezdir.

Vazife 25. Cümlelerni oquñız.

Bu evdir.

Mında damdır.

Bu sınıftır.

Mında ocadır.

D E R S 2

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

L* → *[l] = la, lı, lo, lu — laf, laqırdı, bal, almaq, sol

→ ***[l']*** = le, li, lö, lü, yl, lâ — lezet, gül, lâle, leylek, boylu, talebe

– Bu kim?
– Bu – Adile.

– Turaq qayda?
– Turaq solda.

– Yataqhane qayda?
– O, sol tarafında.

– Bu ne?
– Bu güldir.

– Bu kim?
– Bu alam.

Vazife 2. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Ş* → *[ş] = ş + a, o, e, i, ı, u, ü — arqadaş, şapke, şarf, poşta, aş, şan
şiir, töşek, şeer, şüret, şair, şeñ, şeker

Bu siziñ şiirleriñiz?
E, menimki.

– Siziñ arqadaşlarıñız qayda?
– Mında(lar).

Vazife 3. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

N* → *[n] = n + a, o, e, i, ı, ü — onı, olarnı, bunı, bularnı, şunı, şularnı
hastahane, nümüne
menim, seniñ, onıñ, olarnıñ

– Bu № 3 poliklinikamı?
– E.
– Arslan talebemi?
– E, o talebedir.

– Hastahane qayda?
– O, anda.
– Bu kim?
– Bu ekimdir.

Vazife 4. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

T* → *[t] = t + a, e, i, ı, o, ö, u, ü — suret, altı, tayaq, tolu, turmaq, aytmaq, tögerek, tuz, teren, tiymek, teşekkür, teneffüs, çetel, tükân, ötmek, kütüphane, tarih, aqiqat, teatro, til

– Tair ekimmi?
– E, o ekimdir.

– Bu kim?
– Bu tatañ. Bu da tizeñ.

– № 6 vazife qayda?
– O, defterdedir.

Vazife 5. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

D → ***[d]*** = d + a, o, u, ı, i, e — daa, dua, evde, dayı, deve, defter, qadın, demek, qardaş, daima, dost, dünya, doquz, dülber, doğru, dört, diger, deñişmek

– Bu kim?	– Defter qayda?	– Ana-babalarıñız qayda?
– Bu studenttir.	– Mında.	– Olar mındalar.
– Ya bu kim?	– Ya vazife?	– Ya ağa-qardaşlarıñız?
– Bu da studenttir.	– O da mında.	– Olar evdeler.
– Saba şerifiñiz hayırlı olsun!	– Kün şerifiñiz hayırlı olsun!	– Aqşam şerifiñiz hayırlı olsun!
– Sizge de hayırlı olsun!	– Sizge hayırlı olsun!	– Sizge de hayırlı olsun!
– İşleriñiz nasıl?	– Er şey yahşımı?	– Özüñizni nasıl duyasız?
– Sağ oluñız! Yahşı.	– E, bir qarar.	– Sağ oluñ. Yahşım (Bir qararım).

Bu qızdır.

Bu, konditer.

Vazife 6. Diñleñiz, tekraralañız. Oquñız.

Q → ***[q]*** = q + a, o, u, ı, i — qol, daq(i)qa, qısmet, qıymet, qız, qadın, qomşu, qara, qave, qatıq, yataqhane, aqay, quvet, qırq, yapraq, yaqın

Bu qadındır.

Mında hastahane qayda olğanını aytsañız.
– O, anda, sol taraftandır.
– Ya aphane qayda?
– O, mında, sağ taraftadır.

– Bu, kim olğanını aytsañız.
– Bu ocadır.
– Ya bu kim?
– Bu, student Maviledir.

Vazife 7. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

H* → *[h] = h + a, o, u, ı, i — yahşı, han, hanlıq, hane, hayırlı, hayırlamaq, hasta, hata, horaz, hoş, halq, hızmet, hıyar, hurma

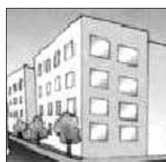
Kyiv – paytahttır. Aqmescit de paytahttır.

Qurşun qalem qayda olğanını aytsañız.
– O, mındadır.
– Ya qalem?
– Anda. (O, andadır.)

– Teatr qayda olğanını aytsañız.
– O anda, sol taraftadır.
– Ya Noman Çelebicihan soqağı?
– O, mındadır.

Bu soqaqtır.

Mında ev bar.

Bu masadır.

Bu kürsüdir.

Bu satıcıdır. Bu ise satın alıcıdır.

– Bu kim olğanını aytsañız.
– Bu Qadırdır.
– Qadır qırımtatarmı?
– E, qırımtatar.

– Bu kim olğanını aytsañız.
– Bu Tarastır.
– Taras ukrainmi?
– E, ukrain.

Vazife 8. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

S* → *[s] = s + a, e, ı, i, u, ü, o, ö — sayı, sene, sol, sağ, sağlıq, sayğılı, saray, sevmek, saymaq, satmaq, suv, soqaq, soyad, susmaq, süt, sögmek, siz, derslik

– Anton belorusmı?
– E.

– Hansaray bugün açıqmı?
– E, açıq.

– Taksi qayda?
– Mına o.

Bu emşiredir.

Bu avtoçilengirdir.

Bu tuzdır.

Vazife 9. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Z →[z] = z + a, e, o, ı, i, u, ü, ö — gazet, muzey, zaman, biz, siziñ, zeytün, zümrüt, zurna, zengin, zenaat, zarar (=ziyan), zıncır, kündüz

Bular do´stlar.

– Zeytüniñiz barmı?
– E, bar. Qapıp baqıñız.

– Bu, ne olğanını aytsañız.
– Bu nümünedir (örnektir).

Vazife 10. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

M →[m] = m + a, e, o, ı, i, u, ü, ö — meydan, mektep, mektüp, erametli, mışıq, yardım, mana, metin, mürekkep, muhtar, minmek, minnetdarlıq, memnün, müdir, memuriyet, mecmua, meselâ, mesele, müim, mıh, müendis

Ukraina – memlekettir. Türkiye de memlekettir.

– Siziñ yeriñiz qayda?
– Menim yerim mında.

– Ekskursiya bugünmi?
– E, bugün.

– Taksi qayda toqtay?
– Mında toqtay.

Bu pomidordır.

Bular muacirlerdir (icretçilerdir).

Bu köç hızmetidir.

Bu pasporttır.

Vazife 11. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

P* →*[p] = p + a, e, ı, i, o, u, ü

poşta, park, sport, lampat, paalı, polis, pişmek, piyade, perde, penir, pek, parça, parmaq, parlamaq, papuç, pıçaq

– Şimdi teneffüsmi?
– E.

– Poşta qayda olğanını aytsañız.
– O, anda.

– Derslik qayda?
– Mında. (Mına o)

Bu pianodır.

Vazife 12. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

B* → *[b] = b + a, e, i, ı, o, ö, u, ü

bir, bar, ber, baba, bala, bita, bayağı, burma, bugün, bütün, saba, bereket, sabır, bayraq, bal, bıltır

Bu icretçidir.

Bu da icretçidir.

– Tanış oluñız, bu Emil ve Sevildir. Olar icretçilerdir.

Vazife 13. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

F* → *[f] = f + a, o, u, ı, i, e, ü

telefon, şarf, teneffüs, fizika, film, faal, fayda, farq, fikir, fil, fiil, fiyat, fuqare, fındıq, furuncı

Bu hurmadır.

– Mında qavehane qayda olğanını aytsañız.
– O, anda, sol tarafta.

– Bu siziñ telefonıñız(mı)?
– E.

Vazife 14. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

R* →*[r] = r + a, e, i, ı, u, o

metro, tarihçı, arqadaş, derya, baar, sarı, dört, razılıq, Qırım, Quran, Oraza, Qurban, bayram, minare, rale, kürsü, qart, qartiy, ruhset, ukrain, renk, resim, raat, iri

Bu çantadır.

Bu tramvaydır.

(Öz) soyadıñıznı aytsañız.
(Menim) soyadım Aliyev.

– № 1 tramvaymı?
– E.

Vazife 15. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

K* →*[k] = k + e, â, i, ü, (a)

kâpik, keñ, kir, kirmek, ketmek, kitap, kino, ekim, kim, kimse, tekrar,

kerek, kün, kündüz, kira, körmek, kötermek, köstermek, külmek, kök, köy, köz, küneş, kümüş, kâğıt, tükân, köpek, eski

! Kyiv, Hreşçatık

–Aytsañız, bu, eki közlü (odalı) evmi?
–E.

– Kinoteatr qayda olğanını aytsañız.
– Anda.

G** → **[g] = g + e, i, â, ü, ö, (a)

gaz, gemi, gece, gizlemek, gögercin, göl, göñül, güzel, gügüm, gül, gümrük, günâh, köpegim

Bu kiriştir.

Bu çıqıştır.

Y** → **[y] = y + a, o, ı, e, i, ü, ö

ayat, yer, yel, yol, yoq, yedi, yekâne, yapraq, ay, yıldız, yarıq, yahşı, yataq, sayı, dayı, ayt, yigirmi, Yalta, yuqu, yüz, yaz, yuzum, yürek, yorğan, coymaq, yüzük, yağ, yaqmaq, yavaş, yavluq, yağmur, yazmaq, yazıq, yalı, yalan, yaqın, yañı, yanmaq, yanında, yapmaq, yardım, yarım, yasaq, yaş, yaşamaq, yaşayış, yayın, yuvmaq

Bu hıyardır.

– Bu kim olğanını aytsañız.
– Bu menim dostumdır.
– Ya onıñ zenaatı nedir?
– O, müendistir.

– Mında musafirhane qayda olğanını aytsañız.
– O, mında, sağ tarafta.
– Ya kinoteatr?
– O, anda.

Vazife 16. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Ç* →*[ç] = ç + a, e, ı, i, u, ü, o, ö

çay, çiy, çüy, çerik, çiberek, çal, çuqur, çıraq, çızma, çuval, çift, çeçek, çoq, çipçe, çirkin, çibin, çet, çeşit, çeşme, çöl, çanaq, çamur, çekmek, çezmek, çalmaq, çıqmaq, çağırmaq

! plaşç

Bu erkektir.

Bu şeadetnamedir.

Bu erkektir. O, qaçaq. Bu şeadetnamedir. Bu ise malümat kâğıtıdır. Mında bizim şeylerimiz: çanta, arqa çantası, paketler.

– № 1 ofis qayda olğanını aytsañız.
– O, sağ tarafta, anda.

– Kim anda?
– Bağışlañız, bu menim.

– Bu kimniñ telefonı?
– Menimki. (Bu, menim telefonım.)

– Bu kimniñ arqa çantası?
– Menimki.

– Ediye, bu kim?
– Bu, menim dostum.
– Ya kim o?
– O, ocapçedır.

– Timur, bu kim?
– Bu, menim ağam.
– Ya kim o?
– O, ocadır.

Bu polistir.

Bu qurucıdır.

– Siz kim olğanıñıznı aytsañız.
– Men polis hadimim.
– Ya siz kimsiz?

– Kün şerifiñiz hayırlı olsun! Siz studentsizmi?
– E, men studentim.

– Men ise qurucım.	– Ya o, kim?
– Bağışlañız, universitet qayda?	– O, menim dostum.
– O, anda.	– Bağışlañız, siz kimsiz?
– Sa′ğ oluñız.	– Sa′ğ oluñız.

Vazife 17. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

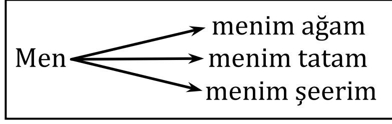
C →[c] = c + a, e, ı, i, o, u, ü — oca, ocapçe, can, cami, cilek, cenk, cebe, cep, Canköy, Aqmescit, cıymaq, accı, sıcaq, cıllı, cümle, cevap, cedvel, cuma, mecmua, cadde, ecnebiy, cenüp, cail, ceviz, cezve, cansız, cemaat, cemiyet, caymaq

– Siz kim olğanıñıznı aytsañız.	– Kün şerifiñiz hayırlı olsun! Siz kimsiz?
– Men icretçim.	– Men qaçaqım.
– Soyadıñız ne(dir)?	- Siziñ soyadıñız nedir?
– (Menim) soyadım Bilâlov.	– (Menim) soyadım ... .

Vazife 18. Oquñız. Telâffuzına emiyet beriñiz.

bir	metin	mektüp	universitet
kim	film	derslik	kütüphane
eki	küreş	fakültet	sınıf odası
üç	altı	ekim	qurşun qalem

D E R S 3

Vazife 1. Oquñız.

a)

menim ağa**m**	seniñ ağa**ñ**	onıñ ağa**sı**
menim baba**m**	seniñ baba**ñ**	onıñ baba**sı**
menim ev**im**	seniñ ev**iñ**	onıñ ev**i**
menim qulağ**ım**	seniñ qulağ**ıñ**	onıñ qulağ**ı**
menim köz**üm**	seniñ köz**üñ**	onıñ köz**ü**

b) Bu me′nim. Men Fadmem. Bu menim qorantam. Menim Seit-Celil babam, Hatice anam, ağa-qardaşlarım Seitveli, Remzi ve Fevzi, tatalarım Asiye ve Aliye. Bular da menim dostlarım – Ayşe ve Bekir.

Bu menim memleketimdir. Menim memleketim Ukrainadır. Bu da Qırımdır. Menim ana-Vatanımdır.

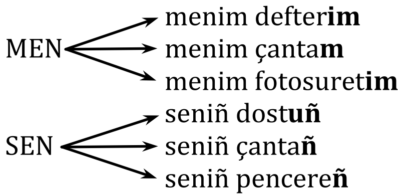
Bu menim soqağımdır. Bu Amethan Sultan soqağıdır. Bu menim evimdir. Bu 5 sanlı evdir.

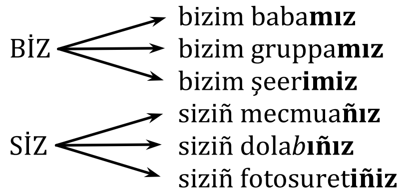
Bu menim odamdır. Mıında menim masam, setim, menim kilimim, menim kürsüm, menim pencerem, menim fotosuretlerim.

Vazife 2. Oquñız.

– Alime, bu kim?
– Bu, menim Hayser ağam.
– Enver, bu kim?
– Bu, menim Esma dostum.

– Ümer, bu kim?
– Bu, menim Meliya dostum.
– Amdi, bu kim?
– Bu, menim Noman dostum.

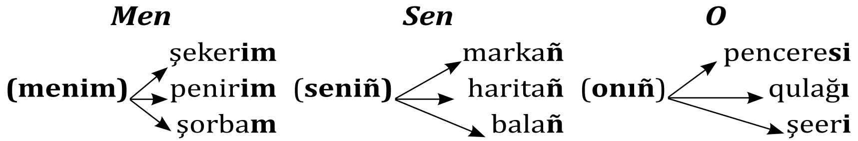

Vazife 3. Cümlelerni oquñız.

Bu, menim yerim. Mında menim çantam. Anda menim telefonım.
Bu fotosurettir. Mında menim Ayder ağam. O, icretçi.
Bu, menim Rayme tatam. O, evde.
Bu, menim evim. Anda menim babam.
Bu, Eyvazdır. O, menim dostum.
Bu fotosurettir. Mında Yalta. Bu menim şeerimdir.

Bizim	Siziñ	Olarnıñ
Vatanımız	tuvğanlarıñız	arzusı
sportçumız	tiliñiz	penceresi
babamız	anañız	qavehanesi

Vazife 4. Cedvelni sözlernen tolduruñız.

menim	*seniñ*	*onıñ*	*bizim*	*siziñ*	*olarnıñ*
balam	qulağıñ	avası	raqamlarımız	işhaneñiz	sesleri

Sözler: anam, haritañız, dünyamız, balıqları, sanı, raqamlarımız, qavehanesi, şekeriñ, dersiñiz, balam, avası, çantañız, peniriñ, şorbası, işhaneñiz, fotocıhazım, qulağıñ, icretçisi, icretçilerimiz, fotosureti, babam, arfi, sesleri, aphaneñiz, bankı, penceremiz, parkıñız, gruppası, meyva suvlarımız, bağçası, haritañ, suvları, şeeriñiz, tükânıñ, avamız, tiliñ.

Diqqat etiñiz!
ve ~ -nen, ile
Bu, Bekir **ve** Aliye.
Bu, Asan**nen** Üsein.
Bu, ana **ile** bala.

Vazife 5. Oquñız.

Bu evdir.

Mında ana ve bala.

Bu haritadır.

Mında Qırım bar.

Şimdi ders kete.

Mında icretçiler bar.

Bu çantadır.

Mında havuçnen lahana bar.

Bu turaqtır. Mında avtobus bar.

Bu fotosurettir. Mında İbraim ağam.

Vazife 6. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Tanış oluñız, bu Talâttır.
Bu Ğalebe caddesidir. Mında poliklinika, poşta, tükânlar.
Kyiv paytahttır. Aqmescit de paytahttır.
Menim dostum ocadır.
Bu kinoteatrdir. Şimdi mında ‘Evge’ ve ‘Haytarma’ filmleri kösterile.
Bu menim odamdır. Sağ tarafta – pencere, sol tarafta – masanen kürsüler.
Bu kiosktır. Mında zarfnen markalar.
Mında menim sınıf odam, anda ise raatlıq odam.
Bu menim ocapçem. Anda onıñ qalemi.
Bu tükândır. Mında kiriş, anda çıqıştır.
Bu menim Meltem dostum. Mında onıñ odası. Anda onıñ gitarası.

<table>
<tr><th colspan="2">ñ</th><th>ö – [ö]</th><th>ü – [ü]</th></tr>
<tr><td rowspan="2">ortasında</td><td rowspan="2">soñunda</td><td>birinci ecada</td><td rowspan="2">birinci ve siyrekçe ekinci ecada</td></tr>
<tr><td>d, t, s-ten soñ</td></tr>
<tr><td>deñiz, soñki, mañlay, maña, saña, oña, diñleñiz</td><td>soñ, çañ, tañ, keñ, eñ, siziñ, seniñ, onıñ</td><td>töşek, söz, dört, tökmek</td><td>üç, süt, tütün, tüş, dülber, tükân, üstünde, tüşünmek, türkiy, cüyrük</td></tr>
</table>

Vazife 7. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Bu Yarınadır.	Bu Yuriydir.	Bu anam, babam, me′nim.
Yarına addır.	Yuriy addır.	Bu menim ailemdir.

Bu beş sanlı kvartiradır. Mında qırımtatar qorantası otura. Bu baba Akimdir ve oğul Yusuftır. Baba – müendis, oğul da – student. Mına olarnıñ kompyuteri. Bu ana Meryemdır. O, ekimdir. Şimdi olar evdeler.

Vazife 8. Sözlerni yazıp alıñız, urğunı qoyuñız, em, telâffuzına diqqat etip, oquñız.

Nümüne: *ana´m*

Derste, bir, balalar, babası, icretçiler, turaqtır, harita, evdir, evimiz, balıq, tatamdır, tarih, şekersiz, Alina, Muslim.

Vazife 9. Cümlelerni nümünege baqıp tertip etiñiz. Yazıñız.

Nümüne: Bu evdir.

Sözler: ayaq, dolap, masa, qulaq, qol, kürsü.

Vazife 10. Cümlelerni tamamlañız.

Bu ... .

Bu ... .

Bu ... .

Bu ... .

Sözler: ekim, ev, çanta, qız, el.

Diqqat etiñiz!

Baş şekil	**Haber vazifesinde**
Remzi	Remzi´dir
ağa(m)	ağa´(m)dır
süt	sü´ttir
aş	a´ştır

Muracaat etüv şekilleri

Sayğılı cemaat! Sayğılı vatandaşlar!
Hanum ve efendiler! Arqadaşlar!
Anam! Anaçığım! Babam! Babaçığım!
Qartbaba(m)! Dede(m)! Qartana(m)! Bita(m)!
Canım! Dostum! Tuvğanım! Qardaşım!
Asan ağa(m)! Zeynep tize(m)! Emce! Dayı! Ala!
Ocam! Saime oca(m)!
Müfti azretleri!

– Babam, siz qaydasız?
– Men mındam. Ya sen qaydasıñ?
– Men evdem.
– Lenyara oca! Bu – Lenure.

Vazife 11. Oquñız.

– Enver, bu kimdir? – Bu dostumdır.
– Ayşe, bu – kim? – Bu – menim meslekdeşim.

Vazife 12. Oquñız.

Bu fotosurettir. Mında – mennen Yusuf.
Bu Kyiv şeeridir. Mında – turaq. Anda – Milliy Meclis.
Bu haritadır. Anda – Ukraina. Mında – Qırım. Qırım Ukrainadır.

– İbraim, bu kimdir?	– Bu Yusuftır.
– Tükân qayda?	– Tükân mında.
– Esma, Elfiye qayda?	– Elfiye evde.
– Sudaq şeeri qayda?	– Sudaq anda.
– Bu kimdir?	– Bu menim İbraim ağamdır.

Vazife 13. Cümlelerni nümünege baqıp tertip etiñiz. Yazıñız.

Nümüne: *Bu Muhammeddir. Bu Esmadır. Bu Muhammednen Esmadır.*

Sözler: ağam, tatam; şıra, suv; penir, şorba; qış, yaz; ana, bala; Roman, Anton; Saniye, Abbas; ev, azbar; pite, şeftali; baba, oğul.

Vazife 14. Sözlerni oquñız, telâffuzına diqqat etiñiz.

Tatam, tilim, malümat kâğıtı, pencere, fotosuret, çanta, turaq, memleket, raqam, suv, qulaq, icretçi, dost, dostum, dostuñ, şeer, şeeri, pasport, qaçaq, icretçi.

Vazife 15. Cümlelerni nümünege baqıp tertip etiñiz. Yazıñız.

Nümüne: *– Bu kimdir? – Bu anamdır (anañdır, anasıdır).*

– Bu kimdir? – Bu Selimenen Meltemdir.

Baba, oğul, bala, kâtip, Rayme ve İzzet, Alime, Edem, Aysel ve Midat, İmran.

Vazife 16. Öz misalleriñizni qoşuñız.

Menim	**Seniñ**	**Onıñ**	**Bizim**	**Siziñ**	**Olarnıñ**
ses***im***	ses***iñ***	ses***i***	ses***imiz***	ses***iñiz***	ses***i***
ana***m***	ana***ñ***	ana***sı***	ana***mız***	ana***ñız***	anas***ı***
qulağ***ım***	qulağ***ıñ***	qulağ***ı***	qulağ***ımız***	qulağ***ıñız***	qulağ***ı***
köpür***im***					
suv***um***					
köy***üm***					

İhtar: *Olarnıñ ana**sı***, lâkin (*Olarnıñ↓*) ana***lar***ı.

Vazife 17. Noqtalar yerine sözlerni kerek şekilde yazıñız.

Nümüne: – Dostuñ qayda? – ... mında.

– Dostuñ qayda? – ***Dostum*** *mında.*

– Vesiqalarıñız qayda?
– ... mında.
– Fotosı qayda?
– ... anda.

– Dostları qayda?
– ... evde.
– Tatañ qayda?
– ... evde.

– Babañ qayda?
– ... anda.
– Penceresi qayda?
– ... mında.

Vazife 18. Noqtalar yerine *menim, seniñ, onıñ, bizim, siziñ ya da olarnıñ* yazıñız.

Nümüne: *– Bu ... anam(dır). – Bu menim anam(dır).*

Bu ... çantañ. Bu ... işhanesi. Bu ... şeerimiz. Bu ... şirketleri. Bu ... vesiqası. Bu ... qulağım. Bu ... balañız. Bu ... ağañ. Bu ... memleketimiz. Bu ... balığım. Bu ... babañ. Bu ... şeeri. Bu ... dostum. Bu ... fotosı.

Vazife 19. Cümlelerni nümünege baqıp tamamlañız.

Nümüne: *– Bu menim ... . – Bu menim ağam(dır).*

Bu seniñ ... . Bu onıñ ... . Bu bizim ... . Bu menim ... . Bu siziñ ... . Bu olarnıñ ... . Bu bizim ... . Bu olarnıñ ... . Bu menim ... . Bu seniñ ... Bu siziñ ... Bu onıñ... .

Sözler: ana, ağa, memleket, şeer, qulaq, gruppa, şeker, vesiqa, avtobus, dost.

Vazife 20. Menim, seniñ, onıñ, bizim, siziñ, olarnıñ zamirlerini qullanaraq, cümlelerni yekünleñiz.

 Bu ... .

 Bu ... .

 Bu ... .

 Bu ... .

 Bu ... .

Bu ... .

Vazife 21. Sözlerni vezinli imsellerge baqıp oquñız.

´	_´	´_	_´_	_ _ _´	_ _ _ _´
ne	şapke	evdir	anamdır	ocapçe	yataqhane
şarf	dolap	qızdır	babadır	müendis	
çay	mektep		ekimdir	mecmua	
	daa		kölmektir		

Bu kimdir?	***Bu nedir?***
Bu Rizadır.	Bu mekteptir.
Bu baladır.	Bu şeerdir.
Bu Bilâldır.	Bu azbardır.
Bu qırımtatardır.	Bu Vatandır.

Vazife 22. Cedvelge misaller qoşuñız.

а) Bu kimdir? — Bu nedir?
Bu tatamdır. — Bu mecmuadır.
Bu müendistir. — Bu maşnadır.

б) Şarf?	Bu şarf***mı***?	– E, bu şarftır. (– E, şarf.)
Mecmua?	Bu mecmua***mı***?	– E, bu mecmuadır. (– E, mecmua.)
Mektep?	Bu mektep***mi***?	– E, bu mekteptir. (– E, mektep.)
Şeker?	Bu şekermi?	– E, bu şekerdir. (– E, şeker.)
Defter?	Bu deftermi?	– E, bu defterdir. (– E, defter.)
Qalem?	Bu qalemmi?	– E, bu qalemdir. (– E, qalem.)

Bu **kimdir?**	Bu men**im.** Bu sen**siñ.** Bu o**dır.**
Bu **nedir?**	Bu biz**miz.** Bu siz**siz.** Bu olar**dır.**

Vazife 23. Oquñız.

– Bu sensiñmi?
– E, bu menim.
– O, andamı?
– E, o, anda.

– Bu sizsizmi?
– E, bu bizmiz.
– O, mındamı?
– E, o, mında.

– Bu Sizsizmi?
– E, bu menim.

Vazife 24. Oquñız.

а) Bu, bizim derslerimiz. Mında bizim sınfımız. Anda seniñ yeriñ. Anda seniñ defteriñ ve qalemiñ.

б) – Sebiya, bu seniñ defteriñ(mi)?
E, bu menim defterim.
(– E, menimki.)

– Oksana, seniñ defteriñ qayda?
– E, bu menim qalemim.
(– E, menimki.)

– Ayşe, bu siziñ mektebiñiz(mi)?
– E, bu bizim mektebimiz. (– E, bizimki.)

– Kölmegiñ qayda?
– O, mında.

– Ağañız qayda?
– O, evde.

– Bilâl, pencereñiz qayda?
– O, anda.

Vazife 25. Cümlelerni nümünege baqıp tertip etiñiz. Yazıñız.

Nümüne: *Bu anamı? – E, ana. – E, bu anadır.*

Sözler: oğul, Tomas, pasport, baba, tata, ağa, çanta, sınıf, malümat kâğıtı, İndira.

Vazife 26. Cümlelerni nümünege baqıp tertip etiñiz. Yazıñız.

Nümüne: *– Bu Eminemi?*
– E, bu Eminedir.
– E.

Sözler: ana, baba, Resül, Ali, oğul, tata, qardaş, Zarema, dost, arqadaş.

Vazife 27. Cümlelerni nümünege baqıp tertip etiñiz. Yazıñız.

Nümüne:

– Bu seniñ dostuñmı?
– E, menim dostum. (– E, menim(ki).)

– Bu … …?
– …, … .

– Bu … …?
– …, … .
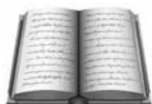

– Bu … …?
– …, … .

– Bu … …?
– …, … .

– Bu … …?
– …, … .

– Bu … …?
– …, … .

Vazife 28. Sözlerni yazıñız, urğunı qoyuñız.

Nümüne: *maşna´ – maşna´dır, defte´r – defte´rdir.*

Mektep, dolap, şarf, şapke, şokolad, yataqhane, çay, mecmua, müendis, lampa, kitap, qız.

Vazife 29. Noqtalar yerine *menim, seniñ onıñ, bizim, siziñ*-nen beraber sözlerni kerek şekilde yazıñız.

Nümüne: *Bu ... mecmua.. . – Bu* ***menim*** *mecmuam.*

а) *Menim.*
Bu ... defter.. . Bu ... maşna.. . Bu ... qulaq(//ğ).. . Bu ... ağa.. . Bu ... ana.. .

б) *Seniñ.*
Bu ... şarf.. . Bu ... mektep(//b).. . Bu ... şiir.. . Bu ... şapke.. . Bu ... yer.. . bu ... şeker.. . Bu ... çanta.. .

c) *Bizim.*
Bu ... televizor... . Bu ... pencere.. . Bu ... bala.. . Bu ... işhane.. . Bu ... şeer.. . Bu ... defter.. . Bu ... dost.. .

d) *Siziñ.*
Bu ... defter.. . Bu ... ağa.. . Bu ... kitap(//b).. . Bu ... ana.. . Bu ... şeer.. . Bu ... yataqhane.. . Bu ... mecmua.. . Bu ... gruppa.. . Bu ... çanta.. . Bu ... qavehane.. .

Vazife 30. Cümlelerni nümünege baqıp yekünleñiz.

Nümüne: *Bu menim ... . – Bu menim* ***şarfımdır.***

Bu bizim ... . Bu siziñ ... . Bu menim ... . Bu seniñ ... . Bu menim ... . Bu seniñ ... Bu siziñ ... . Bu seniñ ... . Bu bizim ... . Bu menim ... . Be bizim ... . Bu siziñ ... . Bu bizim ... . Bu siziñ ... .

Sözler: mecmua, şapke, mektep, maşna, şokolad, qulaq, dost, arqadaş, şeer, harita, marka, ana, şeker, qardaş, baba, fotosuret, yer, işhane.

Vazife 31. Metinni oqup, ikâye etiñiz.

a) Bu menim dostumdır. Onıñ adı Keşfeddin. O, qırımtatar. O, icretçi. Onıñ ana-Vatanı – Qırım. Onıñ tuvğan şeeri – Aqmescit. Onıñ yañı Vatanı – qıtaiy Ukraina. Onıñ qorantası andan uzaq. Mına onıñ fotosı. Mında onıñ anası, babası, qartbabası, bitası, qız ve oğlan qardaşları. Onıñ babası – ekim. Anası – ev bikesi. Qartbabası – müendis. Bitası – nefaqacı. Qardaşı – mektep talebesi. Qız qardaşı da mektep talebesi.

b) Bu menim dostumdır. Onıñ adı Pakize. O, qırımtatar. O, Qırımda yaşay. Onıñ ana-Vatanı – Qırım. Onıñ tuvğan şeeri – Canköy. O, qorantasınen beraber yaşay. Onıñ aqayı – iş adamı, olğu – aydavcı, qızı – mektep talebesi, qaynanası – ev bikesi.

Ekinci bölük

SARF: KİRİŞ

D E R S 4

1. – Bu kitápmı? – E, bu kitáptır. – Ya bu nedir? – Bu da kitaptır.	2. – Siziñ adıñız ne? (Adıñız nedir?) – Menim adım Oksana. – Bu kimniñ defteri? – Menimki. (Bu, menim defterim)
3. – Bu, Bağçasaráydır. O ise Kyivdir. – Bu – Bağçasaray, o ise – Kyiv.	

O	***Olar***	***Yalğama***
oca	oc***alar***	-a, -ı -o, -u ☐ + -lar
kitap☐	kitaplar	
talebe	taleb***eler***	-e, -i -ö, -ü ☐ + -ler
söz	söz***ler***	

Diqqat etiñiz!
Sa***a***t – saatl***e***r

Vazife 1. Óquñız.

ağa – ağalar
bağça – bağçalar
sınıf – sınıflar
tata – tatalar
qardaş – qardaşlar
mektep – mektepler
pencere – pencereler
şeer – şeerler
söz – sözler
qalem – qalemler
raqam – raqamlar
köpür – köpürler
qulaq – qulaqlar
terek – terekler
köy – köyler

Vazife 2. İsimlerni çoqluqta yázıñız.

Nümüne: *turaq – turaq***lar**, *ders – ders***ler**, *raqam – raqam***lar**.

sınıf – ...
yapraq – ...
pasport - ...
uçaq – ...
defter – ...
mecmua – ...
lampat – ...
cemidan – ...
tata - ...
çanta – ...
dost – ...
dolap – ...
söz – ...
qulaq – ...
pencere - ...
şeer – ...
terek – ...
köy – ...

Vazife 3. Oquñız.

– Bu deftérmi?
– E, bu – defter.
– Ya bu ?
– Bu da defter.
– Bu – şeérmi?
– E, bu – şeer.
– Ya bu ise?
– Bu da şeerdir.

– Bu mecmuámı?
– E, mecmua.
– Ya bu ?
– Bu ise luğat.
– Bu – cemidánmı?
– E, bu – cemidan.
– Bu ise?
– Bu ise çanta.

– Bu ne?
– Bu – yapraqlar.
– Ya bu?
– Bu da yapraqlar.
– Bu kim?
– Bu – icretçi.
– Ya bu kim?
– Bu da icretçi.

Vazife 4. Sual bériñiz.

– ... ...?
– E, ekim.
– ... ...?
– Bu da ekim.

– ... ...?
– E, sınıf.
– ... ...?
– Bu ise zal.

– ... ...?
– Bu – mektep.
– ... ...?
– Bu ise klub.

Vazife 5. Oquñız.

Bu – anam. Bu ise babam.
Bu – menim ağam. Bu ise tatam.
Bu – kitap. Bu ise defter.
Bu – süt. Bu ise yağ.
Pencere sol tarafta.
Dolap ise sağ tarafta.

Bu – anam, bu da babam.
Bu – ağam, bu da tatam.
Bu kitap, bu da defter.
Bu süt, bu da yağ.
Pencere solda, dolap da sağda.

Bu – Andriy. O, evde. Bu – onıñ odası. Solda – onıñ masası. Sağda – dolabı. Ögde – pencere. Andriy mecmua oquy.

1. Andriy qayda?
2. Bu kimniñ odası?
3. Masası qayda?
4. Ya dolabı?
5. Pencere qayda?
6. Andriy ne yapa?
7. Andriy ne oquy?

Bu – Lesâ. O, evde.

1. Bu kimdir?
2. Lesâ qayda?
3. Bu kimniñ odası?
4. Onıñ yatağı qayda?
5. Onıñ masası qayda?
6. Mecmua qayda?
7. Lesâ ne yapa?

– Siziñ adıñız nedir?	**– Menim adım Yevgeniya.**
men – menim	Menim adım Alina.
sen – seniñ	Seniñ adıñ Serğiy.
o – onıñ	Onıñ adı Dmıtro. Onıñ adı Polina.
biz – bizim	Bizim adımız Elvina ve Üryane.
siz (sizler) – siziñ	Siziñ adıñız Sofiya ve Ruzana.
olar – olarnıñ	Olarnıñ adı Yana ve Tetâna.

Bu **sénsiñ.**	**Seniñ** adıñ nedir?	Menim adım Ava.
Bu **sízsiz.**	**Siziñ** adıñız nedir?	Bizim adımız Arzı ve Mavile.
Bu **sizlérsiz.**	**Siziñ** adıñız nedir?	Menim adım Muslim.
Bu **ódır.**	**Onıñ** adı nedir?	Onıñ adı Arslan.
Bu **olárdır.**	**Olarnıñ** adı nedir?	Olarnıñ adı Qadır ve Fikret.

Vazife 6. Oquñız.

Selâmlaşuv ve sağlıqlaşuv sekilleri

Saba şerifiñiz hayırlı olsun!	Sizge de hayırlı olsun! / Sizge de şay olsun! / Hayırğa qarşı!
Kün şerifiñiz hayırlı olsun!	
Aqşam şerifiñiz hayırlı olsun!	
Geceñiz hayır!	Hayırğa qarşı!

Méraba(ñız)!	Méraba(ñız)!
Selâm aléyküm (Selâm!)!	Aléyküm selâm!
Sağlíqnen qálıñız!	Sağlíqnen bárıñız!
Körüşkénce!	Körüşkénce!

Vazife 7. Oquñız.

İşler(iñ/+iz) nasıl?

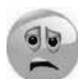
 Mükemmel!

 Pek yahşı.

 Yahşı.

 Zararsız.

 O qadar yahşı degil.

 Yarámay.

 Fena.

 Müşkül.

Ya seniñ işleriñ nasıl? – Ya siziñ işiñiz nasıl?

1. – Selâm!
   – Seniñ adıñ ne?
   – Men Yaqúbım.
   – Pek memnűnim!
   – Men ise Rustémim. Sen icretçísiñmi?
   – E.
   – Men de.
   – İşleriñ nasıl?
   – Bir qarar.
   – Ya seniñ işleriñ nasıl?
   – Sağ ol, yahşı.
2. – Selâm aleyküm!
   – Aleyküm selâm!
   – Sen Ukrainada sığınaq qıdırasıñmı?
   – E, men Ukrainada sığınaq qıdıram.
   – Seniñ adıñ ne?
   – Menim adım Asan.
   – Ya seniñki?
   – Enver.
   – Pek memnünim.
   – Men de körüşkenimizden memnünim.

3. – Selâm! Men Avam.
– Pek memnünim! Men Eminim.
– Men sığınaq qıdıram. Ya sen?
– Men de sığınaq qıdıram.
– Körüşkenimizden memnünim!
– Aynı.
4. – Merabañız!
– Merabañız. Men siziñ mesleatçıñízım. Menim adım Ğanna. Ya siziñ adıñız ne?
– Menim adım Usein.
– Siz sığınaq qıdırásızmı?
– E.
– Körüşkenimden memnű́nim! Kéliñiz, beraberlikte iş baqáyıq. İşleriñiz nasıl?
– O qadar yahşı degil. Meseleler tübündem.
– Çezecéktirmiz aysa.

Vazife 8. Oquñız.

1. Bu – menim dostum. Onıñ adı Mustafa. O, icretçidir.
2. Bu – menim dostum. Onıñ adı Ava. O, icretçidir.
3. Mına bizim mesleatçımız. Onıñ adı Viktor İvanoviç.

Vazife 9. Seniñ ve dostlarıññıñ adı ne olğanını ayt.

Vazife 10. Oquñız. Nümünege baqıp yázıñız.

Nümüne: *Men icretçim. ... adım Ayder. –*
Men icretçim. ***Menim*** *adım Ayder.*

Men icretçim.	... adım Mardjina.
Sen ekimsiñmi?	... adıñ Fevzimi?
O, müendis.	... adı Amet.
O, menim dostumdır.	... adı Hanna.
Sizler qaçáqlarsızmı?	... adlarıñız Ahmed ve Karimamı?

	O	Olar
Men	menim *dostum*	menim *defter**ler**im*
sen	seniñ *cemidanıñ*	seniñ *soy***lar***ıñ*
biz	bizim *şeerimiz*	bizim *şemsiye**ler**imiz*
siz	siziñ *tatañız*	siziñ *arqadaş**lar**ıñız*
o	onıñ *sütü*	onıñ *iş**ler**i*
olar	olarnıñ *odası*	olarnıñ *mektübi*

Bu – ménim. Menim yatağım, menim yerim, menim cemidanım, menim çantalarım mındadır.

Bu – sénsiñ. Bu – seniñ defteriñ, seniñ qalemiñ, seniñ vazifeñ, seniñ luğatlarıñdır.

Bu – Abdi. Bular – onıñ oğlan qardaşı, onıñ qız qardaşı, onıñ arqadaşlarıdır.

Bu – Hánna. Bu – onıñ lampası, onıñ mecmuası, onıñ fotoları, onıñ mektüpleridir.

Bular – bízmiz. Bizim sınfımız, bizim tahtamız, bizim penceremiz, bizim dolabımız mındadır.

Bular – sízsiz. Siziñ ötmegiñiz, siziñ sütüñiz, siziñ qaveñiz, siziñ bananıñız mındadır.

Bular – Ali ve Alim. Bu – olarnıñ luğatı, olarnıñ kitabı, olarnıñ fotosı, olarnıñ mecmuasıdır.

Vazife 11. Oquñız. Suallerge cevap beriñiz.

a) Menim adım – Ayşe. Menim soyadım – Memet. Men mektep talebesim. Men icretçim. Bu da menim anamdır. Onıñ adı – Selime. O, ekimdir. O da icretçi. Bu – menim babamdır. Onıñ adı – Tair. O, jurnalisttir. O da icretçi. Bu – menim ağamdır. Onıñ adı – Musa. O da mektep talebesi ve icretçidir.

b) Onıñ adı Sayle yoqsa Selimémi?
Onıñ soyadı Amet yoqsa Envérmi?
O, talebe yoqsa studéntmi?
O, qaçaq yoqsa icretçími?
Bu, onıñ anası yoqsa bitasímı?
Onıñ adı Meryem yoqsa Feridémi?
O, emşire yoqsa ekímmi?

O, qaçaq yoqsa icretçími?
Bu, onıñ babası yoqsa qartbabasímı?
Onıñ adı Raim yoqsa Remzími?
O, jurnalist yoqsa ocámı?
O, qaçaq yoqsa icretçími?
Bu, onıñ ağası yoqsa arqadaşímı?
Onıñ adı Memet yoqsa Asánmı?
O, qaçaq yoqsa icretçími?
O, talebe yoqsa studéntmi?

– Bu – kimniñ defteri? **–** ***Menimki.*** **Bu –** ***menim*** **defterim.**

	Men	**Sen**	**O**	**Biz**	**Siz**	**Olar**
Kimniñ? / Neniñ?	menim	seniñ	onıñ	bizim	siziñ	olarnıñ

Vazife 12. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

– Bu – kimniñ mecmuası? – Menimki. Bu – menim mecmuam.
– Bu – kimniñ kitabı? – Menimki. Bu – menim kitabım.
– Bu – kimniñ alması? – Menimki. Bu – menim almam.
– Bu – kimniñ qalemleri? – Menimki. Bu – menim qalemlerim.

Vazife 13. Oquñız.

1. Bu – kimniñ şarfı? – Menimki.
2. Alime, bu – kimniñ kölmegi? – Bu – onıñ kölmegi.
3. Bu – kimniñ şapkesi? – Bu – onıñ şapkesi.
4. Bu – kimniñ vazifesi? – Bu – onıñ vazifesi.
5. Enver, bu nedir? – Bu – luğat.
6. Kimniñ? Seniñkimi? – Elbet, menimki.

Vazife 14. Bir-biriñizden sorañ. Cevap beriñiz.

Bu – kimniñ arqadaşı? Bu – kimniñ mektebi? Bular – kimniñ qardaşları? Bu – kimniñ fotosı? Bu – kimniñ gruppası? Bu – kimniñ penceresi? Bu – kimniñ tatası? Bu – kimniñ babası? Bu – kimniñ bananı? Bu – kimniñ vazifesi? Bu – kimniñ pulları (markaları)? Bu – kimniñ talebesi?

Vazife 15. Şeyler kimniñ olğanını sorañ.

Bu – menim dolabım. Bu – onıñ ötmegi. Bu – olarnıñ lampası. Bu – siziñ vesiqañız. Bu – bizim maşnamız. Bu – siziñ yağıñız. Bu – menim şekerim. Bu – onıñ balığı. Bu – siziñ sütüñiz. Bu – olarnıñ penceresi. Bu – seniñ luğatıñ.

Vazife 16. Sözlerni çoqluqta yazıñız.

Dolap, müendis, dost, ağa, mecmua, tata, şeer, malümat, icretçi, zal, sınıf, söz, cemidan, pasport, luğat, yer.

Vazife 17. Noqtalar yerine menim, seniñ, bizim, siziñ, olarnıñ zamirinden birisini qoyuñız.

Nümüne: Bu – ... anam. Bu – menim anam.

Bu – ... maşnam. Bu – ... luğatı. Bu – ... defteriñ. Bu – ... parañız. Bu – ... cemidanım. Bu – ... dostumız. Bu – ... yağıñız. Bu – ... kitabımız. Bu – ... mecmuañ. Bu – ... mektüplerim. Bu – ... şeeri.

Vazife 18. Nümünege baqıp suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *– Bu kim?* *– Bu – seniñ qardaşıñ.*
– Bu – seniñ dostuñmı? *– E, bu – menim dostum.*

– Bu – seniñ babañmı? Bu –Useinmi? Bu – siziñ defteriñizmi? Bu – olarnıñ cemidanımı?Bu – Mustafamı? Bu – onıñ çantasımı? Bu – seniñ sütüñmi? Bu – siziñ şeeriñizmi? Bu – Hannamı? Bu nedir? Bu – siziñ elçiligiñizmi? Bu – seniñ dostuñmı?

Vazife 19. Nümünege baqıp suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Seniñ adıñ ne? – Menim adım Abibulla.*

1. Onıñ adı nedir? 2. Seniñ adıñ nedir? 3. Siziñ adıñız nedir? 4. Olarnıñ adı nedir?

Vazife 20. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne: *Menim adım* ***Meryem****. – Ya siziñ adıñız ne?*
Bu – ***Ali****. Bu – kim?*
Bu – ***sınıf****. – Bu – ne?*

Menim adım – **Halide**. Bu – **Selim**. Bu – bizim **mektebimiz**. Bu – **anam**nen **babam**. Bu – menim **ağam**. Biz **icretçilérmiz**.

Vazife 21. Nümünege baqıp cümlelerni tamamlañız.

Nümüne: *Bu – menim şarfım, bu da menim ... . – Bu – menim şarfım, bu da menim* ***şapkem.***

1. Bu – bizim yatağımız, bu da bizim ... . 2. Bu – menim ağam, bu da menim ... . 3. Bu – onıñ çantası, bu da onıñ ... . 4. Bu – siziñ mektübiñiz, bu da siziñ ... . 5. Bu – onıñ alması, bu da onıñ ... . 6. Bu – seniñ luğatıñ, bu da seniñ ... . 7. Bu – olarnıñ kitabı, bu da olarnıñ ... .

Söz şekilleri: defteri, tatam, odamız, cemidanı, zarflarıñız, peniri, mecmuañ.

Vazife 22. Cümlelerge sual beriñiz.

Nümüne: *Bu – pasport. Bu – kimniñ pasportı?*

Bu – vazifeler. Bu – para. Bu – sözler. Bu – cemidanlar. Bu – arqadaş. Bu – qalem. Bu – sarflar. Bu – şokolad. Bu – alma. Bu – maşna. Bu – qız. Bu – oğul. Bu – şeer. Bu – poliklinika.

Vazife 23. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *– Bu – kimniñ mecmuası?(**men**) – Bu –* ***menim*** *mecmuam.*

Bu – kimniñ maşnası? (o) Bu – kimniñ vesiqaları? (biz) Bu – kimniñ luğatı? (o) Bu – kimniñ şarfı? (men) Bu – kimniñ qalemi? (sen) Bu – kimniñ defterleri? (olar) Bu – kimniñ babası? (men) Bu – kimniñ dostu? (o) Bu – kimniñ penceresi? (bizim) Bu – kimniñ malümatı? (siz) Bu – kimniñ parası? (olar) Bu – kimniñ malümatı? (biz).

Vazife 24. Oquñız.

Bu ménim. Menim adım Asib. Men sığınaq qıdıram. Bu – menim ailem. Bu – menim anam. Onıñ adı – Karima. O da sığınaq qıdıra. O, ev bikesi. Bu – menim babam. Onıñ adı – Mohammad. O da sığınaq qıdıra. O, satıcı. Bu da menim qız qardaşım. Onıñ adı – Pervóna. O da sığınaq qıdıra. O, mektep talebesi. Bu ise menim oğlan qardaşım. Onıñ adı – Farhad. O da sığınaq qıdıra ve o da mektep talebesi. Bu da menim dostlarım. Olarnıñ adı Tamim ve Faranaz. Olar qaçaqlar.

Vazife 25. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Bu kim? – Bu – Saniye.*

Bu kim? Bu ne? Bu deftermi? Onıñ adı nedir? Oksana qayda? Mında kimniñ sınfı? Bu kimniñ gruppası? Bu kimniñ yeri? Bu kimlerniñ luğatı?

Vazife 26. Böyle söz birikmelerini yazıñız: menim zamiri + isim.

Nümüne: *menim dostum, menim şeerim, menim mektüplerim.*

Sözler: luğat, ağa, tata, dolap, baba, ana, lampa, süt, çanta, mecmualar, yağ, qulaq, qaşqaval, sözler, defter, qalemler, dostlar, kitap, şeadetname, malümat, yataq, mesleatçı, adliyeci, advokat.

Vazife 27. Sözlerni çoqluqta yazıñız.

Nümüne: *mektep – mektepler*

Lampa, söz, mektüp, malümat, qulaq, qaşıq, pencere, şeer, orman, defter, mecmua, gruppa, pasport, tata, kitap, çanta, dolap, yataqhane, sayı, sınıf, vesiqa, qız.

Vazife 28. Nümünege baqıp suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Bu siziñ kitabıñízmı? – E, menim.*

1. Bu seniñ qardaşıñmı? 2. Bu onıñ çantasımı? 3. Bu siziñ luğatıñızmı? 4. Bu onıñ sınfımı? 5. Bu siziñ şeeriñizmi? 6. Bu onıñ tatasımı? 7. Bu seniñ dostuñmı? 8. Bu siziñ maşnañızmı? 9. Bu onıñ anasımı? 10. Bu onıñ luğatımı?

Vazife 29. Cümlelerni tamamlañız.

Nümüne: *Bu – onıñ .... – Bu – onıñ* ***maşnası.***

Bu siziñ ...? Bu – onıñ ... . Bu – menim ... . Bu – olarnıñ ... . Bu – bizim ... . Bu – onıñ ... . Bu seniñ ...? Bu – menim ... . Bu siziñ ...? Bu seniñ ...?

Sözler: mektep, şeer, dost, ana, luğat, yer, çanta, dost, süt, pencere, arqadaşlar, yataq.

Vazife 30. Yazıñız.

Nümüne: *Oslo – ... . Oslo – bu, şeer. (Oslo şeérdir.)*
AQŞ – ... . AQŞ – bu, memleket. (AQŞ memlekéttir.)

Odessa, Tehran, Ürdün, Filistin, Lviv, Praga, Suriye, Donetsk, Kabul, Ukraina, İran, Varşava, Kongo, Sudan, Kyiv, Berlin, İraq, Meksika, Dimaşq, İsveç, Danimarka.

Vazife 31. Yazıñız.

Nümüne:

Menim	Seniñ	Onıñ	Bizim	Siziñ	Olarnıñ
bağ**ım**	urba**ñ**	boy**u**	mekteb**imiz**	aile**ñiz**	oda**sı**

Sözler: bağça, süt, paket, balıq, kiosk, ana, qurabiye, dezodorant, yer, kitap, tsirk, dost, balkon, baba, qalem, şarf, filcan, mecmua, tata, cümle, arqadaş, anahtar, kise, dondurma, yağ, gazet, pasport, saat, köy, sual, qave, ev, aphane, kürsü, mışıq, soqaq, tort, şeer, şıra, yer yemiş.

Vazife 32. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne:

Bu kim?	***Bu ne?***
ana**m**	kürsü
arqadaş**ım**	qalem

Sözler: qartbaba, yüzbez, qaçaq, süt, Filistinli, yağ, saat, derslik, hayırsever, müendis, suret, baba, çay, şokolad, metro, emşire, pirojnoye, uçaq, dost, qavehane, pirniç, elçilik, Somaliyalı, iqlimlendirgiç, malümat, kürsü, oğlan.

Vazife 33. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne: *Bu ménim.Bu – ... ağam. Bu ... tatam. – Bu – menim ağam. Bu –* ***menim*** *tatam.*

1. Bu sensiñ. Bu – ... ağañ. Bu – ... tatañ.
2. Bu odır. Bu – ... ağası. Bu – ... tatası.
3. Bu bizmiz. Bu – ... ağamız. Bu – ... tatamız.
4. Bu sizsiz. Bu – ... ağañız. Bu – ... tatañız.
5. Bu olardır. Bu – ... ağası. Bu – ... tatası.

Vazife 34. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne: – ... ...? – *Menim adım Asan.*

Seniñ adıñ nedir? *– Menin adım Asan.*

– ... ...? – Menim adım Asiye.

– ... ... ? – Onıñ adı İsmet.

– ... ...? – Onıñ adı Selime.

– ... ...? – Menim adım Meltem.

– ... ...? – Olarnıñ adı Salğe ve Uriye.

– … … …? – Menim adım Amet Bekir oğlu.
– … … …? – Onıñ adı Ayşe.
– … … …? – Onıñ adı Şevket.
– … … …? – Olarnıñ adı Remzi ve Fevzi.
– … … …? – Menim adım Fadme.

Vazife 35. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne:

MENİM	MENİM
dostum, silgiçim, masam, yüzüm, uçağım	yerlerim, balalarım

Sözler: vesiqa, kvitantsiya, şeerler, mektep (p//b), bilet, yataq (q//ğ), müdir, ariza, alma, metro, dolap (p//b), qavehane, turaq (q//ğ), ana-baba, yüzbez, maşna, qurabiye, pirniç, kvartira, arqadaş, evler, mışıq (q//ğ), pirojnoye, bita, anahtarlar, soqaq (q//ğ), tramvay, til, avtobus, ayaqqap (p//b), medeniyet, fotosuret, qulaqlar, saatler, çay.

Vazife 36. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne:

SENİÑ	SENİÑ
oğluñ, qaşığıñ, yüzüñ, şeeriñ, arizañ	qızlarıñ, suretleriñ

Sözler: iqlimlendirgiç, kvartira, dostlar, balkon, yastıq (q//ğ), qartop, köy, cadde, sözler, sığır, vanna, filcanlar, qaydiyet, tavuq (q//ğ), terek (k//g), millet, harita, din, pıçaq (q//ğ), qaşqaval, hocalıq (q//ğ), oğlanlar, qartana, çayník (k//g), qomşu, tükân, cekmece, közler, şeftali, aqaylar, memleketler.

Vazife 37. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne:

BİZİM	BİZİM
bitamız, oğlumız, köyümiz, anahtarımız, dinimiz	ana-baba(ları)mız, memleketlerimiz, közlerimiz

Sözler: şeer, memleket, san, harita, ağa, baş, dondurma, dost, masa, savut, soqaq (q//ğ), köz, qaçaqlar, yer, sançqı, çanta, kurtka, til, banan, söz, tata, süt, luğat, sarı yağ, pirniç, arqadaşlar, vesiqalar, cemidan, telefon, krossovka, çırlama, oda, yağ, alma, qurşun qalem, kâğıtlar, qave, televizor.

Vazife 38. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne:

SİZİÑ	SİZİÑ
arqadaşıñız, anañız, tiliñiz, yoluñız, sözüñiz	vesiqalarıñız, evleriñiz

Sözler: derslik (k//g), kölmek (k//g), mecmualar, arqadaşlar, bağça, pomidor, gazet, alem, yastıq (q//ğ), sabun, disk, çorap (p//b), harita, şeker, ev, köpek (k//g), savut, yataq (q//ğ), masa, dondurma, urba, dost, penir, şeer, silgiç, baba, bardaq (q//ğ), analar, memleket, dolaplar, süt, qave, oyuncaqlar, fond, elçilikler, şokolad, ötmek (k//g).

Vazife 39. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne: *Azıq malları: balıq, pirniç, yağ, tavuq, süt, şeker, ötmek.*

Oda: ____________________

Qoranta: ____________________

Memleket: ____________________

Şeer: ____________________

Ders: ____________________

Meyvalar: ____________________

Sebzeler: ____________________

DERS 5

– Bu kim?
– Bu, Ali.
– O, kim?
– O, icretçi.
– Kemal icretçimi?
– Yoq, o, icretçi degil. O, sığınaq qıdıra.
– Oca oquy, studentler de diñleyler.

Vazife 1. Oquñız. Seslerni doğru telâffuz etiñiz.

San, ders, dost, defter, para, poşta, evde, baba, şeer, olar, pasport, luğat, zarf, arqadaş, malümat.

Diqqat etiñiz!

-nen (ile) = ve Bu, ananen bala. (Bu, ana ile bala.)
Bu, ana ve baba.

Vazife 2. Oğuñız.

Bu, yağ ve süt.	Bu, yağnen ötmek.
Bu, müendis ve ekim.	Bu, qartbabamnen babam.
Bu, oğlan ve qız.	Bu, mektüpnen zarf.
Bu, oca ve diñleyicileri.	Bu, ağamnen tatam.
Bu, tükân ve hastahane.	Bu, poliklinikanen hastahane.

Vazife 3. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne: *Bu, anamnen babam. Bu, anam ve babam.*
Bu, Dilâranen Server. Bu, Dilâra ve Server.

Sözler: icretçi, qaçaq; ağa, tata; süt, suv; baar, küz; ana, qız; turaq, trolleybus; Ayşe, Ali; ev, bağça; baba, oğul; Server, Lenur.

– Bu kim?
– Bu, Enver.
– O, kim?
–O, icretçi.

Men icretçim.	Men	Biz	icretçimiz.
Sen	Sen icretçisiñ.	Siz	icretçisiz.
O müendis.	O	Olar	müendis.
Enver	Aliye müendis.	Enver ve Aliye	müendisler.

Vazife 4. a) Oquñız.

Menim adım Muslim. Soyadım Umer. Men icretçim. Men jurnalístim. Menim meraqlı ve müim işim bar. Bu da menim ailem. Bu, menim apayım. Onıñ adı Emine. O da icretçi. O, ekim. O, pek dülber bir qadın. Bu, menim oğlum. Onıñ adı Marlen. O da icretçi. O, mektep talebesi. O, sportçu. Bu, menim qızım. Onıñ adı Karina. O da mektep talebesi. Em de icretçi. O, pek güzel bir qızçıq.

b) Suallerge cevap beriñiz.

– Onıñ adı Talât yoqsa Muslim?
– Soyadı Umer yoqsa Amet?
– O, icretçi yoqsa qaçaqmı?
– O, müendis yoqsa jurnalistmi?
– Onıñ işi meraqlı ve müimmi?
– Bu, onıñ apayı yoqsa qardaşımı?
– Adı Sayle yoqsa Eminemi?
– O, emşire yoqsa ekimmi?
– O, pek dülber bir qadınmı?
– Bu, onıñ oğlu yoqsa tornumı?
– Onıñ adı Marlen yoqsa Muratmı?
– O, student yoqsa talebemi?
– O, sportçumı?
– Bu, onıñ qızımı?
– Onıñ adı Aslı yoqsa Karinamı?
– O, student yoqsa talebemi?
– O, qaçaq yoqsa icretçimi?

Vazife 5. a) Oquñız.

1. – Bu kim?
– Bu, Mustafa.
– O, kim?
– O, icretçi.

2. – Bu kim?
– Bu, Halil.
– O, kim?
– O, icretçi.

3. – Bu kim?
– Bu, Meryem ve Qadır.
– Olar kímler?
– Olar qaçáqlar.

b) Buña oşağan metinler tiziñ.

Nümüne: *Menim adım Asan. Men icretçim. Bu da menim dostum Mustafa. O da icretçi.*

em = em de = da/de = ve   da/de = ise   ve ≠ ise

ana ve baba = ana-baba

Vazife 6. Oquñız.

Meni adım Leniye. Soyadım İlyas. Men icretçim. Men ekímim. Menim kerekli ve müim bir işim bar. Bu da menim ailem. Bu, menim aqayım. Onıñ adı Talât. O, icretçi. O, jurnalist. O, pek istidatlı. Bu, menim oğlum. Onıñ adı Toqtar. O da icretçi. O, mektep talebesi, em sportçu. Bu, menim qızım. Onıñ adı Anife. O da mektep talebesi. Em de icretçi. O, pek güzel bir qızçıq.

Diqqat etiñiz!   **oğul – oğlum**

e ≠ yoq

– Biştvan icretçimi?
– Yoq, o, icretçi degil. O, qaçaq.

Vazife 7. Oquñız.

a) – Enver qaçaqmı?
– Yoq, o, qaçaq degil. O, icretçi.

b) – Meryem sığınaq qıdıramı?
– Yoq, o, sığınaq qıdírmay. O, qaçaq.

c) – Bu, köç hızmetimi?
– Yoq, bu, köç hızmeti degil. Bu, hayriye fondu.

ç) – Bu, siziñ malümatnameñizmi?
– Yoq, menim degil.

d) – Bu, ruhiyatşınasmı?
– Yoq, bu, ruhiyatşınas degil. Bu, adliyeci.

e) – Bu, Rustemmi?
– Yoq, bu, Rustem degil. Bu, Vaap.

Vazife 8. Nümünege baqıp cümle tiziñ de, onı yazıñız.

Nümüne: *– Bu Alimi? – Yoq, bu Ali degil, bu, Alim. – Yoq, bu, Alim. – Yoq.*

Sözler: Tair, Reşid; tata, dost; Ava, Halide; ağa, dost; bağ, bağça.

Vazife 9. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne: *– Ali icretçimi? – Yoq,... icretçi degil, o, qaçaq(tır).*
– Ali icretçimi? – Yoq, **o**, *icretçi degil, qaçaq.*

– Kaşif qaçaqmı?	– Yoq, ... qaçaq degil, o, sığınaq qıdıra.
– Ferüze emşiremi?	– Yoq, ... emşire degil, kâtibedir.
– Mustafa berbermi?	– Yoq, ... berber degil, kassacı.
– Leyla ev bikesimi?	– Yoq, ... ev bikesi degil, aşçı.
– Halide terbiyecimi?	– Yoq, ... terbiyeci degil, iqtisadiyatçı.
– Satañ studentmi?	– Yoq, ... student degil, talebe.
– Enver ocamı?	– Yoq, ... oca degil, iş adamı.
– Susanna aşçımı?	– Yoq, ... aşçı degil, satıcı.
– İbraim adliyecimi?	– Yoq, ... adliyeci degil, çiftçi.
– Saniye tikicimi?	– Yoq, ... tikici degil, ev bikesi.

Vazife 10. Oquñız. Hatırlañız.

Razı (= e)

– E.	– Razım.
– Pek yahşı!	– Keliştik.
– Pek güzel!	– Síznen bütűnley razım.
– Elbet.	– Siznen bir fikirdem.
– Elbét de.	– Men buña emínim.
– Támam öyle.	

Razı degil (= yoq)

– Yoq.	– Men buña inan**ma**yım.
– Men siznen razı degilim.	– Men siz aytqanıñíznen razı degílim.
– Men asıl siznen razı degilim.	– Bu, ólmaycaq bir şey!
– Men başqa fikirdem.	– (Onıñ asıl) lafı aram.
– Men bundan emin degilim.	
– Siz yañlışasız.	– Asıl öyle degil.

Vazife 11. Nümünege baqıp cümleler tiziñ de, olarnı yazıñız.

Nümüne:

a) – Bu ***seniñ*** *masañ?*	*– E, menim.*
b) – Bu ***seniñ*** *masañ?*	*– Yoq, menim degil. Bu,* ***onıñ*** *masası.*

c) – Bu ***seniñ*** tatañ? – Yoq, menim degil. Bu, ***onıñ*** tatası.
ç) – Bu seniñ ***tatañmı***? – Yoq, bu, tatam degil. Bu, ***dostum.***

Vazife 12. Suallerge cevap beriñiz.

1. Bu seniñ kitabıñ? 2. Bu seniñ defteriñ? 3. Bu onıñ babası? 4. Bu onıñ vesiqası? 5. Bu seniñ ağañ? 6. Bu siziñ fotoñız? 7. Bu onıñ şeadetnamesi? 8. Bu onıñ dostu? 9. Bu siziñ memleketiñiz? 10. Bu bizim icretçilerimiz?

Vazife 13. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

1. – Selâm aleyküm!
– Aleyküm selâm!
– Aytsañız, bu, köç hızmetimi?
– E, bu, köç hızmeti.
– Sağ oluñ.

2. – Merabañız!
– Merabañız!
– Aytsañız, bu, 'İmdat' hayriye fondumı?
– E, bu, 'İmdat' hayriye fondu.
– Sağ oluñ.

3. – Halise, aytsa, canım, bu seniñ vazifeñ?
– Yoq, menim degil. Bu, onıñ vazifesi.

4. – Aliye, aytsa, canım, bu kimniñ vesiqası?
– Menimki. (Bu, menim vesiqam.)

Vazife 14. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Kyiv şeeri – paytahttır.
Aliye – icretçi.
Men icretçim. Ali de icretçi.
Bu onıñ kürsüsi, bu da onıñ kürsüsi.
Bu, menim qalemim, bu da seniñ qalemiñ.
Bu, bizim soqağımız. Mında bizim 'İmdat' hayriye fondumız. Solda tükân, sağda poliklinika.

Diqqat etiñiz!

ayaq – aya**ğı**	yataq – yata**ğı**	istek – iste**gi**	**2, 3 ecalı :** **k → g, q → ğ,** **t → d, p → b**
baylıq – baylı**ğı**	maqsat – maqsa**dı**	ötmek – ötme**gi**	
bayraq – bayra**ğı**	iqtisat – iqtisa**dı**	kitap – kita**bı**	

sın*ı*f – sınfı	is*i*m – ismi	bur*u*n – burnu	**2 ecalı: ı, i, u, ü ↓**
öm*ü*r – ömrü	şek*i*l – şekli	oğ*u*l – oğlu	

ırq – ırqı	et – eti yük – yükü	top – topu	**1 ecalı : –**

Vazife 15. Oquñız.

Kyiv şeeri – paytahttır. Mında Hreşçatik soqağı bar. Anda metro stantsiyası. Bu ise Dnipro. Mında köpürler.

Bu, hayriye fondu. Bu, sınıf. Mında qaçaq ve icretçiler. Anda masa ve kürsüler. Bu, olarnıñ yeri.

Bu, bir gruppa. Mında çetel diñleyiciler. Bu, olarnıñ kitap, defter, qalem ve qurşun qalemleri. Anda ise olarnıñ mesleatçısı. O, ukrain.

Vazife 16. İsimlerni çoqluqta yazıñız.

Nümüne: *icretçi – icretçiler.*

Resim, qaçaq, teatr, aphane, maqale, qız, talebe, hastahane, poliklinika, metin, stadion, bala, diktant, soqaq, defter, student, paytaht, qurşun qalem, masa, yer, zarf, nümüne, ukrain, qadın, Somaliyalı, alman, subet, Kongolı, telefon.

Vazife 17. a) Oquñız.

Mına yatağımız. Mında Anvar ve Kasim. Olar menim qomşularım. Anvar – Suriyeli, Kasim ise – İranlı. Anda olarnıñ masası. Mında olarnıñ tuzu ve meyva suvları. Anvar ve Kasim – dóstlar. Olar dáima berabérler.

b) Cümleni tamamlañız.

Bu, ...

Bu, ...

Vazife 18. a) Oquñız.

Bu, Kıiv şeeri. Bugün ziyaret. Bu, merkez. Mında cadde. Solda teatr ve stadion, sağda ise müzey ve bank. Bu da park. Yaqın bir yerde tükân ve aphane.

b) Suallerge cevap beriñiz.

1. Cadde qayda?
2. Teatr qayda?
3. Müzey qayda?
4. Bank qayda?
5. Stadion qayda?
6. Tükân qayda?
7. Aphane qayda?

Vazife 19. Oquñız. Ezberleñiz.

Muracaat etüv ve cevaplar

– Sizge yardım etmege musaade etiñiz.
– Pek yahşı olur edi. Sağ oluñ.
– Siz maña yardım etip olamázsızmı?
– Ebet, buyurıñız. (– Yoq, yardım etip olamam.)
– .... (qayda?/ne?) ..-nı/-ni aytsañız.
– Maña yardım etip olursızmı?
– Men sizge ne yapıp yardım ete bilem?

Afu sorav

– Bağışlañız!
– Afu etiñiz!
– Bağışlañ meni.
– Ayıp etmeñiz.
– Raatsızlağanım içün bağışlañız.
– Yazıqlar olsun. (Teessüf.)

Minnetdarlıq

– Sağ oluñ. Çoq sağ oluñ.
– Teşekkür. Samimiy teşekkürler.
– Men sizge pek minnetdarım.
– Siz maña pek yardım ettiñiz.
– Siz pek nezaketlisiz.
– Yardımıñız içün teşekkürimni nasıl bildireyim ya?

Laqırdı unsurları

Kerçek ... .
Biraz tüşüneyim... .
Toqtañız ... .
Bir daqqa ... .
Aytalar ki, ...
Menimce, ...
Eñ evelâ ... .
Menim fikrimce, ...
Añlayım ... .
... siz ne ayta bilesiz?
Maña köre ... .
Mesele şunda ki, ...
Doğrusını aytqanda, ...
... siz ne tüşünesiz?
Doğru degil ... .

Vazife 20. Dialoglarnı oquñız.

1. – Selâm alleyküm! Sizge maña yardım etmek ricásında bulunmaq mümkűnmi?
   – Aleyküm selâm! Ebet, mümkün. Men siz içün ne yapa bilem?
   – Men içtimaiy mesleatçínen körüşmek ister edim.
   – Adıñıznı aytsáñız.
   – Abdulla İsmet oğlu Bekir.
   – Siz qaysı şeerdénsiz?
   – Aluştadánım.
   – Vesiqalarıñıznı beriñiz.
   – Búyurıñız.
   – Siziñ mesleatçıñız Feride hanum. 3-odağa bárıñız.
   – Teşekkür.
   – Me´rabañız!
   – Tanış o´luñız: bu, Aliye – mesleatçı. Bu da iş qıdırıcısı.
   – Pek memnü´nim! Serğiy Prışçep, Kyivde´nim.
   – Ho´ş keldiñiz!
   – Sa´ğ oluñ.
   – Siz qırımtatárca yazásıñız?
   – E.

2 – Buyurıñız, bu – siziñ anketañız.

Anketa
Adı: Serğiy.
Soyadı: Prışçep.
Doğuv tarihı: 30.01.1993
Memleketi: Ukraina.
Milleti: ukrain.
Vatandaşlığı: Ukraina.
Dini: hristian.
Statusı: evli.
Zenaatı: arbiy hızmetçi, zabit.
– Buyurıñız, menim anketam.
– Sağ oluñ. Şeadetnameñizni berseñiz.
– Buyurıñız.

D E R S 6

Oca oquy, studentler ise diñleyler.

Oqumaq

men oqúy**ım** — biz oqúy**mız**
sen oqúy**sıñ** — siz oqúy**sı(ñı)z**
o oqu**y** — olar oqúy**lar**

Óqu! Óqu**ñız**!
Asan oqu**y.** Ali ve Yaqup oqú**ylar**.

Vazife 1. Oquñız.

– Kim oquy?
– Men oquyım.
– Kim oquy?
– Sen oquysıñ.

– Kim oquy?
– Biz oquymız.
– Kim oquy?
– İcretçiler oquylar.

Men oquyım. Ali de oquy. Şimdi biz oquymız.

Vazife 2. Oquñız. Suallerge cevap beriñiz.

1. Ruslan metin oquy.
   Kim metin oquy?
   Ruslan ne oquy?
2. İcretçiler sözlerni oquylar.
   Kim sözlerni oquy?
   İcretçiler ne oquylar?
3. Qaçaqlar ariflerni oquylar.
   Ariflerni kim oquy?
   Qaçaqlar nelerni oquylar?
4. Biz vazifeni oquymız.
   Vazifeni kim oquy?
   Biz ne oquymız?
5. Oca diktant oquy.
   Diktantnı kim oquy?
   Oca ne oquy?

Diñlemek

men diñleyim — biz diñleymiz
sen diñleysiñ — siz diñleysi(ñi)z
o diñley — olar diñleyler

Díñle! Díñle**ñiz**!
Osman diñley. Mamut ve Asan diñle**yler.**

Vazife 3. Oquñız.

– Kim diñley?
– Men diñleyim.
– Kim diñley?
– Sen diñleysiñ.
– Kim diñley?
– Aliye diñley.
– Sen diñleysiñmi?
– E, men diñleyim.
– O, diñleymi?
– E, o, diñley.

– Kim diñley?
– Siz diñleysiz.
– Kim diñley?
– Anam ve babam diñleyler.
– Kim diñley?
– Olar diñleyler.
– Siz diñleysizmi?
– E, biz diñleymiz.
– Olar diñleylermi?
– E, olar diñleyler.

Vazife 4. Oquñız.

1. Men dialognı diñleyim. İcretçiler metin diñleyler. Qaçaqlar şiirlerni diñleyler.
   Ruslan radio diñley. Ruslan radionı qayda diñley? O, radionı evde diñley.
   Şimdi ders. Abas oquy, oca ise diñley. Soñ oca oquy, qaçaqlar ise diñleyler. Mina diñlemey.

– Mina, diñlese!

Şimdi İvar ve Tamaz evdéler. İvar radio diñley, Tamaz ise metinlerni oquy.

2. – Tamim şimdi oquymı?
   – E, o, oquy.
   – Ya İvar?
   – İvar radio diñley.

   – Tamim şimdi radio diñleymi?
   – Yoq, o, metinlerni oquy.

Vazife 5. Oquñız. Suallerge cevap beriñiz.

Bu, Bernard, Hohar, Bahtior ve Rima. Olar qaçáqlar. Mında olarnıñ odası. Bu, olarnıñ gruppası. Diñleyiciler diktant yazalar. Bu, olarnıñ ocası. O, metin oquy. Diñleyiciler báşta diñleyler, soñ yazalar.

1. Bu kim?
2. Olar kimler?
3. Bu kimniñ odası?
4. Bu kimniñ gruppası?
5. Bu kimniñ ocası?
6. Oca ne yapa?
7. Diñleyiciler ne yapalar?
8. Olar ne yazalar?

Vazife 6. Nümünege baqıp cümleni tamamlañız.

Nümüne: *Abbas oquy. İzzet de ... . – Abbas oquy. İzzet de oquy.*

1. Nayle oquy. Biz de ... .
2. Men oquyım. Sen de ... .
3. Olar oquylar. Siz de ... .
4. Men radio diñleyim. Olar da radio ... .
5. Siz şiirlerni diñleysiz. Biz de şiirlerni ... .

Vazife 7. Noqtalar yerine *menim, seniñ, bizim* zamirlerini qoyuñız.

Nümüne: Bu, ... mesleatçı.. . Bu, ***bizim*** mesleatçı**mız.**

Bu, ... malümat kâğıtı.. . Bu, ... arqadaşları.. . Bu, ... maqale.. . Bu, ... balaları.. . Bu, ... baba.. . Bu, ... yeri.. . Bu, ... pasportı.. . Bu, ... qomşu.. . Bu, ... harita.. . Bu, ... dostu.. . Bu, ... aphane.. . Bu, ... soqağı.. . Bu, ... pencere.. . Bu, ... fondu.. . Bu, ... yatağı.. . Bu, ... malümatname.. . Bu, ... tükânı.. . Bu, ... ağa.. .

Vaziife 8. Cümlelerni yazıp alıñız, toqtav işaretlerini qoyuñız.

Nümüne: *Siziñ adiñız ne – Menim adım Sunita.*
Siziñ adıñız ne? – Menim adım Sunita.

1. Bu kim	Bu Muna
O kim	O qaçaq
Ya bu kim	Bu da qaçaq. Onıñ adı Rami
Rami icretçimi	Yoq, o icretçi degil. O qaçaq
Bu onıñ babasımı	E, bu onıñ babası
O kim	O sığınaq qıdıra
2. Bu ne	Bu mecmua
Bu onıñ mecmuasımı	Yoq, bu menim mecmuam

Vazife 9. İsimlerni çoqluqta yazıñız.

Nümüne: *kitap – kitaplar*

Suriyeli	poliklinika	sayı
pasport	afğan	yer
dost	hastahane	qulaq
oğlan	aphane	pencere
ukrain	soqaq	söz
kürsü	maqale	şeer
masa	malümatname	köz
ev	paytaht	köy

Vazife 10. Fiillerniñ doğru şeklini tapıp yazıñız.

Nümüne: *Enver oqu.. . – Enver oquy.*

Menim babam radio diñle.. . Menim anam da radio diñle.. . Olar radionı beraber diñle.. . Men radio diñleme.. . Men oqu.. .Ya siz oqu..mı? E, biz oqu.. . Ayşe metin diñle.. . Şeyde oqu.. , biz de diñle.. . Oqu..!

Vazife 11. Nümünege baqıp suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Abdulla oquy. Ya Mavile? – Mavile de oquy.*

1. Biz oquymız. Ya olar?
2. Merziye radio diñley. Ya İzzet?
3. Sen mecmua oquysıñ. Ya o?
4. Olar şiir oquylar. Ya biz?
5. Men sözlerni oquyım. Ya siz?
6. Sen dialog diñleysiñ. Ya Munir ve Halise?
7. Men metin diñleyim. Ya sen?

Vazife 12. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Men, oqumaq, metin. – Men metin oquyım.*

1. Men, tekrarlamaq, sözler.
2. Enver, cevap bermek, ders.
3. Farhad, pişirmek, pilâv.
4. Fikret, süretke almaq, şeer.
5. Emil, oqumaq, metin.
6. Sen, bilmek, vazifeler.
7. Elnara, oynamaq, qaytarma.

8. Medine, diñlemek, radio.
9. Biz, diñlemek, yañılıqlar.
10. Niyara, bilmek, cevaplar.

– Bu kim olğanını bilesizmi?
– E, bilem. (E, bu kim olğanını men bilem.)
– Yoq, bilmeyim. (Yoq, bu kim olğanını men bilmeyim.)

Bilmek

men bil***em***	biz bil***emiz***
sen bil***esiñ***	siz bil***esiz***
o bil***e***	olar bil***e*****ler**
Bil! Bil**iñiz**!	

O, kim	olğanını	men bilem (men bilmeyim).
Onıñ adı ne		
Dostum qayda		
Bu kim		
Bu ne		
Onıñ kitabı qayda		
Kürsü kimniñ Qalem kimniñ Mında foto kimniñ Defterler kimniñ		

Vazife 13. Oquñız.

Bu kim?	– Bu kim olğanını siz bilesizmi?	– Bu kim olğanını men bilmeyim.
O, kim?	– O, kim olğanını siz bilesizmi?	– O, kim olğanını men bilmeyim.
Onıñ adı ne?	– Onıñ adı ne olğanını siz bilesizmi?	– Onıñ adı ne olğanını men bilmeyim.

Mustafa qayda?	– Mustafa qayda olğanını bilmeysizmi?	– O, qayda olğanını men bilmeyim
Ayşe qayda?	– Ayşe qayda olğanını siz bilmeysizmi?	– O, qayda olğanını men bilmeyim.
Bu qurşun qalem kimniñki?	– Bu qurşun qalem kimniñ olğanını siz bilmeysizmi?	– Bu qurşun qalem kimniñ olğanını men bilmeyim.

Vazife 14. Bu kim, o kim olğanını aytıñız. O, qayda?

Nümüne: 1. *– İnna, bu kim olğanını sen bilesiñ?*
– Bu, Afize, bizim ocamız.
2. *Selim, Aliye qayda? – Bilmeyim. (O qayda olğanını men bilmeyim.)*

Vazife 15. Oquñız.

Köç hızmetinde

– Selâm aleyküm! Maña yardım etmeñiz içün sizge ricanen bulunmaq mümkünmi?
– Aleyküm selâm! Elbet, mümkün. Men siz içün ne yapa bilem?
– Maña Ukrainada bulunmaq içün izin ve onıñ müddeti, em de ilâvede berilgen vesiqalar cedvelini ('Qaçaqlar, em de qoşma ve muvaqqat qorçalavğa muhtac olğan şahıslar aqqında' adlı Ukraina Qanunı 7 maddesiniñ 7 qısmı) nasıl almaq mümkün aqqında bilmek kerek.
– Öz adıñıznı aytsáñız.
– Ahmed Svedan.
– Qaysı memleketténsiz?
– İraqtánım.
– Vesiaqalarıñız bármı?
– Búyurıñ. İraq vatandaşlığı pasportı.
– Diger vesiqalarıñız bármı?
– Yoq, yóqtır.
– Sizge aysa Galina hanum – köç hızmetiniñ hadimi mesleat berir. 13-ci odağa barıñız.
– Yardımıñız içün sizge pek memnǘnim.

* * *

– Sabalar hayır! Maña yardım ete bilesizmi?
– Hayırlı olsun! Diñleyim.
– Sığınaq qıdırıcısı statusını almaq içün şartlar ve tertip aqqında esas vesiqalarnıñ cedvelini soraycaq olam.
– Siz qırımtatarca yazasıñızmı?
– Yoq.
– Ya ukraince?
– E.
– Mına sizge anketa. Toldurıñız.

Anketa

Soyadı: Golâm.
Adı: Sunita.
Doğuv tarihı: 27.08.1978.
Memleketi: Afğanistan.
Milleti: afğan.
Vatandaşlığı: afğanlı.
Dini: islâm.
Aileviy vaziyeti: evli.
Zenaatı: oca.
Daima yaşağan memleketiñizni ne vaqıt ve ne sebepten taşlap kettiñiz: 12.05.2006 senesi, siyasiy baqışlarım içün.
Çıqmaq içün akimiyet tarafından iziniñiz barmı: yoq.
Sığınaq ya da qaçaq statusını almaq içün diger memeleketlerge muracaat ettiñizmi: yoq.
Sıñır keçmeñizniñ tarihı ve yeri: 14.05.2006 senesi, 'Borıspil' ava limanı, Kyiv.
Sıñırnı ne vastanen keçtiñiz: uçaqnen.
Şahsıñıznı bildirgen nasıl vesiqalarıñız bar: Afğanistan vatandaşlığı pasportı.
Siz ne – sığınaq qıdırıcısı, qaçaq ya da qoşma qorçalavğa muhtac sahıs statusını almağa isteysiz: sığınaq qıdırıcısı statusını.

– Men anketanı toldurdım.
– Sağ oluñ. Mına sığınaq qıdırıcısı statusını almaq içün esas vesiqalarnıñ cedvelini muntazam etken şartları ve tertibi.
– Siz maña pek yardım ettiñiz.

* * *

– Aytsañız, bu köç hızmetimi?
– E, köç hızmeti.
– Men köç hızmeti hadiminen laf ete bilemmi?
– Elbet, buyurıñ. Ne hususta?
– Men Ukrainada bulunmaq içün izin almaq ve onıñ müddeti, ilâvede berilgen vesiqalar cedveli (‘Qaçaqlar, em de qoşma ve muvaqqat qorçalavğa muhtac olğan şahıslar aqqında’ adlı Ukraina Qanunı 7 maddesiniñ 7 qısmı), em de qaçaq şeadetnamesini nasıl almaq mümkün aqqında bilmek isteyim.
– Siz ukraínce laf etésiñizmi?
– Yoq. Men qırımtatárca laf etem. Men qırımtatárım.
– Vesiqalarıñız bármı?
– Menim iç bir vesiqam yoq.
– Sizge aysa Galina hanum – köç hızmetiniñ hadimi mesleat berir. 7-odağa barıñ.
– Yardım etkeniñiz içün pek memnünim.

* * *

– Selâm aleyküm, bu köç hızmetimi?
– Aleyküm selâm! E, köç hızmeti.
– Sizge muracaatnen bulunmaq mümkünmi?
– Buyurıñ. Men siz içün ne yapa bilem?
– Maña Ukrainada bulunmaq içün izin ve onıñ müddeti, em de ilâvede berilgen vesiqalar cedveli (‘Qaçaqlar, em de qoşma ve muvaqqat qorçalavğa muhtac olğan şahıslar aqqında’ adlı Ukraina Qanunı 7 maddeniñ 7 qısmı) aqqında malümat kerek.
– Siz qırımtatarca yazasıñızmı?
– Yoq.
– Ya ukraince?
– Yoq. Men tek ingliz tilini bilem.
– Sizge anketa, blanklarnı toldurmaq içün yardım kerekmi?
– E.
– Buyurıñ, bu, siziñ anketañız. Onı toldurıñız. Bu – Ali efendi, terciman. O, sizge yardım eter.

– Men anketanı toldurdım.
– Yahşı. Mına qaçaq statusını almaq şartlar ve tertipnen muntazam etilgen esas vesiqalarnıñ cedveli.
– Sağ oluñ, siz maña pek yardım ettiñiz.

Vazife 16. Anketanı nümünege baqıp toldurıñız.

– Adı: ...
– Soyadı: ...
– Doğuv tarihı: ...
– Memleketi: ...
– Milleti: ...
– Vatandaşlığı: ...
– Dini: ...
– Aileviy vaziyeti: (evli/ evli degil)
– Zenaatı: ...
– Daima yaşağan memleketini ne vaqıt ve ne sebepten taşlap kettiñiz: ...
– Çıqmaq içün akimiyet tarafından iziniñiz barmı: ...
– Sığınaq ya da qaçaq statusını almaq içün diger memeleketlerge muracaat ettiñizmi: ...
– Sıñır keçmesiniñ tarihı ve yeri: …
– Sıñırnı ne vastanen keçtiñiz: ...
– Şahsıñıznı bildirgen nasıl vesiqalarıñız bar: …
– Siz ne – sığınaq qıdırıcısı, qaçaq ya da qoşma qorçalavğa muhtac sahıs statusını almağa isteysiz: …
– Ariza bericiniñ müitinde olğan aile azalarınıñ şahsiy malümatı: ...

Qadını

– Adı: ... .
– Soyadı: ... .
– Doğuv tarihı: ... .
– Memleketi: ... .
– Milleti: ... .
– Vatandaşlığı: ... .
– Dini: ... .
– Statusı: ... .
– Zenaatı: ... .

Oğlu
– Adı: ... .
– Soyadı: ... .
– Doğuv tarihı: ... .
– Memleketi: ... .
– Vatandaşlığı: ... .
– Dini: ... .
– Statusı: ... .
– Zenaatı: ... .

İnfinitiv	**Emir meyli (İmperativ)**	**Şimdiki zaman (Präsens)**		**Yalğama**
		O	***Olar***	
bilmek	bil	bile	bileler	-e(ler)
kelmek	kel	kele	keleler	
ketirmek	kétir	ketire	ketireler	
körmek	kör	köre	köreler	
aşamaq	áşa	aşay	aşaylar	-y(lar)
diñlemek	díñle	diñley	diñleyler	
aytmaq	ayt	ayta	aytalar	-a(lar)
qalmaq	qal	qala	qalalar	

Diqqat etiñiız!

kel**é** – kel**é**ler

Vazife 17. Oquñız.

aç**a** – aç***a***lar
yap**a** – yap***a***lar
ala – alalar
sat**a** – sat***a***lar
çap**a** – çap***a***lar
ol**a** – ol***a***lar
doğ**a** – doğ***a***lar
saç**a** – saç***a***lar
qaç**a** – qaç***a***lar
raatlan**a** – raatlan***a***lar

tamamla**y** – tamaml***ay***lar
oqu**y** – oq***uy***lar
tekrarla**y** – tekrarl***ay***lar
iste**y** – ist***ey***ler
toqta**y** – toqt***ay***lar
ağla**y** – ağl***ay***lar
yaşa**y** – yaş***ay***lar
işle**y** – işl***ey***ler
de**y** – d***ey***ler

keç**e** – keç***e***ler
kül**e** – kül***e***ler
iç**e** – iç***e***ler
ber**e** – ber***e***ler
et**e** – et***e***ler
sev**e** – sev***e***ler

Hatırlañız! açmaq – aç
almaq – al
bermek – ber
istemek – íste

İnfinitiv	**İmperativ (singular)**	**İmperativ (plural)**
yap*maq*, qaç*maq*, ol*maq*; kül*mek*, ketir*mek*, iç*mek*	yap, qaç, ol; kül, kétir, iç	yáp***ıñız***, qáç***ıñız***, ól***uñız***; kǘl***üñiz***, kétir***iñiz***, íç***iñiz***

Vazife 18. Oquñız.

Bu, Kyiv şeeridir. Mında soqaq ve caddeler bar. Anda stadion, müzey, institut, mektep ve zavodlar.

Bu, menim kürsüm. Mında defter, derslik, qalem ve qurşun qalemler.

Bu, kurslardır. Mında sınıf odası. Mında qaçaq ve sığınaq qıdırıcıları. Menim dostlarım da mında.

Bu, tükân. Mında şarf, şapke, kölmek, çantalar.

Menim tatam – ocadır.

Vazife 19. Oquñız. Qiyaslañız.

1. Abdul – sığınaq qıdırıcısı. Tamim de sığınaq qıdırıcısı. Abdul ve Tamim – sığınaq qıdırıcıları.

– Abdul kim?
– O, sığınaq qıdırıcısı.
– Tamim kim?
– O da sığınaq qıdırıcısı.
– Abdul ve Tamim kímler?
– Olar sığınaq qıdırıcılar.

2. Sima – qaçaq. Marva da qaçaq. Sima ve Marva – qaçaqlar.

– Sima kim?
– O, qaçaq.
– Marva kim?
– O, qaçaq.
– Sima ve Marva kimler?
– Olar qaçaqlar.

3. Abas – icretçi. Karima – icretçi. Abas ve Karima – icretçiler.	– Abas kim? – O, icretçi. – Karima kim? – O, icretçi. – Abas ve Karima kimler? – Olar icretçiler.
4. Olena – mesleatçı. Ğanna – mesleatçı. Olena ve Ğanna – mesleatçılar.	– Olena kim? – O, mesleatçı. – Ğanna kim? – O, mesleatçı. – Olena ve Ğanna kimler? – Olar mesleatçılar.
5. Viktoriya – ruhiyatşınas. Nataliya – ruhiyatşınas. Viktoriya ve Nataliya – ruhiyatşınaslar.	– Viktoriya kim? – O, ruhiyatşınas. – Nataliya kim? – O, ruhiyatşınas. – Viktoriya ve Nataliya kimler? – Olar ruhiyatşınaslar.

Vazife 20. Dostlarıñız kim olğanını aytıñız.

Nümüne: *Menim dostlarım – sığınaq qıdırıcıları.*

Vazife 21. Sözlerni çoqluqta yazıñız. *Menim, seniñ, onıñ, bizim, siziñ, olarnıñ* zamirlerini qullanıñız.

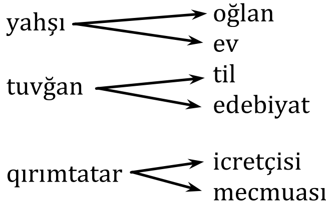
Nümüne: *bizm sınfımız – bizim sınıflarımız.*

yataq	soqaq	şeer
cadde	stantsiya	vazife
ekim	auditoriya	qulaq
Suriyeli	malümatname	yer
oda	yır	deñiz
icretçi	kütüphane	pencere
dost	ekim	söz
film	qaçaq	soyad
derslik	bala	köz
Afğanlı	ana	köy

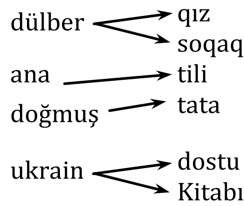
D E R S 7

– Bu, nasıl park?	– Bu, güzel park. – Bu, güzel süret. – Bu, güzel şeer. – Bu, güzel teatrler.

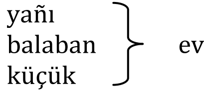
Nasıl?

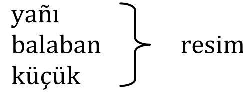
Nasıl?

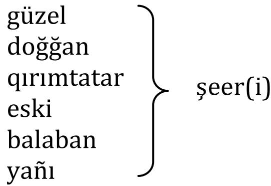
eski

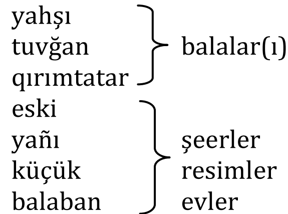
eski

Nasıl?

Nasıl?

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

güzel mecmua	Mecmua güzelmi?	Mecmua güzel.
güzel stantsiya	Stantsiya güzelmi?	Stantsiya güzel.
güzel metro	Metro güzelmi?	Metro güzel.
güzel bağçalar	Bağçalar güzelmi?	Bağçalar güzel.

Vazife 2. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Bu, soqaq. Bu, bizim soqağımız. Bu, bizim merkeziy soqağımız.

Bu, bizim merkeziy Hreşçatık soqağımız. Bu, menim kezinmege sevgen soqağım.

Bu, hastahane. Bu, balaban hastahane. Bu, balaban yañı hastahane. Bu, menim babam çalışqan hastahane.

Bu, kitap tükânı. Bu, eski kitap tükânı. Bu, balaban eski kitap tükânı. Bu, biz kitap alğan balaban eski kitap tükânı.

Bu, bizim stadionımız. Bu, bizim merkeziy stadionımız. Bu, biz futbol baqqan merkeziy stadionımız.

Bu, teatr. Bu, bizim eski teatrimiz. Bu, men kösterüvlerni baqmağa sevgen eski teatrimiz.

Bu, hızmet. Bu, köç hızmeti. Bu, Devlet köç hızmeti. Bu, Ukraina Devlet köç hızmeti. Bu, qaçaqlarğa ve sığınaq qıdırıcılarına daima qoltutqan Ukraina Devlet köç hızmeti.

Bu, fond. Bu, bizim hayriye fondumız. Bu, bizim daima yardım etebilir hayriye fondu.

Bu, mesleatçı. Bu, bizim içtimaiy mesleatçımız. Bu, daima yardım elini uzatır ve kerek nasiat berir bizim içtimaiy mesleatçımız.

Bu, kurslar. Bu, bizim qırımtatar kurslarımız. Bu, biz sözler ögrengen, metin oquğan, dialoglar tizgen qırımtatar tili kurslarımız.

Vazife 3. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne: *Bu eski metro. – Bu nasıl metro*?

1. Bu, küçük maqale. 2. Bu, tuvğan şeerim. 3. Bu, yañı dostlar. 4. Mında dülber soqaq bar. 5. Anda doğmuş tatalarım. 6. Bu, eski meydan. 7. Bu, ukrain qaçaqları. 8. Bu, eski foto. 9. Bu, büyük 'A' arfi. 10. Bu, küçük zal. 11. Bu, yañı ukrain köyü. 12. Bu, güzel bağça.

Vazife 4. Oquñız. Suallerge cevap beriñiz.

a) Bu, kitap.
Bu, menim kitabım.
Bu, menim yañı kitabım.
Bu, menim yañı 'Ukrain tili' kitabım.
Bu, menim oqulacaq yañı 'Ukrain tili' kitabım.

1. Bu ne?

2. Bu kimniñ kitabı?
3. Bu nasıl kitap?
4. Kitapnıñ adı ne?
5. Men nasıl kitap oquycağım?

b) Bu, oda.
Bu, menim odam.
Bu, menim balaban odam.
Bu, menim balaban, qıntavlı odam.
Bu, men raatlanmağa sevgen balaban qıntavlı odam.

1. Bu ne?
2. Bu kimniñ odası?
3. Bu nasıl oda?
4. Menim odam balaban yoqsa küçükmi?
5. Men qayda raatlanmağa sevem?

c) Bu, luğat.
Bu, menim luğatım.
Bu, menim balaban luğatım.
Bu, menim balaban ukraince-qırımtatarca luğatım.
Bu, maña ögrenüvde yardım etken balaban ukraince-qırımtatarca luğatım.

1. Bu ne?
2. Bu kimniñ luğatı?
3. Bu nasıl luğat?
4. Bu ukraince-qırımtatarca luğatmı?
5. Menim luğatım maña ögrenüvde yardım etemi?

ç) Bu, hızmet.
Bu, köç hızmeti.
Bu, Devlet köç hızmeti.
Bu, Ukraina Devlet köç hızmeti.
Bu, qaçaqlarğa ve sığınaq qıdırıcılarına daima qoltutqan Ukraina Devlet köç hızmeti.

1. Bu ne?
2. Bu nasıl hızmet?
3. Bu Devlet köç hızmetimi?
4. Bu, Ukraina yoqsa Suriye Devlet köç hızmetimi?

5. Menim luğatım maña ögrenüvde yardım etemi?
6. Qayda qaçaqlarğa ve sığınaq qıdırıcılarına daima qoltutalar?

d) Bu, fond.
Bu, hayriye fondu.
Bu, 'İmdat' hayriye fondu.
Bu, Aqmescit şeerindeki 'İmdat' hayriye fondu.
Bu, qaçaq ve sığınaq qıdırıcılarına daima psihologik, uquqiy, maddiy yardım bergen Aqmescit şeerindeki 'İmdat' hayriye fondu.

1. Bu ne?
2. Bu nasıl fond?
3. Bu 'İmdat' hayriye fondumı?
4. 'İmdat' hayriye fondu Aqmescit yoqsa Bağçasaray şeerindemi?
5. Qaçaq ve sığınaq qıdırıcılarına daima psihologik, uquqiy, maddiy yardım qayda bereler?

Vazife 5. Oquñız. Hatırlañız.

Yıl	12 ay
Ay	30 kün/31 kün
Afta	7 kün
Sutka	24 saat
Saat	60 daqiqa
Daqiqa	60 saniye
Saniye	

Vazife 6. Oquñız. Hatırlañız.

– Bugün künniñ qaçı? – Bügün çeçekniñ biri.

(1) ilk qışnıñ biri
(2) kiçikniñ ekisi
(3) sabannıñ üçü
(4) çeçekniñ dördü
(5) quralaynıñ beşi
(6) ilk yaznıñ altısı
(7) oraqnıñ yedisi

(8) armannıñ sekizi
(9) ilk küzniñ doquzı
(10) orta küzniñ onu
(11) boşnıñ on biri
(12) ilk qışnıñ on ekisi

Vazife 7. Nümünege baqıp suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Bugün künniñ qaçı?* (12.06) – *Bügün ilk yaznıñ on ekisi.*
Tünevin qaçı edi? – Tünevin ilk yaznıñ on biri edi.
Yarın qaçı (olacaq)? – Yarın ilk yaznıñ on üçü.

1. Bugün künniñ qaçı? (19.06)
   Tünevin künniñ qaçı edi?
   Yarın künniñ qaçı (olacaq)?
2. Bugün künniñ qaçı? (11.09)
   Tünevin künniñ qaçı edi?
   Yarın künniñ qaçı (olacaq)?
3. Bugün künniñ qaçı? (09.12)
   Tünevin künniñ qaçı edi?
   Yarın künniñ qaçı (olacaq)?
4. Bugün künniñ qaçı? (12.04)
   Tünevin künniñ qaçı edi?
   Yarın künniñ qaçı (olacaq)?
5. Bugün künniñ qaçı? (01.01)
   Tünevin künniñ qaçı edi?
   Yarın künniñ qaçı (olacaq)?
6. Bugün künniñ qaçı? (22.05)
   Tünevin künniñ qaçı edi?
   Yarın künniñ qaçı (olacaq)?
7. Bugün künniñ qaçı? (08.03)
   Tünevin künniñ qaçı edi?
   Yarın künniñ qaçı olacaq?
8. Bugün künniñ qaçı? (30.10)
   Tünevin künniñ qaçı edi?
   Yarın künniñ qaçı olacaq?
9. Bugün künniñ qaçı? (02.07)
   Tünevin künniñ qaçı edi?
   Yarın künniñ qaçı olacaq?
10. Bugün künniñ qaçı? (23.05)
    Tünevin künniñ qaçı edi?
    Yarın künniñ qaçı olacaq?
11. Bugün künniñ qaçı? (29.11)
    Tünevin künniñ qaçı edi?
    Yarın künniñ qaçı olacaq?
12. Bugün künniñ qaçı? (05.02)
    Tünevin künniñ qaçı edi?
    Yarın künniñ qaçı olacaq?
13. Bugün künniñ qaçı? (11.04)
    Tünevin künniñ qaçı edi?
    Yarın künniñ qaçı olacaq?
14. Bugün künniñ qaçı? (06.10)
    Tünevin künniñ qaçı edi?
    Yarın künniñ qaçı olacaq?

Vazife 8. Oquñız. Hatırlañız.

– Bugün qaysı kün? – Bugün cuma.

Afta

birinci kün	bazarertesi
ekinci kün	salı
üçünci kün	çarşenbe
dörtünci kün	cumaaqşamı
beşinci kün	cuma
altıncı kün	cumaertesi
yedinci kün	bazar

Vazife 9. Suallerge cevap beriñiz. Cevaplarnı yazıñız.

Nümüne: *Aftanıñ birinci künü ne?*
– Aftanıñ birinci künü – bazarertesi.

1. Aftanıñ birinci künü ne?
2. Aftanıñ ekinci künü ne?
3. Aftanıñ üçünci künü ne?
4. Aftanıñ dörtünci künü ne?
5. Aftanıñ beşinci künü ne?
6. Aftanıñ altıncı künü ne?
7. Aftanıñ yedinci künü ne?
8. Bugün aftanıñ qaysı künü?

Vazife 10. Oquñız. Hatırlañız.

Bugün qaysı kün?	Bugün çarşenbe.
Yarın qaysı kün olacaq?	Yarın cumaaqşamı olacaq.
O birisi kün ne olacaq?	O birisi kün cuma olacaq.
Tünevin qaysı kün edi?	Tünevin salı edi.
O birisi kün ne edi?	O birisi kün bazarertesi edi.

Vazife 11. Oquñız.

Yıl

birinci ay	qara qış
ekinci ay	kiçik
üçünci ay	saban
dörtünci ay	çeçek
beşinci ay	quralay
altıncı ay	ilk yaz
yedinci ay	oraq
sekizinci ay	arman
doquzıncı ay	ilk küz
onuncı ay	orta küz
on birinci ay	boş
on ekinci ay	ilk qış

Vazife 12. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *– Birinci aynıñ adı ne?*
– Birinci aynıñ adı qara qış.

1. Birinci aynıñ adı ne?
2. Ekinci aynıñ adı ne?
3. Üçünci aynıñ adı ne?
4. Dörtünci aynıñ adı ne?
5. Beşinci aynıñ adı ne?
6. Altıncı aynıñ adı ne?
7. Yedinci aynıñ adı ne?
8. Sekizinci aynıñ adı ne?
9. Doquzıncı aynıñ adı ne?
10. Onuncı aynıñ adı ne?
11. On birinci aynıñ adı ne?
12. On ekinci aynıñ adı ne?
13. Şimdiki aynıñ adı ne?

Vazife 13. Nümünege baqıp vazifeni beceriñiz.

Nümüne: *Şimdi qaysı ay? (ilk yaz) – Şimdi ilk yaz.*
Evel qaysı ay edi? – Evel quralay edi.
Soñ qaysı ay olacaq? – Soñ oraq olacaq.

1. Şimdi qaysı ay? (qara qış)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

2. Şimdi qaysı ay? (saban)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

3. Şimdi qaysı ay? (qara qış)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

4. Şimdi qaysı ay? (quralay)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

5. Şimdi qaysı ay? (orta küz)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

6. Şimdi qaysı ay? (kiçik)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

7. Şimdi qaysı ay? (çeçek)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

8. Şimdi qaysı ay? (ilk yaz)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

9. Şimdi qaysı ay? (boş)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

10. Şimdi qaysı ay? (arman)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

11. Şimdi qaysı ay? (ilk yaz)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

12. Şimdi qaysı ay? (oraq)
Evel qaysı ay edi?
Soñ qaysı ay olacaq?

Vazife 14. Oquñız.

Yıl mevsimleri

qış	yaz
baar	küz

ilk qış	qış
qara qış	
kiçik	

saban	baar
çeçek	
quralay	

ilk yaz	yaz
oraq	
arman	

ilk küz	küz
orta küz	
boş	

Vazife 15. Yılnıñ aylarını yazıñız.

Qış: ... ...
Baar: ... ...
Yaz: ... ...
Küz: ... ...

Vazife 16. Oquñız.

Yıl mevsimleri

Qış, baar, yaz, küz – yıl mevsimleridir.

İlk qış, qara qış, kiçik – qış ayları, avası suvuq ola. Adette qar yağa. Künler qısqa, geceler uzun. Er yerde qar körüne. Göl ve özenler buznen qaplana.

Saban, çeçek, quralay – baar ayları. Bu, pek güzel yıl mevsimi. Avası yahşı, sıcaq. Soqaq, park ve azbarlarda yeşil terek çoq. Kimerde yağmur yağa, lâkin adette künler küneşli. Quşlar cenüpten qaytıp, yuva yasaylar.

İlk yaz, oraq, arman – yaz ayları. Ateş kibi sıcaq ola. Künler uzun, geceler qısqa. Yazda dagda ve bağçada yeşil terek ve dülber çeçek çoq. Talebeler mektepke barmaylar, olarda yaz tatilleri.

İlk küz, orta küz, boş – küz ayları. Endi suvuq, avası deñişik ola, sıq yağmur yağa. Künler qısqara, geceler uzay. Er yer sarı, qırmızı yapraqnen töşelgen. Bu, bereket cıyılğan vaqtıdır.

Vazife 17. Suallerge cevap beriñiz.

1. Qış, baar, yaz ve küz – bu, afta künlerimi?
2. Siz nasıl yıl mevsimlerşini bilesiz?
3. İlk qış, qara qış, kiçik – bu, küz aylarımı?
4. Qışta avası nasıl?
5. Kün ve geceler qışta nasıl?
6. Saban, çeçek, quralay – baar aylarımı?
7. Baarde avası nasıl?
8. İlk yaz, oraq, arman – bu, qış aylarımı?
9. Yazda avası nasıl?
10. Kün ve geceler yazda nasıl?
11. Talebeler yazda mektepke ne içün barmaylar?
12. Siz nasıl küz aylarını bilesiz?
13. Küzde avası nasıl?
14. Küzde künler ve geceler nasıl ola?
15. Siziñ sevimli yıl mevsimiñiz ne? Ne içün?

Vazife 18. Sözlerni çoqluqta yazıñız.

Nümüne: *tükân – tükânlar.*

Qırımtatar, dost, ukrain, lampat, paytaht, Afğanlı, zümre, şeer, telefon, icretçi, müzey, oda, muacir, ekskursiya, arqadaş, qulaq, söz, qaçaq, musafirhane, masa.

Vazife 19. Cedvelni toldurıñız.

Bu kim?	***Bu ne?***
İvar, baba...	Tamğa, kürsü...

Sözler: diktant, kündüz yemegi, hastahane, cemidan, süt, ekim, balalar, qomşu, radio, oca, qalem, ana, resim, Somaliyalılar, qız, ruhiyatşınas, derslik, adliyeci, qaçaq, luğat, muacir, ecnebiy memleketli, soqaq, ukrain, icretçi, oğlan, cadde, tata, kinofilm, sığınaq qıdırıcıları.

Vazife 20. Suallerge nümünege köre cevap beriñiz.

Nümüne: *– Bu kim olğanını siz bilesizmi? – E, bu kim olğanını men bilem.*

1. Bu ne olğanını siz bilesizmi? 2. O, kim olğanını siz bilesizmi? 3. Onıñ adı ne olğanını sen bilesiñmi? 4. O kim olğanını siz bilesizmi? 5. Onıñ adı ne olğanını siz bilesizmi? 6. O, qayda olğanını siz bilesizmi? 7. Bu ne olğanını sen bilesiñmi?

Vazife 21. Cümleni nümünege köre tamamlañız.

Nümüne: *1. Bu, menim anamdır, bu ise menim ... .– Bu, menim anamdır, bu ise menim* ***tatamdır.***
2. *O, kim olğanını men bilem, sen ise ... . – O, kim olğanını men bilem, sen ise* ***bilmeysiñ.***

1. Emir, bu kim oğanını bile, Enver ise ... .2. Aliye oquy, Osman ise ... . 3. Ava icretçi, İbraim ise ... . 4. Bu, menim babamdır, bu ise menim ... . 5. Bu, bizim kurslarımız, bu ise bizim ... . 6. Fadime, bu ne olğanını bile, Yusuf ise ... .

Vazife 22. Qayd etilgen sözlerge sualler yazıñız.

Nümüne: Bu, ***yañı*** *mecmuadır. – Bu mecmua nasıldır?*

1. Bu, yañı ocadır. 2. Bu, eski soqaq ve meydanlardır. 3. Bu, güzel resimdir. 4. Bu, yañı dostlardır. 5. Bu, balaban luğattır. 6. Bu, tuvğan şeerdir. 7. Bu, ukrain qaçaqlarıdır. 8. Bu, eski dersliktir. 9. Bu, sport maşnasıdır. 10. Bu, küçük penceredir.

Vazife 23. Ayırıcılarnıñ yerini tapıñız.

Nümüne: Bu pasport nasıldır?(ukrain). – Bu ukrain pasportıdır.

1. Bu malümatname nasıldır? (yañı) 2. Bu dostlar nasıldır? (eski) 3. Bu soqaq nasıldır? (yahşı) 4. Bu ev nasıldır? (yañı). 5. Bu şeer nasıldır? (eski) 6. Bu kitap nasıldır? (yahşı) 7. Bu musafirhane nasıldır? (eski) 8. Bu mecmualar nasıldır? (yañı) 9. Bu söz nasıldır? (ukrain)

Vazife 24. Sıfatlarnı baş sözlerinen keliştiriñiz.

yahşı	... ev, ... soqaq, ... dost, ... mektüp, ... kitap ve mecmualar
yañı	... derslik, ... kütüphane, ... hastahane, ... pencere, ... oca, ... şeer, ... metro, ... dostlar, ... yerler, ... ruhsetname
eski	... ev, ... defter, ... lampat, ... fotosuret, ... oda, ... pasport
doğmuş /	

tuvğan / ana	... baba(m), ana(m), tata(m) ve ağa(m)/qardaş(-ım), ... ev (-im), ... köy (-üm), ... til (-im).
ukrain	... icretçi (-si), til (-i), ... söz (-ü), ... şeer (-i), ... soyadları

Vazife 25. Söz birikmelerini çoqluqqa qoyuñız.

Nümüne: *yañı ev – yañı evler.*

Yañı oca, yahşı oğlan, eski qurşunqalem, doğmuş tatam, yañı kitap, yahşı hastahane, suriyeli sığınaq qıdırıcısı, eski vazife, tuvğan şeer, ukrain dostum, afğanlı arqadaşım, balaban oda, küçük sınıf, somaliyalı qaçaq.

Vazife 26. Söz birikmelerini çoqluqta yazıñız.

Sıcaq qave, meraqlı kitap, mürekkep vazife, qırımtatar tili, lezetli tort, suriyeli qaçaq, yahşı adam, cep telefonı, yañı krossovka, ekinci qat, küçük oda, üyken ağa, yaramay söz, küçük bala, meraqlı iş, balaban tükân, arapça luğat, yañı kino, Kyiv universiteti, müsülman bayramı, balaban ev, yeşil çanta, soñki sual, şeñ dostum, olacaq zenaatım, qırımtatar çiberegi, merkeziy kinoteatr, ihtisaslı aydayıcı, sudanlı aile, şahsiy mesleatçı, klassik muzıka, tibbiyet oquv yurtu, beyaz maşna, bahtlı ayat, küçük oğlum.

DERS 8

– Siz ne yapasız?
– Biz raatlanamız.

– Siz ne oquysız?
– Mecmua. (Men mecmua oquyım.)

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Biz adamnıñ endamı, yüzü, eli, ayağı aqqında aytqanda, biz onıñ qıyafetini közde tutamız. Adam boylu, orta boylu, alçaq, arıq ya da semiz ola bile. Onıñ beti tomalaq, oval ya da kvadrat şeklinde ola bile. Yazda bazı adamlarnıñ beti sepkilli ola bile. Yaşlı adamlarğa bürüşik yaraşa.

Adamlarnıñ saçı uzun ya da qısqa, siyrek ya da gür, tegiz ya da quvurçıq ola. Renkine köre saç qara, kestane tüslü, sarışın ya da ciyren ola. Yaşlı adamlar çal saçlı ola.

Közler balaban ve küçük ola. Olar türlü renkli ola: kök, qara ya da elâ.

Yanaqlar al ya da ağarğan (eger adam hasta olsa), tomalaq ya da oyuq ola. Külgende, bazı adamlarnıñ yanağında çuqurçıqlar peyda ola.

Qıyafet. Tabiat

– Onıñ körünişi nasıl? Körünişiñiz pek güzel! Onıñ körünişi yahşı degil.

– Onıñ kök közleri bar. Menim tatam esmeridir. Menim tatam qara saçlıdır.

– Onıñ boyu ne qadar? O, (yüksek) boylu. O, boylu degildir.

– Onıñ tabiatı nasıl? O, yuvaş. Onıñ tabiatı küçlüdir.

– Saçı qoyu, sarı tüste; közleri kök, elâ, qara.

– (Yüksek) boylu, alçaq boylu, yüksek degil; boyu yüksek, orta boylu, boyu yüksek degil.

Vazife 2. Dialoglarnı oquñız. Buña oşağanlarnı tiziñiz.

Telefondan laf etüv

1. – Allo! Selâm aleyküm! Bu Envermi?
   – Yoq, onıñ qardaşı.
   – Bağışlañız. Enver evdemi?
   – Yoq.
   – Ya qayda o?
   – Men bilmeyim.
   – Sağ oluñ, sağlıqnen qalıñız!
   – Siz de sağlıqnen qalıñız!
2. – Allo! Selâm aleyküm! Bu, köç hızmetimi?
   – E, bu köç hızmetidir.
   – Men Ukrainada bulunmaq içün ruhsetni nasıl elde etmek mümkün olğanını bilmek isteyim.
   – Adıñız ne?
   – Zamzan Yusuf.
   – Siz qaydansız?
   – Somaliden.
   – Sizge köç hızmetiniñ hadimi mesleat berir. Qabul etüvge yazılıñız lütfen.
   – Çoq sağ oluñız.
3. – Allo! Selâm aleyküm! Bu, 'İmdat' hayriye fondumı?
   – E. Aleyküm selâm! Kâtip Mariya. Diñleyim Sizni.
   – Men ruhiyatşınas tarafından yardım alacaq olam.
   – Siziñ adıñız ne?
   – Ahmed Naim.
   – Siz qaysı memlekette´nsiz?
   – Afğanistanda´nım.
   – Vesiqalarıñız barmı?
   – E. Köç hızmetinden malümatname. Men, ruhiyatşınas qayda ve ne vaqıt qabul etkenini bilecek olam.
   – Ruhiyatşınas 'İmdat' hayriye fondunda qabul ete. Adresimiz – Kyiv şeeri, Vasılâ Çumaka soqağı, 7. Bazarertesi, çarşenbe, cuma künleri saat ondan on sekizge qadar qabul etile. Sizni qabulğa yazayımmı? Sizge ne vaqıt kelişe?
   – Maña cuma künü saat on dörtte kelişe.

– Yahşı, men sizni yazdım. Bekleymiz.
– Çoq sağ oluñız. Sağlıqnen qalıñız.

4. – Allo! Saba şerifiñiz hayırlı olsun!
– Sizge de hayırlı olsun! 'İmdat' hayriye fondu.
– Maña hızmet ete bilirsizmi?
– Men siz içün ne yapa bilem?
– Men uquqçılıq mesleatını alacaq olam. Maña identifikatsiya kodunı almaq kerek. Bu nasıl yapmalım?
– Başta öz adıñıznı ve soyadıñıznı aytıñız.
– Pedram Sasani. Men qaça′qım.
– Siz qaysı memelekettensiz?
– İrandanım.
– Siz bizim hayriye fondumız qayda olğanını bilesizmi?
– E, bilem.
– Keliñiz bizge lütfen. Bizim adliyecimiz Yevgen sizge kerek bütün malümatnı berir.
– Sağlıqnen qalıñız. Men sizge yardımıñız içün pek minnetdarım.
– Körüşkence!

5. – Allo! Kün şerifiñiz hayırlı olsun! Bu, Natallâ hanum – iş tapuv mesleatçısımı?
– E. Sizge de hayırlı olsun! Bu menim. Diñleyim Sizni.
– Bu, muhammed Daud.
– Siziñ ne meseleleriñiz bar?
– Men, Ukrainada qaçaq stasusını alğan şahıslar işsizler olaraq qayd etile bilelermi, dep soracaq olam.
– E. Ukrainada qaçaq stasusını alğan şahıslar işsizler olaraq qayd etile bileler.
– Ya işsizlik yardımını qaçaq elde etecekmi?
– E, etecek.
– Men sizge yardımıñız içün pek minnetdarım. Sağlıqnen qalıñız.
– Sağlıqnen qalıñız. Sizni mesleatqa bekleymiz.

Vazife 3. a) Oquñız.

Kyiv

Kyiv – Ukrainanıñ paytahtı. Bu, qadimiy şeerdir. Onıñ 1500 yıllıq tarihı bar. Ealisi – 3 mln insanğa yaqın. Şeer Dnipronıñ yalılarında yerleşe.

Kyiv – memleketimizniñ siyasiy, medeniy, iqtisadiy merkezidir. Tamam mında Ukraina prezidenti, Ukrainanıñ ükümeti ve Yuqarı Radası çalışa.

Kyivde bir çoq müzey, tarihiy hatırlatmalar, kilse ve yadikârlıqlar bar. Olar arasında Altın qapular, Svâtoy Sofiyi haramı, Peçerska lavra, Desâtınna ve Andriyivska kilseleri. Şeerniñ soqaq ve meydanlarında siz meşur ukrainler – Yaroslav Mudrıy, Boğdan Hmelnıtskıynıñ eykellerini körmek mümkün.

Kyivde çoq park ve skverler bar, şunıñ içün oña 'yeşil şeer' deyler. Mında eñ yahşı baarde, kestaneler açqanda. Kyivni ziyaret etiñiz! Bu şeerni siz pek begenirsiz.

c) Suallerge cevap beriñiz.

1. Kyiv – Qırımnıñ paytahtımı?
2. Kyiv qaç yaşında?
3. Paytahtnıñ ealisi ne qadar?
4. Kyiv qayda yerleşken?
5. Ukraina prezidenti, Ukrainanıñ ükümeti ve Yuqarı Radası qayda çalışalar?
6. Kyivde nasıl tarihiy hatırlatmalar, kilse ve abideler bar?
7. Ne içün Kyivge 'yeşil şeer' deyler?

Vazife 4. Vazifeni nümünege baqıp beceriñiz.

Nümüne: *Kyiv – Ukrainadır. – Kyiv – Ukrainanıñ paytahtı´dır.*

1. Tokio – Yaponiyadır.
2. Qabul – Afğanistandır.
3. Kito – Ekvadordır.
4. Paris – Frantsiyadır.

5. Taşkent – Özbekistandır.
6. Kampala – Ugandadır.
7. Anqara – Türkiyedir.
8. Taybey – Tayvandir.
9. Bangkok – Taylanddır.
10. Hartum – Sudandır.
11. Damaşq – Suriyedir.
12. Varşova – Lehistandır.
13. İslamabad – Pakistandır.
14. Amsterdam – Felemenktir.
15. Sana – Yemendir.
16. Atina – Yunanistan.
17. Daqqa – Bangladeş.

Teklikte	Çoqluqta	Yalğama
icretç***i***	icretçil***e***r	-ler
sın***ı***f	sınıfl***a***r	-lar
qaç***a***q	qaçaql***a***r	-lar
qurşun qal***e***m	qurşun qaleml***e***r	-ler
arqad***a***ş	arqadaşl***a***r	-lar
yağmurlıq	yağmurlıql***a***r	-lar
oca	ocal***a***r	-lar
pıçaq	pıçaql***a***r	-lar
ekim	ekiml***e***r	-ler
müzey	müzeyl***e***r	-ler
ocapçe	ocapçel***e***r	-ler
müdire	müdirel***e***r	-ler
cariye	cariyel***e***r	-ler
saat	saatl***e***r	-ler
nebat	nebatat	(-at)
teşviq	teşviqat	(-at)
ayvan	ayvanat	(-at)
talim	talimat	(-at)
	cemaat	(-at)
	malümat	(-at)

Vazife 5. İsimlerni çoqluqta yazıñız.

Nümüne: *mecmua – mecmualar*

Derslik, oca, ocapçe, vazife, ana, arqadaş, şeer, soyad, kiosk, yayın, oda, meydan, kinofilm, pasport, ukrain, ukrainalı, kürsü, yağmurlıq, kinoteatr, musafirhane, soqaq, dost, bosağa, qaçaq, yer, stantsiya, bala, söz, icretçi, malümatname, nümüne, qadın.

– Siz ne yapasız?
– Biz raatlanamız.

Kim?	**Ne yapa?**
Enver	raatlana.
Ayşe	
O,	

	Yapmaq
men	yapa***m***
sen	Yapa***sıñ***
o	yap*a*
biz	yapa***mız***
siz	Yapa***sız***
olar	yapa***lar***
	Yap (yap***ıñız***)!

Raatlanmaq	**Çalışmaq**
(*ne yapmaq*?)	(*ne yapmaq*?)
men raatlanam	men çalışam
sen raatlanasıñ	sen çalışasıñ
o raatlana	o çalışa
biz raatlanamız	biz çalışamız
siz raatlanasız	siz çalışasız
olar raatlanalar	olar çalışalar
Raatlan (***-ıñız***)!	Çalış (***-ıñız***)!

Vazife 6. Oquñız.

a) – Kim çalışa?
– Ayşe çalışa.

– Kim raatlana?
– Men raatlanam.

b) – Kim çalışa?
– Biz raatlanamız.

– Kim raatlana?
– Enver raatlana.

c) – Kim çalışa?
– Enver ve Ayşe çalışalar.

– Kim raatlana?
– Olar raatlanalar.

Vazife 7. Oquñız.

– Sen ne yapasıñ?
– Men oquyım.

– Siz ne yapasız?
– Biz radio diñleymiz.
– O, ne yapa?
– O, çalışa.

– O, ne yapa?
– O, raatlana.

– Qırımtatar studentleri ne yapalar?
– Olar oquylar.
– Ya ecnebiyler?
– Ecnebiy studentler raatlanalar.

Vazife 8. Arqadasıñızdan, o ve onıñ dostları ne yapqanlarını sorañız.

Nümüne: **a)** – Enver, sen ne yapasıñ?
– Men oquyım.
– Ya Mustafa?
– O da oquy.

b) – Ayşe, siz ne yapasız?
– Men çalışam.
– Ya Safiye?
– Safiye raatlana.

– Siz ne oquysız?
– Mecmua. (Men mecmua oquyım.)

Kim?	**Ne (neni) ? (T.k.)**	**Ne yapa? (ne yapalar?)**
Belâl	mecmua	Oquy
Meryem	söz	Oquy
Baba	gazet	Oquy
Diñleyiciler	mecmua, sözlerni	Oquylar
Ayşe	gazetlerni	diñley
Asan	şiir	diñley
İcetçiler	radio	diñleyler
Oca	dialoglarnı	diñley

Bu ne?	Siz ne oquysız? (T.k.)	
mecmua	mecmua	
sözler	sözlerni	
gazet	gazet	
	Siz ne diñleysiz?	
metin	metin	
yır	yır	
ikâye	ikâye	
şiirler	şiirlerni	

Vazife 9. a) Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Bu mecmua ve gazet. Ruslan – mecmua, Ediye ise – gazet oquy.

Bu dialog ve metinler. Qaçaqlar başta dialog, soñ metinlerni diñleyler.

Enver oquy. O, mecmua oquy. Nazife oquy. O, gazet oquy.

Enver – mecmua, Nazife gazet oquy.

Nazife – gazet, Enver mecmua oquy.

– Susanna ne oquy?
– Metin. (O, metin oquy.)
– Bilâl ne oquy?
– Mecmua. (O, qırımtatar metinini oquy.)
– Siz ne oquysız?
– Kitap. (Biz kitap oquymız.)
– İcretçiler ne oquylar?
– İkâyelerni. (Olar ikâyelerni oquylar.)
– Siz ne oquysız?
– Dialoglarnı. (Men dialoglarnı oquyım.)
– O, ne diñley?
– Radio. (O, radio diñley.)
– Siz ne diñleysiz?
– Muzıka. (Biz muzıka diñleymiz.)
– Sen ne diñleysiñ?
– Şiir. (Men şiir diñleyim.)

b) Siziñ dostlarıñız ne oquğanlarını, ne diñlegenlerini aytıñız.

Vazife 10. Dialoglarnı oquñız. Buña oşağanlarını tiziñiz.

1. – Meraba, Seyran!
– Meraba, Enver!
– Sen ne yapasıñ?
– Oquyım.
– Ya ne oquysıñ?
– *'Yıldız'* mecmuası***nı***.

2. – Tata, sen ne yapasıñ?
– Radio diñleyim (*'Meydan'* radiosı*nı* diñleyim.)

3. – Meryem, sen ne oquysıñ?
– Metinlerni.
– Nasıl metinlerni?
– Yañı

4. – Bekir, sen şimdi muzıka diñleysiñmi?
– Elbet, diñleyim.

Ne (-ni)? (T.k.)	
Mecmua	oqu(-ñız)!
İkâye	diñle(-ñiz)!
Gazet	ber(-iñiz)!
Defterlerni	köster(-iñiz)!

Vazife 11. Oquñız.

– İkâyelerni oqusañız!
– Mecmuanı berse!
– Gazetni kösterseñiz!

Vazife 12. Bir de bir şeyni: *mecmua, gazet, kitap, blank, anketa, foto, albom* köstermege (bermege) rica etiñiz.

Nümüne:

1. – Kâğıt ve qalem berseñiz.
   – Buyurıñız.
   – Sağ oluñ.
2. – Gazetni kösterseñiz.
   – Bu, gazet degil. Bu, mecmua.
3. – Bu ne?
   – Bu, mecmua.
   – Maña berse.
4. – Bu, kimniñ fotosureti?
   – Menimki.
   – Kösterse.

Vazife 13. Qavuslarda berilgen sözlerni doğru şekilde qoyuñız.

1. Biz (metinler) oquymız.
2. Sen (ikâyeler) oquysıñmı?
3. Men (kitap) oquyım.
4. Asan ve Usein (şiir) oquylar.
5. Oca (diktant) oquy.
6. İcretçiler (dialog) diñleyler.
7. Alime (yır) diñley.
8. (Lampa) berseñiz.
9. (Şapke) kösterseñiz.

Vazife 14. Zamir ve isimlerni çoqluqta yazıñız.

Nümüne: *Bu, menim dersligim. – Bu, menim dersliklerim.*

1. Bu, bizim evimiz.
2. Bu, siziñ yırıñız.

9. Bu, siziñ pasportıñız.
10. Bu, onıñ şeadetnamesi.

3. Bu, seniñ luğatıñ.
4. Bu, seniñ qurşun qalemiñ.
5. Bu, seniñ dostuñ.
6. Bu, siziñ soyadıñız.
7. Bu, bizim filmimiz.
8. Bu, menim maqalem.
11. Bu, bizim şeerimiz.
12. Bu, olarnıñ masası.
13. Bu, siziñ musafirhaneñiz.
14. Bu, seniñ vazifeñ.
15. Bu, menim kölmegim.
16. Bu, siziñ ocañız.

Vazife 15. Fiilerni tamamlañız.

Nümüne: *Cafiye çalış.. – Safiye çalışa.*

1. Ali oquy.. . 2. Sen ne yapa..? 3. Enver çalış.. . 4. Biz raatlana.. . 5. Olar ne yapa.. ? 6. Olar oquy.. . 7. Alime raatlan.. . 8. Anamnen babam beraber çalışa.. . 9. Siz ne yapa.. ? 10. Men raatlana.. . 11. Biz oquy.. . 12. Siz muzıka diñley..mi? 13. Sen ne diñley..?

Vazife 16. Nümünege köre suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Ali çalışa. Ya Feride? – Feride de çalışa.*

1. Biz çalışamız. Ya olar? 2. Tair çalışa. Ya Bilâl? 3. Sen raatlanasıñ. Ya o? 4. Olar çalışalar. Ya biz? 5. Men raatlanam. Ya siz? 6. Sen çalışasıñ. Ya Saniyenen Meryem? 7. Men çalışam. Ya sen?

Vazife 17. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne: 1. Enver oquy. – O, ne yapa?
2. Sevile metin oquy. – Sevile ne oquy?

1. Ayşe ve Fevzi **oquylar.** 2. Biz beraber **raatlanamız**. 3. Ferat **çalışa**. 4. Abbas **gazet** oquy. 5. Olar **mecmualarnı** oquylar. 6. Tair **muzıka** diñley.

Vazife 18. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Mustafa ne oquy? (mecmua) – Mustafa mecmua oquy.*

1. Ruslan ne oquy? (maqale)
2. Enver ne diñley? (şiir)
3. Midat ne oquy? (ikâye)
4. Tair ne diñley? (muzıka)
5. Siz ne diñleysiz?
6. İcretçiler ne diñleyler? (dialog)
7. Sen ne diñleysiñ? (kontsert)
8. Sığınaq qıdırıcıları ne oquylar? (sözler)
9. Feride, Firüze ve Fadime ne diñleyler? (metin)

D E R S 9

– Siz qırımtatarca laf etesizmi? – E, laf etem. – Serğiy qırımtatarca nasıl laf ete? – Yahşı. (Serğiy qırımtatarca yahşı laf ete.) – Anton qırımtatarca añlaymı? – Yoq, añlamay. O, ecnebiydir. – Siz ne içün radio diñlemeysiz? – Çünki men qırımtatarca zayıf añlayım. (– Men radio diñlemeyim, çünki qırımtatarca zayıf añlayım.) – Siz oqumağa sevesizmi? – Elbet, sevem.

Vazife 1. a) Oquñız.

1 – bir	6 – altı
2 – eki	7 – yedi
3 – üç	8 – sekiz
4 – dört	9 – doquz
5 – beş	10 – on

Bu ***qaçıncı ev***?	Bu,	4 nomeralı (№ 4)	ev
Bu ***qaçıncı oda***?	Bu,		oda
Bu ***qaçıncı vazife***?	Bu,		vazife

b) Oquñız. Nümünege köre yazıñız.

Nümüne: *Bu, № 1 metin. – Bu, bir nomeralı metin.*

1. Bu, № 2 ders. Bu … .
2. Bu, № 3 vazife. Bu … .
3. Bu, № 5 dialog. Bu … .
4. Bu, № 6 ev. Bu … .
5. Bu, № 7 kvartira. Bu … .
6. Bu, № 8 oda. Bu … .
7. Bu, № 9 zümre. Bu … .
8. Bu, № 10 avtobus. Bu … .
9. Bu, № 1 malümatname. Bu … .

Vazife 2. a) Dialoglarnı oquñız.

1. – Sen № 5 oda qayda olğanını bilmeysiñmi?
   – Solda.
   – Sağ oluñ.

2. – № 3 ev qayda olğanını aytsañız.
   – Sağda.
   – Sağ oluñ.

b) Buña oşağan dialoglar tiziñiz.

Vazife 3. Oquñız. Hatırlañız.

Memleket	**Sakin**	**Millet**	**Memleketniñ tili**
Ukraina	ukrainalı	ukrain	ukrain
İngiltere	ingliz	ingliz	ingliz
AQŞ	amerikalı	amerikalı	ingliz
Afğanistan	afğanlı	afğanlı	dari
İspaniya	ispan	ispan	ispan
Kongo	kongolı	kongolı	fransız
Suriye	suriyeli	suriyeli	arap
Frantsiya	fransız	fransız	fransız
Somaliya	somaliyalı	somaliyalı	somali
İran	iranlı	iranlı	fars

– Siz qırımtata´rca laf ete´sizmi?
– E, laf etem. (Yoq, men laf e´tmeyim.)

Laf etmek

men laf ete***m***
sen laf ete***siñ***
o laf ete

biz laf ete***miz***
siz laf ete***siz***
olar laf ete***ler***

Laf et (**-iñiz**)!

Qaysı til?	Qaysı tilde?	
qırımtatar	qırımtatar***ca***	
fars	fars***ça***	
ingliz	ingliz***ce***	***oqumaq***
fransız	fransız***ca***	***laf etmek***
ispan	ispan***ca***	
arap	arap***ça***	

Kim?	Qaysı tilde?	Ne yapa?
Tair	qırımtatar***ca***	
İzzet	fars***ça***	
O,	ingliz***ce***	***laf ete***
Asiye	fransız***ca***	***oquy***
İcretçi	ispan***ca***	
Qaçaq	arap***ça***	

Vazife 4. Oquñız.

– Naciye, sen inglizce laf etesiñmi?

– E, men inglizce biraz laf etem. Sen ise, Alöna, qırımtatarca zararsız laf etesiñ.

– E, biraz laf etem. Artöm de qırımtatarca biraz laf ete. Biz qırımtatar tilini ögrenemiz.

– Siz daima qırımtatarca laf etesizmi?

– Yoq, evde biz ukraince laf etemiz.

Vazife 5. a) Oquñız.

Elvina – qırımtatardır. O, qırımtatarca laf ete. Qırımtatar tili – onıñ ana tili. Elvina ukraince ve türkçe serbest laf ete. O, inglizce ve rusça yahşı laf ete. Şimdi Elvina arap ve alman tillerini ögrene.

Serğiy – ukraindir. O, ukraince laf ete. Ukrain tili – onıñ ana tili. Serğiy ingliz ve ispan tillerinde serbest laf ete. O, türkçe biraz añlay. Serğiy qırımtatarca zayıf laf ete, lâkin qırımtatar tilini ğayretnen ögrene.

Yevgeniya – ukrainalıdır. O, belorus. O, ukraince, rusça ve belorusça laf ete. Yevgeniya türkçe ve inglizce serbest qonuşa – oquy ve yaza. Yevgeniya qırımtatar tilini bile. O, serbest ve ğayret ile laf ete. Lâkin onıñ bir maqsadı bar – qırımtatar tilini yahşı ögrenip, ilimnen oğraşmaq.

b) Suallerge cevap beriñiz.

– Elvina kimdir?

– O, fransızca laf etemi?

– Onıñ ana tili qırımtatar tilimi?

– O, rus tilini yaramay añlaymı?

– O, ukraince serbest laf etemi?

– Şimdi Elvina qaysı tillerni ögrene?

– Serğiy ukrainalımı?

– Onıñ ana tili ukrain tilimi?
– Serğiy alman ve fransız tillerinde serbest laf etemi?
– O, türkçe yahşı laf etemi?
– Serğiy qırımtatar tilini nasıl ögrene?
– Yevgeniya icretçimi?
– O, ukrainmi?
– Rus tili onıñ ana tilimi?
– Yevgeniya qaysı tillerde serbest qonuşa?
– O, qırımtatar tilini bilemi?
– Onıñ maqsadı nedir?

Vazife 6. Oquñız.

İllâ ve Oleksandra – menim dostlarım. İllâ inglizce laf ete. Oleksandra ispanca laf ete. Men ukraince laf etem. Şimdi biz qırımtatarca laf etemiz. Siz qırımtatarca laf etesizmi?

Vazife 7. Siziñ arqadaşıñız ukraince (qırımtatarca, fransızca) laf etemi, dep sorañız.

Nümüne: – Siz inglizce laf etesizmi?
– Yoq, laf etmeyim. (– E, laf etem.)

Vazife 8. Arqadaşlarıñızdan kim ukraince laf etkenini sorañız. Ve sizge kerek sözni tercime etiñiz.

Nümüne: – Dostlar, kim ukraince laf ete?
– Men.
– ‘Şeadetname’ ukraince ne olğanını aytsañız.

Kim?	**Qaysı tilde?**	**Nasıl?**	
Eskender	qırımtatarca	yahşı	
Mariya	ukraince	zayıf	
Deniz	türkçe	serbest	laf ete
Alina	inglizce	yavaş	

Vazife 9. Oquñız, hatırlañız.

– Siz qırımtatarca nasıl laf etesiz?

– Men qırımtatarca serbest laf etem.
– Men qırımtatarca yahşı laf etem.

– Men qırımtatarca biraz laf etem.
– Men qırımtatarca zayıf laf etem.
– Men qırımtatarca laf etmeyim.

– Siz qırımtatarca nasıl oquysız?

– Men tez oquyım.
– Men yavaş oquyım.
– Men yahşı oquyım.
– Men zaıyf oquyım.
– Men doğru oquyım.

Vazife 10. Nümünege baqıp beceriñiz.

Nümüne: Serğiy qırımtatarca nasıl laf ete? – Serğiy qırımtatarca biraz laf ete.

1. Bekir ukraince nasıl laf ete? (serbest)
2. Tetâna ve Yevgeniya qırımtatarca oquylarmı? (yavaş)
3. Artöm suallerge nasıl cevap bere? (doğru)
4. İllâ qırımtatarca nasıl yaza? (zayıf)
5. Anastasiya metinni nasıl oquy? (tez)
6. Karina inglizce nasıl laf ete? (yahşı)
7. Olena nasıl oquy? (zararsız)
8. Vladislava yañı sözlerni nasıl diñley? (diqqatnen)
9. Arzı farsça nasıl laf ete? (laf etmey)
10. Andriy ev vazifesini nasıl becere? (yavaş)

Vazife 11. a) Oquñız.

Bu, Muslim. O, qırımtatardır. O, icretçidir. Onıñ ana-Vatanı – Qırımdır. Onıñ tuvğan şeeri – Kezlevdir. O, jurnalisttir. O, endi beş yıldan berli Kyivde yaşay ve çalışa. Onıñ ana tili – qırımtatar tilidir. Kyivde o, qırımtatar ve ingliz tillerini ögrene. Tillerni o, ocalarnen ögrene. Muslim inglizce endi zararız yaza, laf ete, oquy. O, qırımtatarca ve türkçe yahşı oquy ve qırımtatar tilinde qonuşmağa seve.

b) Suallerge cevap beriñiz.

1. Bu kim?
2. O, ukrainmi?
3. Onıñ ana-Vatanı – Ukrainamı?
4. Onıñ tuvğan şeeri – Bağçasaraymı?

5. O, iqtisadiyatçımı?
6. O, qayda yaşay ve çalışa?
7. Onıñ ana tili tatar tilimi?
8. Kyivde o, qaysı tillerni ögrene?
9. Tillerni o, özü ögrenemi?
10. Muslim inglizce nasıl yaza ve oquy?

Vazife 12. Nümüne baqıp beceriñiz.

Nümüne: *Nazar – ukraince, Arslan ise – ... . – Nazar – ukraince, Arslan ise – qırımtatarca laf ete.*

1. İv fransızca laf ete, Nazar ise ... .
2. Negar farça yaza, Tom ise ... .
3. Ayşe sualge doğru cevap bere, Yusuf ise ... .
4. Şadiye tez oquy, Fevzi ise ... .
5. Ğanna qırımtatarca biraz laf ete, İzzet ise ... .
6. Jerar ukraince yahşı añlay, Natan ise ... .
7. Qurtseit inglizce yahşı laf ete, Midat ise ... .
8. Ayder alman tilini zayıf bile, Aysel ise ... .
9. Server inglizce biraz bile, Amet ise ... .

Vazife 13. a) Oquñız.

Bu, Qadır. O, qırımtatardır. O, icretçidir. Onıñ ana-Vatanı – Qırımdır. Onıñ tuvğan şeeri – Aqmescittir. Onıñ yañı yaşağan yeri – qıtaiy Ukraina. O, endi dört yıldan berli Kyivde yaşay. Onıñ ana tili – qırımtatar tilidir. Ukrainada o, universitette oquy. Qadır türk ve ingliz tillerini ögrene. O, ukrain tilini pek yahşı bile. O, Qırım aqqında laf etmege pek seve. Qadır Qırım meselesini bütün dünyağa tanıtmağa areket ete.

b) Suallerge cevap beriñiz.

1. Bu kim?
2. O, türkmi?
3. O, qaçaqmı?
4. Onıñ Vatanı Belçikamı?
5. Onıñ tuvğan şeeri Yaltamı?
6. Onıñ yañı yaşağan yeri Litvaniyamı?
7. Kyivde o, qaç yıldan berli yaşay?
8. Ukrainada o, tek ingliz tilini ögrenemi?

9. Tillerni o, qayda ögrene?
10. Qadır ukrain tilini bilemi?
11. Onıñ ana tili ne?
12. Qadır Qırımnı qaytarmaq içün ne yapa?

Vazife 14. Oquñız.

a) 1. Tom inglizce yahşı laf ete. 2. Oksana ispanca zayıf laf ete. 3. Men fransızca tez laf etem. 4. Biz qırımtatarca endi zararsız laf etemiz.

b) – Tom inglizce laf etemi?
– E, laf ete.
– Tom inglizce yahşı ya da zayıf laf etemi?
– Yahşı.
– Tom inglizce tez laf etemi?
– E, tez.
– Ya ukraince?
– Yavaş.

c) Enver icretçidir. Yaqup da icretçidir. Şimdi olar ev vazifesini becereler. Enver metin oquy. O, ukraince oquy. O, yavaş ve doğru oquy. O, metinni yahşı añlay. Bu da Fikret. O da icretçi.
– Siz ne yapasız? –soray Fikret.
– Men oquyım, Yaqup ise diñley.
– Siz ukraince oquysızmı?
– E, biz ukraince oquymız.
– Sen metin nasıl añlaysıñ, Enver?
– Men metinni yahşı añlayım.
– Sen de, Yaqup, metinni yahşı añlaysıñmı?
– E, yahşı.

Vazife 15. Arqadaşlarıñız qaysı tillerde ve nasıl laf etkenlerini aytıñız.

Nümüne: *Taras inglizce yahşı (zayıf, biraz) laf ete.*

Vazife 16. a) Oquñız.

Bu, Maksa. O, sığınaq qıdırıcısı. Onıñ ana-Vatanı – İran. Onıñ yañı Vatanı – Ukraina. O, endi üç yıldan berli Kyivde yaşay. Onıñ ana tili – fars tilidir. Ukrainada o, ukrain tilini ögrene. O, tilni ‘İmdat’ hayriye

fondunıñ kurslarında ögrene. Maksa – ev bikesidir. O, ukrain tilinde radionı çoq diñley ve televizion yayınlarını seyir ete. Maksa ukraince yahşı laf etmege istey.

b) Suallerge cevap beriñiz.

1. Bu kim?
2. O, sığınaq qıdırıcısımı?
3. Onıñ ana-Vatanı Pakistanmı?
4. Onıñ yañı Vatanı Lehistanmı?
5. Kyivde Maksa qaç yıl yaşay?
6. Onıñ ana tili ne?
7. Ukrainada Maksa qaysı tilni ögrene?
8. Tilni o, qayda ögrene?
9. Maksa ev bikesimi?
10. Maksa ukraince nasıl laf etmege istey?

– Huan qırımtatarca añlaymı?
– Yoq, añlamay. O, ecnebiy.

Añlamaq

men añlay***ım***	biz añlay***mız***
sen añlay***sıñ***	siz añlay***sız***
o añlay	olar añlaylar***lar***

Qaysı til?	**Qaysı tilni?**	
ukrain tili	ukrain tili***ni***	
qırımtatar tili	qırımtatar tili***ni***	
ingliz tili	ingliz tili***ni***	***bilmek***
fransız tili	fransız tili***ni***	***añlamaq***
türk tili	türk tilini	
arap tili	arap tili***ni***	

Vazife 17. Oquñız. Hatırlañız.

arapça	laf etmek	arap tilini	
qırımtatarca	aytmaq	qırımtatar tilini	bilmek
ukraince	yazmaq	ukrain tilini	
inglizce	oqumaq	ingliz tilini	ögrenmek
türkçe	soramaq	türk tilini	
fransızca	cevap bermek	fransız tilini	añlamaq

Vazife 18. Oquñız.

a) Men fransız tilini pek yahşı añlayım. Menim dostum türk tilini añlay. Studentler fars tilini añlamaylar. Student arap tilini bile ve añlay. Biz qırımtatar tilini daa zayıf añlaymız. Siz ukrain tilini añlaysızmı? Sen ispan tilini añlaysıñmı?

b) – 'Urba' tükânı qayda olğanını aytsañız.
– Bağışlañız, men qırımtatar tilini añlamayım, men ecnebiyim.

c) – Sen qaçaqsıñmı?
– E, men qaçaqım.
– Ya sen?
– Men de qaçaqım.
– Sen qayda oquysıñ?
– Men Kyiv şeerindeki 'İmdat' hayriye fondunıñ qırımtatar tili kurslarında oquyım.
– Sen qırımtatar tilini ögrenesiñmi?
–E. Ya sen?
– Men de qırımtatar tilini ögrenem.
– Sen qırımtatarca laf etesiñmi?
– E, men qırımtatarca laf etem.
– Dostuñ qırımtatarca laf etemi?
– Yoq, o, qırımtatarca laf etmey.
– Sen ev vazifesini ne vaqıt beceresiñ?
– Ev vazifesini men aqşam becerem.
– Sen qırımtatarca nasıl oquysıñ?
– Men qırımtatarca yahşı oquyım.
– Sen derste er şeyni añlaysıñmı?
– E, men derste er şeyni añlayım.

Men ‘Saba’ yayınını seyir etem.

	neni?	**Seyir etmek**
men	televizion***nı***	seyir ete***m***
sen	film***ni***	seyir ete***siñ***
o	filmler***ni***	seyir ete
biz	yayın***nı***	seyir ete***miz***
siz	foto***nı***	seyir ete***siz***
olar	multfilm***ni***	seyir ete***ler***
	yayın***nı***	seyir et! seyir et***iñiz***!

Vazife 19. Arqadaşıñız simdi ne yapqanını sorañız.

Nümüne: *– Allo, bu Seyranmı?*
– E, menim.
– Sen ne yapasıñ?
– Filmni seyir etem.

Vazife 20. Oquñız.

Menim adım Franka. Men icretçim. Men studentim. Men tıbbiy universitetinde oquyım. Men Ukrainada ekim olıp çalışmaq isteyim. Kyivde men yataqhanede yaşayım. Şimdi men ukrain tilini ögrenem. Men ukrain tilini yahşı bilmege, doğru ve tez oqumağa, yazmağa, laf etmege isteyim. Men ukraince yavaş laf etem, lâkin derste ve evde çoq çalışam. Men ocanı diqqatnen diñleyim, suallerge doğru cevap berem, metinlerni tez ve ses çıqarıp oquyım, vazifelerni ğayret ile becerem. Evde men yañı sözlerni ezberleyim, ev vazifelerini becerem, dersni tekrarlayım.

Vazife21. Arqadaşlarıñızdan, olar televizionnı seyir eteler, ya da haberlerni (muzıkanı) diñleyler, ya da gazet (mecmualarnı) oquylarmı, sorañız.

– Siz ne içün radio diñlemeysiz?
– Çünki men qırımtatarca zayıf añlayım.
(Men radio diñlemeyim, çünki qırımtatarca zayıf añlayım.)

1	
↓	**, çünki**
2	

Vazife 22. Oquñız.

– Sen ne içün radionı diñlemeysıñ?
– Çünki men bir şey añlamayım.
– Sen ne içün 'Haberler' yayınını seyir etmeysiñ?
– Çünki men qırımtatarca zayıf añlayım.
– Sen ne yapasıñ?
– Televizor baqam.
– Sen televizor baqasıñmı?
– E, çünki men endi qırımtatarca biraz añlayım.

Vazife 23. Arqadaşlarıñızdan, olar televizor baqalarmı, ya da radio diñleylermi, ya da gazet (mecmualarnı) oquylarmı, sorañız. Eger olar televizor baqmasalar, gazet oqumasalar ..., sebebini biliñiz.

Vazife 24. Nümünege baqıp beceriñiz.

Nümüne: *– Siz ne içün radionı diñleysiz? (Men muzıkanı sevem)*
– Men daima radionı diñleyim, çünki muzıkanı sevem.

1. Ne içün Timur daima sport kanalını baqa (seyir ete)? (O, sportnı begene)
2. Ne içün Rustem daima stadionğa qatnay? (O, futbol seve)
3. Ne içün Seyran daima temrinler yapa? (O, sportnı begene)
4. Ne içün Gayde daima seriallarnı baqa? (O, kino seve)
5. Ne içün Sayde daima kitap oquy? (O, oqumaq seve)
6. Ne içün Asiye daima lezetli aşlar pişire? (O, aş pişirmege seve)
7. Ne içün Ali daima ev vazifelerini becere? (O, oqumağa seve)
8. Ne içün Asan daima gazet oquy? (O, haberlerni begene)
9. Ne içün Nayle daima ikâyeler yaza? (O, yazmağa seve)

D E R S 1 0
(tekrarlav dersi)

Vazife 1. Oquñız.

1. a) – Bu, kimniñ dersligi?
   – Menimki.
   – Bu, kimniñ qalemi?
   – Menimki.

   b) – Bu, kimniñ dersligi?
   – Bizimki.
   – Bu, siziñ qalemiñiz?
   – Bizimki.

2. – Halil qayda olğanını aytsañız.
   – O, mında.

3. – Köç hızmeti qayda olğanını aytsañız.
   – Anda.

4. – Bu, kim olğanını siz bilesizmi?
   – E, bu, kim olğanını men bilem.
   (Yoq, bu, kim olğanını men bilmeyim.)

5. – Onıñ adı ne olğanını siz bilesizmi?
   – E, Abbas.
   (Onıñ adı Abbas.)

6. – Siz ne yapasız?
   – Oquyım.
   – Siz ne oquysız?
   – Detektiv.
   – Detektiv meraqlımı?
   – E.

7. – Siz radio diñleysizmi?
   – E, diñleyim.
   – Siz televizor baqasızmı?
   – E, baqam.

8. – Siz muzıkanı sevesizmi?
   – E, sevem.
   – Ya şiirlerni?
   – Olarnı da sevem.

9. – Siz oqumağa sevesizmi?
   – E, sevem.
   – Ya muzıkanı diñlemege?
   – Elbet, sevem.

10. – Siz inglizce laf etesizmi?
   – E, laf etem.
   – Ya qırımtatarca?
   – Biraz.

11. – Tom ukraince nasıl laf ete?
   – Pek yahşı.

Vazife 2. Suallerge cevap beriñiz.

1. Siz kimsiz? 2. Siziñ adıñız ne? 3. Bu, siziñ arqadaşıñızmı? 4. Onıñ adı ne? 5. O, sığınaq qıdırıcısımı? 6. Siziñ arqadaşıñız ne yapa? 7. O,

çalışmağa sevemi? 8. O, raatlanmağa sevemi? 9. Siz ne yapmağa sevesiz? 10. Siz inglizce (ispanca, fransızca) laf etesizmi? 11. Siz qırımtatarca laf etesizmi? 12. Siz qırımtatarca nasıl laf etesiz? Ya siziñ aradaşıñız? 13. Siz haberlerni diñleysizmi? 14. Siz televizornı sıq seyir etesizmi?

Vazife 3. Cedvelni 6–8 derslerdeki sözlernen tolduruñız.

Teklikte			**Çoqluqta**
O			*Olar*
ağa	dost	şeer	ağalar
oca	talebe	vazife	ocalar
ekim	meydan	yer	ekimler
qaçaq			qaçaqlar
muzey			muzeyler
			şeerler
			vazifeler
			yerler

Vazife 4. Cedvelni 6–8 derslerdeki sözlernen tolduruñız.

Teklikte	**Çoqluqta**
Kimniñ?/Neniñ?	***Kimniñ?/Neniñ?***
menim dostum, seniñ dersligiñ, bizim mecmuamız, bizim ocamız, onıñ televizorı, onıñ luğatı, seniñ memleketiñ, bizim mektebimiz, siziñ tatañız, onıñ markası, onıñ odası, menim şeerim, seniñ sözüñ, bizim yerimiz, siziñ vazifeñiz, onıñ yazması, onıñ yağı, onıñ ikâyesi	olarnıñ dostu, olarnıñ kitabı, menim dersliklerim, bizim luğatlarımız, siziñ yerleriñiz, onıñ dostları, onıñ yerleri

Vazife 5. Cedvelni 7–9 derslerdeki sözlernen tolduruñız.

Nasıl? (teklikte)	**Nasıl? (çoqluqta)**
yeşil	yeşil
yahşı	yahşı

Vazife 6. Sözlerni nümünege köre tertip etiñiz.

Nümüne*: yañı ev, ayrı programmalar, büyük şeer, eski dostlar*.

Nasıl?

yüksek	qıyın	balaban	yaqın
sadıq	mor	keñ	mürekkep
güzel	şeñ	sevimli	qalın
meraqlı	uzaq	qıymetli	türlü

Vazife 7. Siz endi bilgen kelişlerni tekrarlañız.

1. Baş keliş	kim? ne?	Ali – icretçi. Bu banktır.	Marta – qaçaq. Bu kitaptır.	Bu şeerdir.
2.				
3.				
4. Tüşüm kelişi	kimni? neni?	O, ***mecmua*** oquy.	O, ***kitap*** oquy.	Men ***ikâye*** oquyım.
5.				
6.				
(7.)				

Vazife 8. Oquñız. Aşağıda berilgen fiillerni tüslendiriñiz.

Oqumaq	**İşlemek**
men oquy***ım***	men işley***im***
sen oquy***sıñ***	sen işley***siñ***
o oquy	o işley
biz oquy***mız***	biz işley***miz***
siz oquy***sız***	siz işley***siz***
olar oquy***lar***	olar işley***ler***

Çalışmaq, raatlanmaq, diñlemek, bilmek, añlamaq, laf etmek, seyir etmek, baqmaq, sevmek.

Vazife 9. Oquñız.

1. Bu şeerdir.
   Bu menim tuvğan şeerimdir.
2. Ahtem – icretçi.

5. Mustafa oquy.
   Mustafa mecmua oquy.
   Mustafa meraqlı mecmua oquy.

3. Fotonı kösterseñiz.
Mecmuanı berseñiz.
4. Onıñ adı – Mustafa.

Mustafa yahşı oquy.
6. Mustafa kitap oqumağa seve.

Vazife 10. Sözlerni çoqluqta yazıñız.

Nümüne: *zümre – zümreler*

Kitap, bulut, tata, çanta, icretçi, temaşa, qulaq, til, qaçaq, qalpaq, maşna, dost, apay, defter, musafirhane, lampat, sınıf, luğat, uçaq, hastahane, pencere, suret, Bağçasaraylı, tükân, zarf, aqay, oğlan, qız, ukrain, paytaht.

Vazife 11. Noqtalar yerine *menim, seniñ, olarnıñ, bizim, siziñ* **kibi sözlerini qoyuñız.**

Nümüne: *Bu ... dostum. – Bu, menim dostum.*

1. Bu, ... hayriye fondu. 2. Bu, ... odamız. 3. Bu, ... vazifeñ. 4. Bu, ... dostlarım. 5. Bu, ... kitap ve luğatlarıñız. 6. Men ... qırımtatar tili kurslarımnı sevem. 7. Bu, ... yeriñ.

Vazife 12. Nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne: *Bu, menim dostlarım. – Bu, kimniñ dostları?*

1. Bu, ... dersligi. 2. Bu, onıñ maşnası. 3. Bu, ... luğatı. 4. Bu, ... şeerim. 5. Bu, yataqhaneñiz. 6. Bu, ... dostu. 7. Bu, ... tükânı. 8. Bu, ... hastahanesi. 9. Bu, ... babañ ve ... anañ. 10. Bu, ... paramız. 11. Bu, ... dostlarıñız.

Vazife 13. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *– Siz qırımtatarca laf etesizmi?*
– E, men qırımtatarca yahşı laf etem.
– Yoq, men qırımtatarca zayıf laf etem.

1. Huan ispanca laf etemi? 2. Bizim qaçaqlarımız qırımtatar tilini añlaylarmı? 3. Meryem inglizce yahşı laf etemi? 4. Tom ukrain tilini zayıf añlaymı? Ya onıñ dostları? 5. Deniz türkçe pek yahşı laf etemi? 6. Dostuñ qırımtatarca añlaymı?

Vazife 14. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *– Seniñ tatañ ne içün hokkey baqmay?*
– Çünki o, hokkeyni sevmey.

1. Ekrem ne içün futbol baqmay? 2. Üryane ne içün televizor baqmay? 3. Ali ne içün inglizce zayıf laf ete? 4. Siziñ ana-babañız ne içün şiirler oqumaylar? 5. Siz ne içün muzıka diñlemeysiz?

Vazife 15. Suallerge cevap beriñiz. Qavuzlar içündeki malümatnen qullanıñız.

Nümüne**:** *– Ne içün siz daima kitap oquysız? (Men oqumağa sevem). – Men daima kitap oquyım, çünki men oqumağa sevem.*

1. Ne içün siz radio diñlemeysiz? (Men qırımtatarca zayıf añlayım.) 2. Ne içün sen daima 'Zaman' yayınını seyir etesiñ? (Men televizor baqmağa sevem.) 3. Ne içün İlmi Bağçasaraynı yahşı bile? (Bu, onıñ tuvğan şeeri.) 4. Ne içün Amet qırımtatarca yahşı laf ete? (Bu, onıñ ana tili.)

Vazife 16. Cümlelerni tamamlañız.

Nümüne: *Huan ukraince zayıf laf ete, çünki ... . – Huan ukraince zayıf laf ete, çünki o, ecnebiy student.*

1. Fikret daima gazet oquy, çünki ... . 2. Tom inglizce yahşı laf ete, çünki ... 3. Meryem daima muzıka diñley, çünki ... . 4. Bizim ocamız Kyivni yahşı bile, çünki ... . 5. Menim dostlarım qırımtatarca çoq oquylar, çünki ... . 6. Enver daima çalışa, çünki ... .

Vazife 17. Noqtalar yerine *oqumaq, sevmek, baqmaq, diñlemek, çalışmaq, raatlanmaq, bilmek, laf etmek, yazmaq* fiillerini kerek şeklinde qoyuñız.

1. Menim anam meraqlı kitap oqumağa ... . 2. Serğiy inglizce ... ve ... . 3. Enver çoq ... . 4. Sığınaq qıdırıcıları muzıka ... ve televizor ... seveler. 5. Susanna ..., soñ ise ... . 6. Biz Kyivni yahşı ... .7. Dostum qırımtatarca ... seve. 8. Şimdi studentler diktant ... . 9. Sen daima 'Zaman' programmasını ve radio ... .

Vazife 18. Cümlelerni tamamlañız.

Nümüne: *Halide ve Ava qırımtatar tirlinde laf eteler, İzzet ise ... . – Halide ve Ava qırımtatar tilinde laf eteler, İzzet ise fars tilinde laf ete.*

1. Suriyeli qaçaqlar arap tilinde laf eteler, Kongolı qaçaqlar ise ... .
2. Yusuf qırımtatarca bile, Farhad ise ... .
3. Meryem ve Nayle ukrain tilini ögreneler, Server ise ... .
4. Sığınaq qıdırıcıları ana tilinde laf eteler, ukrainler ise ... .
5. Lenur rus tilinde soray, Ediye ise ... .

Vazife 19. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Biz (ikâye) oquymız. – Biz ikâyeni oquymız.*

1. Hatice (ikâye) yaza.
2. Oca (diktant) oquy.
3. Qaçaqlar (yardım) alalar.
4. Yusuf (metin) tercime ete.
5. Asan ve Zera (muzıka) diñleyler.
6. (Gazet) berseñiz.
7. Ruslan ve Şevket (vazife) yazalar.
8. Sığınaq qıdırıcıları (til) ögreneler.
9. İlmi (matematika) ögrene.
10. Meltem (türkü) yırlay.
11. Edem (mecmua) oquy.
12. Emirali (himiya) ögrene.
13. Saniye ve Anife (sözler) tercime ete.
14. Emil (vesiqalar) ala.
15. (Gazetler) berseñiz.
16. Lenyara ve Mujdaba (tarih) ögreneler.
17. (Derslikler) kösterseñiz.
18. Kâzim ve Rayme (ikâyeler) oquylar.
19. (Bananlar) berseñiz.
20. Aziz (karta) elde ete.

D E R S 1 1

– Siziñ dersligiñiz qayda?	– Masa içinde.
– Ya defterler?	– Masa üstünde.
– Siz qayda yaşaysız?	– Kyivde. (Men Kyivde yaşayım.)

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Qaç?

11 – on bir	10 – on
12 – on eki	20 – yigirmi
13 – on üç	30 – otuz
14 – on dört	40 – qırq
15 – on beş	50 – elli
16 – on altı	60 – altmış
17 – on yedi	70 – yetmiş
18 – on sekiz	80 – seksen
19 – on doquz	90 – doqsan
21 – yigirmi bir	100 – yuz
200 – eki yuz	
300 – üç yuz	
400 – dört yuz	
500 – beş yuz	
600 – altı yuz	
700 – yedi yuz	
800 – sekiz yuz	
900 – doquz yuz	
1000 – biñ	

bir biñ	bir million
2, 3, 4 biñ	2, 3, 4 million
5... 20... 40 biñ	5... 20... 40 million

1–11–10	21– 22–23	5–15–50	64–65–66
2–12–20	33–34–35	6–16–60	77–78–79
3–13–30	47–48–49	7–17–70	81–82–83
4–14–40	51–52–53	8–18–80	9–95–96

Vazife 2. Nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *Özbekistannıñ meydanlığı ne qadar? (447 biñ kv. km.) – Özbekistannıñ meydanlığı dört yuz qırq yedi biñ kvadrat kilometridir.*

1. Şri Lankanıñ meydanlığı ne qadar? (65 biñ kv. km.)
2. Gvineya Bissaunıñ meydanlığı ne qadar? (36 biñ kv. km.)
3. Eritreyanıñ meydanlığı ne qadar? (125 biñ kv. km.)
4. Ekvatorial Gvineyanıñ meydanlığı ne qadar? (28 biñ kv. km.)
5. Kongo Cumhuriyetiniñ meydanlığı ne qadar? (342 biñ kv. km.)
6. Kot d'İvuarnıñ meydanlığı ne qadar? (332 biñ kv. km.)
7. Somaliyanıñ meydanlığı ne qadar? (638 kv. km.)
8. Myanmanıñ meydanlığı ne qadar? (676 biñ kv. km.)
9. Syerra Leoneniñ meydanlığı ne qadar? (72 biñ kv. km.)
10. Ukrainanıñ meydanlığı ne qadar? (607 biñ kv. km.)
11. Qırım yarımadasınıñ meydanlığı ne qadar? (27 biñ kv. km.)
12. Ürdünniñ meydanlığı ne qadar? (89 biñ kv. km.)
13. Pakistannıñ meydanlığı ne qadar? (769 biñ kv. km.)
14. Azerbaycannıñ meydanlığı ne qadar? (87 biñ kv. km.)
15. Ermenistannıñ meydanlığı ne qadar? (22 biñ kv. km.)
16. Gürcistannıñ meydanlığı ne qadar? (70 biñ kv. km.)
17. Afğanistannıñ meydanlığı ne qadar? (652 biñ kv. km.)
18. İraqnıñ meydanlığı ne qadar? (438 biñ kv. km.)

Vazife 3. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Nasıl?	**=**	**Qaçıncı?**
birinci		yigirminci
ekinci		yigirmi birinci
üçünci		otuz birinci
dörtünci		qırq birinci
beşinci		elli birinci
altıncı		altmış birinci
yedinci		yetmiş birinci
sekizinci		seksen birinci
doquzıncı		doqsan birinci
onuncı		yuz birinci

Bu bir nomeralı ev. Bu birinci ev.

Bu üç nomeralı yataqhane. Bu üçünci yataqhane.

Bu yigirmi beş nomeralı kabinet. Yigirmi beşinci kabinet.
Bu yuz on yedi nomeralı oda. Bu yuz on yedinci oda.
Bu yedi nomeralı vazife. Bu yedinci vazife.

– Siziñ dersligiñiz qayda?
– Masa içinde.
– Ya defterler?
– Masa üstünde.

Vazife 4. Oquñız. Hatırlañız.

Yer kelişinde munasebetçisiz qullanılğan isimler

Ne? (B. k.)	**Qayda? (Yer k.)**
sınıf	sınıfta
fond	fondda
musafirhane	musafirhanede
müzey	müzeyde
mektep	mektepte
soqaq	soqaqta
oda	odada
söz	sözde
şeadetname	şeadetnamede

Diqqat etiñiz!

lu***ğat***	luğatta
yataqha***ne***	yataqhanede
p***a***rk	parkta
kütüpha***ne***	kütüphanede
ki***tap***	kitapta
qu***laq***	qulaqta

İçinde	**Üstünde**	
masa(nıñ) için***de***	masa(nıñ) üstün***de***	**muayyen mana**
kitapta/ kitap için***de***	kitap(nıñ) üstün***de***	ifadeleyler
	soqaq***ta***	
	cadde***de***	
	meydan***da***	
	qat***ta***	

Vazife 5. Oquñız.

1. Diñleyiciler odada. 2. Kitap masa üstünde. 3. Qaçaqlar 'İmdat' hayriye fondunıñ kurslarındalar. 4. Taksi caddede. 5. Biz yataqhanedemiz. 6. Yañı sözler luğatta. 7. Men oquv sınfındam, dostum ise odada. 8. Maşna soqaqta. 9. Ekim poliklinikada. 10. Metin kitapta. 11. Teatr meydanda. 12. Adliyeci mesleat merkezinde.

Vazife 6. Diñleñiz. Oquñız.

a) – Settar, sen luğatım qayda olğanını bilesiñmi?
– Masada.
– Sağ ol.

b) – Raime, maña qurşun qalem berseñ.
– Al. O, masada.

c) – Qalemim qayda?
– O, kitap içinde.

Vazife 7. Cümleni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Defter (masa) tura. Defter* ***masada*** *tura.*

1. Harita (divar) asılı tura. 2. Ali (oda) raatlana. 3. Olar (kuhnâ) aqşamlıq aşaylar. 4. Kitaplar (raf) turalar. 5. Çeçekler (pencere) turalar. 6. Urba (dolap) asılı tura. 7. Telefon (çanta, -m) tura. 8. Qaçaqlar (şeer) yaşaylar. 9. Mecmua (duvan) tura. 10. Masa (sınıf) tura. 11. Emran (kuhnâ) sabalıq azırlay. 12. Balalar (soqaq) kezeler. 13. Alime (mektep) çalışa. 14. Tohtar (universitet) oquy. 15. Meva (bank) çalışa.

Vazife 8. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: Televizor qayda tura? (köşe) – Televizor köşede tura.

1. Telefon qayda tura? (masa) 2. Diñleyiciler qayda? (sınıf) 3. Gazetler qayda tura? (kürsü) 4. Fevzi qayda çalışa? (berberhane) 5. Çeçekler qayda tura? (savut) 6. Yorğan qayda tura? (töşek) 7. Sebiya qayda çalışa? (tükân) 8. Gülnara qayda raatlandı? (deñiz) 9. Qalem qayda? (çantam) 10. Maşna qayda tura? (soqaq) 11. Ekim qayda çalışa? (hastahane) 12. Refat qayda çalışa? (Kyiv)

Vazife 9. Aşnalarıñız (dostlarıñız) qayda olğanını bilmek isteysiz. Bunı siz nasıl sorarsız?

Nümüne: 1. – *Ablâkim qayda olğanını bilesiñmi? – Banktadır.*
2. *Nayle qayda olğanını bilmeysiñmi? –* ***O, klubda.***

– Siz qayda yaşaysız?
– Kyivde. (Men Kyivde yaşayım.)

Qayda? (Yer k.)
Ukrainada
Qırımda
soqaqta (-ğında)
kvartirada
odada

} **yaşamaq**

ev – ev(-in)de
yataqhane – yataqhane(-sin)de

Yaşamaq

men yaşay***ım***	biz yaşay***mız***
sen yaşay***sıñ***	siz yaşay***sı(ñı)z***
o yaşay	olar yaşaylar
Yaşa! Yaşa***ñız***!	

Ne? (B.k.) (memleket)	**Qayda? (Yer k.)**	
Qırım	Qırım***da***	
Ukraina	Ukraina***da***	
Almaniya	Almaniya***da***	
Lehistan	Lehistan***da***	
Frantsiya	Frantsiya***da***	***yaşamaq***
Özbekistan	Özbekistan***da***	
AQŞ	AQŞ***ta***	
Uzaq Şarq	Uzaq Şarq***ta***	
İraq	İraq***ta***	

Ne? (B.k.) (memleket)	Qayda? (Yer k.)	
İngiltere	İngiltere***de***	
Türkiye	Türkiye***de***	
İsveçre	İsveçre***de***	
İsveç	İsveç***te***	

Ne? (B.k.) (şeer)	Qayda? (Yer k.)	
Bağçasaray	Bağçasaray***da***	
Aluşta	Aluşta***da***	
Yalta	Yalta***da***	
Aqyar	Aqyar***da***	
Lviv (İlbav)	Lvov***da*** (İlbav***da***)	**yaşamaq**
Kyiv	Kyiv***de***	
Kefe	Kefe***de***	
Canköy	Canköy***de***	
New-York	New-York***ta***	
Sudaq	Sudaq***ta***	
Aqmescit	Aqmescit***te***	
Paris	Paris***te***	
Keriç	Keriç***te***	

Vazife 10. Oquñız.

a) Taras Ukrainada yaşay.
Elnara Kyivde yaşay.
Selim İspaniyada yaşay.
İnna Zaporijjâda yaşay.
Dostum Konyada yaşay.
Men Büyük-Onlarda yaşayım.
Men Bağçasaraynıñ Han-Çayır qasabasında yaşayım.
Men Aqmescitniñ Amethan Sultan soqağında yerleşken № 3 (üç nomeralı) yataqhanesinde yaşayım.
Men Aqmescitniñ Amethan Sultan soqağında yerleşken № 3 yataqhaneniñ 505 odasında yaşayım.

b) – Sen qayda yaşaysıñ?
– Men Hersonda yaşayım.
– Siz qayda yaşaysız?

– Biz Dniproda yaşaymız.

– Olar qayda yaşaylar?
– Olar Qırımda yaşaylar.

Vazife 11. Suallerge tasdiqlav cevaplar beriñiz.

Nümüne: *– Siz Ukrainada yaşaysızmı? – E, men Ukrainada yaşayım.*

1. Eldar Bağçasarayda yaşaymı? 2. Alina Seçenova soqağındaki yataqhanede yaşaymı? 3. İnstitut Şevçenko bulvarında yerleşemi? 4. Rafet Alma-Tarhanda yaşaymı? 5. Aşnañız İtaliyada yaşaymı? 6. Zera Canköyde yaşaymı? 7. Nedim ve Urşula Lehistanda yaşaylarmı?

Vazife 12. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne: *Timur Kanadada yaşay. – Timur qayda yaşay?*

1. Nayle ***İsveçte*** yaşay. 2. Onıñ ana-babası ***Türkiyede*** yaşaylar. 3. Dostlarımız ***AQŞta*** yaşaylar. 4. Ağam ***Belçikada*** yaşay. 5. Men ***Ukrainada*** yaşayım. 6. Onıñ dostu ***İndistanda*** yaşay. 7. Rokan ***Suriyede*** yaşay. 8. İbraim ve Ayşe ***Seitlerde*** yaşaylar. 9. Arqadaşımız ***Romaniyada*** yaşay.

Vazife 13. İnkâr bildirici cevap beriñiz.

Nümüne: *– Ana-babañız Ukrainada yaşaymı? (Türkiye) – Yoq, ana-babam Ukrainada degil,* ***Türkiyede*** *yaşay.*

1. Dostuñ Danimarkada yaşaymı? (İsveç) 2. Onıñ qorantası İranda yaşaymı? (İraq) 3. Şimdi Rokan Suriyede yaşaymı? (Ukraina) 4. Sofi Çilide yaşaymı? (Kongo) 5. Dostlarıñ Türkiyede yaşaylarmı? (Romaniya) 6. Hecibulla Lebanonda yaşaymı? (Afğanistan) 7. Şimdi Üriye ve Memet Qırımda yaşaylarmı? (AQŞ) 8. Yusuf ve Abdulla Almaniyada yaşaylarmı? (Türkiye) 9. Şimdi Lemara Lehistanda yaşaymı? (İngiltere)

Vazife 14. Nümüne baqıp sual beriñiz.

Nümüne: *İlyas Aluştada yaşay. – İlyas qayda yaşay?*

1. Onıñ ana-babası Kezlevde yaşay 2. Artem Çernigovda yaşay. 3. Men Odesada yaşayım. 4. Fikret ve Selime Harkovda yaşaylar.

5. Olarnıñ Rustem dostu Lvovda yaşay. 6. Sığınaq qıdırıcıları Hersonda yaşaylar. 7. Dostumız Poltavada yaşay. 8. Sevil Saqta yaşay. 9. Biz Odesada yaşaymız. 10. Tevfik Donetskte yaşay.

Vazife 15. Dialoglarnı nümünege baqıp tiziñiz.

a) – Selim, sen qayda yaşaysıñ?
– Men № 4 yataqhanede, № 9 odada yaşayım.
– Ya Meryem qayda yaşağanını bilesiñ?
– Yoq, men o, qayda yaşağanını bilmeyim.

b) – Selim, Mustafa qayda yaşağanını bilesiñ?
– Bilem. O, № 220 odada yaşay.
– Ya Halide?
– O, № 420 odada yaşay.
– Bu, Çelebicihan adına soqağımı?
– E.
– 6-cı ev qayda olğanını aytsañız.
– O, solda.
– Sağ oluñız.

Vazife 16. Aşnañıznı musafirlikke davet etiñiz.

Nümüne: **–** *Cemil, musafirlikke kel. Sen qayda yaşağanımnı bilesiñ?*
– Yoq, bilmeyim.
– Men Bekir Çoban-zade soqağındaki № 3 yataqhanesiniñ № 303 odasında yaşayım.

Vazife 17. Oquñız, aqılda tutuñız.

Er angi kelişte sıfatlarnıñ deñişmeyüvi

Teklikte

B. k. (*nasıl? ne?*)	**Yer k.** (*nasıl? nede?*)
yañı anter	yañı anter**de**
mavı maşna	mavı maşnada
Çoqluqta	
B. k. (*nasıl? neler?*)	**Yer k.** (*nasıl? nelerde?*)
yañı anterler	yañı anterler**de**
mavı maşnalar	mavı maşnalarda

– Sen qayda oquysıñ?
– Universitette. (Men universitette oquyım.)

Oqumaq		Qayda? (Yer k.)
men oquy***ım*** [u$^{\breve{i}}$yĭm]	biz oquy***mız*** [u$^{\breve{i}}$ymĭz]	universitette
sen oquy***sıñ*** [u$^{\breve{i}}$y]	siz oquy***sız*** [u$^{\breve{i}}$ysĭz]	institutta
o oqu***y*** [u$^{\breve{i}}$y]	olar oqu***ylar*** [u$^{\breve{i}}$yl’ar]	mektepte

Oqu! Oqu***ñız***!

Vazife 18. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

a) Bu kurslar. Men mında oquyım. Bu institut. Sen mında oquysıñ? Bu mektep. Mında qardaşım oquy. Bu hayriye fondu. Mında ecnebiy grajdanlar – qaçaq ve sığınaq qıdırıcıları oquylar.

Men kurslarda oquyım. Sen institutta oquysıñ? Qardaşım mektepte oquy. Ecnebiy grajdanlar – qaçaq ve sığınaq qıdırıcıları – hayriye fondunıñ qırımtatar tili kurslarında oquylar.

b) Men oquyım.
Men kurslarda oquyım.
Men qırımtatar tili kurslarında oquyım.
Men hayriye fondunıñ qırımtatar tili kurslarında oquyım.
Men Aqmescitteki hayriye fondunıñ qırımtatar tili kurslarında oquyım.

c) 1. Men Aqmescitteki hayriye fondunıñ qırımtatar tili kurslarında oquyım. 2. Sen de Aqmescitteki hayriye fondunıñ qırımtatar tili kurslarında oquysıñmı? 3. Siz qırımtatar tili kurslarında oquysızmı? 4. Biz qırımtatar tili kurslarında oquymız. 5. Ağam tıbbiyet institutında oquy. 6. Tatam muzıka mektebinde oquy. 7. Olar politehnika institutında oquylar.

Vazife 19. Dialoglarnı nümünege baqıp tiziñiz.

1. – Sen qayda oquysıñ?
– Men Aqmescitteki hayriye fondunıñ qırımtatar tili kurslarında oquyım.
– Ya aşnañ qayda oquy?
– O, tıbbiyet institutında oquy.

2. – Siz politehnika institutında oquysızmı?
– Yoq, men Aqmescitteki hayriye fonduniñ qırımtatar tili kurslarında oquyım.

– Mında kim oquy?
– Mında Timur oquy.

Qayda?	**Kim(ler)?**	
	ağam	
Mında	tatam	**oquy.**
	dostlarım	**oquy(lar).**

Vazife 20. Sorañız, cevap beriñiz. Oqumaq fiilini doğru şekilde yazıñız.

Nümüne: *1. – Kim mında ... ? – Kim mında oquy?*
2. – Mında men ... – Mında men oquyım.

– Kim institutta ... ?
– Mında arqadaşım ... .
– Kim mektepte ... ?
– Mında o, ...
– Kim Aqmescitteki hayriye fonduniñ qırımtatar tili kurslarında ... ?
– Mında qaçaq ve sığınaq qıdırıcıları ... .

– Siz qayda çalışasız?
– Biz işhanede çalışamız.

Qayda? (Yer k.)
-da/-de/-ta/-te

İnstitutta	poştada	
poliklinikada	zavodda	**çalışmaq**
mektepte	işhanede	

Vazife 21. Oquñız. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

1. Men zavodda çalışam. 2. Sen mektepte oquysıñ. 3. Ağam işhanede çalışa. 4. Katerına universitette oquy. 5. Biz hayriye fondunda çalışamız. 6. Siz poştada çalışasız. 7. Ekimler poliklinikada çalışalar. 8. Artist teatrde çalışa. 9. Güzel tükânda çalışa.

Vazife 22. Oquñız.

1. Bu menim qorantam. Biz qaçaqlarmız. Biz Odesada yaşaymız. Babam institutta çalışa. Anam aphanede çalışa. Men hayriye fondunıñ qırımtatar tili kurslarında oquyım.
2. Bu bizim sınıf odamız. Mında gruppamız oquy. Şimdi ders. Biz qırımtatar tilini ögrenemiz. Biz qırımtataca yaza, oquy, laf etemiz.
3. – Sen kimsiñ?
   – Men icretçim.
   – Seniñ adıñ ne?
   – Menim adım Ahmed.
   – Sen oquysıñ yoqsa çalışasıñmı?
   – Men universitette oquyım, dostum ise poliklinikada çalışa.

Vazife 23. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *– Siz oquysız ya çalışasızmı?*
– Çalışam.
– Ya qayda?
– Zavodda.

1. Babañız çalışamı? O, qayda çalışa?
2. Tatañız oquymı? O, qayda oquy?
3. Ağañız oquy ya çalışamı?

Vazife 24. Dialoglarnı oquñız.

1.– Bu seniñ fotoñmı?
– E, menimki.
– Bu seniñ ana-babañmı?
– E, bu menim babam, bu da menim anam.
– Babañ kim?
– O, müendis.
– O, qayda çalışa?
– Fabrikada.
– Ya anañ kim?
– O, ekim.
– O, qayda çalışa?
– Hastahanede.

2. – Bu, seniñ dostuñmı?
– E, menimki.
– Onıñ adı ne?
– Ayşe.
– O, studentmi?
– Yoq, o, student degil. O, icretçi. O, tükânda çalışa.

– Ana ve babañ qayda oturalar?
– Olar Qırımda oturalar.

Ne vaqıt?
bugün
yarın
tünevin
saba
kündüz
aqşam

Vazife 25. Oquñız.

1. Saba men sınıf odasındam. 2. Aqşam biz odadamız. 3. Kündüz icretçiler hayriye fondunda. 4. Aqşam olar qavehanedeler. 5. Kündüz men çalışam, aqşam oquyım. 6. Ana-babam aqşam raatlanalar, saba ve kündüz çalışalar.

Vazife 26. a) Metinni oquñız.

Er keske belli ki, adetteki aş vaqıtları – bu saba, kündüz ve aqşamdır.

Sabalıq – birinci aş. İş künü aileniñ er bir azası oquvğa ya da işke aşıqa, ve adette sabalıq tez ve yengil ola. O, bir qave ya da çay filcanından, bir qaç penirli ya da qaşqavallı buterbrod, sütlü aş, pişirilgen yımırta, yağlı ötmekten ibaret ola. Er şey aileniñ damına bağlıdır.

Kündüz yemegi – kün devamında bu, eñ çoq aş aşalğan vaqıttır. Birinci yemeklerden borç, laqşalı şorba, şurpa ya da qaşıqaş aşamaq mümkün. Esas yemek olaraq et, balıq, tavuq, kotlet, çiberek, yantıq ya da tataraş aşamaq mümkün. Sofrada sebze – pomidor, hıyar, salatnıñ olması da müim. Qavaltığa meyva, meyva suvu, çay içip, tort keseçigi ya da dondurma aşaylar.

Aqşamlıq – aşnıñ soñki vaqtıdır. Böyle bir atalar sözü bar: ‘Sabalıqnı özüñ aşa, kündüz yemegini dostuñnen paylaş, aqşamlıqnı duşmanıña qaldır’. Aqşam adette az aşaylar – sucuqnen qızartılğan yımırta, irimçik ötmegi, yoğurt, qatıq ya da bazlamanen çay içeler.

b) Suallerge cevap beriñiz.
1. Nege sabalıq (saba yemegi) deyler?
2. Sabalıq adette ne aşaylar?
3. Kündüz yemegi nege deyler?
4. Kündüz adette ne aşaylar?
5. Aqşamlıq nedir?
6. Aqşam adette ne aşaylar?

Saba	**Kündüz**	**Aqşam**
	aşamaq	
men aşa***yım***	biz aşa***ymız***	
sen aşa***ysıñ***	siz aşa***ysız***	
o aşa***y***	olar aşa***ylar***	
Aşa! Aşa***ñız***!		

Vazife 27. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Sabalıqnı Mekiye qavehanede aşay. Kündüz Mekiye aşhanede aşay. Aqşam o, evde aşay.

Vazife 28. Diñleñiz. Oquñız.

– Siz qayda aşaysız?
– Men qavehanede aşayım.
– Siz qayda aşaysız?
– Biz aşhanede aşaymız.
– Siz aqşam qayda aşaysız?
– Men aqşam odamda aşayım.

Vazife 29. a) Metinni oquñız.

Adil ve Mürvet sabalıqnı beraber pişirdiler. Mürvet qartop temizlep, qazan astı. Adil pomidor, hıyar ve soğannı yuvıp, salat doğradı. Mürvet çay qaynattı, Adil ise yağlı ötmekniñ üstüne tatlı qoydı.

Adil ve Mürvet begenip aşadılar. Başta olar qartopnen salat aşadılar, soñ ise buterbrotnen çay içtiler.

Adilnen Mürvet daima beraber aşay ve aş pişireler. Kündüz ise ayrı aşaylar: Mürvet – universitetteki aşhanede, Adil – qavehanede. Aqşam Adil ve Mürvet evde aşaylar. Aqşam olar sıq dostlarını davet eteler.

b) Suallerge cevap beriñiz.

1. Adil ve Mürvet ne azırladılar?
2. Qartopnı kim temizledi?
3. Salatnı kim doğradı?
4. Adil salat neden yaptı?
5. Mürvet ne – qave ya çay qaynattı?
6. Adil nasıl buterbrotlar yaptı?
7. Mürvet kündüz qayda aşay?

8. Adil kündüz qayda aşay?
9. Adilnen Mürvet aqşam qayda aşaylar?
10. Adil ve Mürvet aqşam dostlarını davet etelermi?

Vazife 30. a) Metinni oquñız.

Huan – sığınaq qıdırıcısı. Şimdi o, Kyivde yaşay ve hariye fondunıñ ukrain tili kurslarında oquy. Onıñ dostu da sığınaq qıdırıcısı, o da hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında oquy.

Huan ispanca laf ete. Bu, onıñ ana tilidir. O, biraz ukraince laf ete. O, sıq radio diñley ve ‘‘Dnipro’ teleyayınını diñleñiz’ sözlerini endi añlay.

Huan oqumağa pek seve. O, çoq oquy. O, evde, avtobusta ve atta yol boyu ketkende de oquy. O, saba, kündüz, aqşam oquy. O, detektivler oqumağa seve.

b) 1. Huan qayda yaşay? 2. O, qayda oquy? 3. Onıñ dostu qayda oquy? 4. Ne içün Huan ispan tilinde yahşı laf ete? 5. O, urkain tilinde nasıl laf ete? 6. O, radio diñleymi? 7. O, nasıl sözlerni añlay? 8. Huan eñ çoq ne yapmağa seve? 9. O, çoq oquymı? 10. O, qayda oquy? 11. O, ne vaqıt oquy? 12. O, detektivler oqumağa sevemi?

Vazife 31. Özüñiz aqqında yazıñız.

Siz şimdi qayda yaşaysız? Siz qayda oquysız? Siziñ ana tiliñiz ne? Siz ukraince nasıl laf etesiz? Siz inglizce laf etesizmi? Siz oqumağa sevesizmi? Siz ne oqumağa sevesiz? Boş vaqıtta siz ne yapmağa sevesiz? (Siz televizionnı baqmağa ya da radio diñlemege sevesizmi?) Anababañız qayda yaşay? Babañız çalışamı? Babañız qayda çalışa? Ağañız oquymı? Ağañız qayda oquy? Tatañız çalışa ya oquymı?

Vazife 32. Oquñız, aqılda tıtıñız.
Er angi kelişte isimlerniñ yanında sıfatlarnıñ deñişmeyüvi

Teklikte

B. k. (*nasıl*? *ne*?)	**T. k.** (*nasıl*?*kimni*?/*neni*?)
yañı anter	yañı anter(**ni**)
mavı maşna	mavı maşna(**nı**)

Çoqluqta	
B. k. (*nasıl? neler?*)	**T. k.** (*nasıl? kimlerni?/ nelerni?*)
yañı anterler	yañı anterler**ni**
mavı maşnalar	mavı maşnalar**nı**

Vazife 33. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne:* – *Adil mürekkep vazifeni beceremi? –
– E, Adil mürekkep vazifeni becere.
– Yoq, Adil mürekkep vazifeni becermey.

1. Aziz ukrain tilini yahşı bilemi?
2. Siz qara ötmek alasızmı?
3. Amdi meraqlı mecmua oquymı?
4. Suleyman lezetli pilâv pişiremi?
5. Tair sıcaq qave içemi?
6. Biz qırımtatar filmini baqamızmı?
7. Sefaye ev vazifesini yapamı?
8. Abkerim ve Dilâra yañı sözlerni ezberleylermi?
9. Ali arap şiirlerini oquymı?
10. Oca yañı mevzunı aytıp beremi?

Vazife 34. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Jak nasıl – büyük ya küçük ikâye oquymı? Jak büyük ikâye oquy.*

1. Siz qaysı – qırımtatar ya da ingliz tilini ögrenesiz?
2. Siz nasıl – meraqlı ya da merqa doğurmağan kino baqasız?
3. Siz nasıl – qara ya da kök çay içesiz?
4. Siz nasıl – qırmızı ya da mavı renkni begenesiz?
5. Mürvet nasıl – qırımtatar ya da fransız kitabını oquy?
6. Siz nasıl – suvuq ya da sıcaq qave içesiz?

Vazife 35. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *1. Studentler ne oqyular? (metin). – Studentler metin oquylar.*
2. Studentler nasıl metin oquylar? (büyük) – Studentler büyük metin oquylar.

1. – Siz ne diñleysiz? (yır)
   – Siz nasıl yırnı diñleysiz? (ingliz)

2. – Siz ne alasız? (tort)
   – Siz nasıl tort alasız? (‘Kyiv’)
3. – Amet ne becere? (vazife)
   – Amet nasıl vazife becere? (mürekkep)
4. – Siz ne baqasız? (kino)
   – Siz nasıl kino baqasız? (fransız)
5. – Siz kimni bilesiz? (oca)
   – Siz qaysı ocanı bilesiz? (yañı)
6. – Tair ne ala? (qalem)
   – Tair nasıl qalem ala? (mavı)
7. – Fevziye nesini ala? (çanta)
   – Siz ne alasız? (sebze)
8. – Siz nasıl sebze alasız? (taze)
   – Siz ne begenesiz? (muzıka)
9. – Siz nasıl muzıka begenesiz? (klassik)
   – Siz kimlerni bilesiz? (mesleatçılar)
10. – Siz nasıl mesleatçılar(ı)nı bilesiz? (cemaat)
11. – Siz kimlerni diñleysiz? (ocalar)
12. – Siz nasıl ocalar(ı)nı diñleysiz? (qırımtatar)

Vazife 36. Şeyler qayda olğanını yazıñız.

Nümüne: *– Defteriñ qayda? (masa) – Defterim masa**da**.*

1. Enver, qalemiñ qayda? (çanta(m)). 2. Feride, kitabıñ qayda? (masa). 3. Anam, defterlerim qayda? (pencere). 4. Huan, luğatıñ qayda? (kitap).

Vazife 37. Cevap beriñiz.

Nümüne: *– Nayle qayda? (türk tili kursları)*
*– O, türk tili kursları**nda**.*

1. Tatañ qayda? (kütüphane) 2. Amet qayda? (qavehane). 3. Ocañız qayda? (sınıf odası) 4. Ağañ qayda? (mektep) 5. Dostlarıñ qayda? (iş odası) 6. Ana-babañız qayda? (zavod)

Vazife 38. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne: *Selime* ***Qarasuvbazarda*** *yaşay. – Selime qayda yaşay?*

1. Şeyde Aluştada yaşay. 2. Onıñ ana-babası Seitlerde yaşay. 3. Menim eski dostum Fotisalada yaşay. 4. Ağam Sudaqta yaşay. 5. Şimdi qaçaqlar Ukrainada yaşaylar. 6. Men Kezlevde yaşayım.

Vazife 39. *E* ya da *yoq* kibi cevap beriñiz.

Nümüne: *– Siz şimdi Kerіçte yaşaysıñızmı?*
– Yoq, men şimdi Aqyarda yaşayım.

1. Ana-babañız Qırımda yaşaymı? 2. Selim Canköyde yaşaymı? 3. Leyla Aşıq Ümer soqağında yaşaymı? 4. Siz eviñizde yaşaysızmı? 5. Sığınaq qıdırıcıları № 3 hostelde yaşaylarmı?

Vazife 40. Nümünege bağıp sual beriñiz.

Nümüne**:** *Babañ qayda çalışa? (zavod). – Babañ zavod****da*** *çalışamı?*

1. Ağañ qayda oquy? (institut) 2. Sen şimdi qayda oquysıñ? (hayriye fondunıñ qırımtatar tili kursları, Aqmescit şeeri) 3. Tatañ qayda oquy? (universitet) 4. Dostlarıñ qayda oquy? (mektep)

Vazife 41. Qavuzlardaki sözlerni doğru şekilde qullanıp, cümlelerni yazıñız.

1. Men qırımtatar tili kurslarında oquyım (hayriye fondu). 2. Şimdi men Kyiv şeerinde yaşayım (Vasılkivska soqağı, № 3 yataqhane). 3. Ana-babam (Qırım) yaşay. 4. Anam (muzıka mektebi), babam ise (şokolad fabrikası) çalışa. 5. Ağam (kolledj), tatam (tıbbiy institutı) oquy.

Vazife 42. *E* ya da *yoq* kibi cevap beriñiz.

Nümüne: *– Sadıq Qurmanda yaşaymı?*
– E, Sadıq Qurmanda yaşay.
– Yoq, Sadıq Aqşeyhte yaşay.

1. Ali zavodda çalışamı? (tükân) 2. Fadme basseynde yaldamağa sevemi? (deñiz) 3. Remzi mektepte çalışamı? (universitet) 4. Onıñ ana-babası Mamaşayda yaşaymı? (Uppa). 5. Canike azıqnı bazardan satın alamı? (supermarket) 6. Onıñ ağası mektepte

oquymı? (universitet) 7. Onıñ ailesi Alupkada yaşaymı? (İslâm-Terek) 8. Amdi albomda resim yapamı? (tahta) 9. Tatañ köyde çalışamı? (şeer) 10. Bugün biz üylelikni qavehanede aşaycaqmızmı? (restoran)

Vazife 43. Suallerge cevap beriñiz.

a) 1. Siz kimsiz? 2. Siz qayda oquysız? 3. Siz şimdi qayda yaşaysız? 4. Ana-babañız qayda yaşay? 5. Babañız kim? 6. O, qayda çalışa? 7. Anañız qayda çalışa? 8. O, kimdir? 9. Tatañiz kim? 10. O, qayda oquy ya çalışa? 11. Ağañız kim? 12. Ağañız oquy ya da çalışamı? 13. O, qayda oquy ya çalışa?

b) 1. Siz saba ne vaqıt aşaysız? 2. Kündüz ne vaqıt aşaysız? 3. Aqşam ne vaqıt aşaysız? 4. Siz saba qayda aşaysız? 5. Kündüz qayda aşaysız? 6. Aqşam qayda aşaysız?

Vazife 44. Yazıñız, qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne*: *Züleyha meraqlı bir kitap oquy. – Züleyha nasıl (qaysı) kitap (-bını) oquy?

1. Sinaver **qırımtatar** tilini ögrene. 2. Necat **şokolad** qanfetlerini ala. 3. Qavehanede qızlar **lezetli** pirojnoyeler sımarlaylar. 4. Suleyman qırımtatar pilâvını azırlay. 5. Tünevin men **mektep** dostumnı rastketirdim. 6. Alinen İslâm arap tilini bileler. 7. Biz **meraqlı** bir film baqamız. 8. Safet **sıcaq** çay içe. 9. Men **sıcaq** avanı sevem.

D E R S 1 2

– Siz tünevin aqşam ne yaptıñız?
– Oqudım. (Tünevin aqşam men oqudım.)

– Ev vazifesini siz ne vaqıt yapqan ediñiz?
– Tünevin aqşam. (Men onı tünevin aqşam yapqan edim.)

– Siz tünevin aqşam qayda ediñiz?
– Teatrde. (Men teatrde edim.)

– Nariman, sen Nedimni evel bile ediñmi?
– E, bile edim, biz mektepte beraber oqudıq.

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

gazet – gazetler
mecmua – mecmualar
gazet ve mecmualar

defter – defterler
kitap – kitaplar
defter ve kitaplar

[g] – [k]	gemi – kibi	gül – kül	külüñiz
[ğ] – [q]	ğarp – şarq	ğurur – qarar	qadar
[c] – [ç]	can – çañ	bağcı – bağça	

Vazife 2. Oqıñız.

– Siz qaçaqsızmı?
– E, men qaçaqım.
– Siz qayda oquysız?
– Men hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında oquyım.
– Siz qayda yaşaysız?
– Kyivde.
– Aileñiz qayda yaşay?
– Nepalda.

– Siz tünevin aqşam ne yaptıñız?
– Oqudım. (Tünevin aqşam men oqudım.)

Kim	Oqumaq	Diñlemek	Yapmaq	Yatmaq	Tüşmek
men	oqu + dı = oqudım	diñledim	yaptım	yattım	tüştim
sen	oqu + dı = oqudıñ	diñlediñ	yaptıñ	yattıñ	tüştiñ
o	oqu + dı = oqudı	diñledi	yaptı	yattı	tüşti
biz	oqu + dı = oqudıq	diñledik	yaptıq	yattıq	tüştik
siz	oqu + dı = oqudıñız	diñlediñiz	yaptıñız	yattıñız	tüştiñiz
olar	oqu + dı = oqudılar	diñlediñiz	yaptıñız	yattıñız	tüştiñiz

Vazife 3. Metinni oquñız.

Bugün kündüz biz qavehanede aşadıq. Anda pencere yanında ekikişilik sofra boş edi. Oğlan bizni sofra başına oturttı ve menü cedvelini berdi. Biz aşlarnı sayladıq, olarnı sımarladıq ve oğlan bizge hızmet etecegini bekledik. Başta oğlan yağbez, pıçaq, sançqı, qaşıq, suv bardağını, stakan ketirdi. Soñ ise aşlarnı ve qalğan içimliklerni ketirmege başladı. Biz qavaltığa taze sebzelerden salat, sıcaq aşlardan qaşıq aş şorbası ve çiberek, aştan soñ da qavenen qıyıq sımarladıq. Daa biz yazma ve hoşaf aldıq. Aşımız lezetli ve toq edi, fiyatını orta dep saydıq. Oğlan esapnı ketirdi de, biz üç yuz grivnâ berdik.

Vazife 4. Suallerge cevap beriñiz.

1. Siz bugün kündüz qayda aşadıñız?
2. Siz büyük zalda oturıp aşadıñızmı?
3. Sofrañız qayda – pencere ya da qapu yanında edi?
4. Sizge oğlan hızmet etecegini siz çoq beklediñizmi?
5. Siz menü cedvelini oqudıñızmı?
6. Oğlan başta nelerni ketirdi?
7. Sıcaq aşlardan neni sımarladıñız?
8. Aştan soñ ne sımarladıñız?
9. Aşlar içün ne qadar berdiñiz?

Ne vaqıt?	Kim?	Ne yaptı?
Tünevin	Midat	oqudı.
Tünevin saba	Gayde	muzıka diñledi.
Tünevin aqşam	Sabri ve Zekiye	televizor baqtılar.

Vazife 5. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *1. Murat oquymı? – E, Murat oquy. – Yoq, Murat oqumay.*
2. Murat oqudımı? – E, Murat oqudı. – Yoq, Murat oqumadı.

1. Kemal cevap beremi?
2. İrfan ve Mavile laf etelermi?
3. Sen çalışasıñmı?
4. Qaçaqlar yardım alalarmı?
5. Sevil qaytarma oynaymı?
6. Dostlar laf etelermi?
7. Oğlanlar futbol oynaylarmı?
8. Çanta kürsüdemi?
9. Kitap masadamı?
10. Rayme metinni aytıp beremi?
11. Bekir radio diñleymi?
12. Lenyara qave içemi?
13. Masa solda tarafındamı?
14. Sığınaq qıdırıcıları vesiqalarnı alalarmı?
15. Asiye ve Aliye yırlaylarmı?

Vazife 6. Oquñız.

a) oqudım – oqudıñ – oqudı
yazdım – yazdıñ – yazdı
raatlandım – raatlandıñ – raatlandı
çalıştı – çalıştıñ – çalıştı
yaptım – yaptıñ – yaptı
diñledim – diñlediñ – diñledi
baqtım – baqtıñ – baqtı

b) Men inşa yaz**a *edım***.
Tünevin aqşam men inşa yaza edim.
Men televizor baq**a *edim.***
Tünevin aqşam men televizor baqa edim.

c) – Fatime, sen tinevin ne yap**a *ediñ***?
– Başta inşa yaza edim, soñ kitap oquy edim.

ç) – Bektemir, sen tünevin televizor baqtıñmı?
– **Yoq**, baq***ma***dım.

Vazife 7. Siz 'Siz tünevin aqşam ne yapa ediñiz?' sualine nasıl cevap berirsiñiz?

Nümüne: 1. – *Ali, sen tünevin aqşam ne yaptıñ?*
– *Oqudım. Men oqumağa pek sevem.*
2. – *Marlen, sen tünevin aqşam ne yaptıñ?*
– *Televizor baqtım.*
– *Ya sen ne baqtıñ?*
– *Futbol.*
3. – *Dostlar, siz tünevin aqşam ne yaptıñız?*
– *Tünevin aqşam men ikâye yaza edim.*
– *Men ise ev vazifesini yapa edim.*

– Siz ev vazifesini ne vaqıt yapqan ediñiz?
– Tünevin aqşam. (Men onı aqşam yapqan edim.)

Ne vaqıt?	**Kim? Ne yapa (yaptı / yapqan edi)?**
Saba	Enver çalışa (çalıştı / çalışa edi / çalışqan edi).
Kündüz	Sabina radio diñley (diñledi / diñley edi / diñlegen edi).
Aqşam	Tamila ve Zair kezeler (kezdiler / keze ediler / kezgen ediler).
Gece	biz raatlanamız (raatlandıq / raatlana edik / raatlanğan edik).

Kezmek

men kez***em***	biz kez***emiz***
sen kez***esiñ***	siz kez***esiñiz***
o keze	olar kez***eler***

kez**di**, keze **edi**, kez**gen edi**
kez(**iñiz**)!

Vazife 8. Oquñız.

1. Men aqşam kezem. 2. Dostum kezmege seve. 3. Kündüz biz kezmeymiz, çünki çalışamız. 4. Tünevin Pakize yol boyu kezdi. 5. Mustafa ve Şemsiye parkta kezdiler.

Vazife 9. a) Dostlarıñız ne vaqıt ev vazifesini yapqanlarını, raatlanğanlarını, muzıka diñlegenlerini, İnternette qonuşqanlarını biliñiz.

b) Arqadaşlarıñız tünevin ne vaqıt ev vazifesini yapqanlarını, raatlanğanlarını, muzıka diñlegenlerini, İnternette qonuşqanlarını sorañız.

Vazife 10. a) Siz qayda ve ne vaqıt kezmege, raatlanmağa, filmler baqmağa sevgeniñizni aytıñız.

b) Siz tünevin aqşam qayda raatlanğanıñıznı, film baqqanıñıznı, ev vazifesini yapqanıñıznı aytıñız.

– Siz tünevin aqşam qayda ediñiz?
– Teatrde. (Men teatrde edim.)

Olmaq (edi) / Bar olmaq (bar edi)

Men (bar) e**d*im***	Biz (bar) e**d*ik***
Sen (bar) e**d*iñ***	Siz (bar) e**d*iñiz***
O (bar) e**di**	Olar (bar) e**di***ler*

Ne vaqıt?	**Kim?**	**Qayda?**	
Şimdi	Lenur	universitette.	
Tünevin aqşam	o,	müzeyde	edi.
Tünevin saba	Şeyde	oda(sın)da	edi.
Tünevin kündüz	olar	sınıf odasında	ediler.

Vazife 11. Oquñız.

-da/-de	**-ta/-te**
tükânda	universitette
müzeyde	fakültette
odada	teneffüste
aşhanede	soqaqta
sınıf odasında	derste
stadionda	parkta
poştada	tsirkte
meydanda	bankta
ekskursiyada	Pariste
kütüphanede	

poliklinikada
yataqhanede
Kyivde

Vazife 12. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: – Tünevin yağmur bar edimi? – E, tünevin yağmur bar edi.

1. Tünevin siz ruhiyatşınasnıñ mesleatında ediñizmi?
2. Tünevin Cemileniñ dersleri bar edimi?
3. Tünevin Niyara adliyeciniñ mesleatında edimi?
4. Tünevin onıñ usta sınfı bar edimi?
5. Tünevin küneş bar edimi?
6. Keçken ay sığınaq qıdırıcılarında ekskursiya bar edimi?
7. Tünevin Aliniñ lektsiyası bar edimi?
8. Keçken afta Raymeniñ imtianı bar edimi?
9. Tünevin dersiñiz bar edimi?
10. Tünevin Fahriniñ aqşam cıyını bar edimi?

Vazife 13. Metinni oquñız.

Menim raatlıq künüm

Adiy künleri adamlar, para qazanmaq içün, işke barmaq, ya da oqumaq içün, mektepke barmaq kerekler. İş aftası bitken soñ, biz raatlıq künlerine pek quvanamız, çünki bu, raatlanmaq, dostlar ya soy-sopumıznen laf etmek ya da özümizge vaqıt ayırmaq içün yahşı bir şaraittir.

Adette men mektepke aftada altı kün baram, şunıñ içün bazar künü – menim yekâne raatlıq künüm. Şu künü men erte turmayım, men adetten çoq yuqlay bilem, çünki bir yerge aşıqmağa acet yoq. Men uyanam, duşta yuvunam. Saat 10 ya da 11-de ailem aşay. Soñ men raatlanam, filmler baqam, kitap oquyım ya da muzıka diñleyim. Avası yahşı olğanda, men taze avada vaqıt keçirmege tırışam. Maña dostlarım kele de, biz kino, park ya da müzeyge baramız. Lâkin eñ çoq men qavehanege barmağa sevem. Bizim atta özümizniñ sevimli qavehanemiz bar. Biz anda saatlernen oturıp, koka-kola içip, dondurma aşap, laf ete bilemiz. Men eglenmege istemegende, sport klubuna ya da basseynge baram. Anda men aqiqatta raatlanam.

Kimerde bazar künü biz yaqın dost ve soy-sopumıznı kündüz aşqa davet etemiz. Bu vaqıt saba biz babamnen supermarketke barıp,

kerek azıq mallarını alıp ketiremiz, anam ise bizge lezetli aşlar pişire. Ana-babam dostlarınen beraber teatrge bayağı sıq baralar, men ise qız qardaşımnen qalmaq kerekim. Men razı olam, çünki aslında bu, can sıqıcı degil. Biz multfilm baqamız ya da oynaymız.

Bilgeniñiz kibi, raatlıq künleri vaqıt tez keçe. Aqşam men adette İnternette qonuşam ya da kitap oquyım.

Sizge sunı aytacaq olam ki, menim yahşı raatlanmağa yardım etken bir ananem bar: 'Bazar künü oquv olmaz'. Men daima ev vazifelerini afta devamında yapmağa tırışam, em istisnalar mende yoq. Bazar künü yahşı raatlanuvdan soñ maña tek kelecek iş aftasına azırlanmaq qala.

Vazife 14. Suallerge cevap beriñiz.

1. Ne içün adiy künleri adamlar işke barmaq kerekler?
2. Ne içün biz raatlıq künlerine quvanamız?
3. Raatlıq künleri sen erte turasıñmı?
4. Aileñ saba saat qaçta aşay?
5. Raatlıq künü sen nenen oğraşasıñ?
6. Seniñ raatlıq künüñ nasıl keçe?

Vazife 15. Oquñız.

Tasil programmalar mesleatçısında

1

– Saba şerifiñiz hayırlı olsun! Maña yardım ete bilirsiñizmi?

– Sizge de hayırlı olsun! Men Şerfem – tasil programmaları mesleatçısım. Ne yardımğa muhtacsıñız?

– Menim adım Orezo Somadi. Men pakistanlım. Men qaçaqım. Mına menim şeadetnamem. Men ukrain tilini ögrenmek isteyim.

– Yahşı. Aytsañız, siziñ ana tiliñiz nedir?

– Urdu.

– Qaysı çetel tillerini bilesiñiz?

– İngliz ve fransız. Lâkin men ukrain tili kurslarına qatnamaq isteyim.

– Elbet, siz ukrain tili kurslarına qatnay bilesiñiz. Siz Kyivde qayda yaşaysıñız?

– Aqyar qaramanları soqağında.

– Aysa sizge hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarına qatnamaq qolay olur. Ukrain tili dersleri – çarşenbe ve cuma künleri. Birinci ders saat on üçte başlana, saat on beşte bite. Ekinci ders saat on beşte başlanıp, saat on yedide bite. Bizim tecribeli ocamız bar. Sizni körmekten hoşnut olurmız.

– Men, yardım etkeniñiz iün sizge memnünim. Kurslarğa ille qatnarım.

2

– Kün şerifiñiz hayırlı olsun! Men tasil programmaları mesleatçısınen körüşe bilemmi?

– Adıñıznı aytsañız.

– Ali Somadi.

– Siz qaydan keldiñiz?

– Suriyeden.

– Vesiqalarıñız barmı?

– Buyurıñız. Ukrainada qaçaq pasportı.

– Diger vesiqalarıñız barmı?

– Yoq, yoqtır.

– Sizni Selime hanum – tasil programmaları mesleatçısı bunen tanış eter. № 3 odağa barıñız.

– Kün şerifiñiz Selime hanum! Men sizden Ukrainada oquvnı devam etmemde yardım soracaq olam. Vatanımda men sekiz sınıf bitirdim.

– Qaysı çetel tillerini bilesiñiz?

– Arap ve biraz ukrain tilini bilem.

– Siziñ tasil aqqında vesiqalarıñız barmı?

– Yoq. Menim tasil alğanım aqqında vesiqalarım yoq. Men ukrain tili kurslarına qatnamağa ve aqşam mektebinde oqumağa isteyim.

– Yahşı.

– Qaçaq aqşam mektebinde oquy bilemi?

– E, oquy bile.

– Buña nasıl vesiqalar kerek ya?

– Men sizge kerek anketalar, ariza, blanklarnı toldurmağa yardım eterim.

– Siz maña pek yardım ettiñiz. Sağ oluñ.

3

– Hayırlı sabalar! Siz maña yardım ete bilesizmi?

– Hayırğa qarşı! Men Tamilam – tasil programmaları mesleatçısım. Öz adıñıznı aytsañız.

– Necibulla Nabil.
– Siz qaysı memlekettensiz?
– Afğanistandanım.
– Siziñ nasıl vesiqalarıñız bar?
– Buyurıñız. Ukraina devlet migratsiya hızmetiniñ malümatnamesi.
– Ya başqa vesiqalarıñız barmı?
– Yoq, yoqtır.
– Siziñ ana tiliñiz ne?
– Farsi.
– Nasıl çet tillerini bilesiñiz?
– İngliz, urdu, biraz ukrain tilini.
– Ne yardımğa muhtacsıñız?
– Men vesiqalarımnı qanuniyleştirmek, diplomımnı nostrifikatsiya etmek isteyim. Men, nostrifikatsiya etkende qaçaqlarğa piyazlar barmı, dep soraycaq olam. Men öz ihtisasım boyunca iş tapmaq isteyim.
– Siziñ ihtisasıñız ne?
– Fizika ocası. Bu, tasil aqqında vesiqam (nomerası, vasıf, ihstisas).
– Mına, qanuniyleştirmek içün kerek olğan esas vesiqalarnıñ cedveli. Sizge anketa, arizalar, blanklarnı toldurmaq içün yardımım kerekmi?
– Yoq, sağ oluñ. Siz maña öyle de çoq yardım ettiñiz.

Vazife 16. Qavuzlardaki sözlerni kerek şekilde qoyuñız.

Nümüne: *Tünevin Selim (mektep) edi. – Tünevin Selim mektepte edi.*

1. Tünevin Meltem (ders) edi.
2. Sığınaq qıdırıcılarınıñ episi (sınıf odası) edi.
3. Abduraim (Qoz) edi.
4. Asan ve Usein (yataqhane) ediler.
5. Bugün balalar (poliklinika) ediler.
6. Oğluñız (stadion) edi.
7. Tiam (hayriye fondu) edi.
8. Biz (bank) edik.

Vazife 17. Tünevin aqşam arqadaşıñız qayda olğanını sorañız.

Nümüne: *– Asan, sen tünevin aqşam qayda ediñ?*
– Kütüphanede, gazet ve mecmualarnı oquğan edim.
– Mavile, sen tünevin qayda ediñ?

– Evde.
– Ya ne yaptıñ?
– Başta ev vazifesini yaptım, soñ raatlandım, muzıka diñledim.

Vazife 18. Oquñız.

Edi, oldı, olğan edi
Yoq edi, olmadı, olmağan edi

– Siz tsirkke iç barğan ediñizmi?
– E, barğan edik. Ya siz?
– Yoq, daa barmadıq.
– Seyran, sen Odessağa iç barğan ediñmi?
– E, barğan edim.

– Sen bilmeysiñ, Asan ve Usein tünevin teatrde bar edilermi?
– Yoq, yoq ediler.
– Mavile, sen Kyivge iç barğan ediñmi?
– Yoq, daa barmadım.

Kim?	**Oqumaq**	**Yaşamaq**	**Çalışmaq**
men	oqu**dı*m***	yaşa**dı*m***	çalış**tı*m***
sen	oqu**dı*ñ***	yaşa**dı*ñ***	çalış**tı*ñ***
o	oqu**dı**	yaşa**dı**	çalış**tı**
biz	oqu**dı*q***	yaşa**dı*q***	çalış**tı*q***
siz	oqu**dı*ñız***	yaşa**dı*ñız***	çalış**tı*ñız***
olar	oqu**dı*lar***	yaşa**dı*lar***	çalış**tı*lar***

Vazife 19. Oquñız.

Evel men Sudanda yaşay edim. Şimdi men Ukrainada, Kyivde yaşayım.

Evel men mektepte oquğan edim. Şimdi ise men hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında oquyım.

Evel anam poliklinikada çalışa edi, şimdi ise o, hastahanede çalışa.

Vazife 20. Suallerge cevap beriñiz.

1. Siz evel qayda yaşay ediñiz?
2. Siz evel qayda oquğan ediñiz?
3. Siz şimdi qayda yaşaysıñız?
4. Siz qayda oquysıñız?

D E R S 1 3

Enver, sen Bilâlnı evel bile ediñmi?
E, bile edim, biz beraber mektepte oquğan edik.

Kim? (B.k.)	**Kimni? (T.k.)**	
Enver	Bilâlnı	***bile (bile edi).***
Saniye	tatasını	***seve.***
Men	sizni	***añlamayım.***

Kim? (B.k.)	**Kimni? (T.k.)**	
Viktor	Viktor***nı***	**o/u + -nı**
Oles	Oles***ni***	**e/i + -ni**
Andriy	Andriy***ni***	**ö/ü + -ni**
Solomiya	Solomiya***nı***	**a/ı + -nı**
Lesâ	Lesâ***nı***	**â + -nı**
Lidiya	Lidiya***nı***	

Kim? (B.k.)	**Kimni? (T.k.)**
men	meni
sen	seni
o	onı
biz	bizni
siz	sizni
olar	olarnı

Vazife 1. Oquñız, aqılda tutuñız.

Tüşüm kelişinde (T. k.) isimler

Teklikte

cansız *(ne? – ne(ni)?)*

B. k.	**vastalı (belgili) T. k.**		**B. k.**	**vastasız (belgisiz) T. k.**	
defter	defterni		defter	defter	
qalem	qalemni		qalem	qalem	
müzey	müzeyni		müzey	müzey	
til	tilni	**a/o/ u/ı + -nı**	til	til	
tarih	tarihnı		tarih	tarih	–
sual	sualni		sual	sual	
cevap	cevapnı		cevap	cevap	
pencere	pencereni	**i/e/ ö/ü + -ni**	pencere	pencere	
deñiz	deñizni		deñiz	deñiz	

Teklikte

canlı *(kim? – kimni?)*

B. k.	**vastalı/belgili (belli) T. k.**		**B. k.**	**vastasız/belgisiz (belli olmağan) T. k.**	
oca, -m	ocanı, -mnı		oca	oca	–
Serğiy	Serğiyni				≠
yigit,-i	yigitni, -ini	**a/o/ u/ı + -nı**	yigit	yigit	–
qız, -ıñ	qıznı, -ıñnı		qız	qız	
Zera	Zeranı				≠
Sinaver	Sinaverni				
qızçıq	qızçıqnı	**i/e/ ö/ü + -ni**	qızçıq	qızçıq	
oğlan	oğlannı		oğlan	oğlan	–
sabiy	sabiyni		sabiy	sabiy	

Vazife 2. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Ali vazife becere. – Vazifeni* ***kim*** *becere? Ali* ***ne*** *yapa?*

1. Ayşe lektsiya azırlay.
2. Niyara film baqa.
3. Abbas çay içe.
4. Meliya dondurma aşay.
5. Olena biznes planını yaza.
6. Ali esabatnı tercime ete.
7. İbraim yır ayta.
8. Ferat mecmua oquy.
9. Meryem radio diñley.
10. Yusuf futbol baqa.

Vazife 3. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Dostuñız saba ne, qave ya çay içemi? – Dostum saba qave içe.*

1. Tereza kioskta ne, mecmua ya da gazet ala?
2. Ferat bugün ne, diktant ya da vazife yazdı?
3. Mayye qavehanede ne, salat ya da şorba sımarladı?
4. Olena ne, biznes planını ya da programmanı yaza?
5. Abdulla tükânda ne, planşet ya da telefon ala?

Vazife 4. Oquñız, aqılda tutuñız.

<table>
<tr><th colspan="6">Çoqluqta</th></tr>
<tr><th colspan="6">cansız (neler? – nelerni?) (B. k. ≠ T. k.)</th></tr>
<tr><td>defterler</td><td>defterlerni</td><td rowspan="6">-lar
+ nı

-ler
+ ni</td><td>suallerim</td><td>suallerimni</td><td rowspan="6">-lar
+ nı

-ler
+ ni</td></tr>
<tr><td>metinler</td><td>metinlerni</td><td>vazifeleriñ</td><td>vazifeleriñni</td></tr>
<tr><td>müzeyler</td><td>müzeylerni</td><td>pencereleri</td><td>pencerelerini</td></tr>
<tr><td>tiller</td><td>tillerni</td><td>qulaqlarıñ</td><td>qulaqlarıñnı</td></tr>
<tr><td>tarihlar</td><td>tarihlarnı</td><td>deñizleriñiz</td><td>deñizleri-
ñizni</td></tr>
<tr><td>cevaplar</td><td>cevaplarnı</td><td>sözleri</td><td>sözlerini</td></tr>
</table>

Çoqluqta					
canlı *(kimler? – kimlerni?)* **(B. k. ≠ T. k., B. k. = T. k.)**					
qaçaqlar	qaçaqlarnı	-lar + nı	kütüphaneciler	kütüpha-necilerni	-ler + ni
qızlar	qızlarnı		sabiyler	sabiylerni	
ocalar	ocalarnı				

Vazife 5. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: Siz vazifelerni evde becerdiñizmi? – E, biz vazifelerni evde becerdik. Yoq, biz vazifelerni evde becermedik.

1. Siz mecmualarnı kiosktan alasızmı?
2. Abbas resimler yapamı?
3. Niyara şiirler yazamı?
4. Miyaser sebzelerni bazardan alamı?
5. Diñleyiciler metinler oquymı?
6. Oca hatalarnı doğurttımı?
7. Ali ikâyelerni tercime etemi?
8. Mosne ve Momine dialoglarnı tekrarlaylarmı?
9. Oca ev vazifelerini teşkeremi?
10. Amide qaidelerni añlatamı?

Vazife 6. Yazıñız.

Nümüne: *– Siz supermarketten ne alasız? (qanfet, banan, alma, pirojnoye). – Biz supermarketten qanfet, banan, alma, pirojnoye alamız.*

1. Diñleyiciler defterlerinde ne yazalar? (cümleler, diktantlar, vazifeler).
2. Bayramğa siz kimlerni davet ettiñiz? (soy-sopum, dostlarım, qomşularım)
3. Doğğan künüñizge sizge ne bağışladılar? (çeçekler, ediyeler, tatlılıqlar)
4. Ferat kimlerni bekley? (ana-babası, ağa-qardaşları, tata-qardaşları)
5. Poliklinikada siz kimlerni kördiñiz? (ekimler, emşireler, hastalar)

Vazife 7. Oquñız.

1. Bu, Ferat. Men Feratnı yahşı bilem.
2. O, menim dostum ola. Men onı sevem.
3. Bu, Halise. Men Haliseni yahşı bilem.
4. O, menim dostum ola. Men onı sevem.

Neni? (T. k.)
Men Aqşeyhni yahşı bilem.
Men Büyük Lambatnı yahşı bilem.

Kimni? (T. k.)
Men Muratnı yahşı bilem.
Men Servinaznı yahşı bilem.

Vazife 8. Oquñız.

a) – Siz Bektemirni bilesizmi?
– Bektemirni? Ebet, bilem.
– Ya Elmaznı bilesizmi?
– Kimni?
– Elmaznı.
– Yoq, bilmeymiz.

b) – Siz müdirni bilesizmi?
– E, bilemiz.
– Onıñ adı nedir?
– Onıñ adı Züleyha Seitasan qızı.
– Siz onı añlaysıñızmı?
– E, añlaymız.

	Kimni? **(T. k.)**	**beklemek**
men	se***ni*** / Ayder**ni**	bekle***yim***
sen	meni / Oles**ni**	bekle***ysiñ***
o	onı / Andriy**ni**	bekle***y***
biz	sizni / Şeyde**ni**	bekle***ymiz***
siz	bizni / Dilâra**nı**	bekle***ysiñiz***
olar	olarnı / Ediye**ni**	bekle***yler***
	bekledi, bekle**di*k***	
	Bekle(**-ñiz**)!	

Vazife 9. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

1. – Sen kimni bekleysiñ?
– Mürvetni. O, kütüphanede.

2. – Siz kimni bekleysiñiz?
– Enverni. O, migratsiya hızmetinde.

Baqmaq

men baqam	biz baqamız
sen baqasıñ	siz baqasıñız
o baqa	olar baqalar

Vazife 10. Arqadaşıñız sorağan adamnı siz kör(me)geniñizni aytıñız.

Nümüne: *1. – Sen aşhanede ediñmi?*
– E.
– Sen Asannı anda kördiñmi?
– Yoq, men onı körmedim.
2. – Men Münireni bekleyim. O, qayda olğanını bilmeysiñmi?
– Men onı klubda kördim.

Vazife 11. Arqadaşlarıñızdan qaysı programmaları sevimli olğanını biliñiz. Em ne içün.

Viktor		film, futbol, balet,	
Andriy	**körmek**	kontsert, yayın,	**baqmaq**
Lidiyanı		show, yarış	(*ne*(*ni*)?)

Vazife 12. Arqadaşıñızğa, kerek malümat almaq içün siziñ umumiy tanışıñızğa muracaat etmege tevsiye beriñiz.

Nümüne: *– Sen Asan qayda oturğanını bilesiñmi?*
– Bilmeyim. Djon bile. Ondan sora.

Kimden?	**sora(-ñız)**
Viktordan	
Andriyden	
Mavileden	
ondan	

Vazife 13. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

a)	yaşayım	yaşadım	edim	oquyım	oqudım
	yaşaysıñ	yaşadiñ	ediñ	oquysıñ	oqudıñ
	yaşay	yaşadı	edi	oquy	oqudı
	yaşaymız	yaşadımız	edik	oquymız	oqudıq
	yaşaysıñız	yaşadıñız	ediñiz	oquysıñız	oqudıñız
	yaşaylar	yaşadılar	ediler	oquylar	oqudılar

b)	Kyivde	ukrain tili kurslarında
	Kyivde yaşay	ukrain tili kurslarında oquy
	Suriyede	mektepte
	Suriyede yaşadı	mektepte oqudı

Vazife 14. Nümünege baqıp sorañız.

Nümüne: *Tünevin Seyran inşa yazdı. – Tünevin Seyran ne yazdı?*

1. Tünevin aqşam studentler film baqtılar. 2. Saba Dinara ev vazifesini yapa edi. 3. Kündüz Halil parkta kezdi. 4. Bugün sığınaq qıdırıcıları diktant yaza ediler. 5. Evel men mektepte oquy edim.

Vazife 15. *Diñlemek, yaşamaq, baqmaq, oqumaq, yapmaq, raatlanmaq, yazmaq, çalışmaq* fiillerini keçken zamanda qullanıp, cümleler yazıñız.

***Nümüne*:** *Bu, Alidir. Tünevin o, radio ... . – Bu, Alidir. Tünevin o, radio diñledi.*

1. Bu, İrena. Evel o, Qabulda ... . 2. Bu, menim dostlarım. Tünevin olar film ... . 3. Bu, İmran. Evel o, mektepte ... . 4. Bu, Arzı ve Lenura. Tünevin olar ev vazifesini ... . 5. Bu, menim ailem. Tünevin ailem parkta ... . 6. Bu, Emine. Evel o, universitette ... . 7. Bu, Enver. Bugün kündüz o, diktant ... . 8. Bu, menim dostumdır. Evel o, hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında ... . 9. Bu, menim ağam. O, zavodda ... .

Vazife 16. Nümünege baqıp, suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Tünevin aqşam Enver ne yaptı? (metin oqumaq) – Tünevin aqşam Enver metin oqudı.*

1. Asiye saba ne yaptı? (gazet oqumaq)
2. Qaçaqlar aqşam ne yaptılar? (‘Dnipro’ programmasını baqmaq)
3. Ernest kündüz ne yaptı? (odasında raatlanmaq)
4. Dostuñız yaqında ne yaptı? (zavodda çalışmaq)
5. Tünevin siz ne yaptıñız? (parkta kezmek)
6. Sevil başta ne yaptı? (muzıka diñlemek)
7. Soñ o, ne yaptı? (ev vazifesini yapmaq)

Vazife 17. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne: 1. *Ali* ***hayriye fondunda*** *edi. – Ali qayda edi?*
2. *Enver metin oqudı. – Enver ne oqudı?*

1. Tünevin olar **teatrde** ediler. 2. Amide **mektepte** oqudı. 3. Qaçaqlar **tsirkte** ediler. 4. Aqşam Ava **muzıka** diñledi. 5. Eyvaz **kütüphanede** daa olmadı. 6. Tünevin aqşam icretçiler **balet** baqtılar. 7. Evel Mekiye Acibeyde yaşay edi. 8. Biz **müzeyde** daa olmadıq. 9. Tünevin saba sığınaq qıdırıcıları **yañı meti**n oqudılar.

Vazife 18. Nümüne baqıp suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Evel ağañız qayda oqudı? (mektep) – Evel ağam* **mektepte** *oqudı.*

1. Sığınaq qıdırıcısı ikâyeni qayda yazdı? (oda) 2. Tünevin dostlarım ne baqtılar? ('Haberler' yayını). 3. Evel ağaları qayda yaşadılar? (Varşava) 4. Tünevin aqşam Halise ne oqudı? (mecmua) 5. Onıñ ana-babası qayda çalıştı? (zavod) 6. Umer yaqında qayda edi? (kontsert) 7. Olar evel qayda oqudılar? ('İmdat' hayriye fondunıñ qırımtatar tili kursarı) 8. Tünevin Mekiye qayda edi? (teatr) 9. Hayser daa qayda olmadı? (kütüphane)

Vazife 19. ***Tünevin, evel, aqşam, başta, soñ*** **sözlerini qullanaraq, şimdiki zaman fiillerini keçken zamandakilerine deñiştiriñiz.**

Nümüne: *Leyla diktant yaza. – Tünevin Leyla diktant yazdı.*

1. Enver zavodda çalışa. 2. Nebi metin oquy. 3. Biz muzıka diñleymiz. 4. O, hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında oquy. 5. Şimdi Karina kütüphanede. 6. Kündüz biz çalışamız, aqşam ise raatlanamız. 7. Asan sözler yaza. 8. Mayre Kyivde yaşay. 9. Sığınaq qıdırıcıları ev vazifesini yapalar.

Vazife 20. Qavuzlardaki sözlerni şimdiki ya da keçken zamanda yazıñız.

Nümüne: *Evel onıñ ana-babası Kefede ..., şimdi ise olar Acibeyde ... (yaşamaq). – Evel onıñ ana-babası Kefede yaşadı, şimdi ise olar Acibeyde yaşaylar.*

1. Evel men mektepte ..., şimdi ise hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında ... (oqumaq). 2. Tünevin Nariye film ..., şimdi ise o

yayın ... (baqmaq). 3. Saba Asan diktant ..., şimdi ise o, inşa (yamaq). 4. Yaqında babam poştağa ..., şimdi ise o, zavodda (çalışmaq). 5. Evel dostum evde ..., şimdi ise o, Saqta ... (raatlanmaq). 6. Evel dostlarım muzıkanı ... ediler, şimdi ise olar sportnı (begenmek). 7. Tünevin sınıf odasında men metin ..., şimdi ise biz mecmua ... (oqumaq). 8. Evel men Bağçasaraynı zayıf ... edim, endi ise onı yahşı ... (bilmek).

Vazife 21. Noqtalar yerine fiillerni doğru şekilde yazıñız.

Bilmek

1. Siz Aliyeni ...mi? 2. Nebi Kermençikni yahşı ... . 3. Sığınaq qıdırıcıları çemaat mesleatçısını yahşı ... . 4. O, dersni zayıf ... .5. Biz şeerimizni yahşı ... . 6. Sen Osmannı ...mi?

Begenmek / Sevmek

1. Meltem muzıkanı ... . 2. Men ağamnı ... . 3. Biz hayriye fondumıznı ... . 4. O, sportnı ... . 5. Siz matematikanı ... . 6. Sen dondurma ...? 7. O, Aslını ... .

Beklemek

1. Sen kimni ...? 2. Biz Mavileni çoqtan ... . 3. Men sizni adliyecide ... . 4. O, Asannı kütüphanede ... . 5. O, seni qayda ... ? 6. Siz ocanı ...mi? 7. Olar ruhiyatçını ... .

Vazife 22. *Meni, seni, onı, bizni, sizni, olarnı* kibi zamirlerni qullanaraq, cümleni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *1. Bu, Aysel. Biz ... bilemiz. – Bu, Aysel. Biz onı bilemiz.*
2. Bu, Karina. Biz ... ruhiyatçıda bekleymiz. – Bu, Karina. Biz onı ruhiyatçıda bekleymiz.

1. Bu, ocadır. Biz ... yahşı bilemiz. 2. Bu, menim tatam. Men ... pek sevem. 3. Mına bizim dostlarımız. Siz ... bilesizmi? 4. Bu, sizsizmi? Olar ... klubda bekleyler. 5. Bu, menim. Oca ... yahşı bile. 6. Sensiñ bu! Reşat ... qayda bekley? 7. Bu, bizmiz. Dostlarımız ... teatrde bekleyler.

Vazife 23. Berilgen sözlerden cümle tiziñiz.

Nümüne: *Tünevin, Enver, teatr, olmaq. – Tünevin Enver teatrde edi.*

1. Yaqında, biz mecmua, oqumaq. 2. Halide, yapmaq, ev, vazife. 3. Tünevin, Nebi, yazmaq, inşa, kurslar. 4. Evel, menim, dostlar, yaşamaq, Acibey. 5. Şimdi, sınıf, oda, biz, diñlemek, lektsiya. 6. Olar, yahşı, bilmek, Usein. 7. Sığınaq qıdırıcıları, beklemek, oca, sınıf. 8. Tünevin, Nayle, klub, olmaq. 9. Menim dostum, sevmek, diñlemek, muzıka. 10. Evel, menim ağam, oqumaq, mektep.

Vazife 24. Cümleni nümünege baqıp tiziñiz.

Nümüne: *Bu, İvandır. Men ... çoqtan körmedim. – Bu, İvandır. Men onı çoqtan körmedim.*

1. Bu, menim ana-babamdır. Men ... çoqtan körmedim. 2. Qomşuñ qayda? Sen ... çoqtan kördiñmi? 3. Bu, menim tatamdır. Men ... çoqtan körmedim. 4. Bu, ocadır. O, ... çoqtan körmedi. 5. Bu, seniñ dostlarıñmı? Sen ... ne vaqıt kördiñ?

D E R S 1 4

– Siz qaydan keldiñiz?
– Qırımdan.

– Men qırımtatar tilini bilmek isteyim.
– Men ekim olmaq isteyim.

– Bağışlañız, aytqanıñıznı añlamayım.
– O, Kyivde oqumaq istegenini ayta.

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız, doğru telâffuzğa diqqat etiñiz.

oqudı	çalıştı	baqtı
yazdı	yaptı	kördi
raatlandı	diñledi	televizor baqtı
mecmua oqudı	ev vazifesini yaptı	dostunı kördi
inşa yazdı	radio diñledi	

	Ne? (memleket)	**Kim? Ne?**	**Qaydan? (Ç. k.)**	
Bu,	Türkiye Litvaniya Qıtay Qırım Ukraina Lehistan	Feyzi Adas qaçaqlar turistler köçmege mecbur olğanlar mektüp	Türkiyeden Litvaniyadan Qıtaydan Qırımdan Ukrainadan Lehistandan	**a/ı/o/u + dan/ tan;** **i/e/ö/ü + den/ ten**

Vazife 2. Oquñız.

a) – Bu, kimdir?
– Bu, Tomas.
– O, ecnebiymi?
– E.
– O, qaydan?
– AQŞtan.

b) – Bu, turistmi?
– Yoq, qaçaq.
– O, Qıtaydanmı?
– Yoq, Suriyeden.

Vazife 3. Nümünege baqıp yazıñız.

a) ***Nümüne:*** *Bu, (Azerbaycan) studenttir.– Bu, Azerbaycanlı studenttir.*

1. Bu (Kamerun) sığınaq qıdırıcılarıdır. 2. Bu, menim (İraq) dostumdır. 3. Bu, (Suriye) qaçaqtır. 4. Bu, (Qıtay) qaçaqtır. 5. Bu, menim (Türkiye) dostumdır. 6. Bu, (Afrikalı) ediyedir.

b) ***Nümüne:*** *Robert – İngiltere. – O, İngiltereden.*

Mariya – Brazil. Hose – Kuba. Samir – Lübnan. Leyla – Felestin. Nadâ – Tunisiya. Marta – Pakistan. Yao Fen – Qıtay.

Vazife 4. Cümleni nümüne baqıp tamamlañız.

Bü, menim (Sudan) dostumdır. – Bu, menim Sudanlı dostumdır.

1. Bu, (Afğanistan) qaçaqlardır.
2. Muna ve İfrag (Somali).
3. Bu, menim (İsveç) dostumdır.
4. Bu, (Pakistan) sığınaq qıdırıcılarıdır.
5. Bu, Maksa. O, (İran).
6. Bu, İvan. O, (Nigeriya).
7. Bu, (Gürcistan) ediyedir.
8. Menim dostlarım (Qıtay).
9. Bu, (Kongo) til kursları diñleycileridir.
10. Temim ve Naim (İraq).

– Siz qaydan keldiñiz?
– Nepaldan. Men Nepaldan keldim.

Kelmek

men kel**di***m*	biz kel**di*k***
sen kel**di*ñ***	siz kel**di*ñiz***
o kel**di**	olar kel**di*ler***

Kim?	**Qaydan? / Qayda?**	
Yusuf	Nepal***dan*** / Nepal***ğa***	keldi.
Mariya	Panama***dan*** / Panama***ğa***	keldi.
Radj ve Adjid	İndistan***dan*** / İndistan***ğa***	keldiler.

Ne? (B. k.)	**Qaydan? (Ç. k.)**	**Qayda? (D. k.)**
memleket		
Ukraina Litvaniya Özbekistan	Ukrain**_adan_** Litvaniy**_adan_** Özbekit**an_dan_**	Ukrain**_ağa_** Litvaniy**_ağa_** Özbekist**an_ğa_**
Türkiye İsveçre	Türkiy**e_den_** İsveçr**e_den_**	Türkiy**e_ge_** İsveçr**e_ge_**
Belarus İraq	Belar**us_tan_** İra**q_tan_**	Belar**us_qa_** İr**aq_qa_**
İsveç Norveç	İsv**eç_ten_** Norv**eç_ten_**	İsv**eç_ke_** Norv**eç_ke_**

Ne? (B. k.)	**Qaydan? (Ç. k.)**	**Qayda? (D. k.)**
memleket		
Ukraina Litvaniya Özbekistan	Ukrain**_adan_** Litvaniy**_adan_** Özbekit**an_dan_**	Ukrain**_ağa_** Litvaniy**_ağa_** Özbekist**an_ğa_**
Türkiye İsveçre	Türkiy**e_den_** İsveçr**e_den_**	Türkiy**e_ge_** İsveçr**e_ge_**
Belarus İraq	Belar**us_tan_** İra**q_tan_**	Belar**us_qa_** İr**aq_qa_**
İsveç Norveç	İsv**eç_ten_** Norv**eç_ten_**	İsv**eç_ke_** Norv**eç_ke_**

Vazife 5. Oquñız.

a) Bu, İvdir. Onıñ doğğan yeri – Kamerun. O, Kamerundan keldi.
Bu, Alidir. Onıñ vatanı – Suriye. O, Surieden köçip keldi.
Bular menim dostlarım – Ahmed ve Muhammed. Olarnıñ doğğan yeri – Türkiye. Olar Türkiyeden keldiler.
Bu, Vendidir. Onıñ doğğan yeri – Afğanistan. O, Afğanistandan keldi.

b) Anton Donetskte yaşay. O, Donetskten keldi. Ğanna Poltavada yaşay edi. O, Poltavadan keldi. Alim ve Merziye Aqmescitte yaşay ediler. Olar Aqmescitten keldiler.

Vazife 6. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne: 1. Sığınaq qıdırıcıları ***Kyivge*** keldiler. –
Sığınaq qıdırıcıları ***qayda*** *keldiler?*

2. Qaçaqlar ***Dimaşqtan*** keldiler. –
Qaçaqlar ***qaydan*** keldiler?

1. Qaçaqlar Pakistandan keldiler. 2. Bugün turistler Qırımğa keldiler. 3. Dostlarımız Almaniyadan keldiler. 4. Tünevin Türkiyeli iş adamları Kyivge keldiler. 5. Müendisler Aqmescitke keldiler. 6. Ekimler Odesağa keldiler. 7. Sportçular Ternopolden keldiler.

Vazife 7. Suallerge cevap beriñiz. Qavuzlarda berilgen sözlerni qullanıñız.

a) ***Nümüne:*** *– Samir qaydan keldi? (Tunis)*

O, ***Tunisten*** *keldi.*

1. Hasan qaydan keldi? (Lübnan)
2. Zülfiya qaydan keldi? (Libiya)
3. Dostlar qaydan keldiler? (Qıtay)
4. Sen qaydan keldiñ? (İsrail)
5. Sen qaydan keldiñ? (Lehistan)
6. Olar qaydan keldiler? (Türkiye)
7. O, qaydan keldi? (Kuba)
8. Qaçaqlar qaydan keldiler? (Pakistan)

b) Nümüne: *– Yigit qaydan keldi?(Deli)*
– O, ***Deliden*** *keldi.*

1. İmran qaydan keldi? (Seitler)
2. Gans qaydan keldi? (Berlin)
3. Marta qaydan keldi? (Sofiya)
4. Studentler qaydan keldiler? (Şanhay)
5. Dostuñ qaydan keldi? (Aqyar)
6. Dostlarıñız qaydan keldiler? (Odesa)
7. Anañ qaydan keldi? (Eski Qırım)
8. Mustafa qaydan keldi? (Ayserez)

Vazife 8. Adam qaydan kelgenini siz nasıl sorarsıñız?

Nümüne: – *Djon, sen qaydan keldiñ?*
– Men Angoladan keldim.
– Ya Tom?
– O da Angoladan keldi.

Vazife 9. Cümleni nümünege baqıp tamamlañız.

Nümüne: *Safiye (Yalta) keldi. – Safiye Yaltadan keldi.*

1. Qaçaqlar (Sudan) keldiler.
2. Rokan (Suriye) keldi.
3. Manija (Afğanistan) keldi.
4. Sofi (Kongo) keldi.
5. Abdulla ve Hasan (Somali) keldiler.
6. Oleg (Norveç) keldi.
7. Sığınaq qıdırıcıları (Pakistan) keldiler.
8. Rana (Lübnan) keldi.
9. Hasan (Libiya) keldi.
10. Mina ve Maksa (Kamerun) keldiler.

Vazife 10. Kim aqqında söz yürütilgenini muayyenleştiriñiz.

Nümüne: – *Siz Şonnı körmediñizmi?*
– Ya o, kim?
– Bu, Vyetnamlı icretçidir.

– Ğanna, sen kimni bekleysiñ?
– Martanı.
– Ya o, kim?
– Menim dostum. O, Meksikadandır.

– Sen Sumvannı bilmeysiñmi?
– Yoq, bilmeyim. Ya o, kim?
– Laoslı qaçaqtır. O, hayriye fonduniñ ukrain tili kursarında oquy.

Ögrenmek (neni? qaysı tilni?)	Laf etmek (qaysı tilde?)
men ögren***em***	men ayt***am***
sen ögren***esiñ***	sen ayt***asıñ***
o ögren**e**	o ayt**a**
biz ögren**emiz**	biz ayt**amız**

siz ögren**esiñiz**	siz ayt**asıñız**
olar ögren**eler**	olar ayt**alar**
Ögren**di**, ögren**di**ler	Ayt**tı**, ayt**tı**lar
Ö´gren(**iñiz**)!	a´yt(**ıñız)**!

Qayda? (Yer k.)		**Qaysı tilni? Neni?**	
– universitette		– qırımtatar tilini	
– mektepte		– ingliz tilini	
– institutta	***oqumaq***	– türk tilini	***ögrenmek***
– hayriye fondunıñ		– fransız tilini	***bilmek***
– ukrain tili		– arap tilini	
– kurslarında		– ispan tilini	
		– matematikanı	
		– fizikanı	
		– himiyanı	

Diqqat etiñiz!	**Qaysı tilde!**	
	qırımtatar tilinde	
	ukrain tilinde	aytmaq
	ingliz tilinde	oqumaq
	arap tilinde	yazmaq
lâkin!	ispanca	laf etmek
	rusça	

Vazife 11. Oquñız.

a) 1. Biz fizikanı ögrenemiz. 2. Men arap tilini bilem. 3. Dostum matematikanı ögrene. 4. Moksum himiyanı bile. 5. Qaçaqlar ukrain tilini ögreneler.

b) 1. Bu, Mehmet. Onıñ ana tili türk tilidir. O, türkçe laf ete. 2. Bu, sığınaq qıdırıcıları. Olarnıñ ana tili arap tilidir. Olar evde arapça laf eteler. 3. Bu, Seyyar. Onıñ ana tili qırımtatar tilidir. O, qırımtatarca yaza, oquy, laf ete.

Vazife 12. Özüñiz aqqında ikâye etiñiz.

1. Siz şimdi qayda oquysıñız?
2. Siz şimdi neni ögrenesiñiz?
3. Siz qysı tillerni bilesiñiz?

4. Siz qırımtatarca nasıl laf etesiñiz?
5. Siz şimdi qaysı tilde laf etesiñiz?

Vazife 13. Metinlerni oquñız.

a) Samir ve Djon – qaçaqlardır. Olar hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarına qatnaylar. Şimdi olar ukrain tilini ögreneler. Samir arapça laf ete. Arap tili – bu, onıñ ana tilidir. Djon ingliz tilini bile, çünki onı mektepte ögrendi.

b) Men qaçaqım. Men ukrain tilini ögrenem. Şimdi ders kete. Oca metin oquy. Men oca nasıl oquğanını diñleyim, amma pek yahşı añlamayım. Men ukrain tilini daa zayıf bilem. Oca metinni daa bir kere yavaşça oquy. Şimdi men yahşı añlayım. Soñ biz beraber oquymız. 'Siz endi yahşı oquysıñız',– dey oca.

Men qırımtatar tilini bilmek isteyim. Men qırımtatar tilini ögrenmek isteyim.

-maq(-ğa)/-mek(-ge) isimfiili (infinitiv) + **isteyim**

men iste**y***im*	biz iste***ymiz***
sen iste***ysiñ***	siz iste***ysiñiz***
o iste**y**	olar iste***yler***

Kim?	**Ne(ni)? Qaysı tilni? (T. k.)**		
Men	ingliz tili***ni***		iste***yim***
Sen	qırımtatar tili***ni***		iste***ysiñ***
O	fizika***nı***	**ögrenmek(-ge)**	iste**y**
Biz	matematika***nı***	**bilmek(-ge)**	iste***ymiz***
Siz	tarih***nı***		iste***ysiñiz***
Olar	biologiya***nı***		iste***yler***

Vazife 14. Oquñız. *İnfinitiv + istemek* qurulışınıñ qullanuvına diqqat etiñiz.

1. Şahriyar qırımtatar tilini bilmek istey.
2. Sofiya qırımtatarca laf etmek istey.
3. Olar hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında oqumaq isteyler.
4. Sen qırımtatar tilini ögrenmege istediñ.
5. Biz qırımtatarca tez oqumağa isteymiz.
6. Siz raatlanmağa istegen ediñiz.

Vazife 15. Cümleni nümünege baqıp yazıñız.

a) ***Nümüne:*** Men qırımtatar tilini ... . – Men qırımtatar tilini ögrenem.

1. Men türk tilini ... .
2. Ağam ingliz tilini ... .
3. Yana alman tilini ... .
4. Dostlarım arap tilini ... .
5. Biz daa qırımtatar tilini ..me.. .
6. Siz qaysı tilini ...?

b) ***Nümüne:*** *Men qırımtatar tilini* ***ögrenem****. – Men qırımtatar tilini* ***ögrenmek isteyim.***

1. Men alman tilini ögrenem.
2. Arqadaşım ingliz tilini ögrene.
3. Tatam fransız tilini ögrene.
4. Ya sen qaysı tilni ögrenesiñ?
5. Siz qaysı tilni ögrenesiñiz?

Men müendis olmaq isteyim.

Kim?	**Kim? (Beraberlik k. ↓)**	
Men	müendis	olmaq isteyim.
Sen	oca	olmaq isteysiñ.
O	müdir	olmaq istey.

Vazife 16. Oquñız.

a) müendis – müendis olmaq
fizikacı – fizikacı olmaq
iqtisatçı – iqtisatçı olmaq
filolog – filolog olmaq
tarihçı – tarihçı olmaq
biolog – biolog olmaq
ekim – ekim olmaq
oca – oca olmaq

b) Menim ağam müendis. Men de müendis olmaq isteyim.
Siz kim olmaq isteysiñiz?
Men fizikacı olmaq isteyim, çünki fizikanı begenem.

Vazife 17. Siz kim olmaq istegeneiñizni aytıñız da, bunı añlatıñız.

Nümüne: *1. Men matematikacı olmaq isteyim, çünki matematikanı sevem. 2. Men ekim olmaq isteyim, çünki babam – ekimdir.*

Vazife 18. Cümleni yekünleñiz.

Nümüne: *Menim anam – ekim. Men de ... olmaq isteyim.*
Menim anam – ekim. Men de ekim olmaq isteyim.

1. Menim babam – oca. Tatam ... olmaq istey.
2. Menim ağam – biolog. Lâkin men ... olmaq istemeyim.
3. Onıñ tatası – matematikacı. Lâkin dostu ... olmaq istemey.
4. Seniñ dostuñ – emşire. Sen de ... olmaq isteysiñmi?
5. Onıñ arqadaşı – himiyacı. O da ... olmaq isteymi?

İnna dey: ‘Men Kyivde oqumaq isteyim’.
İnna Kyivde oqumaq istegenini ayta.

Aytmaq		**=**	**Demek**
men ayt***am***	biz ayt***amız***	men de***yim***	biz de***ymiz***
sen ayt***asıñ***	siz ayt***asıñız***	sen de***ysiñ***	siz de***ysiñiz***
o ayt**a**	olar ayt***alar***	o de**y**	olar de***yler***
Ayt! Ay**tı*ñız*!**	Ayttı, ayt**tı*lar***	[De! De***ñiz!***]	De**di**, de**di*ler***

Vazife 19. Oquñız.

Polina dey: ‘Men qırımtatar tilini bilmek isteyim’.
Polina qırımtatar tilini bilmek istegenini ayta.
Meltem dey: ‘Men ekim olmaq isteyim’.
Meltem ekim olmaq istegenini ayta.
Menim ağam yaza: ‘Men Kyivde oqumaq isteyim’.
Menim ağam Kyivde oqumaq istegenini yaza.
Menim tatam yaza: ‘Men filolog olmaq isteyim’.
Menim tatam filolog olmaq istegenini yaza.

Vazife 20. Köçürilme lafnı qıya lafqa deñiştiriñiz.

1. Emine dey: ‘Sudaq – güzel şeer’.
2. Bekir dey: ‘Qardaşım iqtisatçı olmaq istey’.
3. Qaçaqlar deyler: ‘Biz ingliz tilini yahşı bilemiz’.

Vazife 21. Cümleni nümünege baqıp tamamlañız.

Nümüne: *Bu, Qırımdır. Ayder ... kelgendir. – Bu, Qırımdır. Ayder Qırımdan kelgendir.*

1. Bu, Kezlevdir. Emil ... kelgendir. 2. Bu, Aqmescittir. Üryane ... kelgendir. 3. Bu, Aqşeyhtir. Selime ... kelgendir. 4. Bu, Kefe. Elnara ... kelgendir. 5. Bu, Qrasuvbazardır. Elzara ... kelgendir. 6. Bu, Aluştadır. Dostum ... kelgendir.

Vazife 22. Noqtalar yerine mündericesine köre kerek sözlerni qoyuñız.

Nümüne:

O, ... tilini çoqtan ögrene.	*ingliz*
Dostuñız ... yahşı laf ete.	*inglizce*
O, ingliz tilini çoqtan ögrene.	
Dostuñız inglizce yahşı laf ete.	

1. Tatam ... tilini ögrene. O, endi ... biraz laf ete. Ya siz ... tilini bilesiñizmi?	qırımtatar qırımtatarca
2. Mektepte Ernest ... tilini ögrengen edi. Lâkin o, ... zayıf añlay. Onıñ Fahri dostu ... tilini yahşı bile. O, ikâyeler yaza.	ispan ispanca
3. Evde men ... laf etem. Men ... tilini yahşı bilem, çünki bu, menim ana tilim. Menim ukrain dostum ... tilini ögrenmedi. Amma o, ... biraz añlay.	fransız fransızca
4. İslâm ... yavaş laf ete, çünki o, ... tilini zayıf bile. Men ... yahşı laf etem. Men ... tilini añlayım.	arap arapça

Vazife 23. *Noqtalar yerine* ***istemek*** *sözüni doğru şekilde yazıñız.*

Nümüne: Lenura ispan tilini ögrenmek ... . – Lenura ispan tilini ögrenmek istey.

1. Biz Ukrainada oqumaq ... . 2. Olar qırımtatar tilini yahşı ögrenmek ... . 3. Alina Filologiya institutınıñ qırımtatar gruppasında oqumaq ... . 4. Olar ingliz gazet ve mecmualarını oqumaq ... . 5. Sen televizor baqmaq ...mi? 6. Mustafa muzıka diñlemek ... . 7. Biz qırımtatarca yahşı laf etmek ... . 8. Siz multfilmler baqmaq ...mi?

Vazife 24. Berilgen sözlerden cümleni nümünege baqıp tiziñiz.

Nümüne: *O, istemek, oqmaq, universitet. – O, universitette oqumaq istey.*

1. Dilâver, istemek, çalışmaq, mektep. 2. Olar, istemek, baqmaq, meraqlı, film. 3. Siz, istemek, yazmaq, vazife, aqşam? 4. O, istemek, yazmaq, yañı, vazife. 5. Biz, istemek, yahşı, laf etmek, qırımtatarca. 6. O, istemek, diñlemek, haberler. 7. Sen, istemek, oqumaq, gazet ve mecmualar, qırımtatar tili? 8. Menim, dostlar, istemek, ögrenmek, ingliz, til. 9. Men, istemek, yazmaq, yañı, qırımtatar, sözler.

Vazife 25. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne: *Sayle ekim olmaq istey. – Sayle kim olmaq istey?*

1. Fevzi **fizikacı** olmaq istey. 2. Arslan **filolog** olmaq istey. 3. Nayle **matematikacı** olmaq istey. 4. Server **biolog** olmaq istey. 5. Ağam **müendis** olmaq istey. 6. Men **iqtisatçı** olmaq isteyim.

Vazife 26. Cümlelerni tamamlañız.

1. Men aşam müendis. Men de ... olmaq isteyim. 2. Leniye biologiyanı seve. O, ... olmaq istey. 3. Menim tatam ekim. Ağam ... olmaq istey. 4. İzzet matematikanı begene. O, ... olmaq istey. 5. Menim anam tarihçı. Men de ... olmaq isteyim.

Vazife 27. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: a) *Ablâz dey: 'Men Yaltada oqumaq isteyim'.– Ablâz Yaltada oqumaq istegenini ayta.*

1. Serğiy dey: 'Kyiv – yahşı bir şeer'. 2. Mavile dey: 'Men iqtisatçı olmaq isteyim'. 3. Anna dey: 'Men yañı sözlerni bilmek isteyim'. 4. Leyla dey: 'Tünevin men teatrde edim'. 5. Qaçaqlar deyler: 'Biz Kyivde yaşamaq isteymiz'. 6. Oca dey: 'İlona metinni yahşı oqudı'. 7. Alim dey: 'Yulian Lehistandan keldi'. 8. Dmıtro dey: 'Men qırımtatarca endi yahşı añlayım'.

b) Andriy Kyivde oqumaq istegenini ayta. – Andriy dey: 'Men Kyivde oqumaq isteyim'.

1. Ruzana qırımtatar tilini yahşı bilmek istegenini ayta. 2. Reyana ekim olmaq istegenini ayta. 3. Ali, Ayşe ingliz tilini yahşı bilgenini ayta. 4. Djon ukrain tilini zayıf añlağanını ayta. 5. Anvar hayriye fondunıñ urkain tili kurslarında oqumaq istegenini ayta. 6. Menim

dostum arap tilini bilmek istegenini ayta. 7. İcretçiler bugün kinoteatroda meraqlı film olacağını aytalar.

Vazife 28. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Ahmed qaydan keldi? (Dimaşq) – Ahmed Dimaşqtan keldi.*

1. Faiz qaydan keldi? (Kermençik)
2. Sığınaq qıdırıcıları qaydan keldiler? (Tehran)
3. Ridvan qaydan keldi? (Duvanköy)
4. Veli ve Zülfiye qaydan keldiler? (Yañı Qapı)
5. Maksim qaydan keldi? (Moskova)
6. Münever qaydan keldi? (Büyük Lambat)
7. Saniye qaydan keldi? (Mamut Sultan)
8. Zarema ve Zöre qaydan keldiler? (Vilnüs)
9. Nazlı qaydan keldi? (Mishor)
10. İbraim qaydan keldi? (Qaralez)
11. Qaçaqlar qaydan keldiler? (Uman)
12. Eyvaz qaydan keldi? (Acibey)
13. Server qaydan keldi? (Minsk)

Vazife 29. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Rustem qayda keldi? (Lviv) – Rustem Lvovğa keldi.*

1. Sığınaq qıdırıcıları qayda keldiler? (Ukraina)
2. Abdulla qayda keldi? (Harkiv)
3. Susana qayda keldi? (Bila Tserkva)
4. Muslim qayda keldi? (Acibey)
5. Sare qayda keldi? (Jıtomır)
6. Seyran ve Nuriye qayda keldiler? (Çernivtsi)
7. Melek qayda keldi? (Ternopil)
8. Ana-babamız qayda keldi? (Çerkası)
9. Riza qayda keldi? (Zaporijjâ)
10. Kerime qayda keldi? (Dnipro)
11. İbraim ve Yusuf qayda keldiler? (Lviv)
12. Abqadır qayda keldi? (Hmelnıtskıy)
13. Turistler qayda keldiler? (Bağçasaray)
14. Lâmiye qayda keldi? (Herson)
15. Emine ve Leniye qayda keldiler? (İnkerman)

D E R S 1 5

– Siz qayda ketesiñiz?
– Universitetke. Men universitetke ketem.
– Sizde zarflar barmı?
– E, bar. (Yoq.)
– Bu biletniñ fiyatı ne?
– Elli grıvnâ.
(Bu biletniñ fiyatı elli grıvnâ.)
– Luğatnı qaydan satın almaq mümkün?
– 'Kitaplar' tükânından.

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

aytmaq	istemek	(satın) almaq
ayttı	istedi	(satın) aldı

bermek	oqumaq	aytmaq	yazmaq
ber	oqu	ayt	yaz
beriñiz	oquñız	aytıñız	yazıñız

Vazife 2. Oquñız.

Qayda? (Yer k.)	**Qaydan? (Ç. k.)**
Ayserez**de**	Ayserez**den**
Qamacı**da**	Qamacı**dan**
Acibey**de**	Acibey**den**
Alma-Tarhan**da**	Alma-Tarhan**dan**
Albat**ta**	Albat**tan**
Taşkent**te**	Taşkent**ten**
Kyiv**de**	Kyiv**den**
Lvov**da**	Lvov**dan**
Sum(ı)lar**da**	Sum(ı)lar**dan**

– Sen qayda ketesiñ?
– Hayriye vaqufına. (= Men hayriye vaqufına ketem.)

Ketmek

men ket**em**	biz ket***emiz***
sen ket**esiñ**	siz ket**e*siñiz***
o kete	olar kete***ler***
men ket**tim**	biz ket**ti*k***
sen ket**tiñ**	siz ket**ti*ñiz***
o ket**ti**	olar ket**ti*ler***

Ket! Ket***iñiz***!

Ne? (B. k.)	**Qayda? (D. k.)**		**Qayda? (Yer k.)**	
yataqhane	yataqhane**ge**		yataqhane**de**	
musafirhane	musafirhane**ge**		musafirhane**de**	
müzey	müzey**ge**	ketmek	müzey**de**	olmaq
oda	oda**ğa**		oda**da**	
aşhane	aşhane**ge**		aşhane**de**	
sınıf odası	sınıf odası***na***		sınıf odası***n*da**	

Qayda? (D. k.)
kontsert**ke**, stadion**ğa**
zavod**ğa**, cadde**ge**
fakültet**ke**,
soqaq**qa**, fabrika**ğa**,
ekskursiya**ğa**, sergi**ge**,
deñiz**ge**, göl**ge**
Vatan**ğa**

keteyik!

Qaydamız? (Yer k.)
bufet**te*miz***
kütüphane**de*miz***
aşhane**de*miz***

Kim?	**Qayda?**	
Riza	hayriye vaqufına	kete
Tamila	hayriye vaqufına	kete
Zaur	teatrge	kete
Timur ve Ruzana	Kanadağa	keteler
Asan ve Üsein	poştağa	keteler
Siz	evge	ketesiñiz
Olar	anda	keteler

Vazife 3. Diñleñiz, terarlañız. Oquñız.

1. – Sen qayda ketesiñ?
   – Men mektepke ketem.
   – Sen mektepte oquysıñmı?
   – E, men mektepte oquyım.
2. – Siz qayda ketesiñiz?
   – Men hayriye vaqufına ketem.
   – Siz anda çalışasıñızmı?
   – E, men hayriye vaqufında çalışam.
3. – Siz qayda ketesiñiz?
   – Kinoteatrge.
   – Men de anda ketem.
   – Keliñiz, beraber keteyik.
   – Avesliknen keterim.

Vazife 4. Oquñız.

1. Bu, instituttır.   Men institutqa ketem. Men institutta oquyım.
2. Bu, kütüphanedir. Men kütüphanege ketem. Men kütüphanede çalışam.
3. Bu, teatrdır. Men teatrge ketem. Men teatrde çalışam.
4. Bu, müzeydir. Men müzeyge ketem. Men müzeyde edim.
5. Bu, yataqhanedir. Men yataqhanege ketem. Men yataqhanede oturam.
6. Bu, poştadır. Men poştağa ketem. Men poştada edim.
7. Bu, Devlet köç hızmetidir. Men Ukraina devlet köç hızmetine ketem. Men Devlet köç hızmetinde edim.

Vazife 5. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Mustafa poliklinikağa ... – Mustafa poliklinikağa kete.*

1. Sığınaq qıdırıcıları yardım almağa ... .
2. Men tükânğa ... .
3. Taras qırımtatar tili kurslarına ... .
4. Biz bazarğa ... .
5. Meryem kütüphanege ... .
6. Sen qayda ...?
7. Bernard köç hızmetine ... .

8. Olar qayda ...?
9. Ava ve Halide kinoğa ... .
10. Olena işke ... .
11. Olar qayda ...-kenlerini men bilmeyim.
12. Qaçaqlar qayda ...?
13. Abdulla evge ...-mi?
14. Siz qayda ...?
15. Şimdi Dinara aqşam mektebine ... .

Vazife 6. Oquñız, hatırlañız.

Şimdi	***Tünevin***
Men tükânğa **ketem.**	Men tükânğa **bardım.**
Sen qavehanege **ketesiñ**.	Sen qavehanege **bardıñ.**
O kinoğa **kete.**	O kinoğa **bardı.**
Biz bazarğa **ketemiz.**	Biz bazarğa **bardıq.**
Siz kütüphanege **ketesiñiz.**	Siz kütüphanege **bardıñız.**
Olar kurslarğa **keteler.**	Olar kurslarğa **bardılar.**

Vazife 7. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Tünevin Abbas köç hızmetine ... . – Tünevin Abbas köç hızmetine bardı (barğan edi).*

1. Kündüz sığınaq qıdırıcıları hayriye vaqufınıñ ukrain tili kurslarına ... .
2. Çarşenbe künü Mavile ekimge ... .
3. Tünevin sığınaq qıdırıcıları yardım almağa ... .
4. Siz aqşam qayda ...?
5. O birisi kün men bazarğa ... .
6. İbraim ve Abdulla bazarertesi (künü) Franko teatronıñ sergisine ... .
7. Aqşam Midat, Ferat ve Talât stadionğa futbol oynamağa ... .
8. Dilâver ve Qurtumer tünevin kütüphanege ... .
9. Kündüz Leylâ tükânğa ... .

Vazife 8. Oquñız, hatırlañız.

Sen qayda ediñ? = Sen qayda bardıñ?	Men kurslarda edim. = Men kurslarğa bardım.
Sen qayda ediñ? = Sen qayda bardıñ?	Men kütüphanede edim. = Men kütüphanege bardım.
Siz qayda ediñiz? = Siz qayda bardıñız?	Biz köç hızmetinde edik. = Biz köç hızmetine bardıq.

Vazife 9. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Tünevin Ali hayriye vaqufınıñ ukrain tili kurslarına bardı (barğan edi). – Tünevin Ali hayriye vaqufınıñ ukrain tili kurslarında edi (olğan edi).*

1. Saba Ava ve Halide poştağa bardılar.
2. Qaçaqlar köç hızmetine kündüz bardılar.
3. Aqşam Midat, Ferat ve Talât stadionğa futbol baqmağa bardılar.
4. Siz saba qayda bardıñız?
5. Kündüz olar aşhanege bardılar.
6. Meryem ve Gülsüm tünevin supermarketke bardılar.
7. Bugün Kerim içtimaiy mesleatçığa bardı.
8. Bazarertesi İbragim adliyecige mesleatqa bardı.
9. Cumaaqşamı Tenzile ruhiyatçığa mesleatqa bardı.
10. Cumaertesi sen qayda bardıñ?

Vazife 10. Nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *Çarşenbe künü İndira adliyecige mesleatqa bardımı? – E, çarşenbe künü İndira adliyecide mesleatta edi. Yoq, çarşenbe künü İndira adliyecide mesleatta olmadı.*

1. Siz salı künü kitap tükânına barğan ediñizmi?
2. Ava ve Halide saba poliklinikağa bardılarmı?
3. Qaçaqlar köç hızmetine kündüz bardılarmı?
4. Cumaaqşamı İbragim ve Abdulla ukrain tili kurslarına bardılarmı?
5. Asan ve onıñ qorantası birleştirüv merkezine saba bardılarmı?
6. Selime ve Remziye qavehanege aqşam bardılarmı?
7. Bazarertesi Selim ekimge mesleatqa bardımı?

8. Tünevin Niyara kinoğa bardımı?
9. Abdulmecit bazar künü parkqa bardımı?

Vazife 11. Suallerge cevap beriñiz. Qavuzlardaki sözlerni qullanıñız.

Nümüne: *Abdulla tünevin qayda edi? (köç hızmeti) –*
Abdulla tünevin köç hızmetine bardı. (... hızmetinde edi.)

1. Sen tünevin qayda ediñ? (kinoteatr)
2. Ridvan saba qayda edi? (mektep)
3. Siz bazar künü qayda ediñiz? (suv parkı)
4. Sığınaq qıdırıcıları aqşam qayda ediler? (yataqhane)
5. Gulâra ve Dilâra aqşam qayda ediler? (sergi)
6. Ayvaz qayda edi? (içtimaiy reabilitatiya merkezi)
7. Abkerim bazarertesi qayda edi? (universitet)
8. Qaçaqlar çarşenbe künü qayda ediler? (kurslar)
9. Ali tünevin qayda edi? (poliklinika)

Vazife 12. Suallerge cevapnı nümünege baqıp beriñiz.

Nümüne: *... qayda ketesiñ? – Sen qayda ketesiñ?*

1. Bekir köç hızmetine ... .
2. Elviza işke ... .
3. Tair ukrain tili kurslarına ... .
4. Biz ‘Qapalı çarşı’ bazarına ... .
5. Olar qayda ...kenlerini men bilmeyim.
6. Oca qırımtatar tili kurslarına ... .
7. Midat, Qadır ve Fikret stadionğa futbol oynamağa keteler.
8. Feride ve Tair kütüphanege ... .
9. Meliye aqşam mektebine ... .

Vazife 13. Oquñız, aqılda tutuñız.

barmaq – ketmek

avtobusnen – avtobusta
maşnanen – maşnada
avtomobilnen – avtomobilde
tramvaynen – tramvayda
trolleybusnen – trolleybusta
trennen – trende

marşrutkanen – marşrutkada
metronen – metroda
taksinen – takside

Vazife 14. Suallerge cevap beriñiz. Qavuzlardaki sözlerni qullanıñız.

Nümüne: *1. Balalar qayda keteler? (mektep) – Balalar mektepke keteler.*
2. Olar nede keteler (nenen baralar)? (avtobus) – Olar avtobusta keteler (avtobusnen baralar).

1. Rami qayda kete? (universitet) O, nede (nenen) kete (bara)? (metro)
2. Olena qayda kete (bara)? (iş). O, nede (nenen) kete (bara)? (tramvay)
3. Farhad qayda kete (bara)? (köç hızmeti) O, nede (nenen) kete (bara)? (trolleybus)
4. Sığınaq qıdırıcıları qayda keteler (baralar)? (ukrain tili kursları) Olar nede (nenen) keteler (baralar)? (marşrutka)
5. Sebiya qayda kete (bara)? (mektep) O, nede (nenen) kete (bara)?
6. Ferat qayda kete (bara)? (ruhiyatçı) O, nede (nenen) kete (bara)?
7. Abbas qayda kete (bara)? (hastahane) O, nede (nenen) kete (bara)?
8. Sebiya ve Servinaz qayda keteler (baralar)? (Aqyar) Olar nede (nenen) keteler (baralar)? (tren)
9. Sevile qayda kete (bara)? (Hansaray) O, nede (nenen) kete (bara)? (taksi)

Vazife 15. Oquñız, aqılda tutuñız.

Şimdi	**Tünevin**
Men köyge **ketem.**	Men köyge **bardım (barğan edim).**
Sen Qırımğa **ketesiñ.**	Sen Qırımğa **bardıñ (barğan ediñ)**.
O, Kyivge **kete.**	O, Kyivge **bardı (barğan edi).**
O, işke **kete.**	O, işke **bardı (barğan edi).**
Biz bazarğa **ketemiz**.	Biz bazarğa **bardıq (barğan edik).**
Siz kütüphanege **ketesiz.**	Siz kütüphanege **bardıñız (barğan ediñiz).**
Olar kurslarğa keteler.	Olar kurslarğa **bardılar (barğan ediler).**

Vazife 16. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Tünevin Abdulla köç hızmetine ... . – Tünevin Abdulla köç hızmetine bardı (barğan edi).*

1. Kündüz sığınaq qıdırıcıları ukrain tili kurslarına ... .
2. Siz aqşam qayda ...?
3. Bazarertesi suudentler qırımtatar ameliy sanat sergisine ... .
4. Keçken afta biz Lvovğa ... .
5. O birisi kün men bazarğa ... .
6. Tünevin biz ekskursiyağa ... .
7. Çarşenbe künü Server ekimge ... .
8. Tünevin qaçaqlar yardım almağa ... .
9. Aqşam İbraim ve Abdulla deñizge ... .
10. Keçken afta men kontsertke ... .

Vazife 17. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *Siz Bağçasarayğa nenen bardıñız? (tren ve maşna) – Biz Bağçasarayğa tren ve maşnanen bardıq.*

1. O, köyge nenen bardı? (elektriçka ve avtobus)
2. Murtaza Ay-Petrige nenen bardı? (trolleybus ve alatlı yol)
3. Ava ve Halide birleşme merkezine nenen bardılar? (marşrutka ve metro)
4. Şeer merkezine sen nasıl bardıñ? (tramvay ve avtobus)
5. Oca Alma-Tarhanğa nenen bara edi? (avtobus ve marşrutka)
6. Mosne hayriye vaqufınıñ qırımtatar tili kurslarına nenen bara edi? (elektriçka ve trolleybus)
7. Fevzi kezintige nenen bardı? (ayaqmaşna)
8. Safiye köç hızmetine nenen bardı? (avtobus ve trolleybus)
9. Sığınaq qıdırıcıları gumanitar yardımını almağa nenen bardılar? (metro ve marşrutka)
10. İbraim ruhiyatçığa mesleatqa nenen bardı? (trolleybus ve tramvay)

Vazife 18. Arqadaşıñız qayda ketkenini sorañ ve siz de anda (teatr, bağça, müzey, parkqa ...) ketmek (barmaq) istegeniñizni bildiriñ.

Nümüne: 1. – *Sen qayda ketesiñ?*

– Aşhanege.

– Men de anda ketem.
– Kel, beraber keteyik (barayıq).
– Büyük istek ile.

2. – Sen qayda ketesiñ?
– Yataqhanege.
– Men de şimdi yataqhanege ketem.
– Aysa beraber keteyik.

Vazife 19. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Sen qayda (ketmek, barmaq) Mehmet? – Sen qayda ketesiñ (barasıñ) Mehmet?*

1. Men şimdi köç hızmetine (ketmek, barmaq). 2. Sen şimdi qayda (ketmek, barmaq)? 3. Ali kütüphanege (ketmek, barmaq). 4. Saniye de kütüphanege (ketmek, barmaq). 5. Şimdi biz bufetke (ketmek, barmaq). 6. Ya siz anda (ketmek, barmaq)-mi/-mı? 7. Siz şimdi qayda (ketmek, barmaq)? 8. Bugün men stadionğa (ketmek, barmaq). 9. Dostlarımız supermarketke (ketmek, bermaq). 10. Ayşe, tez (ketmek, barmaq)! 11. Mustafa işke daa (ketmemek, barmamaq).

Ketmek/barmaq **sözleri yerine qullanılğan fiillerge diqqat etiñiz!**

Tışarıda yağmur yağa.
Teatrde yañı oyun kösterile.
Kinoteatrde meraqlı film kete.
Vaqıt pek tez keçe.

men meşğülim	biz meşğülmiz
sen meşğülsiñ	siz meşğülsi(ñi)z
o meşğül(dir)	olar meşğüller

Vazife 20. Arqadaşıña aşhane, klub, müzey, teatrge ne içün ketmegeniñni añlat.

Nümüne: 1. *– Asiye, sen kinoğa ketesiñmi?*
– Yoq, men Suvadeni bekleyim.
2. – Server, sen stadionğa ketesiñmi?
– Yoq, men meşğülim.

	Ne(ni)? (T.k.)	**(Satın) almaq**
men	defter, hatıralıq	(satın) al**dı*m***
sen	kitap, kurtka	(satın) al**dı*ñ***
o	şapke, çorap	(satın) al**dı**
biz	süt, ötmek	(satın) al**dı*q***
siz	et, soğan	(satın) al**dı*ñız***
olar	alma, şeker	(satın) al**dı*lar***
	defter, qalem, luğatlarnı	(satın) al! (satın) alı***ñız***!

Vazife 21. Oquñız.

1. Dostum planşet aldı. 2. Miyaser kurtka aldı. 3. Sığınaq qıdırıcıları defter, qalem, qurşun qalemler aldılar. 3. Ridvan, sütnen yağ satın alçı. 4. Enver ve Rizvan, meyvanen yemiş alsañız.

Aqılda tutuñız!
Qırımtatarca-inglizce
İnglizce-qırımtatarca
Ukraince-qırımtatarca
Qırımtatarca-arapça
Qırımtatarca-türkçe
} luğat

Vazife 22. Oquñız.

Tom – sığınaq qıdırıcısıdır. Şimdi o, Kyiv şeerindeki hayriye vaqufında oquy. Tom ukrain tilini ögrene. Tünevin o, ukraince-inglizce luğat aldı, çünki o, ingliz tilini yahşı bile.

Rojer de Kyiv şeerindeki hayriye vaqufında oquy. Onıñ ana tili – fransız tilidir. Rojer fransızca-ukraince luğat aldı.

D E R S 1 6

> – Luğatnı qaydan satın almaq mümkün?
> – Kitaplar' tükânından.

Ne(ni)?	**Qaydan?**	
Noutbuknı	tükândan	satın almaq mümkün.
Defter ve qalemlerni	kiosktan	satın almaq mümkün.
Gazet ve jurnallarnı	poştadan	satın almaq mümkün.

Vazife 1. Oquñız.

Poştadan zarf, marka, varaqalar almaq mümkün. Kiosktan gazet, jurnal, zarf, varaqalar, defter ve qalemler almaq mümkün.

Jurnalnı qaydan almaq mümkün olğanını aytsañız.

Kiosk ya da poştadan.

Vazife 2. Qalem, defterler, jurnal, gazet, hatıralıq qaydan almaq mümkün olğanını biliñiz.

Nümüne: *1. – Gazet qaydan almaq mümkün olğanını bilmeysizmi?*
– Poştadan.
2. – Luğatlarnı qaydan almaq mümkün olğanını bilmeysizmi?
– Elbet de, tükânda.
– Teşekkür.

Vazife 3. Metinni oqup, 'Kitap' tükânından ne almaq mümkün olğanını aytıñız.

Bu, 'Kitaplar' tükânıdır. Tükândan derslik, luğat, kitaplarnı satın almaq mümkün.

– Ya harita ve disklerni mından almaq mümkünmi?

– Mümkün, elbet. Mından türlü-türlü harita, disk, hatıralıqlarnı satın almaq mümkün.

> – Kimde inglizce-qırımtatarca luğat bar?
> – Ocada.

Kimniñ?	**Kimi?**	**Nesi?**
Studentniñ	ağası	televizorı
Nebiniñ	dostu	vazifesi
Andriyniñ	tatası	qalemi
Tatamnıñ	dostu	kurtkası
Nariyeniñ	oğlu	maşnası
Meryemniñ	qızı	luğatı

Kim?	**Kimniñ? (S.k.)**	
student	stud**e**nt***niñ***	
Nebi	Neb**i*****niñ***	
Andriy	Andr**iy*****niñ***	
Mustafa	Mustaf**a*****nıñ***	**a/ı/o/u + nıñ**
babam	bab**am*****nıñ***	
ekim	ek**im*****niñ***	
ecnebiy	ecneb**iy*****niñ***	
Ali	Al**i*****niñ***	**e/i/ö/ü + niñ**
tata(m)	tat**a**(m)***nıñ***	
Şeyde	Şeyd**e*****niñ***	
Zeyde	Zeyd**e*****niñ***	
Kerim	Ker**im*****niñ***	

Bu, menim ağamdır. Ağamnıñ dostu bar.
Bu, menim tatamdır. Tatamnıñ da dostu bar.
Serğiyniñ fotocıhazı bar.
Osmannıñ çantası bar.
Aliniñ yañı kompyuteri bar.

Aqılda tutuñız!

Kimniñ? (S.k.)	**Nesi(neleri)? (B.k.)**		**Kimi (kimleri)? (B.k.)**	
	teklikte	çoqluqta	teklikte	çoqluqta
Ayderniñ	defteri	defterleri	ağası	ağaları
Aliniñ	kürsüsi	kürsüleri	tatası	tataları
Meltem-niñ	qalemi	qalemleri	qart-babası	qartbabaları

Kimniñ? (S.k.)	Nesi(neleri)? (B.k.)		Kimi (kimleri)? (B.k.)		
Menim	cevabım	cevaplarım	bitam	bitalarım	
Seniñ	kitabıñ	kitaplarıñ	qızıñ	qızlarıñ	bar
Onıñ	vazifesi	vazifeleri	oğlu	oğulları	
Bizim	arzumız	arzularımız	dostumız	dostlarımız	
Siziñ	küzgüñiz	küzgüleriñiz	arqadaşıñız	arqadaşlarıñız	
Olarnıñ	maqsadı	maqsadı	tanışı	tanışı	

Kim? (B.k.)	Kimniñ? (S.k.)
men	menim
sen	seniñ
o	onıñ
biz	bizim
siz	siziñ
olar	olarnıñ

Vazife 4. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *(O) qalemi bar. – Onıñ qalemi bar.*

1. (İsmail) telefonı bar.
2. (Müdir) odası bar.
3. (O) ağası bar.
4. (Abbas) maşnası bar.
5. (Biz) dersliklerimiz bar.
6. (Enver) qorantası bar.
7. (O) luğatı bar.
8. (Aysel) planşeti bar.
9. (Mustafa) dostu bar.
10. (Siz) mecmuañız bar.
11. (Biz) arzumız bar.
12. (O) qızı bar.
13. (O) qurşun qalemi bar.
14. (Meltem) qayd defteri bar.

Vazife 5. Dialoglarnı oquñız.

1. – Seniñ tatañ barmı?
   – E, bar.

2. – Siziñ tatalarıñız barmı?
   – E, bizim tatalarımız bar.
   – Ya ağalarıñız barmı?
   – E, bar.

3. – Emine, balalarıñız barmı?
   – E, balalarım bar.

4. – Sizde ‘Qırım’ gazetası barmı?
   – E.
   – Maña berseñiz.

5. – Mende luğat bar.
   – Nasıl?
   – İnglizce-qırımtatarca.

– Kimde qırmızı qalem bar?
– Mende.
– Maña berseñiz.

Vazife 6. Oquñız, aqılda tutuñız.

	Kim(dir)?	Kimniñ? (S.k.)	Kim(i) (bar)?
	me´n*im*	**men*i´m***	1 (bir) ağa***m***
	se´ns*iñ*	**se*ni´ñ***	1 (bir) tata***ñ***
Bu,	o´*dır*	**o*nı´ñ***	eki (3, 4) ağa***sı***
	o´*dır*	**o*nı´ñ***	eki (3, 4) tata***sı***
	bi´*zmiz*	**bi*zi´m***	5, 6, ..., 10 ... ağa***mız***
	si´*zsiz*	**si*zi´ñ***	bir çoq tata***ñız***
	ola´r*dır*	**olar*nı´ñ***	bir çoq dost***u***

Men***im*** eki (üç, dört) ağa***m*** bar

		eki	ağa***sı***	
Em de:	O***nıñ***	üç	dost**u**	bar
		dört	bala***sı***	
		(bir) çoq		

Kimniñ? (S.k.)

Selim***niñ***			
Ayder***niñ***		ağa***sı***	
Mustafa***nıñ***	çoq	dost**u**	bar
		tata***sı***	
Kerime***niñ***		arqadaş***ı***	
Sayle***niñ***			
Esma***nıñ***			

Vazife 7. Diñleñiz, oquñız.

1 (bir) ağa(sı) — **1 (bir)** tata(sı)
2 (eki) ağa(sı) — **2 (eki)** tata(sı)

3 (üç), 4 (dört) ağa(sı)
5, 6 ... 10, 11 ...
çoq
qaç
} ağa(sı)

3 (üç), 4 (dört) tata(sı)
5, 6 ... 10, 11 ...
çoq
qaç
} bar / yoq
} tata(sı)

Seniñ (siziñ) qaç ağañız bar?

Menim üç ağam bar. (Menim ağalarım yoq.)

– Seniñ (siziñ) qaç tatañız bar?
– Menim 4 tatam bar. (Menim tatalarım yoq.)

Vazife 8. Metinni oquñız. Böyle sualge cevap beriñiz:

№ 3 gruppa studentleriniñ qaç ağası (qardaşı) ve qaç tatası (qız qardaşı) bar?

№ 3 gruppada 5 qaçaq oquy. Onıñ ağa-tataları bar. Saminiñ 3 ağası ve 6 qız qardaşı, Halilniñ 2 qardaşı ve 3 tatası, Amirniñ 5 ağası ve 2 tatası, Zahriniñ 4 ağası ve 5 tatası bar. Menim 7 qardaşım ve 1 tatam bar.

Vazife 9. Diñleñiz, oquñız.

1. Üyken, ağa, tata, ağalar, tatalar.
2. Küçük, qardaş, qız qardaşı, qardaşlar, qız qardaşları.

➢ ***Sualge cevap beriñiz***: Siziñ ağalarıñız (qardaşlarıñız), tatalarıñız (qız qardaşlarıñız) barmı?

➢ ***Cümlelerni yazıñız.*** Sözlerniñ boş yerini tamamlañız.

1. Menim ağa.. (ağalar..) bar.
O(lar)nıñ adı ... .
Menim tata.. (tatalar..) bar.
O(lar)nıñ adı ... .

2. Menim qardaş.. (qardaşlar..) bar.
O(lar)nıñ adı ... .
Menim qız qardaş.. (qardaşlar..) bar.
O(lar)nıñ adı ... .

3. Menim ... (..., ...) ağam (qardaşım) ve ... (..., ...) tatam (qız qardaşım) bar.

Vazife 10. Diñleñiz, oquñız. Fiillerni idare etüvni aqılda tutuñız.

1. (Kimni? Neni?) anamnı, qoranta(m)nı, dost(um)nı, ev(im)ni sağınmaq.
   Server anasını ve babasını sağına.
   Studentler Vatanını sağınalar.

➢ ***Sualge cevap beriñiz:*** Siz kimni (neni) sağınasız?

2. (Qayda?) evge, (kimge?) anama, ağama (**D.k.**), (ne vaqıt?) kündüz, aqşam, saba ***telefon açmaq***.
   Bazar künü men evge telefon açam.
   Kimerde dostum ağasına İraqqa telefon aça.
   Dostlar maña aqşam telefon açalar.

➢ ***Suallerge cevap beriñiz.***

   1. Siz evge ne vaqıt telefon açtıñız (açqan ediñiz)? (Çoqtanmı? Yaqındamı?)
   2. Ana-babañız sizge sıq telefon açamı?
   3. Ana-babañız sizge ne vaqıt telefon aça?
   4. Balalarıñız sizge sıq telefon açalarmı?
   5. Balalarıñız sizge ne vaqıt telefon açalar?

3. (Kim*ni*? ne*ni*?) ana(m)nı, ağa(m)nı (**T.k.**) ***tüşünmek.***
   Men sıq qorantamnı ve Vatanımnı tüşünem.

➢ ***Sualge cevap beriñiz:*** Siz kimni (neni) sıq tüşünesi(ñi)z?

Vazife 11. Metinni oquñız. Suallerge cevap beriñiz.

Menim adım – İmad. Men Ukrainada yaşayım. Men qaçaqım. Vatanım Afğanistanımda menim 5 ağa-qardaşım ve 2 qız qardaşım bar. Üyken ağam Samir çalışa. O, müendis. Ekinci ağam – student. Onıñ adı – Ahmad. O, ziraatçı olmaq istey. Ahmad universitetniñ üçünci kursunda oquy. Qardaşlarım Rami, Ali ve Mahmud mektepte oquylar.

Qız qardaşlarım daa küçükler, olar mektepke baralar. Fatima ve Zahra multfilmler baqmağa seveler. Biz beraber raatlanmağa ve kezmege seve edik. Bizim bir çoq fotosuretimiz bar. Men albomnı sıq baqam ve qorantamnı tüşünem, çünki evni sağınam.

➢ ***Suallerge cevap beriñiz***:

1. İmadnıñ nasıl qorantası bar? (Balabanmı? Küçükmi? Muabetmi?)
2. Onıñ qaç ağa-qardaşı bar? Qaç tatası bar?

Vazife 12. Diñleñiz, oquñız, aqılda tutuñız.

1. Ali – ecnebiydir.
   Ali – ecnebiy qaçaqtır.

➢ ***Sualge cevap beriñiz:*** Ali kimdir? (O, kimdir?)

2. Elza – ecnebiydir.
   Ali ve Elza – ecnebiy qaçaqlardır.

➢ ***Sualge cevap beriñiz:*** Ali ve Elza kimlerdir? (Olar kimlerdir?)

➢ ***Suallerge cevap beriñiz:***

2. Siz kimsi(ñi)z?
   Adıñız nedir?
   Siz qaydan keldiñiz?

Vazife 13. Suallerge cevap beriñiz. Qorantañız aqqında ikâye etiñiz.

1. Siz kimsiz?
2. Adıñız nedir?
3. Siz şimdi qayda yaşaysız?
4. Siz qayda oquysız?
5. Siz neni ögrenesiz?
6. Siz Vatanıñıznı, qorantañıznı sıq tüşünesizmi? Ne içün?
7. Siz evel qayda yaşay ediñiz?
8. Qorantañız qayda yaşay?
9. Qorantañız nasıl? (Balabanmı? Küçükmi? Muabetmi?)
10. Babañız kimdir? O, qayda çalışa? O, kim olıp çalışa?
11. Anañız kimdir? (O, ev bikesi yoqsa çalışamı?)
12. Ağa-qardaşlarıñız barmı?
13. Olar qayda oquy ya da çalışalar?

Vazife 14. Diñleñiz, oquñız, aqılda tutuñız.

(Şimdi) qaç yaşındasıñ(iz)?
(Şimdi) men 18 yaşındam.

– Siz bilmeysizmi, o, qaç yaşında?
– Men bellesem, 21 yaşında. / 21 yaşındadır.

B. k. (*kim?*)
men / sen
siz / biz

1 (bir), 21, 31.., 91, 101 yaşında
2 (eki), 22, 32.., 92, 102 yaşındam
3 (üç), **4 (dört)**, 23, 34.., 93, 104 yaşındamız (-*sız*) 5, 6.., 10, 11, ...

o	qaç	
(menim) Enver ağam	bayağı	yaşta
(menim) Meryem qardaşım	kiçik	

O, 32 yaşında. Veli 25 yaşında. Halil ağam 21 yaşında. Sayde qardaşım 18 yaşında.

➢ ***Kim qaç yaşta*** *olğanını biri-biriñizden* ***sorañız.***

Vazife 15. Malümatnen tanışıp, özüñiz aqqında ikâye etiñiz.

Keçken yılı		→ **19 yaşında** edim.
Şimdi (bu yılı)	**men**	→ **20 yaşında**m.
Kelecek yılı		→ **21 yaşında** olacağım.

Şimdi qaç yaşındasız, keçken yılı qaç ediñiz ve yılından qaç yaşında olacağıñıznı **yazıñız.**

Vazife 16. Cümlelerni tertip etip yazıñız.

1. Şimdi, **o**, 10 ... .
2. Keçken yılı, ***sen***, 17 ... .
3. Bıltır, ***o***, 21 ... .
4. Kelecek yılı, ***sen***, 19 ... .
5. **Sen**, qaç, yaş?
6. **Olar**, beraber, kelecek yılı, 120 ... .
7. **Siz**, 22 ... .
8. Bıltır, **o**, 17 ... .
9. Şimdi, **o**, 30 ... .
10. Kelecek yılı, **siz,** 34 ... .
11. Bu yılı, o, 55 ... .
12. Kelecek yılı, men, 18 ... .

➢ ***Sualge cevap beriñiz***: Dostlar ve tanışlarıñız qaç yaşındalar?

Vazife 17. Oquñız.

Kim qaç yaşında

Menim adım – Samira. Men sığınaq qıdırıcısım. Yaqında men Ukrainağa İrandan keldim, şunıñ içün ukraince daa zayıf laf etem. Lâkin er kün men çoq çalışam, şunıñ içün yaqın bir vaqıtta pek tez, güzel ve

doğru laf eterim. Ukrain dostlarım laf etkende, men bir şey añlamayım, çünki olar pek tez laf eteler. Men olarğa daima rica etem: 'Yavaşça laf etseñiz!'

Men sual bermege pek sevem. Meselâ: 'Sen qaç yaşındasıñ?'

Men dostlarımdan sorayım:

– Salim, sen qaç yaşındasıñ?

– Men on sekiz yaşındam. Ya sen?

– Men yigirmi yaşındam. Sen küçükçesiñ (yaşçasıñ), men büyükçem. Ölga, sen qaç yaşındasıñ?

– Men yigirmi eki yaşındam. Men büyükçem, sen ise küçükçesiñ.

– Serğiy, sen qaç yaşındasıñ?

– Men yigirmi dört yaşındam. Men büyükçem, sen yaşçasıñ.

– Hasan, sen qaç yaşındasıñ?

– Men otuz bir yaşındam.

Men fotolarımnı kösterem. Mına menim ağa-tatalarım, ana-babam, qartana ve qartbabam. Serğiy menden soray:

– Qartana ve qartbabañ qaç yaşındalar?

– Qartanam altmış üç yaşında, qartbabam yetmiş bir yaşında.

– Anañ ve babañ qaç yaşındalar?

– Anam qırq dört yaşında, babam qırq sekiz yaşında.

– Qız qardaşıñ qaç yaşında?

– Qız qardaşım on yaşında.

– Oğlan qardaşıñ qaç yaşında?

– Oğlan qardaşım üç yaşında.

Siz, dostlar ve tanışlarıñız qaç yaşında olğanlarını aytıñız.

Vazife 18. Oquñız.

Menim qorantam

Qorantam aqqında ikâye etmekten evel, özümni tanıtmağa ruhset beriñiz. Menim adım Muhammed Omar. Muhammed – adım, Omar – soyadım. Men 17 yaşındam. Bu yılı men Kyivde mektepni bitirdim ve student olmağa azırlanam. Men Dimaşqta doğdım, bu, menim tuvğan şeerimdir. Eki yıl evel qorantamız Suriyeden Ukrainağa köçip keldi. Biz qaçaqlarmız.

Men yüksek boylu degilim, siya saçlı ve elâ közlüm. Men djins ve futbolkalar kiymege sevem. Men zemaneviy muzıkanı begenem. Menim hobbym – sport ve oquv.

Qorantam büyük degil, amma pek muabettir. Menim babam, anam ve qız qardaşım bar. Menim daa qartbaba-bitalarım, emce-dayılarım ve ala-tizelerim, em de eki doğmuş ağa-qardaşlarım bar.

Birinciden men babam aqqında ikâye eter edim. Men onen pek ğururlanam, çünki o, sportçudır. O, keñ omuzlı, yüksek boylu, qara saçlı ve kök közlü bir erkektir. Onıñ adı – Başır Omar, o, 47 yaşında. O, sport mektebinde oca olıp çalışa. Şimdi o, balalarnen çoq vaqıt keçirip, olarğa yüksek netice ve muvafaqiyetlerge irişmekni ögrete. O, meşğül olmağanda, biz beraber vaqıt keçiremiz.

Endi anam aqqında bir qaç söz aytayım. Onıñ adı – Halila Omar. O, babamdan üç yaş küçüktir. O, mektepte muzıka ocası olıp çalışa. Anam ince bedenli ve dülber qadındır. Onıñ saçı açıq renkli ve közleri elâ. O, daima zarif kiyine. Mektepte onıñ pek çoq işi ola, lâkin o, maña ve qız qardaşıma çoq vaqıt ayırmağa tırışa. Anam lezetli aşlar pişirmege bile, biz de ev işlerinde oña yardım etemiz.

Qız qardaşım İzabella 9 yaşında. O, mektep talebesidir. İzabella daima er şeyni özü yapa. Em onı temiz yapmağa tırışa. Onıñ saçı açıq renkli ve közleri elâ, o, anama oşay. Biz qardaşımnen yahşı dostlarmız. Biz tüşüncelerimiznen paylaşamız, bizim sırlarımız da bar.

Ana-babamıznıñ 26 yıllıq nikâhları bar. Olarnıñ umumiy baqışları çoq, amma muzıka, kitap ve filmler ceetinden damları farq ete. Tasil ve terbiyemiz ceetinden fikirleri birdir. Menim ana-babam pek sert olğanlarını men aytmam, amma olar daima meni ve qardaşımnı nezaret altında tutalar. Kimerde buña dayanmaq qıyın ola.

Lâkin men qorantamnı pek sevem. Men qoranta insan ömründe müim er ala, dep sayam, çünki dünyada qorantadan yaqın kimse yoq. Ne olsa olsun, qorantada bizge daima yardım eter ve añlarlar.

Vazife 19. a) Cümlelerni metinge köre tamamlañız.

1. ... tanıtmağa ... .
2. ... Omar – soyadım.
3. ... 17 yaşındam.
4. ... student ... .
5. ... tuvğan şeerimdir.
6. ... Ukrainağa ... .
7. ... qaçaqlarmız.

8. ... ağa-qardaşlarım bar.
9. ... 47 yaşında.
10. ... sport mektebinde ... .
11. ... Halila Omar.
12. ... mektepte muzıka ocası ... .
13. ... 9 yaşında.
14. ... 26 yıllıq nikâhları bar.
15. ... qorantamnı ... sevem.
16. ... qorantada yaqın kimse yoq.
17. ... yardım eter ve añlarlar.

b) Suallerge cevap beriñiz.

1. Menim adım nedir?
2. Men qaç yaşındam?
3. Mektepni men qaç yaşında bitirdim?
4. Men nasıl insanım?
5. Men ne kiymege sevem?
6. Men nasıl muzıka begenem?
7. Menim hobbym nedir?
8. Menim qorantam kimden ibaret?
9. Men babamnen ne içün ğururlanam?
10. Onıñ qıyafeti aqqında ne ayta bilesiz?
11. O, qaç yaşında?
12. Biz beraber vaqtımıznı nasıl keçiremiz?
13. Anamnıñ adı ne?
14. O, qaç yaşında?
15. O, qayda çalışa?
16. Onıñ qıyafeti aqqında siz ne ayta bilesiz?
17. Qız qardaşımnıñ adı ne?
18. O, qaç yaşında?
19. Ne içün qoranta insan ömründe müim yer ala?

➢ Özüñiz ve qorantañız aqqında ikâye etiñiz.

Vazife 20. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *(Men) bir çoq dostum bar. – Menim bir çoq dostum bar.*

1. (O) üç ağa-qardaşı bar.

2. (Sen) ağa-tatalarıñ barmı?
3. (Men) soy-sopum çoq.
4. (Siz) qorantañız balabanmı?
5. (O) dört tata-qardaşı bar.
6. (Siz) çoq ağa-qardaşıñız bar?
7. (O) qaç dostu bar?
8. (O) altı oğlu ve eki qızı bar.
9. (Sen) çoq dostuñ barmı?
10. (Sen) qaç tata-qardaşıñ bar?
11. (Men) üç tatam bar.
12. (Siz) qaç dostuñız bar?
13. (O) beş ağası barmı?

Vazife 21. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Menim 2 (ağa) ve 2 (tata) bar. – Menim* ***eki ağam ve eki tatam*** *bar.*

1. Tenzileniñ 3 (dost) bar.
2. Siziñ çoq (dost) barmı?
3. Bektemirniñ 2 (bita) ve 2 (qartbaba) bar.
4. Abkerimniñ 5 (oğul) bar.
5. Meliyeniñ 3 (qız) bar.
6. Kemalnıñ 5 (bala) bar.
7. Rizanıñ 1 (ağa) ve 4 (qız qardaşı) bar.
8. Haqqannıñ çoq (arqadaş) bar.
9. Feratnıñ 7 (qardaş) bar.
10. Avanıñ 1 (tata) bar.
11. İnayetniñ 4 (qız dostu) ve 3 (yigit dostu) bar.
12. Niyaranıñ çoq (dost) bar.

Vazife 22. Oquñız, aqılda tutuñız.

Teklikte	**Çoqluqta**
Ağa	Ağalar
Tata	Tatalar
(Oğlan) qardaş	(Oğlan) qardaşlar
Qız qardaş	Qız qardaşlar
Üyken oğul	Üyken oğullar

Büyük qız	Büyük qızlar
Küçük oğul	Küçük oğullar
Küçük qız	Küçük qızlar

Vazife 23. Oquñız, aqılda tutuñız.

Bir	ağam	Eki	ağam	Beş	ağam
	üyken oğul	Üç	üyken oğul	Altı	üyken oğul
	küçük oğul	Dört	küçük oğul	Yedi	küçük oğul
	qardaş		qardaş	On	qardaş

Bir	tata	Eki	tata	Beş	tata
	büyük qız	Üç	büyük qız	Altı	büyük qız
	küçük qız	Dört	küçük qız	Yedi	küçük qız
	qız qardaşı		qız qardaşı	On	qız qardaşı

Vazife 24. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Mevanıñ 4 (tata) bar. – Mevanıñ dört tatası bar.*

1. Yunusnıñ 6 (üyken oğul) bar.
2. Raimniñ 3 (küçük qız) ve 1 (küçük oğul) bar.
3. Aydernıñ 7 (üyken oğul) bar.
4. Müneverniñ 1 (büyük qız) ve 2 (küçük oğul) bar.
5. Daniyarnıñ 5 (qız qardaş) bar.
6. Bekirniñ 2 (büyük qız) ve 1 (küçük oğul) bar.
7. Alimniñ 1 (ağa) ve 5 (qardaş) bar.
8. Zevriniñ 5 (tata) ve 1 (qardaş) bar.
9. Kerimniñ 2 (üyken oğul) ve 1 (küçük qız) bar.
10. Feyzullanıñ 3 (ağa) ve 6 (qız qardaşı) bar.
11. Abduraimniñ 4 (büyük qız) ve 1 (küçük oğul) bar.
12. Lâtifniñ 10 (qardaş) bar.
13. Üseinniñ 6 (ağa) ve 2 (qız qardaş) bar.

Vazife 25. Oquñız.

1. Menim ağam bar. 2. Seniñ qardaşıñ barmı? 3. Elmarnıñ tatası bar. 4. Osmannıñ tatası bar. 5. Saimeniñ eki doğmuş tatası bar. 6. Merziyeniñ eki doğmuş ağası bar. 7. Esmanıñ qartbabası bar. 8. Zeydeniñ bitası bar.

Vazife 26. Tükânda fleşka, disk, albom, defter, jurnal, qalem, qurşun qalemler barmı, siz nasıl sorarsız?

Nümüne: *– Qırmızı qalemiñiz barmı?*
– E.
– Maña berseñiz.

Vazife 27. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *1. (Men) dostlarım bar. – Menim dostlarım bar.*
2. *(Şefiqa) çeşit mecmualar bar. – Şefiqada çeşit mecmualar bar.*

a) (Men) oğlum ve qızım bar.
(O) tatası bar.
(O) yañı kompyuteri bar.
(Sen) yañı defterler barmı?
(Siz) qırmızı qalemler barmı?

b) (Serğiy) ukraince-qırımtatarca luğat barmı?
(Müyedin) yahşı dostu bar.
(Rami) meraqlı kitap bar.
(Milâra) yahşı dostu bar.
(Lenyara) balaları bar.

D E R S 1 7

– Bilet qaç kümüş tura?
– Elli kümüş. (Bilet elli kümüş tura.)

– Luğat (disk, süt, dondurma, gazet, kitap) qaç kümüş tura?

Bu,
1 (bir) kümüş (kâpik)
2 (eki), 3, 4 kümüş
(kâpik)tir
5–10 – 20, 25 ... kümüş
(kâpik)tir
kümüş
(kâpik) tura

Bu,
1 (bir) kümüş
(kâpik) tura
2 (eki), 3, 4 kümüş
(kâpik) tura
5–10 – 20, 25 ...

Vazife 1. Oquñız.

1. – Qalem qaç kümüş tura?
– On kümüş.
– Ya qurşun qalemler?
– Beş kümüş.
– Maña qalemnen
qurşun qalem berseñiz.
– Alıñız. – Maña kösterseñiz.

2. – Qurşun qalemleriñiz barmı?
– Qaysı soyları?
– Qırmızı.
– Bar.
– Olar qaç kümüş tura?
– 25 kümüş.

– Bu mecmua qaç kümüş tura?
– Yuz kümüş.

Teñeştiriñiz!

Bu nedir?
Bu mecmuadır.
Bu gazettir.
Bu dondurmadır.
Bu qanfetlerdir.

Nasıl (qaysı)?
Bu mecmua qaç kümüş tura?
Bu gazet qaç kümüş tura?
Bu dondurma qaç kümüş tura?
Bu qanfetler qaç kümüş tura?

Vazife 2. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Bu qalem qaç kümüş (tura)? (15, kümüş) –*
Bu qalem on beş kümüş (tura).

1. Şokolad qaç kümüş tura? (45, kümüş)
2. Çorap qaç kümüş tura? (35, kümüş)
3. Bir bardaq süt qaç kümüş tura? (16, kümüş)
4. Üç kilo pomidor qaç kümüş tura? (81, kümüş)
5. Keten kölmek qaç kümüş tura? (850, kümüş)
6. Eki litr yağ qaç kümüş tura? (60, kümüş)
7. Telefon qaç kümüş tura? (2100, kümüş)
8. Krossovka qaç kümüş tura? (725, kümüş)
9. Çanta qaç kümüş tura? (1500, kümüş)
10. Djinsler qaç kümüş tura? (1000, kümüş)
11. Qalem qaç kümüş tura? (12, kümüş)
12. Eki defter qaç kümüş tura? (20, kümüş)
13. Saat qaç kümüş tura? (700, kümüş)
14. Közlük qaç kümüş tura? (300, kümüş)
15. Luğat qaç kümüş tura? (250, kümüş)

Vazife 3. Cümlelerni oquñız.

Bu mecmuadır, şu da mecmuadır. Bu mecmua 100 kümüş tura, şu mecmua 120 kümüş tura.

Bu gazettir, o da gazettir. Bu gazet 25 kümüş tura, o gazet 35 kümüş tura.

Bu dondurmadır. Bu dondurma 14 kümüş tura, o dondurma ise 36 kümüş tura.

Bu qanfetlerdir. Bu qanfetler 175 kümüş tura, şu qanfetler 128 kümüş tura.

Vazife 4. Metinni oquñız.

‘Silpo’ supermarketinde

Bugün qırımtatarlar Zeynep ve Züleyha azıq tükânı – ‘Silpo’ supermarketine azıq almaq içün keteler. Bugün musulmanlarnıñ muqaddes Ramazan ayınıñ soñki künüdir. Yarın büyük bayram – Oraza bayramı başlana. Qızlarğa qorantalarına ve musafirlerine bayram aşı azırlamaq kerek. Supermarkette çoq bölük bar: süt, et, ötmek, baqqal,

balıq, şekerleme, meyva, sebze. Anda bir çoq azıq bar. Zeynep ve Züleyha bayram sofrasına episi azıqnı ala bileler.

Qızlar tükânğa kirip, sepet alalar. Başta olar et bölügine keteler. Andan Zeynep eki kilo tuvar ve qoy eti aldı. Züleyha daa bir tavuq aldı. Soñ Zeynep ve Züleyha süt bölügine keteler. Andan olar süt, yağ, qaymaq, qatıq saylap aldılar. Baqqal bölüginden Zeynep eki kilo şeker, birer şişe zeytün ve künaylan yağı ve üç paket pirniç aldılar. Züleyha bir banka bal, eki şişe zeytün yağı ve eki kilo pirniç aldı.

Bundan soñ qızlar şekerleme bölügine kettiler. Bu, olarnıñ sevimli bölügidir. Mında olar şokolad qanfetleri, qurabiye, pahlava ve balaban tort alalar. Ötmek bölüginde ötmek ve pite alalar, meyva bölüginde – alma, qaysı, şeftali, yüzum, portaqal ve daa çoq quru, sebze bölüginde – pomidor, hıyar, mağdanoz, taraqot, soğan, patilcan, havuç ve qapısta aldılar. Kassa boş edi, Zeynepnen Züleyha tez esaplaştılar.

Bugün qızlar Oraza bayramını yahşı qayd etmek içün bayram sofrasını azırlaycaqlar

Vazife 5. Suallerge cevap beriñiz.

1. Bugün Zeynep ve Züleyha qayda keteler?
2. Musulmanlarnıñ qaysı ayı soñuna kele?
3. Ramazan ayından soñ nasıl büyük bayram başlana?
4. Supermarkette nasıl bölükler bar?
5. Sucuq, tuvar eti, tavuq alınğan bölükniñ adı nedir?
6. Qızlar et bölüginden ne aldılar?
7. Süt, yağ, qaymaq alınğan bölükniñ adı nedir?
8. Qızlar süt bölüginden ne aldılar?
9. Şeker, kürpe, makaron qaysı bölükte alına?
10. Baqqal bölüginde Zeynep ve Züleyha ne aldılar?
11. Tatlılıqlar alınabilir bölükniñ adı nedir?
12. Şekerleme bölüginde qızlar ne aldılar?
13. Qaysı bölükte ötmek alına?
14. Ötmek bölüginde Zeynep ve Züleyha ne aldılar?
15. Meyva (yemiş) qaydan alına?
16. Meyva (yemiş) bölüginde qızlar ne aldılar?
17. Sebze alınğan bölükniñ adı nedir
18. Sebze bölüginde Zeynep ve Züleyha ne aldılar?

Vazife 6. Cümlelerni tamamlañız.

1. Bugün Zeynep ve Züleyha kene ... .
2. Bugün ... soñki künüdir.
3. Yarın büyük bayram – ... başlana.
4. Qızlarğa ... kerek.
5. Supermarkette çoq bölük bar: ... .
6. Anda bir çoq azıq bar, ...
7. Başta qızlar ... kettiler.
8. Andan Zeynep ... aldı.
9. Züleyha ... aldı.
10. Soñ Zeynep ve Züleyha ... kettiler.
11. Anda olar ... saylap aldılar.
12. Baqqal bölüginde Zeynep ... .
13. Züleyha ... aldı.
14. Bundan soñ olar ... kettiler.
15. Bu, olarnıñ ... .
16. Mında olar ... alalar.
17. Ötmek bölüginde qızlar ... .
18. Meyva ... .
19. Sebze ... .
20. Kassada adam yoq edi, ...

Vazife 7. Oquñız. Aqılda tutuñız.

Ne?	**Nasıl (bölük, -gi)?**
süt	süt
et	et
sebze	sebze
balıq	balıq
ötmek	ötmek
şekerleme	şekerleme

Vazife 8. Cevaplarnı nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Bu süt tikânımı? – E, mında süt almaq mümkün.*

1. Bu sebze tikânımı?
2. Bu balıq bölügimi?
3. Bu et bölügimi?

4. Bu ötmek bölügimi?
5. Bu şekerleme bölügimi?
6. Bu azıq tikânımı?
7. Bu baqqal bölügimi?
8. Bu aş terbiyeleri bölügimi?
9. Bu yemiş bölügimi?
10. Bu erzaq bölügimi?

Vazife 9. Oquñız. Aqılda tutuñız.

Nasıl / Qaysı (bölük)?	**Nasıl / Qaysı (bölükte, -ginde)?**
yemiş bölügi	– yemiş bölüginde
erzaq bölügi	– erzaq bölüginde
şarap tikânı	– şarap tükânında
baqqal bölügi	– baqqal bölüginde
balıq bölügi	– balıq bölüginde
şekerleme bölügi	– şekerleme bölüginde
sebze tükânı	– sebze tikânında
ötmek tükânı	– ötmek tikânında
et bölügi	– et bölüginde

Vazife 10. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Qapısta – sebze tükânı.*
Qapıstanı sebze tükânından almaq mümkün.

1. Yağ – erzaq bölügi.
2. Penir – süt bölügi.
3. Balıq – balıq bölügi.
4. Sebze – sebze bölügi.
5. Ötmek – ötmek bölügi.
6. Qaşqaval – süt bölügi.
7. Ciger – et bölügi.
8. Ösümlik yağı – baqqal bölügi.
9. Qaymaq – süt bölügi.
10. Meyva – yemiş bölügi.
11. Patilcan – sebze bölügi.
12. Qurabiye – şekerleme bölügi.
13. Laqşa – baqqal bölügi.

14. Şokolad – şekerleme bölügi.
15. Şarap – şarap bölügi.

Vazife 11. Oquñız, aqılda tutuñız.

Seniñ ne qadar aqçañ bar?	**Qaç kümüş tura?**
1 (bir) kümüş, kâpik	1 (bir) kümüş, kâpik (tura)
2, 3, 4 (eki, üç, dört) kümüş, kâpik	2, 3, 4 (eki, üç, dört) kümüş, kâpik
5 ... 20 (beş ... yigirmi) kümüş, kâpik	5 ... 20 (beş ... yigirmi) kümüş, kâpik
1 (bir) biñ	1 (bir) biñ
2, 3, 4 (eki, üç, dört) biñ	2, 3, 4 (eki, üç, dört) biñ
5 ... 20 (beş ... yigirmi) biñ	5 ... 20 (beş ... yigirmi) biñ
1 (bir) dollar, yevro	1 (bir) kümüş, kâpik (tura)
2, 3, 4 (eki, üç, dört) dollar, yevro	2, 3, 4 (eki, üç, dört) kümüş, yevro
5 ... 20 (beş ... yigirmi) dollar, yevro	5 ... 20 (beş ... yigirmi) dollar, yevro

Vazife 12. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *... qaç kümü ş tura? – Qalem qaç kümüş tura?*

Qurşun qalem, defter, çızma, palto, sebze, avalandırğıç, patilcan, yüzum, çanta, banan, saat, djinsler, qaymaq, meyva, közlük, sabun, pomidor, telefon, potük ... qaç kümüş tura?

Vazife 13. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *... qaç kümüş ...? – Defter eki kümüş tura.*
Defter qaç kümüş tura? – Defter eki kümüş tura.

... qaç ..? – Dondurma yigirmi kümüş tura.
... qaç ..? – Bir kilo alma 30 kümüş tura.
... qaç ..? – Bir kilo qartop 15 kümüş tura.
... qaç ..? – Telefon 3500 kümüş tura.
... qaç ..? – Ötmek 10 kümüş tura.
... qaç ..? – Qave 16 kümüş tura.

... qaç ..? – Çay 8 kümüş tura.
... qaç ..? – Televizor 10000 kümüş tura.
... qaç ..? – Süt 20 kümüş tura.
... qaç ..? – Eki kilo şeftali 70 kümüş tura.
... qaç ..? – Planşet 5000 kümüş tura.
... qaç ..? – Djins 500 kümüş tura.
... qaç..? – Üç kilo pomidor 45 kümüş tura.
... qaç ..? – Közlük 300 kümüş tura.
... qaç ..? – Palto 8000 kümüş tura.
... qaç ..? – Çızmalar 4000 kümüş tura.
... qaç ..? – Yağ 30 kümüş tura.
... qaç ..? – Pirniç 16 kümüş tura.
... qaç ..? – Bala bezleri 210 kümüş tura.
... qaç ..? – Qurabiye 24 kümüş tura.
... qaç ..? – Çipsler 14 kümüş tura.
... qaç ..? – Şampun 40 kümüş tura.
... qaç ..? – Yazma 12 kümüş tura.

Vazife 14. Metinni oquñız.

Erzaq tükânında

Kyivlilerniñ episi merkeziy erzaq tükânını bileler. Bu, balaban azıq malları tükânı, onıñ bir çoq bölügi bar: balıq, et, süt, sebze ve dig. Keliñiz, onı barıp baqayıq.

Balıq bölüginde bir çoq balıq yemekleri, türlü islengen, sirkelengen, taze balıq bar.

Soñ et bölügi bar. Mında isli sucuq, et, ruletlerniñ çeşitliginden köz qamaşa. Bundan ğayrı, et bölüginde siz sosiska, tavuq butu, tuvar eti, qoy eti ve diger et mahsulatını ala bilesiz.

Süt bölüginde siz mallarnıñ zengin çeşitligine rastkele bilesiz: süt, penir, qaşqaval, irimçik, qaymaq, qatıq, sarı yağ.

Meyva bölüginde alma, armut, erik, vişne, yüzum, em tropikiy meyvalar: portaqal, banan, ananas, kivi, greypfrut almaq mümkün. Anda siz konservalanğan meyvalarnı, meyva qurusı ve suvunı ala bilesiz.

Sebze bölüginde qartop, soğan, sarımsaq, havuç, qapısta, çükündir, konservalanğan sebze tevsiye etile.

Baqqal bölüginde siz qave, çay, kürpe, makaron çeşitligine rastkelirsiz. Anda daa yağ, tuz, şeker, un bar.

Hamur mahsulatı eki – ötmek ve şekerleme bölüginde satıla. Ötmek bölüginde ötmek, baton, rogalik, qalaç ala bilesiz. Şekerleme bölüginde – köbete, keks, qurabiye, pirojnoye, em de şokolad, qanfet, tort ala bilesiz.

Erzaq tükânınıñ daa bir bölüginde müşterilerge içki teklif etile: bira, şarap, raqı, konyak, şampan, türlü yemiş şarap ve likörları.

Vazife 15. Suallerge cevap beriñiz.

1. Merkeziy erzaq tükânında nasıl bölükler bar?
2. Balıq bölüginde ne almaq mümkün?
3. Et bölüginde ne almaq mümkün?
4. Süt bölüginde ne almaq mümkün?
5. Meyva bölüginde ne almaq mümkün?
6. Sebze bölüginde ne almaq mümkün?
7. Baqqal bölüginde ne almaq mümkün?
8. Hamur aşlarını qaydan almaq mümkün?
9. Ötmek, baton, bulka, rogalik, qalaç qaydan alına?
10. Köbete, keks, qurabiye, pirojnoye, şokolad, qanfet, tortnı qaydan almaq mümkün?

Vazife 16. Cümlelerni tertip etiñiz.

1. ... kyivlilerniñ episi bileler.
2. ... olarnıñ birisini ... .
3. ... supermarket, erzaq tükânları ...
4. ... çeşit-türlü bölükler ... .
5. ... sirkelengen, taze balıq ... .
6. ... bölügi.
7. ... sucuq, rulet ... .
8. ... ve diger et mahsulatı ... .
9. ... qaymaq, qatıq, sarı yağ.
10. ... ananas, kivi, greypfrut ... .
11. ... meyva qurusı ve suvunı ... .
12. ... havuç, çüktündir, konservalanğan sebze ... .
13. ... çay, kürpe, makaron.
14. ... şeker, un ... .

15. ... ötmek ve şekerleme ... .
16. ... rogalik, qalaç ... .
17. ... şokolad, qanfet, tort ... .
18. ... yemiş şarap ve likörları.

Vazife 17. Cümlelerni nümünege baqıp tamamlañız.

Nümüne: *Maña ... berseñiz.*
Maña bir kilo şeker berseñiz.

Maña ... berseñiz.
... qaç kümüş (tura), aytsañız.

Tort, sosiska, bir kilo portaqal, eki kilo un, qaymaq, üç kilo qartop, qurabiye, şampan, bir kilo tavuq butu, süt, rogalik, qave, penir, dondurma, telefon, bir şişe yağ, şemsiye, eki kilo patilcan, televizor, sarı yağ, fleşka, üç kilo alma, bir kilo pirniç, çanta, defter, bir qutu qanfet, baton, eki kilo banan, planşet, djinsler

Vazife 18. Metinni oquñız.

Satın aluv

Satın aluvlar – yaşayışımıznıñ ayrı bir qısmıdır. Tükânlarğa barmağa sevmegen insanlar da bar. Şunıñ içün olar, kerek şeylerniñ cedvelini tize ve, tükânğa tez kirip, şu şeylerni satın alıp çıqalar. Kimerde olar fiyatına bile baqmaylar. Tükândan tükânğa yürip, daa ucuz ve daa keyfiyetli mallarnı qıdırğan insanlar da bar. Olar, satın aluvğa masraf etken vaqıt coyğanlarına yazıqsınmaylar.

Er bir şeerde çeşit-türlü tükânlar çoq: univermag, supermarket, erkek ve qadın urbaları, azıq ve ayrı ötmek, et ve sebze tükânları.

Men balaban universal tükânlar ve supermarketlerde satın aluvlar yapmağa begenem. Bir dam tübünde türlü mallar satıla, bu, pek oñaytlı. Meselâ, universal tükân öz adına uyğundır, anda bir çoq bölük: azır urba, ayaqqap, sport malları, oyuncq, savut, elektrik mallar, kosmetika, içki kiyim ve dig. Siz anda er istegeniñizni ala bilesiz.

Ticaret qaideleri türlü-türlü ola bile. Öz-özüne hızmet etüv tükânları bar, anda satın alıcı tükânnı boylap, kerek şeylerni saylay ve sepetine

qoya. Soñ o, sepetni kassağa alıp kete. Küçük tükânlarda öz-özüne hızmet noqtaları yoq, satıcı satın alıcığa istegenni tapmağa yardım ete.

Şimdi ‘mallarnı poştadan aluv’ adlı yahşı bir hızmet bar. O, insanlarğa vaqıt iqtisat etip, yüksek keyfiyetli mallarnı elde etmege yardım ete. Siz sadecesine cedvelni baqıp çıqıp, begenni saylay ve telefonnen ya da interenet vastasınen sımarlay bilesiz.

Vazife 19. Oquñız, aqılda tutuñız.

	Ne qadar (Qaç)?		**Ne?**	
	bir	kilo(gramm)	şeker	
		gramm	balıq	
Mına			qartop	
			un	**berseñiz**
			et	**alıñız**
		litr	süt	
		paket	meyva suvu	
	eki	kilo	şeker	
	üç	gramm	balıq	
Mına	dört		qartop	
			un	**berseñiz**
			et	**alıñız**
		litr		
		paket		
			süt	
			meyva suvu	
	beş		şeker	
	altı	kilo	et	
	on ...	gramm	sebze	
			meyva	
	beş	litr	süt	
	altı	qutu	meyva suvu	
	on ...			

Vazife 20. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Mına bir kilo (pirniç). – Bir kilo pirniç berseñiz.*

1. Mına bir kilo (şeker).
2. Mında 200 gramm (dondurma).
3. Mına bir kilo (balıq).
4. Mında eki kilo (un).
5. Mına bir kilo (et).
6. Mında üç litr (yağ).
7. Mına beş kilo (qartop).
8. Mında bir kilo (qurabiye).
9. Mına bir kilo (penir).
10. Mında bir litr (meyva suvu).
11. Mına altı kilo (soğan).
12. Mında dört kilo (patilcan).
13. Mına eki litr (süt).
14. Mında 300 gramm (sarı yağ).
15. Mına bir kilo (portaqal).
16. Mında 400 gramm (qaymaq).
17. Mına bir litr (suv).
18. Mında üç kilo (yüzum).
19. Mına 200 gramm (qanfet).
20. Mında bir kilo (sarımsaq).

Vazife 21. Oquñız, aqılda tutuñız.

	Ne qadar (Qaç)?		**Ne? (B.k.)**
		şişe	süt
	bir	bardaq	bira
			suv
			yağ
		paçka	yağ
			tuz
Mına	**eki**	şişe	bira

	Ne qadar (Qaç)?		Ne? (B.k.)
	üç	bardaq	suv
	dört		
		paçka	yağ
			tuz
	beş	şişe	süt
	altı	bardaq	yağ
	on ...		
		paçka	yağ
			tuz

Vazife 22. Oquñız, aqılda tutuñız.

Sayı	**Numerativ**	**Ne(ni)? (T.k.↓)**	**Fiil**
bir	şişe	süt	
	bardaq	yağ	beriñiz
	paçka	tuz	
		dondurma	alıñız

Vazife 23. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Mına bir (şişe) süt. – Maña bir şişe süt berseñiz.*

1. Mına eki (şişe) bira. 2. Mına beş (şişe) fanta. 3. Mına bir (şişe) şerbet. 4. Mına üç (şişe) yağ. 5. Mına altı (şişe) qatıq. 6. Mına bir (şişe) şarap. 7. Mına dört (şişe) suv. 8. Mına beş (banka) şıra. 9. Mına eki (şişe) yazma. 10. Mına bir (banka) djem. 11. Mına eki (şişe) kvas. 12. Mına bir (filcan) qave. 13. Mına üç (şişe) koka-kola. 14. Mına bir (bardaq) suv. 15. Mına bir (şişe) yoğurt.

Vazife 24. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *(Men) bir şişe yağ berseñ(iz). –*
Maña bir şişe yağ berseñ(iz).

1. (O) bir kilo pirniç berseñiz.
2. (Sen) bir şişe suv bereyimmi?

3. (Fazıl) eki şişe şarap beriñiz.
4. (O) bir bardaq çay beriñiz.
5. (Mercan) bir banka djem beriñiz.
6. (Mustafa) bir şişe bira beriñiz.
7. (Olar) bir şişe fanta bereyikmi?
8. (Firüze) bir paçka dondurma beriñiz.
9. (Men) bir filcan qave beriñiz.
10. (O) bir kilo qanfet beriñiz.
11. (Biz) bir baton beriñiz.
12. (Siz) şokolad bereyimmi?
13. (Seit-Celil) bir qutu qurabiye beriñiz.
14. (O) bir şişe kvas beriñiz.
15. (Sen) pirojnoye bereyimmi?

Vazife 25. Oquñız, aqılda tutuñız.

Kimge?	**Ne?**	
(B.k. – D. k.)	**B.k.**	
Men – ***maña***	ötmek	
Sen – ***saña***	şeker	
O – ***oña***		
Biz – ***bizge***	suv	kerek
Siz – ***sizge***	yağ	
Olar – ***olarğa***		
Ali***ge***	şerbet	
Mustafa***ğa***	patilcan	
Andriy***ge***	süt	
Olena***ğa***	azıq	

Vazife 26. Cümlelrni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *(Men) şeker kerek. – Maña şeker kerek.*

1. (Sen) ötmek kerekmi? 2. (Haqqan) elva kerek. 3. (Meva) süt kerek. 4. (Feride) patilcan kerek. 5. (O) pirniç kerek. 6. (Biz) qapısta kerek. 7. (Sen) dondurma kerekmi? 8. (Muhammed) alma kerekmi? 9. (O) qaşqaval kerek. 10. (Asiye) havuç kerek. 11. (Siz) un kerekmi? 12. (Olar) yemiş kerek. 13. (Galina) tort kerek. 14. (Sen) qartop

kerkmi? 15. (Olar) et kerek. 16. (O) sebze kerek. 17. (Men) qatıq kerek. 18. (Medine) yağ kerek. 19. (Amet) sarı yağ kerek. 20. (Biz) azıq kerek.

Vazife 27. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Maña – penir. Maña penir kerek.*

1. Sizge – süt. 2. Oña – meyva. 3. Oña – ötmek. 4. Olarğa – azıq. 5. Sizge – patilcan. 6. Saña – şıra. 7. Bizge – qanfet. 8. Maña – yoğurt. 9. Sizge – yağ. 10. Oña – kvas. 11. Saña – donurma. 12. Oña – et. 13. Maña – qurabiye. 14. Sizge – hıyar. 15. Olarğa – tort.

Vazife 28. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Men – süt. – Maña süt kerek.*

1. Sen – suv. 2. Olar – ötmek. 3. Biz – bira. 4. O – şeftali. 5. O – şeker. 6. Sen – qartop. 7. Siz – dodurma. 8. O – azıq. 9. O – şokolad. 10. Men – irimçik. 11. O – sarı yağ. 12. Sen – portaqal. 13. Siz – elva. 14. Men – qatıq. 15. Biz – balıq.

Vazife 29. Cümlelerni nümünege baıp yazıñız.

Nümüne: *qartop / yağ.*

– Sen ne almaq isteysiñ?
– Qartop.
– Maña ise yağ kerek.

1. İrimçik / qaymaq. 2. Şıra / suv. 3. Süt / yazma. 4. Pirniç / makaron. 5. Qara boğday / un. 6. Dondurma / qanfet. 7. Et / balıq. 8. Qurabiye / şeker qıyıq. 9. Qatıq / süzme qatıq. 10. Hıyar / patilcan. 11. Köbete / tort. 12. Havuç / mısırboğday. 13. Tuz / şeker. 14. Limon / yüzum. 15. Vişne / qaysı.

Vazife 30. Metinni oquñız.

Univermagda

Safiye merkeziy univermagda çalışa. O, satıcı ve mesleatçı. Anda türlü-türlü şeyler satıla. Siz urba ve ayaqqap, mis ve kosmetika, mebel, ev ve radio tehnikanı satın ala bilesiz.

Televizor, telefon, kompyuter, planşetni siz ‘Radio malları’ bölüginde satın ala bilesiz.

Palto, kostüm, ştan, bicaq, kölmek, sviterler – 'Erkek urbası', anter, kölmek, fistan, ton, kürklerni – 'Qadın urbası' bölüginde alalar.

Yaqında 'Mebel' bölüginden biz kompyuter masası, dolap, kürsü ve divan aldıq.

Cumaertesi biz kene univermagğa baracaqmız. Biz kompyuter ve elektrik çaynik almaq isteymiz. Daa biz savut alırmız: filcan, tepsi, qaşıq, senek, pıçaq ve bardaq. Qazan ve tava da almaq kerek.

Vazife 31. Cümlelerni tertip etip yazıñız.

1. ... merkeziy univermagda ... .
2. ... mesleatçı.
3. ... türlü-türlü ... .
4. ... ev ve radio tehnika ... .
5. ... 'Radio malları' bölüginde ... .
6. ... 'Erkek urbası' bölüginde ... .
7. ... 'Qadın urbası' bölüginde ... .
8. ... dolap, kürsü ve divan ... .
9. ... univermagğa ... .
10. ... elektrik çaynik ... .
11. ... senek, pıçaq ve bardaq.
12. Qazan ve tava ... .

Vazife 32. Suallerge cevap beriñiz.

1. Safiye qayda çalışa?
2. Safiye kim olıp çalışa?
3. Anda ne satıla?
4. Merkeziy univermagda ne almaq mümkün?
5. 'Radio malları' bölüginde ne satın almaq mümkün?
6. 'Erkek urbası' bölüginde ne satalar?
7. 'Qadın urbası' bölüginde ne satalar?
8. Yaqında biz 'Mebel' bölüginde ne satın aldıq?
9. Cumaertesi biz kene qayda baracaqmız?
10. Cumaertesi biz ne almaq isteymiz?

Vazife 33. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *şapke*

– Baq, men şapke aldım.

– O, saña yaraşa.

1. Kurtka. 2. Anter. 3. Djins. 4. Kostüm. 5. Kölmek. 6. Sviter. 7. Nağışlı kölmek. 8. Kürk. 9. Keten kölmek. 10. Şarf.

Vazife 34. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Men bu/şu (keten kölmek) begenem. –*
Men bu/şu keten kölmekni begenem.

1. (O) bu (telefon) begene.
2. (Siz) şu (çanta) begenesiz.
3. (Sen) bu (közlük) begenesiz.
4. (Biz) şu (saat) begenemiz.
5. (O) bu (mis) begene.
6. (Mustafa) şu (planşet) begene.
7. (Ferat) bu (djinsler) begene.
8. (Saniye) şu (yüzük) begene.
9. (Siz) bu kostümni begenesizmi?
10. (Sen) şu (krossovka) begenesiñmi?
11. (Abkerim) bu (futbolka) begene.
12. (O) şu (palto) begene.
13. (Siz) bu (kölmek) begenesizmi?
14. (Adil) şu (kompyuter) begene.
15. (O) bu (luğat) begene.

Vazife 35. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *ton / kurtka*

– Sen tükândan ne aldıñ?

– Ton.

– Men kurtka almaq isteyim.

1. Şapke / şarf. 2. Defter / luğat. 3. Sviter / kölmek. 4. Çanta / qolçaq. 5. Telefon / ütü. 6. Şemsiye / yağmurlıq. 7. Saat / kalkulator. 8. Lampat / planşet. 9. Qurşun qalem / bloknot. 10. Keten kölmek / hatıralıq. 11. Küpe / yüzük. 12. Djins / krossovka.

Vazife 36. Oquñız. Aqılda tutuñız.

Men	nasıl?	kostüm	aldım.	Kösterçi!
	nasıl?	çanta		Kösterçi!
Men	nasıl?	palto	aldım.	Kösterçi!
	nasıl?	közlük	aldım.	Kösterçi!

Vazife 37. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *keten kölmek.*

– (Men) keten kölmek aldım.

– *Nasıl keten kölmek? Kösterçi!*

1. Ayaqqap. 2. Çanta. 3. Közlük. 4. Telefon. 5. Kostüm. 6. Çanaq. 7. Sviter. 8. Palto. 9. Qalem. 10. Kitap. 11. Luğat. 12. Şapke. 13. Kurtka. 14. Çorap. 15. Krossovka. 16. Ütü. 17. Şampun. 18. Kölmek. 19. Qolçaq. 20. Anter.

D E R S 1 8

Bulunmaq	
o	**buluna**
olar	**bulunalar**
Qayda? ne buluna? = **Ne? qayda**(-dır / buluna)?	

Tınçlıq soqağında № 3 yataqhane buluna.

№ 3 yataqhane Tınçlıq soqağındadır. / № 3 yataqhane Tınçlıq soqağında buluna.

Vazife 1. Oquñız. Bu tükânlar qayda bulunğanlarını (olğanlarını) aytıñız.

Bu, İsmail Gasprinskiy caddesi. Mında 'Terciman' tükânı buluna. ('Terciman' tükânı İsmail Gasprinskiy caddesindedir.)

Bu, Geraylar caddesi. Mında Hansaray buluna. (Hansaray Geraylar caddesindedir.)

Bu, Amethan Sultan caddesi. Mında İ. Gasprinskiy adına milliy kütüphane buluna. (İ. Gasprinskiy adına milliy kütüphane Amethan Sultan caddesindedir.)

Vazife 2. Siziñ arqadaşıñız olğan kinoteatr (kütüphane, tükân, müzey) qayda bulunğanını siz nasıl sorarsıñız?

Nümüne:

1. – Tünevin men 'Dostluq' kinoteatrinde edim.
– Ya şu teatr qayda buluna (qayerde)?
– Azatlıq caddesinde.

2. – Seitümer, sen tünevin qayda ediñ?
– Kütüphanede.
– Ya şu kütüphane qayda buluna?
– Universitetniñ kütüphanesi V. Vernadskiy caddesinde (-dir/ buluna).

Vazife 3. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

a) baram
barasıñ
baralar

ketem
ketesiñ
keteler

b) yañı
eski
qırmızı
qara

balaban
yahşı
yaraşıqlı
büyük

c) tükân
balaban kitap tükânı
cadde
yañı cadde
büyük yaraşıqlı cadde

kitap tükânı
balaban yahşı kitap tükânı
soqaq
merkeziy soqaq

Vazife 4. Dialognı oquñız. Hreşçatik aqqında ne bildiñiz?

– Server, 'Kyiv' kinoteatrine barayıq.

– Ya şu kinoteatr qayda (buluna)?

– Hreşçatikte.

– Men, Hreşçatik – Kyivniñ merkeziy soqağı olğanını bilem.

– E. Hreşçatik büyük olmasa da, pek güzel bir soqaqtır. Hreşçatikte yañı ve eski evler, balaban tükânlar, güzel musafirhane, qavehaneler. Hreşçatikte merkeziy poşta buluna.

– Men, Hreşçatikte balaban kütap tükânı bulunğanını bilem.

– E. Anda kitap, derslikler, luğat, disk, türlü hatırlamalarnı almaq mümkün.

Vazife 5. Metinni oquñız. Şevçenko caddesi aqqında siz ne bildiñiz?

Men İ. Gasprinskiy caddesindeki kitap tükânına ketem. Men Qırım haritasını almaq isteyim. Caddede 'Kitaplar' tükânı bar. Bu, ilk qırımtatar kitapları tükânı. Tükânda kitap, harita, diniy kitap ve şeylerni, derslik, luğat ve qullanmalar, milliy hatırlamalarnı satın almaq mümkün.

– Aytsañız, sizde harita barmı?

– Bar.

– O, qaç kümüş tura?

– Eki yuz kümüş.

– Berseñiz.

Vazife 6. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız. *Kelmek, yaşamaq, olmaq* fiillerini keçken zamanda qullanıñız.

Nümüne: *Bu, Aluştadır. Elviza Aluştadan ... . Elviza Aluştada ... . – Bu, Aluştadır. Elviza Aluştadan keldi. Elviza Aluştada yaşadı (yaşay edi).*

1. Bu, Lehistandır. Yulian Lehistanda ... . O, Lehistandan ... . 2. Bu, Angoladır. Evel Marta Angolada ... . Tünevin o, Angoladan ... . 3. Bu, Sumlardır. Oksana Sumlardan ... . Evel o, Sumlarda ... . 4. Bu, kütüphanedir. Dostum kütüphaneden ... . Bugün o, kütüphanede ... .

Vazife 7. Noqtalar yerine başta *ketmek*, soñra ise *barmaq* fiilini doğru şekilde qullanıñız. Farqına yetiñiz.

1. Biz universitetke ... . 2. Men kütüphanege ... . 3. O, poştağa ... . 4. Sen köç hızmetine ... ? 5. O, parkqa ... . 6. Siz evge ...? 7. O, yataqhanege ... . 8. Men aşhanege ... . 9. Dostlarım sergige ... .

Vazife 8. Dialoglarnı yazıñız, noqtalar yerine *ketmek* fiilini doğru şekilde qoyuñız.

1. Sen qayda ... ? Men müzeyge ... . 2. Qaçaqlar qayda ... ? Olar kütüphanege ... . 3. Selime qayda ... ? O, bufetke ... . 4. O, qayda ... ? O, zavodğa ... . 5. Siz qayda ... ? Biz poştağa ... . 6. Damir qayda ... ? Damir yataqhanege ... . 7. Serğiy ve Polina qayda ... ? Olar qırımtatar tili kurslarına ... .

Vazife 9. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *Olar qayda keteler? (stadion) – Olar stadionğa keteler.*

1. Meltem qayda kete? (kontsert) 2. Ablâmit ve Qurtseit qayda keteler? (kütüphane) 3. Siz qayda ketesiz? (zavod) 4. Leniye qayda kete? (poşta) 5. Dostuñız qayda kete? (tükân) 6. Sofiya qayda kete? (qırımtatar tili dersine) 7. Enver ve Meryem qayda keteler? (yataqhane) 8. Sen qayda ketesiñ? (aşhane)

Vazife 10. Sağ tarafta olğan sözlernen qullanıp, cümlelerni tamamlañız.

1. Hanna ... kete. Ahmed ... oquy.	ukrain tili kursları
2. Saniye ... çalışa. Seitümer ... kete.	‘Kitaplar’ tükânı
3. Olar ... oquylar. Sen ... ketesiñ.	universitet

4. Enver ... . Men kitaplarnı ... oqumağa isteyim. — kütüphane
5. Biz ... yaşaymız. Olar ... keteler. — Yataqhane
6. Meltem ... ikâye yaza. İlmi ... kete. — oda(sı)
7. Müendisler ... keteler. Babam ... çalışa. — İşhane

Vazife 11. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

1. Onıñ babası **zavodda** çalışa. 2. Biz **teatrge** ketemiz. 3. Qaçaqlar **qırımtatar** tili kurslarında oquylar. 4. İnayet **Qırımğa** kete. 5. Tünevin biz **muzeyde** edik. 6. Enver **aşhanege** kete. 7. Meryem **qavehanede** qave sımarladı. 8. Biz **Aqyarğa** ketemiz. 9. Ana-babam **Aqmescitte** yaşay. 10. Ağam **ATRde** çalışa.

Vazife 12. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne: *Tükândan meyva almaq mümkün. –*
Meyva qaydan almaq mümkün?

1. **Tükândan** balıq almaq mümkün. 2. **Poştadan** marka almaq mümkün. 3. **Kiosktan** hatırlamalar, gazet, mecmua almaq mümkün.

Vazife 13. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *– Gazet qaydan almaq mümkün?*
Kiosktan gazet almaq mümkün.

1. Luğat qaydan almaq mümkün? 2. Hatırlamalarnı qaydan almaq mümkün? 3. Yağ ve süt qaydan almaq mümkün? 4. Mecmualarnı qaydan almaq mümkün? 5. Disklerni qaydan almaq mümkün?

Vazife 14. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Bu, menim. ... ağam bar. – Bu, menim. Menim ağam bar.*

1. Bu, sensiñ. ... tatañ barmı? 2. Bu, odır. ... qanfetleri barmı? 3. Bu, odır. ... luğatı bar. 4. Bu, menim. ... dostum bar. 5. Bu, sizsiz. ... kitabıñız barmı? 6. Bu, bizmiz. ... defterlerimiz bar. 7. Bu, odır. ... fotocıhazı bar. 8. Bu, bizmiz. ... çeçeklerimiz bar.

Vazife 15. Qavuzlardaki sözlerni qullanaraq, sualge cevap beriñiz.

Nümüne: *Kimde qurşun qalem bar? (men) – Mende qurşun qalem bar.*

1. Kimde luğat bar? (siz) 2. Kimde kitaplar bar? (o) 3. Kimde fotocıhaz bar? (o) 4. Kimniñ tatası bar? (o) 5. Kimde derslik bar? (biz) 6. Kimde gazet bar? (sen)

Vazife 16. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Menim kitabım bar, (o) ise ... bar.*
Menim kitabım bar, ***onıñ*** *ise luğatı bar.*

1. Seniñ tatañ bar, (o) ise ... . 2. Onıñ fotocıhazı bar, (men) ise ... . 3. Siziñ mecmuñız bar, (o) ise ... 4. Onıñ ağası bar, (olar) ... . 5. Sende derslik bar, (biz) ise ... .

Vazife 17. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

Nümüne: *Qalem on kümüş tura. – Qalem qaç kümüş tura?*

1. Defter **yigirmi** beş kümüş tura. 2. Gazet **elli** kümüş tura. 3. Bu lezetli qanfetler **yuz elli** kümüş tura. 4. Fleşka **dört yuz** kümüş tura. 5. Luğat **biñ** kümüş tura. 6. Çiberek yetmiş beş kümüş tura.

Vazife 18. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *– Ötmek qaç kümüş tura? (20) – Ötmek yigirmi kümüş tura.*

1. Süt qaç kümüş tura? (16) 2. Meyva suvu qaç kümüş tura? (40) 3. Balıq qaç kümüş tura? (150) 4. Kitap qaç kümüş tura? (275) 5. Dondurma qaç kümüş tura? (80) 6. Tort qaç kümüş tura? (120) 7. Yağ qaç kümüş tura? (45)

Vazife 19. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *– Tükân qayda (yerleşe)?*
– Mında. (Anda. Tınçlıq soqağında)

1. Kiosk qayda?
2. Hayriye vaqufı qayda (buluna)?
3. Bank qayda (yerleşe)?
4. Yataqhane qayda (yerleşe)?
5. Noman Çelebicihan soqağı qayda olğanını aytsañız.
6. Teatr qayda?
7. Devlet köç hızmeti qayda buluna?

D E R S 1 9
(TEKRARLAV)

Vazife 1. Dialoglarnı oquñız. Olardan soñ berilgen vazifelerni beceriñiz.

a) *Djon:* Kün şerifiñ hayırlı olsun, Huan!
Huan: Saña da hayırlı olsun!
Djon: Sen şimdi qayda yaşaysıñ?
Huan: Tınçlıq soqağı, 7 eviniñ № 3 yataqhanesinde.
Djon: Ya sen qayda oquysıñ?
Huan: Hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında.
Djon: Huan, bugün aqşam musafirlikke kel.
Huan: Sağ ol. Ya sen qayda oturasıñ?
Djon: Tınçlıq soqağınıñ № 2 yataqhanesinde.

Edem: Huan, siz qayda oquysız?
Huan: Hayriye vaqufınıñ qırımtatar tili kurslarında.
Edem: Siz neni ögrenesiz?
Huan: Qırımtatar tilini.
Edem: Siz endi qırımtatarca laf etip olasızmı?
Huan: E, men endi qırımtatarca biraz laf etem.

➢ ***Öz tanışıñızdan,*** *o, qayda oquğanını, ne ögrengenini sorañız. Onı musafirlikke çağırıñız. Qayda yaşağanıñıznı aytıñız.*

b) *Sare:* Anton, siz Mahmudnı bilesizmi?
Anton: E, bilem. O, qaçaq, Libandan keldi.
Sare: O, universitette oquymı?
Anton: Yoq. O, hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında oquy.
Sare: O, ne olmaq istey?
Anton: O, ekim olmaq istey.

Fikret: Qadır, sen tünevin aqşam qayda ediñ?
Qadır: 'Jovten' kinoteatrinde edim.
Fikret: Sen ne baqtıñ?
Qadır: Müim qırımtatar bir film baqtım.
Fikret: Bu kinoteatr qayda (yerleşe)?
Qadır: Podolda. Ya sen tünevin qayda ediñ?
Fikret: Yataqhanede edim. Men mektüpler yazdım, muzıka diñledim, televizor baqtım.

➢ ***Dostuñız*** qayda oquy, kim olmaq istegenini sorañız.

c) *Feride:* Zera, sende defter barmı?
Zera: Yoq, yoqtır. Ya olarnı qaydan almaq mümkün?
Feride: Tükândan.
Zera: Ya sen şu tükân qayda olğanını bilesiñ(mi)?
Feride: Bilem. Tükân Sudaq soqağında (buluna).

Serğiy: Sizde qırımtatarca-inglizce luğat barmı, aytsañız?
Satıcı: E, bar.
Serğiy: Kösterseñiz.
Satıcı: Buyurıñız.
Serğiy: Bu luğat qaç kümüş tura?
Satıcı: Luğat 700 kümüş tura.
Serğiy: Maña berseñiz.

➢ **Arqadaşıñızdan** *luğat (qurşun qalem, qalem, fleşka) almaq mümkün olğan tükân qayda olğanını sorañız.*

➢ *Tükânda derslik, (harita, disk) barmı ve o (olar) qaç kümüş turğanını* ***sorañız.***

Vazife 2. a) Özüñiz aqqında ikâye etip beriñiz.

Siz kimsiz? Siz qaydan keldiñiz? Şimdi siz qayda oquysız? Hayriye vaqufınıñ qırımtatar tili kurslarında siz ne ögrenesiz? Siz şimdi qayda yaşaysız? Evel qayda oqudıñız? Mektepte siz ne ögrendiñiz? Mektepte siz nasıl oqudıñız? Siz kim olmaq isteysiz? Siz qaysı tillerni bilesiz? Siz qırımtatarca nasıl laf etesiz?

b) Qorantañız aqqında ikâye etip beriñiz.

Ana-babañız qayda yaşay? Babañız kim? O, qayda çalışa? Anañız kim? O, qayda çalışa? Ağañız barmı? Onıñ adı ne(dir)? Ağañız oquy ya çalışamı? O, qayda oquy? O, qayda çalışa? Qardaşıñız barmı? O, qayda oquy? Qardaşıñız kim olmaq istey? Tatañız barmı? O, kimdir? O, qayda oquy? O, nasıl oquy? O, kim olmaq istey?

c) Boş vaqtıñızda siz ne yapmağa sevgeniñiz aqqında aytıp beriñiz.

Siz kitap, gazet, mecmua oquysızmı? Siz radio diñleysizmi? Siz muzıka diñleysizmi? Siz televizor baqasızmı? Siz detektiv oqumağa sevesizmi? Siz multfilm baqmağa sevesizmi? Siz mektüpler yazasızmı? Siz parkta kezesizmi? Siz teatrlerge bardıñızmı? Siz Devlet köç hızmetine bardıñızmı? Siz hayriye vaqufına bardıñızmı? Siz tünevin aqşam ne yaptıñız?

➢ *İsimler türlengenini siz endi bilesiz. Qırımtatar tilinde 6 keliş bar: baş, saiplik, doğrultuv, tüşüm, yer, çıqış kelişi.*

1. Baş keliş	Kim? Ne?	İvan – qaçaq. Bu – universitet.	Marta qaçaqtır. Bu, mekteptir. Bu, şeerdir.
2. Saiplik kelişi	Kimniñ? Neniñ?	Qalemniñ merekebi bitti. İrınanıñ luğatı yoq. Mektepniñ azbarı temiz.	Bizim ağamız bar. Menim babam universitette çalışa. Siziñ Vatanıñız ne?
3. Doğrultuv kelişi	Kimge? Nege? Qayda?	Marta yardımğa muhtac. Men kütüphanege ketem.	Ağama ediye aldım. Ana-babama uzun ömür tileyim. Maña, saña, oña
4. Tüşüm kelişi	Kimni? Neni?	Men İvannı bilem. Men şeerni bilem.	Men metin oquyım. Men vazifemni yazam.
5. Yer kelişi	Kimde? Nede? Qayda?	İvan universitette oquy.	Marta Tavriya universitetinde oquy. İtaliya şeerlerinde qalentir başlandı.
6. Çıqış kelişi	Kimden? Neden? Qaydan?	Men Türkiyeden qayttım. Kitapnı raftan al!	Qorantañdan mektüp keldi. Sığınaq qıdırıcılarından malümat toplaylar.

➢ *Siz şahıs zamirlerini bilesiz.*

Kim? (B.k.)	**Kimniñ? (B.k.)**	**Kimge? (D.k.)**	**Kimni? (T.k.)**
men	menim	maña	meni
sen	seniñ	saña	seni
o	onıñ	oña	onı
biz	bizim	bizge	bizni
siz	siziñ	sizge	sizni
olar	olarnıñ	olarğa	olarnı

➢ *Siz isimler çoqusı allarda munasebetçisiz qullanılğanını endi bilesiz.*

Qayda? (Yer k.)

masada	poştada
mektepte	caddede

kütüphanede	soqaqta
institutta	stadionda

➢ ***Aqılda tutuñız!*** *Yöneliş köstergen qayda? suali – Doğrultuv, yerni köstergen – Yer kelişiniñ yalğamasını talap ete.*

Qayda?

(D.k.)	**(Yer k.)**
teatrge, odağa,	teatrde, odada,
aşhanege, fakültetke,	aşhanede, fakültette,
caddege, meydanğa –	caddede, meydanda –
ketmek	olmaq

➢ *Keçken zaman fiilleri nasıl yapılğanını siz endi bilesiz.*

	Yazmaq	**Oqumaq**	**Çalışmaq**	**Yaşamaq**
men	yaz**dı*m***	oqu**dı*m***	çalış**tı*m***	yaşa**dı*m***
sen	yaz**dı*ñ***	oqu**dı*ñ***	çalış**tı*ñ***	yaşa**dı*ñ***
o	yaz**dı**	oqu**dı**	çalış**tı**	yaşa**dı**
biz	yaz**dı*q***	oqu**dı*q***	çalış**tı*q***	yaşa**dı*q***
siz	yaz**dı*ñız***	oqu**dı*ñız***	çalış**tı*ñız***	yaşa**dı*ñız***
olar	yaz**dı*lar***	oqu**dı*lar***	çalış**tı*lar***	yaşa**dı*lar***

➢ *Siz endi cümlelerniñ bir qaç çeşitini bilesiz.*

1. Anvar – qaçaq.
2. Anvar Kyivde yaşay.
3. Anvar Kyiv şeerindeki hayriye fonduniñ ukrain tili kurslarında oquy.
4. Anvar ukrain tilini ögrene.
5. Anvar ukraince laf ete.
6. Anvar ukrain tilini bilmek istey.
7. Anvar müendis olmaq istey.
8. Anvar hayriye fonduniñ ukrain tili kurslarına kete.
9. Siziñ luğatıñız barmı, aytsañız.
10. Luğat qaç kümüş turğanını aytsañız.
11. Men qırımtatarca yahşı laf etem, çünki bu, menim ana tilimdir.
12. Anvarğa azıq kerek.

Vazife 3. Dialoglarnı oquñız.

1. – Siziñ luğatıñız qayda?
   – Masa içinde.
   – Ya dersligiñiz?
   – Masa üstünde.

2. – Siz qaçaqsızmı?
   – E, qaçaqım.
   – Siz qayda osuysız?
   – Kyiv şeerindeki hayriye vaqufınıñ qırımtatar tili kurslarında.

3. – Siz qaydan keldiñiz?
   – Lugansktan.
   – Siz şimdi qayda yaşaysız?
   – Kyivde.

4. – Siz ne yazasız?
   – İş (yazam).
   - Ya Marta ne yaza?
   – İkâye.

5. – Ağañız zavodda çalışamı?
   – E, zavodda.
   – Qız qardaşıñız da çalışamı?
   – Yoq, o, mektepte oquy.

6. – Siz qırımtatar tilini ögrenesizmi?
   – E, qırımtatar tilini.
   – Ya Mavile?
   – O, ingliz tilini ögrene.
   – Sen tünevin aqşam ne yaptıñ?
   – Oqudım.
   – Ya ne oqudıñ?
   – Mecmua (-nı oqudım).

7. – Sen qırımtatar tilini yahşı bilmek isteysiñmi?
   – E.
   – Ya sen ne olmaq isteysiñ?
   – Müendis (olmaq isteyim).
   – Meltem ne olmaq istey?
   – Ekim (olmaq istey).

9. – Sen Ayselni bilesiñ(mi)?
   – E, men onı bilem.
   – Sen Ruslannı bilesiñ(mi)?
   – E, men onı bilem.

10. – Sen tünevin aqşam qayda ediñ?
   – Men teatrde edim.
   – Ya Elvina qayda edi?
   – Kütüphanede.

Vazife 4. Metinni oquñız. Muhammed Kyivde nasıl yaşağanını aytıp beriñiz.

Muhammedniñ mektübi

Sevimli dostlarım! Men Kyivde yaşayım ve köçip kelgenler statusını alğanımnı endi yazğan edim. Men Lviv milliy tehnik universitetinde oquyım. Er şeyni ukrain tilinde ögrenem. O, maña qolay keldi, çünki men şu tilni mektepten bilem.

Menim ukrain dostlarım çoq. Biz olarnen tek ukraince laf etemiz. Menim yahşı bir Anton dostum bar. O da student. Anton matematikanı ögrene. O, müendis olmaq istey. Biz sıq beraber çalışamız ve raatlanamız.

Lviv – güzel ve yaraşıqlı bir şeer. Tünevin biz merkezde kezdik. Anda keñ meydanlıqlar, yüksek ev ve binalar, musafirhaneler, qavehaneler ve tükânlar bar. Lvovda metro da bar. O, pek oñaytlı. Men Lvivniñ belli yerleri, abideleri ve soqaqlarını begenem.

Siz men nasıl yaşağanımnı endi bilesiz. Men siz nasıl yaşağanıñıznı bilmek isteyim. Yazıñız.

Adresim: Lviv, Şevçenko cad., № 25 ev, № 4 yataqhane, № 115 oda.

Vazife 5. Özüñiz aqqında yazıñız.

1. Siziñ adıñız ne?
2. Siz qaydan keldiñiz?
3. Ana-babañız qayda yaşay?
4. Babañız kim?
5. O, qayda çalışa?
6. Anañız kim?
7. O, çalışamı?
8. Ağa-qardaşıñız barmı?
9. Olar kimler?
10. Siz şimdi qayda yaşaysız?
11. Siz qayda oquysız?

Vazife 6. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız. Şimdiki zaman fiillerini keçken zamanıñkilerine deñiştiriñiz.

Nümüne: *Şimdi qaçalar hayriye fondundalar. Olar özara subetleşeler, televizor baqalar. – Qaçaqlar hayriye fondunda ediler. Olar özara subetleşti, televizor baqtılar.*

1. Zarema aqşam mektebinde oquy. 2. Men yañı metin diñleyim. 3. Sığınaq qıdırıcıları mürekkep diktant yazalar. 4. Tatam ‘Kitaplar’ tükânında çalışa. 5. Huan Kyiv şeerindeki hayriye fondunıñ ukrain tili kurslarında oquy.

Vazife 7. Cümlelerni nümünege baqıp tamamlañız.

Nümüne: *Bu, menim tatam. Men ... pek sevem. –*
*Bu, menim tatam. Men **onı** pek sevem.*

1. Bu, bizim ocamız. Sığınaq qıdırıcıları ... pek yahşı bileler. 2. Mında bizim dostlarımız bar. Siz ... bilesizmi? 3. Bu, sizsizmi? Olar ... oquv odasında bekleyler. 4. Bu, Bahtiyordır. Ruhiyatçımız ... yahşı bile. 5. Bu, Marta ve Lolita. Dostlar ... Devlet köç hızmetinde bekleyler.

Vazife 8. Sıfatlarnı kerek yerge qoyıp yazıñız.

1. Tınçlıq soqağında evler quruldı. (yañı) 2. Bağçasarayda soqaq ve meydanlıqlar bar. (güzel eski) 3. Onıñ tatası universitette oquy. (büyük) 4. Bu, vazifedir. (büyük ve mürekkep) 5. Bu, şeadetnamedir. (yañı) 6. Kyivde soqaqları bar. (qırımtatar)

Vazife 9. Noqtalar yerine oqumaq, çalışmaq, sevmek, istemek, añlamaq, laf etmek, bilmek, beklemek, diñlemek, baqmaq, ketmek, yapmaq ya da oqumaq kibi fillerini qoyuñız.

Nümüne: *Dostum Şeyde dondurma pek ... . –*
Dostum Şeyde dondurma pek seve.

1. Dostlarım yataqhanede raatlanmağa ... .
2. Seitislâm ve Arzı teatrge ... .
3. Ocamız qırımtatar tilini yahşı ... .
4. Biz inglizce pek yahşı ... .
5. Anam ukrain yırlarını ... .
6. Adliyeci bizni odasında ... .
7. Aqşam biz daima ev vazifelerimizni ... .

D E R S 2 0

– Men ikâye yazdım.
– Onı oqusañız.

– Tatañız barmı?
– Yoq, tatam yoqtır.

– Siz çeçekni kimge bağışladıñız?
– Ağamnen tatama.

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

şıra	çanta	şimdi
yedi	mektüp	defter
şorba	sabalıq	muzey
sofra	aşamaq	gazet
kürsü	diñlemek	vazife
söz	yazmaq	dondurma

İslâm inşa yaza edı.
İslâm inşa yazdı.
Yaqup da inşa yaza edi, amma yazıp bitirmedi.

Fiilniñ tür şekilleri

Tamamlanmağan tür yerine qullanılğan şekiller	**Tamamlanğan tür yerine qullanılğan şekiller**
(ne yapmaq?)	
areket esnası, fakt	*neticeniñ oluvı / olmayuvı mevcutlığı*
– Sen tünevin ne yapa ediñ? – Men metin oquy edim.	– Sen tünevin ne yaptıñ? – Men metin oqudım. (Men onı oqup çıqtım.)

Sen şimdi ne yapasıñ?
Şimdi men metin oquyım.

Sade şekiller	**Terkipli şekiller**
oqumaq	oqup çıqmaq
yazmaq	yazıp bitirmek
diñlemek	diñlep baqmaq
baqmaq	baqıp çıqmaq
añlamaq	
ögrenmek	ögrenip almaq
çezmek	çezip olmaq

Çezmek (*sade*)	**Çezip olmaq** (*olabilirlik/ olabilmezlik*)
men çeze**m**	**men** çez**_ip ola_m** (**ol_ama_yım** / çez**_a(l)ma_**yım)
sen çeze**siñ**	**sen** çezip **_ola_sıñ** (**ol_ama_**ysıñ/ çez**_a(l)ma_**ysıñ)
o çeze	**o** çez**_ip_** ola (**ola_ma_**y / çez**_a(l)ma_**y)
biz çeze**miz**	**biz** çez**_ip ola_mız** (**_ola_ma**ymız / çez**_a(l)ma_**ymız)
siz çeze**si(ñi)z**	**siz** çez**_ip ola_sı(ñı)z** (**ol_ama_**ysıñız / çez**_a(l)ma_**ysıñız)
olar çeze**ler**	**olar** çez**_ip ola_lar** (olamaylar / çez**_a(l)ma_**ylar)

Arsen meseleni çeze edi.
Arsen meseleni çezdi.

Arsen meseleni çeze otursa da, çezip olamadı.

Oqumaq – oqup çıqmaq	**Oqumaq – oqup çıqmaq**	**Diñlemek –diñlep oturmaq**
oqu**dı** – oqup çıq**tı**	yaz**dı** – yazıp bitir**di**	diñle**di** – diñlep otur**dı**
oqu**y** – oqup çıq**a**	yaz**a** – yazıp bitir**e**	diñle**y** – diñlep otur**a**
oquy**caq** – oqup çıq**_a_caq**	yaz**_a_caq** – yazıp bitir**_e_cek**	diñle**_y_cek** – diñlep otur**_a_caq**
oqu**r** – oqup çıq**ar**	yaza**r** – yazıp bitir**ir**	diñle**r** – diñlep otur**ır**

Baqmaq – baqıp turmaq	**Añlamaq – añlap olmaq**
baq**tı** – baqıp tur**dı**	añla**dı** – añlap ol**dı**
baq**a** – baqıp tur**a**	añla**y** – añlap ol**a**
baq**_a_caq** – baqıp tur**_a_caq**	añla**_y_caq** – añlap ol*a***caq**
baq**ar** – baqıp tur**ar**	añla**r** – añlap ol**ur**

Vazife 2. Dialoglarnı oquñız. Fiil şekilleriniñ qullanıluvına diqqat etiñiz.

– Sen tinevin aqşam ne yaptıñ?
– Mektüp yazdım.
– Sen tinevin aqşam qayda ediñ?
– Evde, meseleni çeze edim.
– Sen 'Qırım' mecmuasını oqudıñmı?
– Yoq, daa oqumadım.

– Sen ev vazifesini endi yaptıñmı?
– E, mektüpni yazdım.
– Sen meseleni endi çezdiñmi?
– E, çezip oldım.
– Sen gazetni endi oqudıñmı?
– E, oqup çıqtım.

Vazife 3. Arqadaşlarıñızdan gazet (mecmua, kitap) oqudılarmı ya da ev işini yazdılarmı (meseleni çezdilermi, yañı sözlerni ezberledilermi) olar, sorañız.

– Sen metinni endi oqudıñmı?
– E, oqudım.

– Sen yañı sözlerni endi ezberlediñmi?
– E, ezberledim.

– Sen ikâyeni oquudıñmı, aytsañ.
– Yoq. Oqudım, amma soñuna barıp çıqmadım.
– Bağışla, sen vazifeni endi yazdıñmı, dep bilecek olam.
– Yoq, şimdi yazam.

Vazife 4. Dialoglarnı oquñız. Fillerniñ şekline köre nasıl esnas olıp keçkenini (keçeyatqanını) aytıñız.

1. – Maña gazet berseñiz.
   – Men 'Menim memleketim' maqalesini oqumaq isteyim.

2. – Seit, sen ne içün vazifeni yazmaysıñ?
   – Men onı endi yazıp bitirdim.

3. – Seit, siz ne içün ikâyeni oqumaysız?
   – Men onı endi oqup çıqtım.
   – Metin meraqlımı?
   – Pek meraqlı.

4. – Miyaser, sen ne içün meseleni çezmeysiñ?
   – Men onı endi çezdim. Bu, pek qolay mesele eken.

Vazife 5. Noqtalar yerine yazmaq ya da yazıp bitirmek fiilini qoyuñız. Şu fiillerniñ qullanıluvına diqqat etiñiz.

– Sen tünevin aqşam ne yaptıñ? yazmaq
– Men metin ... .
– Metinni ... soñ sen ne yaptıñ? yazıp bitirmek (-gen)
– Raatlandım.
– Derste siz ne yaptıñız? yazmaq
– İşlerni ... .

– Siz işlerni ...mi? yazıp bitirmek
– Yoq, biz işlerni ... .

Ne yapmaq? (**tamamlanmağan yerine**)	*Ne yap**ıp** çıqmaq?* (**tamamlanğan yerine**)
birden yapılğan areketler	*biri-biriniñ artından yapılğan areketler*
Arsen işni **yaza** ve qaideni **hatırlay *edi*.**	Arsen işni **yazıp**, kezmege **ketti**.
Ali sabalıqnı **aşay** ve haberlerni **seyir ete *edi*.**	Ali sabalıqnı **aşap**, qırımtataar tili kurslarına **ketti**.
Esmera metin **oquy edi**, biz de onı diqqatnen **diñley edik**.	Esmera metinni **oqup**, bizge aytıp **berdi**.

Vazife 6. Oquñız, teñeştiriñiz.

Sade	**Terkipli**	**Sade**	**Aspekt**
(ne yapmaq?)	*(~ ne yapıp çıqmaq?)*	*(ne yapmaq?)*	*(ne yapıp ol(ama) maq?)*
oqumaq	oqup çıqmaq	añlap	añlap ol(ama)maq
yazmaq	yazıp bitirmek	aytmaq	aytıp ol(ama)maq
diñlemek	diñlep almaq	körmek	körip ol(ama)maq
baqmaq	baqıp çıqmaq	soramaq	sorap ol(ama)maq
yuvmaq	yuvıp almaq	tekrarlamaq	tekrarlap ol(ama) maq
aytmaq	aytıp oturmaq	añlatmaq	añlatıp ol(ama)maq
içmek	içip bitirmek	oqumaq	oqup ol(ama)maq

Mürekkep

cevap bermek teklif etmek
tercime etmek

Vazife 7. Cümlelerni nümünege baqıp tamamlañız.

Nümüne: 1. *Oca ders añlatqanda, ... – Oca dersni **añlatqanda,** diñleyiciler onı diqqatnen diñlediler.*

2. *Oca ders añlatqanda, ... – Oca dersni **añlatqan soñ**, diñleyiciler vazifelerni **becerdiler.***

1. Polina metinni ezberlegende, ... Polina metinni ezberlegen soñ, ...
2. Midat gazet oquğanda, ... Midat gazet oquğan soñ, ...
3. Biz raatlanğanda, ... Biz raatlanğan soñ, ...
4. Lenyara film baqqanda, ... Lenyara film baqqan soñ, ...
5. Abibulla kitap yazğanda, ... Abibulla kitap yazğan soñ, ...

Vazife 8. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne:

Bernard ders ... , onıñ dostu kitap oquy edi.
Bernard ders ... , aqşamlıq aşamağa ketti. *yapmaq*
*Bernard ders **yapqanda**, onıñ dostu kitap oquy edi.*
*Bernard ders **yapqan soñ**(,) aqşamlıq aşamağa ketti.*

1. Biz ev vazifesini ... , Ali radio diñley edi. Biz ev vazifesini ... (,) kezmege kettik. becermek
2. Oca yañı metinni ... , biz diqqatnen diñley edik. Oca yañı metinni ... , biz onı oqumağa başladıq. añlatmaq
3. Men işni ... , dostum fiillerni tekrarlay edi. Men işni ... , metinni oqumağa başladım. yazmaq
4. Sofiya dersni ... , er kes onıñ cevabını diñley ediler. Sofiya dersni ... , biz diktant yazmağa başladıq. aytmaq
5. Film ... , biz pek küle edik. Film ... , biz evge kettik. baqmaq
6. Nezaret işimni ... , men hatalarnı doğurta edim. Nezaret işimni ... , men onı ocama kösterdim. teşkermek
7. Er kün biz mürekkep fiillerni ... . Mürekkep fiillerni ... , biz işlerni yazmağa başladıq. tekrarlamaq
8. Er saba biz men taze gazet ... . Bugün saba men eki gazet ... . oqumaq
9. Saba men qave ... . Bugün saba men bir filcan qave ..-ip, derske kettim. içmek
10. Er kün men saat 11-de ... . Tünevin başım ağırğan edi, şunıñ içün men saat 9-da ... . yatmaq
11. Metinni ... , men tanış olmağan sözlerni luğatta qıdırdım. Metinni ... , men işni yazmağa başladım. oqumaq

Vazife 9. Sağda berilgen fiillerni qullanıp, cümlelerni yazıñız.

Nümüne:

– Siz tünevin ne yaptıñız?	– Sen tünevin ne yaptıñız?
– Men kitap … .	– Men kitap oqudıım.
– Siz onı … ?	– Siz onı oqup çıqtıñızmı?
– E, men onı … .	– E, men onı oqup çıqtım.

– Seyran ne yapa edi?	azırlamaq
– O, vazifeni … .	
– Yusuf, sen endi ev işini …mı?	
– E, men endi … .	
– Siz tünevin ne yaptıñız?	oqumaq –
– Tünevin biz mecmuanı … .	oqup çıqmaq
– Siz mecmuanı …mı?	
– Yoq, men mecmuanı daa … .	
– Sen tünevin meselelerni … ?	çezmek –
– E, … .	çezip olmaq
– Sen episini … ?	
– E, men meselelerniñ episini … .	
– Siz adette şu tükânda … ?	almaq
– Adette biz azıq … .	
– Bugün siz anda ne …?	
– Bugün biz anda qurabiye … .	
– Ali sıq sizge ne … ?	bermek
– O, maña sıq disklerni … .	
– Bugün de o, sizge disklerni …mi?	
– E, … .	

Emineniñ ağası yoq.
Sevileniñ tatası yoq.
Djonnıñ luğatı yoq.
Serğiyniñ kitabı yoq.

Kimniñ? (S.k.)	**Kimi?**	**Nesi?**	**(B.k. + mülkiyet)**
	III izafet birikmesi		
Men***im***	ağa**m**	çeçeg***im***	
Sen***iñ***	oca**ñ**	qalem***iñ***	

Selim***niñ***	arqadaş***ı***	gazet***i***	***yoq***
Diana***nıñ***	tatas***ı***	maqale***si***	(***yoq edi***)
		süt***ü***	

Teñeştiriñiz!

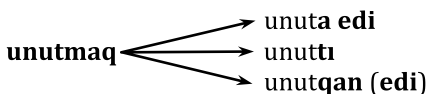
Menim ağam **bar.**
Menim ağam **yoq.**
Onıñ luğatı **bar.**
Onıñ luğatı **yoq.**

Menim tatam **bar.**
Menim tatam **yoq.**
Onıñ gazeti **bar.**
Onıñ gazeti **yoq.**

Vazife 10. Oquñız.

defter (-i) bar – defter (-i) yoq
qalem (-i) bar – qalem (-i) yoq
ağası bar – ağası yoq
arqadaşı bar – arqadaşı yoq

gazet (-i) bar – gazet (-i) yoq
kitap (-bı) bar – kitap (-bı) yoq
tatası bar – tatası yoq
dostu bar – dostu yoq

Vazife 11. Dialoglarnı oquñız.

1. – Maña defter berseñiz!
   – Bağışlañız, menim defterim yoq.
   Men onı evde unuttım.
   – Maña kitap berseñiz.
   – Mende kitap yoq.
3. – Seitnebi! Seniñ ağañ ya tatañ barmı?
   E, menim ağam ve tatam bar.

4. – Kimde harita bar, aytsañız.
   – Mende.

5. – Saniye! Seniñ haritañ barmı?
   – Yoq, yazıq ki, haritam yoq.

6. – Maña luğat berseñiz.
   – Mende luğat yoq.

7. – Kimde qalem bar, aytsañız.
   – Mende qurşun qalem bar.
   – Ya sende, Tair, qalem barmı?

   – Yoq, yazıq ki, mende qalem yoq, men onı unuttım.
8. – Ya seniñ, Nadiya, ağañ ya tatañ barmı?
   – Yoq, yazıq ki, ne ağam, ne tatam bar.

Vazife 12. Sualge inkâr etici cevap beriñiz.

Nümüne: *– Seniñ kompyuteriñ barmı? – Yoq, menim kompyuterim yoq.*

1. Siziñ dersligiñiz barmı? 2. Ocanıñ luğatı barmı? 3. Seniñ teatrge biletiñ barmı? 4. Onıñ ağa-qardaşı barmı? 5. Nebiniñ arqadaşı barmı? 6. Meliyanıñ dostu barmı?

Vazife 13. Tasdiq etici cümlelerni inkârlılarına deñiştiriñiz.

Nümüne: *Menim kitabım bar. – Menim kitabım yoq.*

a) 1. Aliniñ sevgilisi bar. 2. Onıñ maşnası bar. 3. Siziñ maqaleñiz bar. 4. Qaçaqnıñ vazifesi bar. 5. Tatamnıñ kompyuteri bar. 6. Elvinanıñ oğlu bar.

b) 1. Luğatta söz barmı? 2. Sınıfta pencere barmı? 3. Bugun küneş barmı? 4. Odada yataq barmı? 5. Sualleriñiz barmı? 6. Şu saifede cümleler barmı? 7. Tükânda süt barmı? 8. Afğanistanda deñiz barmı? 9. Anda göl barmı? 10. İş odasında kürsü barmı?

Vazife 14. Suallerge cevap beriñiz. Qavuzlardaki sözlerini sual sözlerinen keliştirip qoyuñız.

1. Kimde yañı derslik bar? (qaçaq, talebe)
2. Kimde bu metinler bar? (oca)
3. Kimde teatrge biletler bar? (arqadaş)
4. Kimde maşna bar? (Abbasnıñ dostu)
5. Kimde inglizce-qırımtatarca luğat bar? (Leyla, Ahtem)

Vazife 15. Oquñız. Aqılda tutuñız.

Teklikte		**Çoqluqta**		
kim? ne?	*kimniñ? neniñ?*	*kimler? neler?*	*kimlerniñ? nelerniñ?*	
B. k.	**S. k.**	**B. k.**	**S. k.**	
deft**e**r, kürs**ü**, qal**e**m, pencer**e**, deñ**iz**, vazif**e**	defter**niñ**, kürsü**niñ**, qalem**niñ**, pencere**niñ**, deñiz**niñ**, vazife**niñ**	defter**ler**, kürsü**ler**, qalem**ler**, pencere**ler**, deñiz**ler**, vazife**ler**	defterler**niñ**, kürsüler**niñ**, qalemler**niñ**, penceler**niñ**, deñizler**niñ**, vazifeler**niñ**	**-e/-i/-ö-/ü + niñ**

Teklikte		Çoqluqta		
kim? ne?	*kimniñ? neniñ?*	*kimler? neler?*	*kimlerniñ? nelerniñ?*	
B. k.	**S. k.**	**B. k.**	**S. k.**	
ağ**a**(m), yağm**u**r, ağr**ı**, kit**a**p	ağa(m)**nıñ**, yağmur**nıñ**, ağrı**nıñ**, kitap**nıñ**	ağa**lar**(ım), yağmur**lar**, ağrı**lar**, kitap**lar**	ağalar(ım) **nıñ**, yağmur-lar**nıñ**, ağrılar**nıñ**, kitaplar**nıñ**	**-a/-ı/-o/-u + nıñ**
Abstrakt, maddiy ve cıyma isimler				
vaq**ı**t, quv**a**nç, s**ü**t, ötm**e**k, nebatat	vaqıt**nıñ**, quvanç**nıñ**, süt**niñ**, ötmek**niñ**, nebatat**nıñ**	–	–	
İstisnalar				
sa***a***t, yüz***u***m,	saat***niñ***, yüzum***niñ***	saat**ler**, yüzum**ler**	saatler**niñ**, yüzumler**niñ**	

Vazife 16. Oquñız, aqılda tutuñız.

Bizde süt **bar**. Mında deñiz **bar**. O***nıñ*** vazifesi bar.
Bizde süt **yoq**. Mında deñiz **yoq**. O***nıñ*** vazifesi yoq.

Biz***im*** sütü***miz*** yoq.

Vazife 17. Nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *– Siz**de** qalem bar? – Men**de** qalem yoq.*
*– Siz**iñ** qalem**iñiz** barmı? – Men**im** qalem**im** yoq.*

a) 1. Sizde cemidan barmı? 2. Sende kitap yoqmı? 3. Onıñ haritası yoqmı? 4. Onıñ anketası yoqmı? 5. Seniñ çantañ yoqmı? 6. Siziñ malümat kâğıtıñız yoqmı? 7. Sizde bank kartası yoqmı? 8. Sizde sıcaq qave yoqmı? 9. Sende papka yoqmı?

b) 1. Onda ukrain luğatı barmı? 2. Onıñ cep telefonı yoqmı? 3. Siziñ ağañız barmı? 4. Seniñ eñ yahşı dostuñ barmı? 5. Siziñ tanış adliyeciñiz barmı? 6. Onıñ yañı maşnası yoqmı? 7. Onıñ küçük tükânı barmı? 8. Seniñ küçük oğluñ barmı? 9. Siziñ balaban eviñiz barmı? 10. Onıñ mavı qurşun qalemi barmı?

Vazife 18. Aqılda tutuñız.

Kimniñ? (S. k.)	**Nesi? (B. k. + mülkiyet)**		**Kimi? (B. k. + mülkiyet)**		
Mıkolanıñ	defteri	defterleri	ağası	ağaları	
Ninanıñ	kürsüsi	kürsüleri	tatası	tataları	
Saniyeniñ	qalemi	qalemleri	qart-babası	qart-babaları	
Menim	cevabım	cevaplarım	bitam	bitalarım	**yoq**
Seniñ	kitabıñ	kitaplarıñ	qızıñ	qızlarıñ	
Onıñ	vazifesi	vazileri	oğlu	oğulları	
Bekirniñ	çantası	çantaları	dostu	dostları	
Bizim	arzumız	arzularımız			
Siziñ	küzgüñiz	küzgüleriñiz			
Olarnıñ	maşnası	–	babası	–	

Vazife 19. Qavuzlarnı açıp, cümlelerni yazıñız.

Nümüne: *Ametniñ (malümat kâğıtı) yoq. – Ametniñ malümat kâğıtı yoq.*

1. Aliniñ (vazife) yoq. 2. İogannıñ (qurşun qalem) yoq. 3. Mustafanıñ (maşna) yoq. 4. Niyarnıñ (ağa) yoq. 5. Ümerniñ (keyf) yoq. 6. Yunusnıñ (şeadetname) yoq. 7. Bektemirniñ (defter) yoq. 8. Ahtemniñ (qalem) yoq. 9. Firüzeniñ (luğat) yoq. 10. Amdiniñ (dost) yoq. 11. Bilâlnıñ (vaqıt) yoq. 12. Saimeniñ (çanta) yoq. 13. İbraimniñ (arqadaş) yoq. 14. Haticeniñ (telefon) yoq. 15. Abkerimniñ (derslik) yoq.

Vazife 20. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *Kimniñ telefonı bar? – Raymeniñ telefonı bar.*
Kimniñ telefonı yoq? – Raymeniñ telefonı yoq.

1. Kimniñ dersligi bar? (Abdulla) 2. Kimniñ vazifesi bar? (Rulan) 3. Kimniñ qalemi bar? (Mamüre) 4. Kimniñ luğatı bar? (İrfan) 5. Kimniñ kitabı bar? (Pevat) 6. Kimniñ qurşun qalemi bar? (Sabri) 7. Kimniñ şemsiyesi bar? (Nur-Sultan) 8. Kimniñ haritası bar? (Abbas) 9. Kimniñ pasportı bar? (Emil) 10. Kimniñ kisesi bar?

(Seit-Celil) 11. Kimniñ vaqtı bar? (Rami) 12. Kimniñ ailesi bar? (Yunus) 13. Kimniñ şeadetnamesi bar? (Midat) 14. Kimniñ defteri bar? (Ali) 15. Kimniñ tatası bar? (Raim)

Vazife 21. Suallerge, nümünege baqıp tasdiq ve inkâr etici cevap beriñiz.

Nümüne: *Seniñ kitabıñ barmı? – E, menim kitabım bar.*
Yoq, menim kitabım yoq.

1. Timurnıñ ağası barmı? 2. Sığınaq qıdırıcılarınıñ vazifeleri barmı? 3. Odanıñ kürsüleri barmı? 4. Ridvannıñ malümat kâğıtı barmı? 5. Ferideniñ telefonı barmı? 6. Odada oca barmı? 7. Raziyeniñ vazifesi barmı? 8. Bugün dersler barmı? 9. Aşhanede buzdolap barmı? 10. Amdiniñ qalemi barmı? 11. Onıñ benegi barmı? 12. Aliniñ laptopı barmı? 13. Şeerde metro barmı? 14. Bu soqaqta aphane barmı? 15. Evniñ lifti barmı? 16. Masada defter barmı? 17. Niyarnıñ çantası barmı? 18. Safiyeniñ oğlu barmı? 19. Sınıfta harita barmı? 20. Azizniñ kisesi barmı?

Vazife 22. Oquñız, aqılda tutuñız.

Qayda?	**Kim? (B. k.)**	**Ne? (B. k.)**	
Evde	babam	kompyuter	
Sınıfta	qaçaqlar	harita	
Yataqhanede	müdir	kütüphane	***yoq (yoq edi)***
Derste	Meryem	luğat	
Sınıf odasında	oca	tahta	
Odada	anam	televizor	

1. Sınıf odasında sığınaq qıdırıcısı Murtaza yoq. 2. Sınıfta Yevğen yoq. 3. Kontsertte oca yoq edi. 4. Ekskursiyada Nebi yoq. 5. Tünevin derste İsmail yoq edi. 6. İş odasında ruhiyatçı yoq edi.

Vazife 23. Suallerge cevap beriñiz. Qavuzlardaki malümatnı qullanıñız.

1. Qayda televizor yoq? (sınıf odası) 2. Murat degen student qayda yoq edi? (ders) 3. Qayda özen yoq? (şeer) 4. Yataqhaneniñ nesi yoq? (kompyuter) 5. Masada ne yoq? (gazet) 6. Münireniñ kimi yoq? (qartbaba)

Vazife 24. Oquñız, aqılda tutuñız.

Ne?	**Qayda?**
şimal	şimalde
cenüp	cenüpte
ğarp	ğarpta
şarq	şaqrta
merkez	merkezde

Ne?	**Neniñ?**	**Ne*sin*de?**	
Bu bölge	İran***nıñ***	şima***lin*****de**	
Bu özen	Qıtay***nıñ***	cenüb***in*****de**	
Bu şeer	Suriye***niñ***	ğarb***ın*****da**	buluna.
	Ukraina***nıñ***	şarq***ın*****da**	
Bu muzeyler	Qırım***nıñ***	merkezinde	

Vazife 25. Qavuzlarnı açıp, cümlelerni yazıñız.

Nümüne: *Yalta Qırımnıñ (cenüp) buluna.*
Yalta Qırımnıñ cenübinde buluna.

1. Lviv Ukrainanıñ (ğarp) buluna.
2. Ukraina Avropanıñ (merkez) buluna.
3. Kezlev Qırımnıñ (ğarp) buluna.
4. Vaşıngton AQŞnıñ (şarq) buluna.
5. Münhen Almaniyanıñ (cenüp) buluna.
6. Aluşta Qırımnıñ (cenüp) buluna.
7. Çerniğiv Ukrainanıñ (şimal) buluna.
8. Canköy Qırımnıñ (şimal) buluna.
9. Bağçasaray Qırımnıñ (cenübiy ğarp) buluna.
10. Sudaq Qırımnıñ (cenüp) buluna.
11. Aqyar Qırımnıñ (cenüp) buluna.
12. Aqmescit Qırımnıñ (merkez) buluna.
13. Qarasuvbazar Qırımnıñ (merkez) buluna.
14. Kefe Qırımnıñ (cenübiy şarq) buluna.
15. Eski Qırım Qırımnıñ (şarq) buluna.

Vazife 26. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *– Seniñ tatañ qayda yaşay? (Qırımnıñ çenübiy ğarbı)*
– Menim tatam Qırımnıñ cenübiy ğarbında yaşay.

1. Seniñ ana-babañ qayda yaşay? (Qırımnıñ merkezi)
2. Seul şeeri qayda buluna? (Koreyniñ ğarbı)
3. Siz qayda raatlanacaqsıñız? (Ukrainanıñ cenübi)
4. Lviv qayda buluna? (Ukrainanıñ ğarbı)
5. Siziñ qorantañız qayda yaşay? (Ukrainanıñ şarqı)
6. Yedi Quyu qasabası qayda buluna? (Keriç yarımadasınıñ merkezi)
7. Poltava şeeri qayda buluna? (Ukrainanıñ merkezi)
8. Bu hatırlamanı sen qaydan aldıñ? (Qırımnıñ cenübi)
9. İlmi v Meltem qayda doğdılar? (Qırımnıñ cenübiy ğarbı)
10. Seniñ ağañ qayda yaşay? (Ukrainanıñ şimali)

Vazife 27. Oquñız, aqılda tutuñız.

Neniñ?

Bu hayriye vaqufı**nıñ**
Bu derslik**niñ**
Bu soqaq**nıñ** } ad**ı** nedir?
Bu ikâye**niñ**

Bu sebze(ler)**niñ**
Bu qanfet(ler)**niñ** } ad**ı** nedir?
Bu çeçek(ler)**niñ**

Vazife 28. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Bu film.. ad.. nedir? – Bu filmniñ adı nedir?*

1. Bu qurabiye.. ad.. nedir? 2. Bu meyva.. ad.. nedir? 3. Bu muzey.. ad.. nedir? 4. Bu qanfet.. ad.. nedir? 5. Bu soqaq.. ad.. nedir? 6. Bu tükân.. ad.. nedir? 7. Bu yemiş.. ad.. nedir? 8. Bu bulvar.. ad.. nedir? 9. Bu kitap.. ad.. nedir? 10. Bu kino.. adı nedir? 11. Bu universitet.. ad.. nedir? 12. Bu deñiz.. ad.. nedir? 13. Bu gazet.. ad.. nedir? 14. Bu telefon.. ad.. nedir? 15. Bu şeer.. ad.. nedir? 16. Bu bu çeçek.. ad.. nedir? 17. Bu bu derslik.. ad.. nedir? 18. Bu stantsiya.. ad.. nedir? 19. Bu köy.. ad.. nedir? 20. Bu terek.. ad.. nedir?

Vazife 29. Oquñız. Aqılda tutuñız.

Kimniñ? (S. k.)

Bu,	Aydernıñ	dostudır.
Bu,	mesleatçınıñ	odasıdır.
Bu,	babamnıñ	evidir.
Bu,	Andriyniñ	odasıdır.
Bu,	kâtipniñ	papkasıdır.
Bu,	Olenanıñ	yeridir.
Bu,	Hayserniñ	dostlarıdır.
Bu,	Alimeniñ	şeyleridir.

Vazife 30. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *Bu, Mustafanıñ dostu. – Bu kimniñ dostu?*

1. Bu, müdirniñ odası. 2. Bu, Seutnıñ dostu. 3. Bu, Sufyannıñ odası. 4. Bu, Seyarnıñ telefonı. 5. Bu, Suleymannıñ qardaşı. 6. Bu, Naciyeniñ malümat kâğıtı. 7. Bu, Lenyaranıñ esabatı. 8. Bu, Bernardnıñ pasportı. 9. Bu, Ekremniñ anahtarı. 10. Bu, Mürvetniñ papkası. 11. Bu, Bilâlnıñ qalemi. 12. Bu, Timurnıñ şemsiyesi. 13. Bu, Vaitniñ evi. 14. Bu, Emineniñ vazifesi. 15. Bu, Aliniñ kisesi.

Vazife 31. Cevap beriñiz.

Nümüne: *Bu kimniñ dostu? (Ruslan) – Bu, Ruslannıñ dostu.*

1. Bu kimniñ maşnası? (Reşat) 2. Bu kimniñ odası? (müdir) 3. Bu kimniñ yeri? (Rayme) 4. Bu kimniñ balaları? (Kemal) 5. Bu kimniñ dostu? (Fadme) 6. Bu kimniñ qalemi? (Abkerim) 7. Bu kimniñ vazifesi? (İrfan) 8. Bu kimniñ resimleri? (Meltem) 9. Bu kimniñ cedveli? (Selime) 10. Bu kimniñ laptopı? (İlmi) 11. Bu kimniñ qomşusı? (Osman) 12. Bu kimniñ işleri? (Rustem) 13. Bu kimniñ qızı? (Mustafa) 14. Bu kimniñ luğatı? (Farhad) 15. Bu kimniñ ana-babası? (Tair)

D E R S 2 1

Kimniñ yeşil qalemi bar? Bu talebeniñ yeşil qalemi bar.	Yeşil qalem kimde bar? Bu talebede yeşil qalem bar.

Vazife 1. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne:

Kümniñ maşnası bar? ((menim) dostum) – *Maşna kimde bar?*
(Menim) Dostumnıñ maşnası bar. – *Dostumda maşna bar.*

1. Kimniñ yañı dersligi bar? (İsmet ve Ruşen)
2. Kimniñ ukraince-qırımtatarca luğatı bar? (Serğiy)
3. Kimde bala bar? (Fevzi ve Leyla)
4. Kimniñ qırımtatar tilinden defteri bar? (Artem ve Natalâ)
5. Kimde sergige bilet bar? (Nebi ve Feride)
6. Kimde yeşil marker bar? (Kerim)
7. Kimniñ qaçaq pasportı bar? (sığınaq qıdırıcısı)
8. Kimniñ bank kartası bar? (Asan)
9. Kimniñ yaqqıçı bar? (Mustafa)
10. Kimde temiz kâğıt yaprağı bar?

Vazife 2. Oquñız, aqılda tutuñız.

– Siziñ yañı luğatıñız barmı? – Sizde yañı luğat barmı?
– Menim yañı luğatım yoq. – Mende yañı luğat yoq.

Vazife 3. Cümlelerni nümünege ve evelki vazifeniñ misallerine baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Sizde mavı fayl barmı?*
– Yoq, bizde mavı fal yoq(tır).

1. Siziñ qardaşıñız barmı?
2. Sizde iş defteri barmı?
3. Sizde yañı mecmua barmı?
4. Sizde sport kostümi barmı?
5. Sizde temiz kâğıt barmı?
6. Siziñ cep telefonıñız barmı?
7. Sizde qırmızı marker barmı?
8. Siziñ ağañız barmı?

9. Siziñ sport ayaqmaşnañız barmı?
10. Siziñ yañı çalarsaatiñiz barmı?
11. Sizde sıcaq sviter barmı?
12. Siziñ ağañız barmı?
13. Sizde ukraince-qırımtatarca luğat barmı?
14. Sizde yañı kompyuter barmı?
15. Sizde ukrain dersligi barmı?

Vazife 4. Cümlelrni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– (Siziñ) mavı qalemiñiz yoqmı? – E (yoq), (menim) mavı qalemim yoqtır.*

1. Siziñ odañızda kitap rafı yoqmı?
2. Seniñ artıq qalemiñ yoqmı?
3. Onıñ tatası yoqmı?
4. Onıñ qız qardaşı yoqmı?
5. Seniñ yañı vazañ yoqmı?
6. Onıñ yañı anteri yoqmı?
7. Siziñ bank kartañız yoqmı?
8. Onıñ sport çantası yoqmı?
9. Onıñ yañı malümat kâğıtı yoqmı?
10. Onıñ sıcaq koftası yoqmı?
11. Seniñ keten kölmegiñ yoqmı?
12. Qalpağıñ yoqmı?
13. Seniñ fesiñ yoqmı?
14. Maramañ yoqmı?

Vazife 5. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Bugün derste kim yoqtır? (Ali, Nebi, Saniye)*
– Bugün derste ***Ali, Nebi, Saniye*** *yoq****lar.***

1. Qırımtatar tili derslerinde bugün kim yoq? (Marına, Dmıtro)
2. Şairnen körüşüvde tünevin küm yoq edi? (Andriy, Yana)
3. Bugün saba stadionda kim yoq edi? (Abdulla, Safiye)
4. O birisi kün sergide kim yoq edi? (Mavile, Katâ, Yuliya)
5. Bugün usta sınfında kim yoq edi? (Zebide, Jenâ)
6. Tünevin matem tedbirinde kim yoq edi? (Vladislav)
7. O birisi kün aqşam tedbirinde kim yoq edi? (dostum)

8. Bugün derste kim yoqtır? (Muhammed, İbraim, Kerim)
9. Tünevin teatrde kim yoq edi? (arqadaşım)
10. Kompyuter sınfında bugün kim yoqtır? (ocamız)
11. Şimdi sınıf odasında kim yoqtır? (Alisa, İnayet)
12. Tünevin diskotekada kim yoq edi? (Diana, Arzı)

Vazife 6. Oquñız, aqılda tutuñız.

Çoqluq

kim? ne?	*kimniñ? neniñ?*		*kim? ne?*	*kimniñ? neniñ?*	
B. k.	**S. k.**	**-lar + nıñ**	**B. k.**	**S. k.**	**-ler + niñ**
cevaplar	cevaplarnıñ		qalemler	qalemlerniñ	
kitaplar	kitaplarnıñ		muzeyler	muzeylerniñ	
ağalar	ağalarnıñ		defterler	defterlerniñ	
sınıf odaları	sınıf odalarınıñ		kürsüler	kürsülerniñ	

Çoqluq

kim? ne?	*ne?(cıyma isimler)*	*neniñ?*
nebat	nebatat	nebatatnıñ
	cemaat	cemaatnıñ
	cemiyet	cemiyetniñ
insan	insaniyet	insaniyetniñ

Vazife 7. Oquñız, aqılda tutuñız.

İsimler teklikte, çoqluqta ve inkâr bildirüvde

B. k.		**B. k.**		**B. k.**	
teklikte		*çoqluqta*		*inkâr manasında*	
	studenttir	Bular	studentlerdir	Studentler	**yoqlar.**
	babamdır		babalardır	Babalar	
Bu,	qalemdir	Bu,	qalemlerdir	Qalemler	**yoq.**
	masadır		masalardır	Masalar	
	muzeydir		muzeylerdir	Muzeyler	

Vazife 8. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Seniñ dostlarıñ barmı? – Menim dostlarım yoq.*

1. Abdullanıñ oğulları barmı?
2. Onıñ defterleri barmı?
3. Siziñ dersliklериñiz barmı?
4. Halil ve Avanıñ luğatları barmı?
5. Balalarnıñ çantaları barmı?
6. Şeydeniñ balaları barmı?
7. Selimeniñ ağa-qardaşı barmı?
8. Odanıñ masası barmı?
9. Murtazanıñ kitabı barmı?
10. Şimdi Ahmedniñ vesiqaları barmı?

Vazife 9. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *(Sınıf odası) student(ler) yoq. – Sınıf odasında student(ler) yoq.*

1. (Men) qalem yoq.
2. (Sınıf) kürsüler yoq.
3. (Kiosk) mecmua yoq.
4. (Mında) ekimler yoq.
5. Şimdi (oda) ocalar yoq.
6. (Aluşta) tramvay yoq.
7. (Yalta) demiryol yoq.
8. (Esma) bala yoq.
9. (Biz) derslikler yoq.
10. (Asan) Alim yoq.

Vazife 10. Oquñız, aqılda tutuñız.

B. k.		**B. k.**		**B. k.**	
teklikte		*çoqluqta*		*inkâr etüv*	
	aphanedir	Bu,	aphanelerdir	Qızlarım	yoq
	qızım		dağlardır	Aphaneler	yoqtır
Bu,	dağdır		sınıf odalarıdır	Dağlar	
	sınıf odasıdır		gecelerdir	Sınıf odaları	
	qızdır	Bular	qızlarım	Geceler	
	gecedir		qızlar	Qızlar	yoq(lar)

Vazife 11. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Masada kitaplar turamı? – Masada kitap yoq.*

1. Mında işhaneler barmı?
2. Şeerde kütüphaneler barmı?
3. İbraimniñ kitapları barmı?
4. Divarda resimler asılı turamı?
5. Sınıfta coğrafik haritalar barmı?
6. Bu evde kiralıq odalar barmı?
7. Derslikte vazifeler barmı?
8. Bugün sizde lektsiyalar barmı?
9. Azıq tükânında çantalar barmı?
10. Seitbekirniñ qalemleri barmı?

Vazife 12. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Bu soqaqta (aphaneler) yoq. –*
Bu soqaqta aphane(ler) yoq.

1. Mında (qalemler) yoq.
2. Anda (qızlar) yoq.
3. Dolapta (tepsi) yoq.
4. Defterde (işler) yoq.
5. Rafetniñ (tatalar) yoq.
6. Odada (raflar) yoq.
7. Sofrada (qaşıqlar) yoq.
8. Kerimniñ (qızlar) yoq.
9. Anda (dağlar) yoq.
10. Qaçaqlarnıñ (malümat kâğıtları) yoq.

Vazife 13. Oquñız, aqılda tutuñız.

B. k.		**B. k.**		**B. k.**	
teklikte		*çoqluqta*		*inkâr etüv*	
	terektir.		tereklerdir.	Terekler	
	sözdir.		sözlerdir.	Sözler	
Bu,	yataqtır.	Bu,	yataqlardır.	Yataqlar	**yoqtır.**
	vaifedir.		vazifelerdir.	Vazifeler	
	addır.		adlardır.	Adlar	

Vazife 14. Cümlelrni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Şu odada pencereler barmı? – Şu odada pencere(ler) yoq.*

1. Mında köyler barmı?
2. Sualleriñiz barmı?
3. Bu saifede cümleler barmı?
4. İş defterinde vazifeler barmı?
5. İş odasında kreslolar barmı?
6. Şu devlette deñizler barmı?
7. Anda göller barmı?
8. Sahrada terekler barmı?
9. Odada küzgüler barmı?
10. Metinde atalar sözleri barmı?

Vazife 15. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Bu yerlerde (göller) yoq. –*
Bu yerlerde ***göl****(ler)* ***yoqtır*** *(yoq).*

1. Defterde (vazifeler) yoq.
2. Odada (kreslo) yoq.
3. Metinde (atalar sözleri) yoq.
4. Sahrada (terek) yoq.
5. Komodnıñ (küzgü) yoq.
6. Buzdolapta (yımırta) yoq.
7. Ayatta (pencere) yoq.
8. Şu devlette (deñiz) yoq.
9. İş odasında (yataq) yoq.

Vazife 16. Oquñız, aqılda tutuñız.

Çoq		qaçaq
Az		oda
Bir çoq		pencere
Biraz		çeçek
Azçıq	teklikte	sınıf odası
Bir qaç		kitap
Ne qadar		söz
Beş, altı, yedi ...		defter

Yigirmi, otuz, qırq, elli ... şeer ev

Vazife 17. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Soqağıñızda qaç ev (bar)? (10)*
– Soqağımızda on ev (bar).

1. Gruppañızda qaç talebe? (13)
2. Bu qaç odalı ev? (3)
3. Kyivde onıñ qaç dostu bar? (7)
4. Sınfımızda qaç kompyuter bar? (12)
5. Bu söz qaç ariften ibaret? (5)
6. Bu ayda siz qaç kitap oqudıñız? (4)
7. Şu poliklinikada qaç ekim bar? (75)
8. Odamızda qaç kürsü bar? (12)
9. Bu cümle qaç sözden ibaret? (34)
10. Yılda qaç ay? (12)
11. Bu işte qaç sual berile? (20)
12. Qaç qaçaq ruhiyatçıdan mesleat ala? (53)
13. Bu iş odasında ne qadar masa bar? (2)
14. Masañızda qaç qalem? (3)
15. Aftada qaç kün? (7)
16. Yañı metin qaç cümleden ibaret? (42)
17. Şu odada qaç pencere? (4)
18. Bir saat qaç daqqadan ibaret? (60)
19. Bu sepette qaç alma? (15)
20. Bir daqiqa qaç saniyeden ibaret? (60)

Vazife 18. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Sizde dört deftermi? (5)*
– Yoq, mende 5 defter.

1. Şu odada üç penceremi? (2)
2. Sınıfta yigirmi kompyuter barmı? (12)
3. Siz dört qalem aldıñızmı? (5)
4. Bu qutuda yigirmi qanfetmi? (32)
5. Anastasiyanıñ qırımtatar tlinden eki dersligi barmı? (5)

6. Siz diktantta eki hata yaptıñız? (4)
7. Bu sözde yedi arifmi? (9)
8. Sınıf odasında beş masamı? (6)
9. Kvartirañızda eki odamı? (3)
10. Sofrada dört tepsimi? (5)
11. Adliyeciden sekiz qaçaq mesleat ala? (11)
12. Bu metinde on cümlemi? (18)

Vazife 19. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Şeerimizde bir çoq (bağça, park) bar. –*
*Şeerimizde **bir çoq bağça, park** bar.*

1. Poliklinikada yetmiş (ekim, emşire) çalışa.
2. Ali kütüphaneden bir qaç (kitap, mecmua) aldı.
3. İnayet kiosktan bir qaç (qalem, bloknot) aldı.
4. Keremniñ çoq (dost) bar.
5. Kinoteatrde çoq (yigit, qız) bar edi.
6. Qırımda (muzey, musafirhane, plâj) çoqtır.
7. Asiye bazardan ekişer kilo (pomidor, patilcan) aldı.
8. Hayriye vaqufında çoq (oda, sınıf) bar.
9. Derste biz çoq (vazife, iş) yaptıq.

D E R S 2 2

– Siz kimge mektüp yazdıñız?
– Ağama ve tatama.

– Sen teatrge biletni kimge aldıñ?
– Saimege.

– Sen kitapnı kimge aldıñ?
– İbraimge.

Kim?	**Kimge? (D .k.)**	**Ne(ni)? (T. k.)**	
Men	Bahtile**ge**	çeçek	aldım.
O,	Diana**ğa**	şiir	oqudı.
O,	ağasın**a**	mektüp	yazdı.
	Djonğ**a**		
	Serğiy**ge**		

Kim? (B. k)	**Kimge? Nege? (D. k.)**	
oca	oca**ğa**	
Andriy	Andriy**ge**	a/ı/o/u + -ğa/-qa
ekim	ekim**ge**	
Olesâ	Olesâ**ğa**	i/e/ö/ü + -ge/-ke
Midat	Midat**qa**	
ocam	ocam**a**	
tatañ	tata*ñ***a**	-m + -a/-e
arqadaşı	arqadaşı*n***a**	-ñ + -a/-e
ağamız	ağamız**ğa**	-ı/-i + n + -a/-e
dostuñız	dostuñız**ğa**	
qızları	qızları*n***a**	

Vazife 1. Dialognı oquñız.

– Merabañız, sayğılı talebeler!
– Merabañız, Şefiqa oca!
– Selim! Siz tünevin kimge mektüp yazdıñız?
– Babama, ağama ve dostuma.
– Ya siz, Polina?
– Men anamnen tatama mektüp yazdım.
– Ya siz, Edvard? Siz de anañıznen tatañızğa mektüpler yazdıñızmı?

– Yoq, men ağamnen tatama mektüp yazdım.
– Edem, siz evge mektüp yazdıñızmı?
– Elbet. Men arqadaşımnen anama mektüp yazdım.

Vazife 2. Oquñız, aqılda tutuñız.

Teklikte

kim? ne?	*kimge? qayda?*	*kim? ne?*	*kimge? qayda?*
B. k.	**D. k.**	**B. k.**	**D. k.**
talebe	talebe**ge**	qaçaq	qaçaq**qa**
student	student**ke**	qardaşım	qardaşım**a**
aydavcı	aydavcı**ğa**	dostum	dostum**a**
vaquf	vaquf**qa**	Ğani	Ğani**ge**
muzey	muzey**ge**	akademiya	akademiya**ğa**

Teklikte

ne?	*nege? qayda?*
B. k.	**D. k.**
deñiz	deñizge
şeer	şeerge
vazife	vazifege

Vazife 3. Oquñız, aqılda tutuñız.

B. k., B. k. + mülkiyet	**D. k., D. k. + mülkiyet**	
yigit, yigitim ekim, ekimiñ	yigit**ke**, yigitim**e** ekim**ge**, ekimiñ**e**	-i/-e/-ö/-ü + -ge/-ke -(ı)m/-(ı)ñ/-(i)m/-(i)ñ + -a/-e -ı/-i + -n- + -a/-e -ı/-a/-o/-u + -ğa/-qa
pencere, penceresi tarla, tarlaları	pencere**ge**, penceresi*n***e** tarla**ğa**, tarlaları*n***a**	
qaçaq, qaçağıñız Fadime, Fadimem	qaçaq**qa**, qaçağıñız**ğa** Fadime**ge**, Fadimem**e**	

Vazife 4. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Siz ediyeni kimge aldıñız? (dostum)*

– Men ediyeni dostuma aldım.

1. Balalar kimge yardmı eteler? (anası)
2. Talebeler ev vazifesini kimge köstereler? (ocaları)
3. Siz yañı fotolarnı kimge kösterdiñiz? (dostum)
4. Oca luğatnı kimge berdi? (studentleri)
5. Gumanitar yardımnı kimge berdiler? (qaçaqlar)

Vazife 5. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Men (babam) mecmua aldım.*

– Sen mecmanı kimge aldıñ?

– **Babama.**

– Ya sen mecmualarnı oña sıq alasıñmı?

– Elbet.

1. Emil (anası) yardım ete.
2. Elvis (ağası) gazet aldı.
3. Ülviye (dostu) telefon aça.
4. Ali (dostu) vesiqalarnı bere.

Vazife 6. Oquñız, aqılda tutuñız.

B. k.	**D. k.**
kim?	kimge?
men	maña
sen	saña
o	oña
biz	bizge
siz	sizge
olar	olarğa

– O, dostuna yardım ettimi?
– E, o, oña yardım etti.

Vazife 7. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *İbraim vazifeni añlamay. Men ... yardım etmege isteyim. –* ***İbraim*** *vazifeni añlamay. Men* ***oña*** *yardım etmege isteyim.*

1. Bu, menim **ocam**. Men ...: 'Kün şerifiñiz hayırlı olsun!' dedim.
2. Qaydeni añlamadı**ñ**mı? Men ... yardım ete bilem.
3. Bu, menim **dostlarım**. Men ... yaşayışım aqqında ikâye etem.
4. Biz qırımtatar tilini ögrenemiz. Ocamız ... qaidelerni añlata.
5. **Bitam** Qırımda yaşay. Men ... sıq mektüpler yazam.

Vazife 8. Oquñız, aqılda tutuñız.

Ne? (B. k.)		**Kimge? (D. k.)**	**Ne yapmağa? (D. k.)**	
Qırımtatar tili		maña	oqumağa	
Tarih		saña		
Halq	bilgileri	oña	seyaat etmege	yardım eteler
İngliz tili		bizge		
Sarf		sizge		
Ukrain tili		olarğa	añlamağa	
Yurtfenlik				

Vazife 9. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Qırımtatar tili bilgileri (biz) türkiy halqlarnı añlamağa yardım ete. – Qırımtatar tili bilgileri bizge türkiy halqlarnı añlamağa yardım ete.*

1. Halq bilgileri (sen) tarihnı ögrenmege yardım ete.
2. Ukrain tili bilgileri (siz) mında çalışmağa yardım ete.
3. Matematika bilgileri (o) kompyuterni ögrenmege yardım ete.
4. İngliz tili biligileri (men) terciman olıp çalışmağa yardım ete.
5. Sarf bilgileri (olar) tilni añlamağa yardım ete.

Vazife 10. Oquñız, aqılda tutuñız.

Ne?	**Kimge? (D. k.)**	**Nasıl?**	**kele**

Til maña

Edebiyat	saña		
Riyaziyat	oña	qolay	
Tarih	bizge		**kele.**
Tiller	sizge	zor	
Türlü fenler	olarğa		

Vazife 11. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Qırımtatar tilini ögrenmesi (men) qolay kele. – Qırımtatar tilini ögrenmesi maña qolay kele.*

1. Fizika (o) ... zor ... .
2. Oquv (sen) ... qolay ... .
3. Tiller (o) ... o qadar zor ..-me-.. .
4. Riyaziyat (biz) ... zor ... .
5. Türlü fenler (siz) ... qolay ... .
6. Himiya (olar) ... zor ... .
7. Ev vazifeleri (o) ... o qadar qolay ..-me-.. .
8. İngliz tili (sen) ... qolay ... .
9. Edebiyat (biz) ... zor ... .
10. Tarih (olar) ... qolay ... .

Vazife 12. Oquñız, aqılda tutuñız.

Kim? (B. k.)	**Kimge? (D. k.)**	**... + infinitiv (D. k.)**	
Mesleatçı	maña		
Babam	saña		tevsiye etti
	oña	iş tapma**ğa**	
Anam	bizge	kompyuter alma**ğa**	
	sizge	iqtisadiyatnı ögrenme**ge**	
Ana-baba**ları**	olarğa	Qırımğa barıp kelme**ge**	tevsiye etti**ler**

Vazife 13. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Qırımtatar tilini (sen) kim tevsiye etti? – Qırımtatar tilini ögrenmege saña kim tevsiye etti?*

1. (Olar) Ukrainağa kelmege kim tevsiye etti?
2. Bu luğatnı almağa (biz) kim tevsiye etti?
3. İşhaneci olmağa (siz) kim tevsiye etti?
4. (Men) mında çalışmağa kim tevsiye etti?

5. Emşire olıp çalışmağa (o) kim tevsiye etti?
6. Uquqşınaslıqnı ögrenmege (o) kim tevsiye etti?
7. Timurğa ana-babası fizika ve himiyanı ögrenmege tevsiye etti.
8. Mesleatçı Bernardğa til kurslarına barmağa tevsiye etti.
9. Yusufqa ocası ev vazifesini becermege tevsiye etti.
10. Abibullağa dostları şu filmni baqmağa tevsiye ettiler.

Vazife 14. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Dostum maña (yañı çanta) almağa tevsiye etti. – Dostum maña yañı çanta(nı) almağa tevsiye etti.*

1. Mesleatçı Bernardğa (qırımtatar tili) ögrenmege tevsiye etti.
2. Oca Sofiyağa (bu kitaplar) oqumağa tevsiye etti.
3. Dosltar Tenzilege (bu film) baqmağa tevsiye ettiler.
4. Kim Yohanğa (öz zenaatı) deñiştirmege tevsiye etti?
5. İrınağa babası (filologiya fakülteti) oqumağa tevsiye etti.

Vazife 15. Oquñız, aqılda tutuñız.

Bu kimdir?	**Kim?**	**Qaç yaşında?**
Bu menim.	Men	1 (bir), 21, 31, 41... yaşındam.
Bu sensiñ.	Sen	2 (eki), 22, 32, 42 ... yaşındasıñ.
Bu odır.	O	3 (üç), 23, 33, 43 ... yaşında(dır).
Bu bizmiz.	Biz	4 (dört), 24, 34, 44 ... yaşındamız.
Bu sizlersiz.	Siz	5, 6, 7... 10, 11 ... 20, 25, 35 yaşındasız
Bu olardır.	Olar	bayağı / küçük yaştalar

(Menim) ağam on yedi yaşında.
Babam elli bir yaşında.
Tatam yigirmi eki yaşında.
Anam elli yaşında.

Vazife 16. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Dostum 41... . – Dostum 41 yaşında.*

1. Tatam 30 ... .
2. Qız qardaşım 14 ... .
3. Bitam 71 ... .
11. Anam 46 ... .
12. Talât 16 ... .
13. Elvira 42 ... .

4. Onıñ büyük qızı 18 ... .
5. Onıñ küçük qızı 11 ... .
6. Onıñ üyken oğlu 20 ... .
7. Onıñ kence oğlu 10 ... .
8. Babam 59 ... .
9. Ağam 29 ... .
10. Qardaşım 13 ... .
14. Sebiya 40 ... .
15. Mürvet 17 ... .
16. Ziya 22 ... .
17. Aliye 52 ... .
18. Rafet 11 ... .
19. Niyaziy 23 ... .
20. Züleyha 30 ... .

Vazife 17. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *... 28 yaşında. (bu qaçaq) – Bu qaçaq 28 yaşında.*

1. ... 5 yaşında. (biz, oğul)
2. ... 80 yaşında. (o, qartbaba)
3. ... 21 yaşında. (men, dost)
4. ... 25 yaşında. (bu, sığınaq qıdırıcısı)
5. ... 17 yaşında. (o, qız)
6. ... 61 yaşında. (biz, baba)
7. ... 15 yaşında. (men, qardaş)
8. ... 50 yaşındamı? (siz, ana)
9. ... 41 yaşındamı? (sen, tata)
10. ... 27 yaşında. (siz, dost)

Vazife 18. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *(Elviza 15 yaşında, qardaşından 11 yaş büyüktir).*

– Elviza, aytçı, sen qaç yaşındasıñ?
– Men 15 yaşındam.
– Qardaşıñdan sen qaç yaş büyüksiñ?
– Men qardaşımdan 11 yaş büyükim.
– Demek, qardaşıñ 4 yaşında.
– E.
– Niyar 17 yaşında, qız qardaşından 7 yaş büyüktir.
– Yusuf 21 yaşında, dostundan 9 yaş küçüktir.
– Seyare 19 yaşında, dostundan 2 yaş büyüktir.
– Safure 42 yaşında, aqayından 5 yaş küçüktir.
– Kâzim 64 yaşında, apayından 6 yaş büyüktir.

Vazife 19. Oquñız, aqılda tutuñız.

İsimler doğrultuv kelişinde

Çoqluqta

<table>
<tr><th>B. k.</th><th>D. k.</th><th rowspan="8">-lar
+
ğa

-ler
+
ge</th><th>B. k. + mülkiyet</th><th>D. k. + mülkiyet</th><th rowspan="8">-ları (m/ñ)
+ a
-leri (m/ñ)
+ e
-ları/-leri
+ n +
-a/-e</th></tr>
<tr><td>kimler?
neler?</td><td>kimlerge?
nelerge?</td><td>kimleri?
neleri?</td><td>kimlerine?
nelerine?</td></tr>
<tr><td>ocalar</td><td>ocalarğa</td><td>ocalarım</td><td>ocalarıma</td></tr>
<tr><td>ekimler</td><td>ekimlerge</td><td>ekimleriñ</td><td>ekimleriñe</td></tr>
<tr><td>aydavcılar</td><td>aydavcılarğa</td><td>aydavcıları</td><td>aydavcılarına</td></tr>
<tr><td>vaquflar</td><td>vaquflarğa</td><td>vaqufları</td><td>vaquflarına</td></tr>
<tr><td>muzeyler</td><td>muzeylerge</td><td>muzeyleri</td><td>muzeylerine</td></tr>
</table>

Vazife 20. Oquñız, aqılda tutuñız.

B. k.	D. k.	
aqaylarımız	aqaylarımız**ğa**	**-ımız/-ıñız + ğa**
qaçaqlarıñız	qaçaqlarıñız**ğa**	
göllerimiz	göllerimiz**ge**	**-imiz/-iñiz + ge**
kiselerimiz	kiseleriñiz**ge**	

Vazife 21. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Kâmil markalarnı qardaşına bağışladı. – Kâmil markalarnı qardaşlarına bağışladı.*

1. Urmus dostuna seyaat aqqında ikâye etti.
2. Olar dostuna ediyeler aldılar.
3. Ruhiyatçı qaçaqqa yardım etti.
4. Oca kurs diñleyicisine defter berdi.
4. Jan tatasına Qırım aqqında yazdı.

Vazife 22. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Meltem kimge daa da yahşı oqumağa söz berdi? (ana-baba) – Meltem ana-babasına daa da yahşı oqumağa söz berdi.*

1. Tenzile kimge yañı fotosuretlerini kösterdi? (dostlar)

2. Karim kimge öz meselelerini ayta? (mesleatçı)
3. Oca kimge yañı sarf mevzusını añlata? (studentler)
4. Adliyeci kimge olarnıñ aq-uquqlarını tarif ete? (qaçaqlar)
5. Siz kimge hatırlamalarnı bağışladıñız? (meslekdeşler)
6. Olar kimge sıq telefon açalar? (arqadaşlar)
7. Rayme kimge masallarnı oquy? (qardaşlar)
8. Siz kimge haber yolladıñız? (dostlar)
9. Qılavuz kimge muzeyni seyir etmege teklif etti? (turistler)
10. Mustafa kimge ediyeler aldı? (ağa-tatalar)

Vazife 23. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Üç, ağalar, (satın) almaq, bu, kölmekler.*

– Siz kimge bu kölmeklerni aldıñız? Ağañızğamı?
– Ağama degil, ağalarıma.
– Ya siziñ qaç ağañız bar?
– Menim üç ağam bar.

1. Eki, oğullar, bermek, samsa.
2. Dört, tatalar, bağışlamaq, anterler.
3. Üç, dostlar, ikâye etmek, seyaat.
4. Altı, arqadaşlar, satın almaq, ediyeler.
5. Beş, qızlar, bermek, şokolad.

Vazife 24. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Svetlana Somaliyalı dostuna derslik bere. – Svetlana qaysı dostuna derslik bere?*

1. Kâtip Pakistanlı qaçaqqa vesiqalarnı berdi.
2. Ali doğmuş ağasına ilâc ala.
3. Elvina ukrain arqadaşına yardım ete.
4. Ana kence oğluna kitap oquy.
5. Emir Qırımlı dostuna haber yolladı.
6. Server eñ küçük qız qardaşına kitap bağışladı.
7. Ahmed Afğanlı dostlarına fotolarnı köstere.
8. Adliyeci bugün İranlı qaçaqqa yardım etti.
9. Baba üyken qızına telefon alıp berdi.
10. Mahmud Kongolı arqadaşlarına selâm etti.

Vazife 25. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Haqqan (men) meraqlı bir kitap berdi.*
– Haqqan kimge kitap berdi?
– Maña.
– Ya nasıl kitap?
– Meraqlı.

1. O, (biz) yahşı mesleat bere.
2. Babası (o) cep telefonını bağışladı.
3. Anası (o) güzel anter alıp berdi.
4. Biz (o) gumanitar yardım berdik.
5. Tatam (men) ev vazifesini becermege yardım ete.

Vazife 26. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Ukrainanı kim begendi? (Suriyeli qaçaqlar) –*
Ukrainanı ***Suriyeli qaçaqlar*** *begendi**ler.***

1. Ana oyuncaqnı kimge aldı? (kence oğul)
2. Adliyeci bugün kimge yardım etti? (İranlı qaçaq)
3. Oca kimge vazifeni añlattı? (yañı sığınaq qıdırıcısı)
4. Lvovnı kim begendi? (Kanadalı turistler)
5. Baba kimge telefon bağışladı? (üyken qız)
6. İfrag tünevin kimge telefon açtı? (Somaliyalı dost)
7. Amin kimge ilâc ala? (hasta ana)
8. Rokan kimge yardım ete? (qırımtatar dostu)
9. Refat kimge kitap oquy? (qardaş)
10. Kâtip vasiqalarnı kimge berdi? (Pakistanlı qaçaq)

Vazife 27. Oquñız, aqılda tutuñız.

Zamirlerniñ mülkiyetni büldirüvde bazı türlenüv hususiyetleri

Teklikte

S. k. – (B. k.)	**S. k. – D. k.**	
kimniñ? (kim?)	*kimniñ? kimge? nege?*	
menim ...-m	menim ...-m**a**/-m**e**	menim babam – menim babam**a**
seniñ ...-ñ	seniñ ...-ñ**a**/-ñ**e**	seniñ ağañ – seniñ ağañ**a**

onıñ ...-ı/-i/-u/-ü	onıñ ...-***n*a/-*n*e**	onıñ tornu – onıñ tornu***n*a**
bizim ...-mız/-miz	bizim ...-mız**ğa**/-miz**ge**	bizim anamız – bizim anamız**ğa**
siziñ ...-ñız/-ñiz	siziñ ...-ñız**ğa**/-ñiz**ge**	siziñ şeeriñiz – siziñ şeeriñiz**ge**
olarnıñ ...-ı/-i/-u/-ü	olarnıñ ...-***n*a/-*n*e**	olarnıñ devleti – olarnıñ devleti***n*e**
öz ...-ı/-i	öz ...-***n*a/-*n*e**	öz Vatanı – öz Vatanı***n*a**

Çoqluqta

S. k. – (B. k.)	S. k. – D. k.	
kimniñ? (kim?)	*kimniñ? kimge? nege?*	
menim ...-m	menim ...-m**a**/-m**e**	menim balalarım – menim balalarım**a**
seniñ ...-ñ	seniñ ...-ñ**a**/-ñ**a**	seniñ ağalarıñ – seniñ ağalarıñ**a**
onıñ ...-ı/-i/-u/-ü	onıñ ...-***n*a/-*n*e**	onıñ torunları – onıñ torunları***n*a**
bizim ...-mız/-miz	bizim ...-mız**ğa**/-miz**ge**	bizim analarımız – bizim analarımız**ğa**
siziñ ...-ñız/-ñiz	siziñ ...-ñız**ğa**/-ñiz**ge**	siziñ şeerleriñiz – siziñ şeerleriñiz**ge**
olarnıñ ...-ı/-i/-u/-ü	olarnıñ ...-***n*a/-*n*e**	olarnıñ devleti – olarnıñ devleti***n*e**
öz ...-ları/-leri	öz ...-ları***n*a**/-leri***n*e**	öz dostları – öz dostları***n*a**

Vazife 28. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Mustafa kimniñ dostuna sıq çeçek bağışlay? (öz) – Mustafa* ***öz*** *dostuna sıq çeçek bağışlay.*

1. Bu suretni kimniñ arqadaşı begendi? (menim)

2. Ametke kimniñ tatası telefon açtı? (onıñ)
3. Oca kimniñ dostuna luğat ketirdi? (seniñ)
4. Kâtip vasiqalarnı kimniñ ana-babasına berdi? (olarnıñ)
5. Tair Qırım aqqında kimniñ dostlarına ikâye ete? (bizim)

Vazife 29. Cümlelerni nümünege baqıp yazııñız.

Nümüne: *(Menim qardaşım) yañı noutbuk aldılar. –*
1. Menim qardaşıma noutbuk aldılar.
2. (Onıñ üyken tatası) babası telefon alıp berdi.
3. Qadır Qırım aqqında (onıñ ukrain dostu) ikâye ete.
4. Seyran (onıñ ocası) defterni berdi.
5. Ridvan Ukraina aqqında (öz türk dostları) ikâye ete.
6. Sofiya fotonı (bizim arap arqadaşlarımız) kösterdi.

Vazife 30. Oquñız, aqılda tutuñız.

İşaret zamirleri

Teklikte ve çoqluqta

Zamir + B. k.	**Zamir + D. k.**
qaysı?	*qaysı?*
bu kitap	bu kitap**qa**/kitaplar**ğa**
şu idare	şu idare**ge**/idareler**ge**
o dostum/dostlarım	o dostum**a**/dostlarım**a**
İsim yerine: *kim? kimler? ne? neler?*	
bu / bular	bu**ña**/bular**ğa**
şu/şular	şu**ña**/şular**ğa**

Vazife 31. Cümlelrni nümüne baqıp yazıñız.

Nümüne*: Dostlar fotonı (bu) ... Suriyeli dostlarına kösterdiler. –*
Dostlar fotonı bu Suriyeli dostlarına kösterdiler.

1. Biz (şu) yahşı insanlarğa öz teşekkürimizni bildirdik.
2. O, haberlerni (o) dostuna ayttı.
3. Oca sarfnı (şu) studentlerge añlattı.
4. Olar (bu) qızğa çeçek bağışladılar.
5. Oğlanlar (o) qadınğa çantasını alıp ketmege yardım ettiler.

Vazife 32. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: Emin qaysı dostlarına mektüp yazdı? (şu) –*
*Emin **şu** dostlarına mektüp yazdı.*

1. Qaysı qız zemaneviy muzıka seve? (bu)
2. Qaysı diñleyicige oca qaideni añlattı? (şu)
3. Qaysı turistlerge qılavuz Mustaqillik Meydanı aqqında aytıp berdi? (bu)
3. Qaysı qaçaqqa kâtip vesiqalarnı berdi? (o)
4. Qaysı mesleatçığa Kerim öz teşekkürlerni bildirdi? (bu)

	Ediye etmek	**Bağışlamaq**
	(kimge? neni?)	(kimge? ne(ni)?)
men	ediye ete**m**	bağışlay**ım**
sen	ediye ete**siñ**	bağışlay**sıñ**
o	ediye ete	bağışlay
biz	ediye ete**miz**	bağışlay**mız**
siz	ediye ete**si(ñi)z**	bağışlay**sı(ñı)z**
olar	ediye ete**ler**	bağışlay**lar**
	Ediye et***ti***, ediye et***ti***ler	bağışla***dı***
		bağışla***dıl***ar
	Ediye et(**iñiz**)**!**	

Men anama daima çeçek bağışlayım. Server qardaşına fleş-kartanı ediye etti.

(Kimge? Ne(ni)?) bermek

ber**di**	Ber(**iñiz**)!
ber**di**ler	Ber**se(ñiz)**

Dostum luğatnı ocağa berdi. Maña luğat berseñiz. Luğatımnı qaytarıp beriñiz!

Vazife 33. Oquñız.

Bu, Martadır. Djon Martağa çeçek bağışladı. O, oña çeçek bağışladı.

Men Seyarege luğat berdim. Seyare luğatnı Mayege berdi. Maye luğatnı Susannağa berdi.

Men dostuma kitap ediye ettim. O, maña teatrge bilet ediye etti.

Vazife 34. Sizde luğat (derslik, defter) olmağanını siz nasıl añlata bilirsiz?

***Nümüne**: 1. – Defteriñiz qayda? – Men onı evde unuttım.*

2. – Dersligiñiz qayda? – Men onı Ahtemge berdim.

3. – Qalemiñiz qana (qayda)? – Men onı Ekremge berdim.

Vazife 35. Oquñız. Dialoglarnı nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: – Djon, sen teatrge biletlerni kimge aldıñ?*

– Purya ve Lidiyağa.

Men Djondan, teatrge biletlerni kimge alğanını soradım. Djon, teatrge biletlerni Purya ve Lidiyağa alğanını ayttı.

(Kimden? Neni?)	*(Kimge? Neni?)*
soramaq (Ç. k., T. k.)	**aytmaq (D. k., T. k.)**
Sora**dı**	ayt**tı**
sora**dı**lar	ayt**tı**lar
Sora(**ñız)**	Ayt(**ıñız)!**
Sora**sa(ñız**)	Ayt**sa(ñız)**

Vazife 36. Oquñız.

Men Damirden: ‘Sen çeçeklerni kimge bağışladıñ?’ – dep soradım. Men Damirden çeçeklerni kimge bağışlağanını soradım.

Damir: ‘Men çeçeklerni Mercanğa bağışladım’, – dep ayttı. Damir çeçeklerni Mercanğa bağışlağanını ayttı.

Vazife 37. Arqadaşnen subetni nasıl aytıp berirsiz?

***Nümüne**: – Djon, sen luğatnı kimge berdiñ?*

– Men onı Martağa berdim.

Men Djondan luğatnı kimge bergenini soradım.

Djon luğatnı Martağa bergenini ayttı.

– Marta, sen kimni bekleysiñ?

– Djonnı.

...

– Abduraman, sen evel qayda yaşay ediñ?

– Eski Qırımda.

...
– Esmera, seniñ bugün ne içün luğatıñ yoq?
– Men onı evde unuttım.
...

Yardım etmek

men yardım ete**m**	biz yardım ete**miz**
sen yardım ete**siñ**	siz yardım ete**siz**
o yardım ete	olar yardım ete**ler**

yardım et**ti**
yardım et**ti**ler
Yardım et**iñiz**!   Yardım et**se(ñiz)**

1. Maña meseleni çezmege yardım etseñiz. Men bugün lektsiyada yoq edim.
   – Buyurıñız.
2. Maña ev vazifesini yapmağa yardım etseñ.
   – Buyur.

Vazife 38. Oquñız, aqılda tutuñız.

– Siz oquvda qaysı qaçaqqa yardım etesiz? – Men oquvda bir Suriyeli qaçaqqa yardım etem.
– Siz oquvda qaysı icretçige yardım etesiz? – Men oquvda bir Luganskli icretçige yardım etem.

Vazife 39. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne*: Eldar kitapnı qaysı qardaşına ediye etti? (küçük) –*
Eldar kitapnı ***küçük*** *qardaşına ediye etti.*

1. Baba qaysı qızına raatlanmağa tevsiye etti? (üyken)
2. Siz qaysı mesleatçığa telefon açtıñız? (içtimaiy)
3. Siz qaysı qardaşıñızğa daa çoq oqumağa teklif ettiñiz? (qız)
4. Mustafa mektüplerni qaysı dostuna sıq yaza? (türk)
5. O, qaysı dostuna ev vazifesini añlattı? (Çerniğivli)

Vazife 40. Oquñız.

– Djon, sen qırımtatarca pek yahşı laf etesiñ.
– Bu, menim arqadaşım maña qırımtatar tilini ögrenmege yardım ete.

– Tetâna, bugün sen ev vazifesini pek yahşı yaptıñ.
– Onı maña Elvina yapmağa yardım etti.

Vazife 41. Siz arqadaşıñızdan meseleni çezmek, ev vazifesini yapmaq, qıyın metinni oqumaq yardım etmesini nasıl rica etersiñiz?

Vazife 42. Metinni oquñız.

Rustem Qırımdan keldi. Bu, onıñ ana-Vatanıdır. Qıtaiy Ukrainada o, icretçidir. Şimdi o, Lvovda yaşay. Rustem işhanecidir. O, öz qavehanesinde qırımtatar aşlarını teklif ete. O, ukraince yahşı laf ete.

Rustemniñ Ayder dostu bar. Ayder Ukrainada çoqtan berli yaşay. O, Kyivlidir. Ayder Rustemge Lviv qırımtatar merkezinde cemaatçılıqnı toplamağa yardım ete.

Vazife 43. Özüñiz aqqında ikâye etiñiz: siz kimsiz, şimdi qayda yaşaysız, qırımtatar tili kurslarında siz ne yapasız, dostlarıñız kimdir, sizge kim yardım ete ve il.

Vazife 44. Nümünege baqıp, suallerge cevap beriñiz.

***Nümüne**: – Tünevin talebeler diktant yazdılar. Ya siz?*
– Biz yañı laqırdı mevzusını muzakere ettik.

1. Tünevin Meryem ev vazifesini yaptı. 2. Ya Bektemir? 3. Tünevin aqşam Asan metin oqudı. Ya Mariya? 3. Ğannanen Sofiya yañı sözlerni yazdılar. Ya İllâ? 4. O, meseleni çezdi. Ya siz? 5. Biz ikâye oqudıq. Ya olar? 6. İcretçiler maqalelerni oqudılar. Ya siz?

Vazife 45. Noqtalar yerine keçken zaman fiillerini qoyuñız.

Yazmaq

Tünevin men mektüp ... . 2. Sığınaq qıdırıcıları diktantnı yahşı ... . 3. Sidali metinni tünevin ... . 4. Dostum maqale ... . 5. Sen işni aqşam ...mı?

Oqumaq

Amet sınıf odasında şiirler ... . 2. Biz işni tünevin ... . 3. O, gazetni aqşam ... . 4. Olar yañı metinni yataqhanede ... .

Çezmek

Men meseleni aqşam ... . 2. Qaçaq qıyın meseleni ... . 3. Biz meselelerni bugün derste ... . 4. Olar matematikadan meselelerni ... .

Vazife 46. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne*: – Asan inşanı yazdımı? (gazet oqudımı)*

– Yoq, o, (Asan) gazet oqudı.

1. Sığınaq qıdırıcıları diktant yazdılarmı? (işni oqumaq) 2. Dilâra meseleni çezdimi? (şiir yazmaq) 3. Siz maqaleni oqudıñızmı? (muzıka diñlemek) 4. O, ev vazifesini yaptımı? (televizor baqmaq)

Vazife 47. Noqtalar yerine fiilerni doğru şekilde yazıñız.

1. Tinevin Zeyde inşa ... , amma onı	yazmaq – yazıp bitirmek
2. Sen meseleni endi ...-mı ? Men onı ... , amma ... ..-ma-..,	çezmek –
çünki bu, pek qıyın mesele eken.	çezip olamamaq
3. Şimdi men maqale ... . Enver onı endi ...-mı?	oqumaq – oqup çıqmaq
4. Şığınaq qıdırıcıları ev vazifesini endi ...-mı?	yapmaq
Yoq, olar onı şimdi	

Vazife 48. Cümlelerni nümünege baqıp tamamlañız.

Nümüne: *Menim (şapke) yoqtır. – Menim* ***şapkem*** *yoqtır.*

1.Onıñ (dost) yoqtır. 2. Bizim (kitap) yoqtır. 3. Olarnıñ (vazife) yoqtır. 4. Seniñ (defter) yoqtır. 5. Siziñ (qalem) yoqtır. 6. Menim (arqadaş) yoqtır. 7. Onıñ (kompyuter) yoqtır.

Vazife 49. Cümlelerni nümünege baqıp tamamlañız.

Nümüne: *Lenur kütüphanege kete, çünki onıñ (luğat) yoqtır. – Lenur kütüphanege kete, çünki onıñ* ***luğatı*** *yoqtır.*

1. Nayle işni yazmay, çünki onıñ (qalem ve defter) yoqtır. 2. Abdulla ‘Terciman’ tükânına kete, çünki onıñ (derslik) yoqtır. 3. Olar kütüphanege keteler, çünki olarnıñ (kitap ve mecmua) yoqtır.

4. Asan stadionğa ketmey, çünki onıñ (bilet) yoqtır. 5. Olar ‘Urba’ tükânına keteler, çünki olarnıñ (şapke ve kurtka) yoqtır.

Vazife 50. Nümünege baqıp, suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *– Enver çeçekni kimge bağışladı? (men)*
*– Enver çeçekni **maña** bağışladı.*

1. Ali gazetni kimge aldı? (siz) 2. Milâra qalemni kimge berdi? (o) 3. Qaçaqlar kitapnı kimge kösterdiler? (o) 4. Arslan derslikni kimge berdi? (olar) 5. Osman fotolarnı kimge kösterdi? (men) 6. Mürvet defterni kimge berdi? 7. Saniye zarflarnı kimge aldı? 8. Naciye defterlerni kimge aldı? (siz)

Vazife 51. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *– Defterni o, kimge berdi? (Merziye)*
*– Defterni o, **Merziyege** berdi*.

1. Sen teatrge biletni kimge aldıñ? (Amide) 2. Huan çeçeklerni kimge aldı? (dost) 3. Studentler defterlerni kimge kösterdiler? (oca) 4. Siz gazetni kimge aldıñız? (qartbaba) 5. Mektüplerni o, kimge yazdı? (ağa ve tata) 6. Baba kitapnı kimge ediye etti? (Mina) 7. Sen luğatnı kimge berdiñ? (Bahtiyar)

Vazife 52. Zamirlerni kerek şekilde qoyuñız.

Nümüne: *– **(Men)** kitapnı kösterseñiz.*
*– **Maña** kitapnı kösterseñiz.*

1. (Men) bilet berseñiz. 2. (Biz) zarfnen marka alsañ. 3. (O) mecmuasını kösterseñiz. 4. (O) luğatını berseñiz. 5. (Olar) çeçek alsañız.

Vazife 53. Cümlelrni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Oca (qaçaq) kitap berdi. – Oca **qaçaqqa** kitap berdi.*

1. Men (tatam) varaqalarnı kösterdim. 2. Enver (Lana) yüzük ediye etti. 3. Sığınaq qıdırıcıları (biz) meraqlı film kösterdiler. 4. Selime (Usein) qalem aldı. 5. Amet (dostu) çeçek bağışladı. 6. Babam (men) fotocıhaz ediy etti. 7. O, (Natalâ) luğat berdi. 8. Elnur (o) fotosuretlerni kösterdi.

Vazife 54. Sağda berilgen sözlerni qullanıp, suallerge cevap beriñiz.

***Nümüne**: – O, kimge çeçek aldı?*	*tata*
– Kimni o, pek seve?	
*O, **tatasına** çeçek aldı.*	
*O, **tatasını** pek seve.*	

1. Bektemir kitapnı kimge ediye etti?	Elmaz
2. O, kimni bile?	
3. Studentler defterlerni kimge kösterdiler?	Oca
4. Studentler kimni bekleyler?	
5. Lana luğatnı kimge berdi? Enver	
6. Kimni o, yahşı bile?	
7. Amet hatırlamalarnı kimge ediye etti?	Fatma
8. Klubda o, kimni bekley?	

Vazife 55. Cümleni nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: Men Ayderden: ‘Sen kitapnı kimge bağışladıñ?’ – dep soradım.*
Men Ayderden kitapnı kimge bağışlağanını soradım.

1. Talebeler ocadan: ‘Siz defterlerni kimge berdiñiz?’ 2. Djon Refatqa: ‘Tünevin men teatrde edim,’– dep ayttı. 3. Men Bahtiyardan: ‘Sen çeçeklerni kimge ediye ettiñ?’ – dep soradım. 4. Dostum Nebiden: ‘Sen kimni bekleysiñ?’ – dep soradı. 5. Men dostumdan: ‘Sen noutbuknı kimge berdiñ?’ – dep soradım.

Vazife 56. Qavuzlardaki sözlerni qullanıp, suallerge cevap beriñiz.

***Nümüne**: – Siz kimge işni yazmağa yardım etesiz? (dost)*
*– Men **dostuma** işni yazmağa yardım etem.*

1. Siz kimge yañı metinni oqumağa yardım etesiz? (Amet) 2. Arzı kimge qırımtatar tilini ögrenmege yardım ete? (qoşma mektep talebeleri) 3. Alöna kimge mürekkep meselelerni çezmege yardım ete? (öz qardaşı) 4. Bahtiyar kimge qırımtatar tilinde gazetni oqumağa yardım ete? (men) 5. Sen kimge ev vazifesini yapmağa yardım etesiñ? (oña ve buña) 6. Kimge o, adresni qırımtatarca yazmağa yardım ete? (arqadaş)

D E R S 2 3

– Siz bugün aqşam ne yapacaqsıñız?
– Oquycağım.

– Sen yañı metinni endi oqudıñmı?
– Yoq, daa oqumadım, lâkin ille oqurım.

– Şimdi saat qaç?
– Şimdi saat eki.

– Sen tünevin stadionda kimnen ediñ?
– Server ve Lenurnen.

Vazife 1. Oquñız.

tünevin	tünevn saba, tünevin kündüz, tünevin aqşam
bugün	bugün saba, bugün kündüz, bugün aqşam
yarın	yarın saba, yarın kündüz, yarın aqşam

Ne vaqıt?	**Kim?**	**Ne yapacaq?** **Ne yapar?**
Yarın	Seitümer Mayre	kitap oquycaq (oqur). muzıka diñleycek (diñler).
Yarın saba	olar	televizor baqacaqlar (baqarlar).

Yardım etmek

men yardım ete***cegi*****m**	biz yardım ete***cek*****miz**
sen yardım ete***cek*****siñ**	siz yardım ete***cek*****si(ñi)z**
o yardım ete***cek***	olar yrdım ete***cek*****ler**

Resim yapmaq

men resim yap***ar*****ım**	biz resim yap***ar*****mız**
sen resim yap***ar*****sıñ**	siz resim yap***ar*****sıñız**
o resim yap***ar***	olar resim yap***ar*****lar**

Olmaq

men ol*a****cağ*****ım**	ol***ur*****ım**
sen ol*a****caq*****sıñ**	ol***ur*****sıñ**
o ol*a****caq***	ol***ur***
biz ol*a****caq*****mız**	ol***ur*****mız**
siz ol*a****caq*****sı(ñı)z**	ol***ur*****sı(ñı)z**
olar ol*a****caq*****lar**	ol***ur*****lar**

Vazife 2. Oquñız.

a) Men oquycağım. Sen yazacaqsıñ. O, yapacaq. O, çalışacaq. Biz bilecekmiz. Siz diñleyceksi(ñi)z. Olar raatlanacaqlar.

b) Men oqurım. Sen yazarsıñ. O, yapar. O, çalışır. Biz bilirmiz. Siz diñlersi(ñi)z. Olar raatlanırlar.

Vazife 3. Oquñız.

a) Bugün aqşam men raatlanacağım. Djon ev vazifesini yapacaq. Marta inşa yazacaq. Selim ve Mustafa gazet oquycaqlar.

b) Asan meseleni çezecek. Lenur ve Zera iş planını tizecekler. Biz yañı sözlerni yazacaqmız.

1. Sen ne yapacaqsıñ? Men iş yazacağım. 2. Bugün aqşam o, ne yapacaq? Bugün aqşam o, muzıka diñleycek. 3. Yarın siz ne yapacaqsıñız? Saba biz ev vazifesini yapacaqmız, aqşam ise raatlanacaqmız (raatlanırmız). 4. Ali ve Alim bugün kündüz ne yapacaqlar? Bugün kündüz olar oquycaqlar.

Vazife 4. Bugün aqşam (yarın saba) siziñ dostlarıñız ne yapacaqlarını biliñiz.

– Ervin, bugün aqşam senne yapacaqsıñ?
– Başta men ev vazifesini yaparım, soñ ise şiirlerni oqurım.
– Elmaz, sen bugün televizor baqacaqsıñmı?
– Elbet, baqacağım. Bugün meraqlı film bar.

Vazife 5. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: – Sen kitap oquycaqsıñmı? – Yoq, oqumaycağım.*

1. O, futbol baqacaqmı?
2. Talebeler diktant yazacaqlarmı?
3. Siz dialognı aytıp bereceksiñizmi?
4. Balalar oynaycaqlarmı?
5. Sen mektüp yazacaqsıñmı?
6. Saylenen Fatma sebze alacaqlarmı?
7. Abdulla muzıka diñleycekmi?
8. Biz kitap oquycaqmızmı?
9. Sen yarın çalışa(caq)sıñmı?
10. Slava qırımtatar tilini ögrenecekmi?

Vazife 6. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: Ruslan, yazmaq, işler, yarın. – Ruslan işlerni ne vaqıt yazacaq? İşlerni o, yarın yazacaq.*

1. Maye ve Seyare, raatlanmaq, aqşam.
2. Meryem, diñlemek, kontsert, yarın.
3. Niyaziy, baqmaq, futbol, aqşam.
4. Biz, kezip körmek, şeer, saba.
5. Sen, kündüz, aşamaq, dersten soñ.
6. Oca, añlatmaq, mevzu, yarın.
7. Studentler, ögrenmek, qırımtatar tili, yaqında.
8. Ali, yapmaq, ev vazifesi, üyleden soñ.
9. Siz, almaq, azıq, yarın.
10. Beye, baqmaq, serial, bugün aqşam.

Vazife 7. Fiilni kelecek zamannıñ eki şeklinde qullanıñız. Farqına yetiñiz.

***Nümüne**: Men çoq ve ğayretnen (çalışmaq). – Men çoq ve ğayretnen **çalışacağım**. Men çoq ve ğayretnen **çalışırım**.*

1. Bugün men meraqlı film (baqmaq).
2. O, qırımtatarca doğru (laf etmek).
3. Biz ocanı diqqatnen (diñlemek).
4. Siz qırımtatar tilini yahşı (bilmek).
5. Menim dostlarım türk tilini (ögrenmek).
6. Men (soramaq), sen de (cevap bermek).
7. Aqşam biz (raatlanmaq).

8. İşni o, yarın (yazmaq).
9. İcretçiler yardımnı (elde etmek).
10. Saba Nial aş (pişirmek).

Vazife 8. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: – Sen ne vaqıt televizor baqacaqsıñ?*
– Men aqşam televizor baqacağım.

1. Firüze ne vaqıt üylelik azırlaycaq?
2. Siz ne vaqıt aşaycaqsıñız?
3. Abibulla ne vaqıt raatlanacaq?
4. Abdulla ve Ali ne vaqıt oquycaqlar?
5. O, ne vaqıt çalışmaycaq?
6. Nazife ne vaqıt dersni tekrarlaycaq?
7. Olar ne vaqıt üylelikni aşaycaqlar?
8. Talebeler ne vaqıt nezaret işini yazacaqlar?
9. Oca ne vaqıt qaideni añlatacaq?
10. Riza ne vaqıt aqşam aşaycaq?

Sözler: aqşam, yaqında, yarın, bugün, cumaertesi (künü), üyleden soñ, dersten soñ, saba, bazar künü, sabalıqtan soñ.

Vazife 9. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: Men işni yazam. – Men işni **yaza**cağım.*

1. Biz qırımtatarca yahşı laf etemiz.
2. Oca ders añlata.
3. Aqşam Ali ev vazifesini becere.
4. Üyleden soñ men raatlanam, radio diñleyim.
5. Başta o, yañı metinni yaza, soñ ise tercime ete.
6. Sen bugün çalışasıñmı?
7. Alime metinni aytıp bere.
8. Yarın o, raatlanamı?
9. Abbas diqqatnen diñley.
10. Siz ne vaqıt yañı sözlerni ögrenesiz?

Vazife 10. Cümlelerni nümünge baqıp yazıñız.

***Nümüne**: Yarın yañı ders ... . Oca yañı mevzunı ... . –*
*Yarın yañı ders **olacaq**. Oca yañı mevzunı **añlatacaq**.*

1. Bazar künü kontsert ... . Ali kontsertke ... .

2. Çarşenbe nezaret işi ... . Studentler vazife ... .
3. Bazar künü futbol ... . Biz stadionda futbol ... .
4. Aqşam meraqlı bir film ... . Sen filmni ...-mı?
5. Yaqında mektepte tatil ... . Balalar ... .

Sözler: baqmaq, raatlanmaq, diñlemek, almaq, barmaq.

Vazife 11. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: – Siz yarın ne yapacaqsıñız? (kitap oqumaq)
– Yarın biz kitap ***oquycaqmız****. Yarın biz kitap* ***oquycaqtırmız****.*

1. Yarın o, ne yapacaq? (tercime etmek)
2. Meliya soñ ne yapacaq? (qıznı azırlamaq)
3. İcretçiler yarın ne yapacaqlar? (yardımnı elde etmek)
4. Elviz ve Elvira soñ ne yapacaqlar? (televizor baqmaq)
5. Timur ve Osman yarın ne yapacaqlar? (raatlanmaq)
6. Sen yarın ne yapacaqsıñ? (çalışmaq)
7. Soñ o, ne yapacaq? (iş yazmaq)
8. Nebi soñ ne yapacaq? (aş aşamaq)
9. Susanna yarın ne yapacaq? (pilâv pişirecek)
10. Olar soñ ne yapacaqlar? (aqşamlıq aşamaq)

Vazife 12. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız. Farqına yetiñiz.

Nümüne*: Şimdi men işlerni yazam, soñ kene işlerni ... . – Şimdi men işlerni yazam, soñ kene işlerni* ***yazacağım (yazarım).***

1. Şimdi studentler metinni ikâye eteler, soñ kene ... .
2. Şimdi sen muzıka diñleysiñ, soñ kene ... .
3. Şimdi o, fiillerni tekrarlay, soñ kene ... .
4. Şimdi o, laf ete, soñ kene ... .
5. Şimdi Ahtem film baqa, soñ kene ... .
6. Şimdi olar çalışalar, soñ kene ... .
7. Şimdi men kitap oquyım, soñ kene ... .
8. Şimdi Ali raatlana, soñ kene ... .
9. Şimdi o, tercime ete, soñ kene ... .
10. Şimdi doqtum aş pişire, soñ kene ... .

Vazife 13. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: Şimdi men ocanı diñleyim.*
*Yarın men ocanı **diñleycegim**.*
*Tünevin men ocanı **diñledim**.*

1. Şimdi men iş yazam. – Yarın ... . Tünevin ... .
2. Şimdi biz yañı mevzunı ögrenemiz. – Yarın ... . Tünevin ... .
3. Karim şimdi pilâvnen salat azırlay. – Yarın ... . Tünevin ... .
4. Zarema parkta keze. – Yarın ... . Tünevin ... .
5. Bugün icretçiler yardım aldılar. – Yarın ... . Tünevin ... .
6. Bugün Alina metinni yahşı ve doğru oquy. – Yarın ... . Tünevin ... .
7. Bugün men dostumnen şahmat oynayım. – Yarın ... . Tünevin ... .
8. Şimdi Maksim 'Don Kihot'nı qırımtatar tilinde oquy. – Yarın ... . Tünevin ... .
9. Şimdi Yunus nezaret işini yapa. – Yarın ... . Tünevin ... .
10. Şimdi biz qırımtatarca laf etemiz. – Yarın ... . Tünevin ... .
11. Bugün Meltemnen Selime aqşamlaq aş pişireler. – Yarın ... . Tünevin ... .
12. Şimdi studentler ocanı diqqatnen diñleyler. – Yarın ... . Tünevin ... .
13. Şimdi oca yañı mevzunı añlata. – Yarın ... . Tünevin ... .
14. Şimdi Tereza aqça ala. – Yarın ... . Tünevin ... .
15. Şimdi Ruzana lehçe laf ete. – Yarın ... . Tünevin ... .
16. Bugün biz film baqamız. – Yarın ... . Tünevin ... .

Vazife 14. Metinni oquñız.

Tünevin, bugün, yarın...

1. Derste biz metinlerni oquymız, işlerni yazamız, yañı sözlerni ögrenemiz, fillerni tekrarlaymız, qırımtatarca laf etemiz. Oca añlatqanda, talebeler diqqatnen diñleyler. Oca tahta üzerinde çalışqanda, talebeler anda baqalar ve defterlerine yazalar. Soñ oca sualler bere, talebeler de cevap bereler.
   Bugün derste ... .
   Tünevin derste ... .

2. Bugün men saat sekizde turam, ondan soñ menim iş künüm başlana. Men televizornı qoyıp, saba temrinlerini yapam. Soñ vannağa barıp, sıcaq duş alam ve tüşlerimni yuvam. Bundan soñ men yataq odasına qaytıp, kiyinem, makiyaj yapam ve saçımnı tarayım. Saat doquzda men sabalıqnı azırlayım. Aşağanda, men televizordan haberlerni ve ava prognozını baqam.
Yarın ... .
Tünevin ... .

3. Bugün men erte turmayım, men adetten çoqça yuqlay bilem, çünki bir yerge aşıqmayım. Men uyanam, duş alam, ve saat 10 ya da 11-de ailemiz aşay. Soñ men raatlanam, televizor baqam, kitap oquyım ya da radio diñleyim. Avası yahşı olğanda, men vaqtımnı tışarıda keçirmege tırışam. Maña dostlarım kele de, biz kino, teatr, park ya da muzeyge ketemiz.
Yarın ... .
Tünevin ... .

Vazife 15. Suallerge cevap beriñiz.

1. Siz tünevin ne yaptıñız? (oqumaq)
2. Siz yarın ne yapacaqsıñız? (tekrarlamaq)
3. Dostuñız saba ne yaptı? (aş aşamaq)
4. Dostuñız aqşam ne yapacaq? (tanışınen körüşmek)
5. Daa bir dostuñız kündüz ne yaptı? (yazmaq)
6. Aqşam o, ne yapacaq? (raatlanmaq)
7. Olar tünevin ne yaptılar? (diñlemek)
8. Olar yarın ne yapacaqlar? (sualler bermek)
9. Oca tünevin ne yaptı? (çalışmaq)

D E R S 2 4

– Siz bugün aqşam ne yapacaqsıñız?
– Oquycağım.
– Siz metinni endi oqudıñmı?
– Yoq, daa oqumadım. Amma ille oqurım.

Fiilniñ kelecek zamanı

qatiy şekli		**daimiylik şekli**	
musbet	**menfiy**	**musbet**	**menfiy**
Men yaz***acağım***	yaz**ma*y*cağ*ım***	Men yaz**ar*ım***	yaz**ma*m***
Sen yaz***a*caq*sıñ***	yaz**ma*y*caq*sıñ***	Sen yaz**ar*sıñ***	yaz**maz*sıñ***
O yaz***a*caq**	yaz**ma*y*caq**	O yaz**ar**	yaz**maz**
Biz yaz***a*caq*mız***	yaz**ma*y*caq*mız***	Biz yaz**ar*mız***	yaz**ma*mız***
Siz yaz***a*caq*sı(ñı)z***	yaz**ma*y*-caq*sıñız***	Siz yaz**ar*sıñız***	yaz**maz*sı(ñı)z***
Olar yaz***a*caq*lar***	yaz**ma*y*caq*lar***	Olar yaz**ar*lar***	yaz**maz*lar***

Sen ne yapacaqsıñ?
şübesiz
Men inşa yazacağım.
Men gazet oqumaycağım.
Men yañı sözlerni ögrenecegim.

Yapmaq

men	yap***acağım***	yap**ma*y*cağ*ım***
sen	yap***a*caq*sıñ***	yap**ma*y*caq*sıñ***
o	yap***a*caq**	yap**ma*y*caq**
biz	yap***a*caq*mız***	yap**ma*y*caq*mız***
siz	yap***a*caq*sıñız***	yap**ma*y*caq*sıñız***
olar	yap***a*caq*lar***	yap**ma*y*caq*lar***

Sen ne yaparsıñ?
şübeli
Men inşanı yazarım.
Men gazet oqumam.
Men yañı sözlerni ögrenirim.

Yaratmaq

men	yaratı**r*ım***	yarat**ma*m***
sen	yaratı**r*sıñ***	yarat**maz*sıñ***
o	yaratı**r**	yarat**maz**
biz	yaratı**r*mız***	yarat**ma*mız***
siz	yap**ar*sıñız***	yarat**maz*sıñız***
olar	yaratı**r*lar***	yarat**maz*lar***

Yap**tı**, yap**tı*lar***
Yap! Yap***ıñız***!

Yarat**tı**, yarat**tı*lar***
Yarat! Yarat***ıñız***!

Vazife 1. Oquñız. Belgili sözlerge diqqat etiñiz.

– Bugün aqşam men televizor baqarım, **soñ** ise ev vazifesini yaparım.
– Sen bu ikâyeni oquycaqsıñmı?
– Yoq, bugün oqumaycağım. Lâkin yarın **ille** oqurım.
– Bu, pek yahşı bir şiirdir. Men onı **ille** ezberlerim.

Vazife 2. Dialoglarnı oquñız.

– Sen bugün aqşam ne yapacaqsıñ?
– Ev vazifesini yapacağım: yañı sözlerni ögrenecegim, metinlerni oquycağım.
– Sen gazet oquycaqsıñmı?
– Yoq, men onı endi oqup çıqtım.
– Siz Aşıq Ümerniñ ğazellerini oqudıñızmı?
– Yoq, daa oqumadıq. Lâkin ille oqurmız.

Vazife 3. Fiillerge sual beriñiz.

Nümüne: *Bugün aqşam Hayser* ***televizor baqacaq****. –*
Hayser bugün aqşam ***ne yapacaq****?*

1. Yarın talebeler ***raatlanacaqlar***. 2. Aqşam Elmaz yañı ***metin oquycaq***. 3. Bugün aqşam biz *halq avalarını* ***diñleycekmiz***. 4. Yarın saba Artem işlerni ***yazacaq***. 5. Yarın kündüz olar *gumanitar yardım* ***alacaqlar***. 6. Aqşam Enver *ev vazifesini* ***yapacaq***. 7. Hayriye vaqufında biz *arap tilini* ***ögrenecekmiz***.

Vazife 4. Nümünege baqıp, suallerge cevap beriñiz.

Nümüne*: – Siz yarın ne yapacaqsıñız? (inşa yazmaq)*
– Yarın biz inşa yazacaqmız.

1. Tomas bugün aqşam ne yapacaq? (raatlanmaq) 2. Alime yarın aqşam ne yapacaq? (radio diñlemek) 3. Siz ne yapacaqsıñız? (yañı sözlerni yazmaq) 4. Sen bugün kündüz ne yapacaqsıñ? (Mustafanı beklemek) 5. Yarın biz ne yapacaqmız? (maqale oqumaq) 6. Mariya aqşam ne yapacaq? (iş planını yazmaq)

Vazife 5. Cümlelerni nümünege baqıp deñiştiriñiz.

***Nümüne**: Studentler yañı sözlerni yazalar. –*
*Studentler yañı sözlerni **yazacaqlar**.*

1. Polina iş planını tize. 2. Biz film baqamız. 3. Alina ‘Saba’ yayınını alıp bara. 4. Edem ev vazifesini yapa. 5. Men ikâye yazam. 6. Ağam zavodda çalışa. 7. Biz ‘Zaman’ yayınını baqamız. 8. Tatam institutta oquy.

Vazife 6. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

***Nümüne:** – Sen metinni oqudıñmı? – Men onı ille oqurım.*

1. Eyvaz maqaleni yazdımı? 2. Yana işni tercime ettimi? 3. Studentler dersni oqudılarmı? 4. Sen inşanı yazdıñmı? 5. Olarnı yardımnı aldılarmı? 6. Siz ev vazifesini yaptıñızmı? 7. Bernard yañı metinni oqudımı?

Vazife 7. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

***Nümüne:** – Sen inşanı yazacaqsıñmı? – Men onı endi yazdım.*

1. Mina metinni oquycaqmı? 2. Server ev vazifesini yapacaqmı? 3. Studentler diktantnı yazacaqlarmı? 4. Saniye şeadetnameni alacaqmı? 5. Siz meraqlı mecmuanı oquycaqsıñızmı? 6. Sen işni yazacaqsıñmı? 7. Siz yañı sözlerni yazacaqsıñızmı?

Vazife 8. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

***Nümüne:** – Enver maqaleni endi oqudımı? – Enver maqaleni daa oqumadı. O, onı yarın oqur (oquycaq) .*

1. Ölga şeadetnameni endi aldımı? 2. Talebeler işni yazdılarmı? 3. Eyvaz maqaleni yazdımı? 4. Siz yañı sözlerni endi yazdıñızmı? 5. O, ev vazifesini yaptımı? 6. Olar endi tanıştılarmı? 7. Siz diktantnı endi yazdıñımı?

– (Şimdi) saat qaç? – (Şimdi) saat eki.

Vazife 9. Oquñız. Aqılda tutuñız.

Qaç?

1 (bir) saat, daqiqa, saniye

2 (eki), 3 (üç), 4 (dört) saat, daqiqa, saniye
5 ... 20 (beş ... yigirmi) saat, daqiqa, saniye

Vazife 10. Oquñız. Aqılda tutuñız.

Saat qaç?

1 – (gece) saat bir
2 – (gece) saat eki
3 – (gece) (saba) saat üç
4 – (saba) saat dört
5 – (saba) saat beş
6 – (saba) saat altı
7 – (saba) saat yedi
8 – (saba) saat sekiz
9 – (saba) saat doquz
10 – (saba) saat on
11 – (saba) saat on bir
12 – (kündüz) saat on eki = üyle
13 – (kündüz) saat on üç = saat bir
14 – (kündüz) saat on dört = saat eki
15 – (kündüz) saat on beş = saat üç
16 – (kündüz) saat on altı = saat dört = ekindi
17 – (kündüz) saat on yedi = saat beş
18 – (aqşam) saat on sekiz = saat altı
19 – (aqşam) saat on doquz = saat yedi
20 – (aqşam) saat yigirmi = saat sekiz
21 – (aqşam) saat yigirmi bir = saat doquz
22 – (aqşam) saat yigirmi eki = saat on
23 – (aqşam) saat yigirmi üç = saat on bir
24 – (gece) saat yigirmi dört = saat on eki = yarı gece

Vazife 11. Oquñız.

a) 1. Şimdi saat ekini on beş daqiqa keçe (2.15)
2. Şimdi saat üçni on daqiqa keçe (3.10)
3. Şimdi saat dörtni yigirmi eki daqiqa keçe (4.22)
4. Şimdi saat birni altı daqiqa keçe (1.06)
5. Şimdi saat altını yigirmi beş daqiqa keçe (6.25)
6. Şimdi saat yedini sekiz daqiqa keçe (7.08)

7. Şimdi saat doquznı otuz dört daqiqa keçe (9.34)
8. Şimdi saat sekizni qırq bir daqiqa keçe (8.41)

***Nümüne**: 1.30 – Şimdi saat birni otuz daqiqa keçe.*
2.10; 5.05; 4.30; 10.15; 12.35; 16.17; 16.45; 18.50; 21.48; 23.57; 22.07.

(Şimdi) saat qaç?

	Şimdi (tamam) saat on eki. Şimdi kündüz = üyle. Şimdi yarı gece.
	Şimdi (tamam) saat yedi (on doquz).
	Şimdi saat onnı on beş daqiqa keçe.
	Şimdi saat dört buçuq.
	Şimdi saat onnı sekiz daqiqa keçe.
	Şimdi saat sekizni yigirmi daqiqa keçe.

	Şimdi saat on üçni (birni) qırq yedi daqiqa keçe. Şimdi on dörtke (ekige) on üç daqiqa qaldı.

Vazife 12. Şimdi saat qaç olğanını sorañız.

– Şimdi saat qaç olğanını aytsañız.
– Şimdi saat on.
– Sağ oluñ.

Vazife 13. Vazifeni nümünege baqıp yapıñız.

Nümüne: *– Şimdi saat qaç olğanını aytsañız. (8.55)*
– Saat sekizni elli beş daqiqa keçe.

– Saat qaç olğanını aytsañ.
– 19.35.
– Saat qaç olğanını aytsañız.
– 9.50.
– Saat qaç olğanını bilmeysizmi?
– 8.45
– Saat qaç olğanını aytmazsızmı?
– 6.30.
– Bağışlañız, siz saat qaç olğanını bilmeysizmi?
– 11.10.
– Raziye, saat qaç olğanını bilmeysiñmi? Saatim çalışmay.
– 9.20.
– Elviza, saat qaç?
– 11.15.

– Yarın lektsiya ne vaqıt (saat qaçta) olacaq? – Lektsiya saat onda olacaq.

Vazife 14. Oquñız.

Saat qaç (B. k.)	**Ne vaqıt? Saat qaçta? (Yer k.)**
gece saat bir	gece saat birde
gece saat eki	gece saat ekide
gece (saba) saat üç	gece (saba) saat üçte

<table>
<tr><td>saba saat dört</td><td></td><td>saba saat dörtte</td><td></td></tr>
<tr><td>saba saat beş</td><td></td><td>saba saat beşte</td><td></td></tr>
<tr><td>saba saat altı</td><td></td><td>saba saat altıda</td><td></td></tr>
<tr><td>saba saat yedi</td><td></td><td>saba saat yedide</td><td></td></tr>
<tr><td>saba saat sekiz</td><td></td><td>saba saat sekizde</td><td></td></tr>
<tr><td>saba saat doquz</td><td></td><td>saba saat doquzda</td><td></td></tr>
<tr><td>saba saat on</td><td></td><td>saba saat onda</td><td></td></tr>
<tr><td>saba saat on bir</td><td></td><td>saba saat on birde</td><td></td></tr>
<tr><td>saat on eki = üyle</td><td></td><td>saat on ekide = üylede</td><td></td></tr>
<tr><td>saat on üç = kündüz saat bir</td><td rowspan="4">ekindi</td><td>saat on üçte = kündüz saat birde</td><td rowspan="4">ekindi maalinde</td></tr>
<tr><td>saat on dört = kündüz saat eki</td><td>saat on dörtte = kündüz saat ekide</td></tr>
<tr><td>saat on beş = kündüz saat üç</td><td>saat on beşte = kündüz saat üçte</td></tr>
<tr><td>saat on altı = kündüz saat dört</td><td>saat on altıda = saat dörtte</td></tr>
<tr><td>saat on yedi = kündüz saat beş</td><td></td><td>saat on yedide = saat beşte</td><td></td></tr>
<tr><td>saat on sekiz = aqşam saat altı</td><td></td><td>saat on sekizde = aqşam saat altıda</td><td></td></tr>
<tr><td>saat on doquz = aqşam saat yedi</td><td></td><td>saat on doquzda = aqşam saat yedide</td><td></td></tr>
<tr><td>saat yigirmi = aqşam saat sekiz</td><td></td><td>saat yigirmide = aqşam saat sekizde</td><td></td></tr>
<tr><td>saat yigirmi bir = aqşam saat doquz</td><td></td><td>saat yigirmi birde = aqşam saat doquzda</td><td></td></tr>
<tr><td>saat yigirmi eki = aqşam saat on</td><td></td><td>saat yigirmi ekide = aqşam saat onda</td><td></td></tr>
<tr><td>saat yigirmi üç = aqşam saat on bir</td><td></td><td>saat yigirmi üçte = aqşam saat on birde</td><td></td></tr>
<tr><td>saat yigirmi dört = gece saat on eki = yarı gece</td><td></td><td>saat yigirmi dörtte = gece saat on ekide = yarı gecede</td><td></td></tr>
</table>

Vazife 15. Nümünege köre cevap beriñiz.

Nümüne**: Saat qaçta? (18) – Saat on sekizde**.

Saat qaçta? | 20 (2, 22, 4, 16, 10, 23, 13, 17, 6, 12, 15, 21)

Vazife 16. Cümlelerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne*: Saat qaçta? (ne vaqıt?)*

15.05 *saat on beşni (üçni) beş daqiqa keçkende =*
saat on beş (üç) sıfır beşte
saat on beşni (üçni) on beş daqiqa keçkende =
saat on beş (üç) on beşte

15.30 *saat on beşni (üçni) otuz daqiqa keçkende =*
saat on beş (üç) buçuqta

15.45 *saat on beşni (üçni) qırq beş daqiqa keçkende =*
saat on beş (üç) qırq beşte

Saat qaçta? (ne vaqıt?)	*Saat qaçta? (ne vaqıt?)*
5.05	20.05
5.15	20.15
5.30	20.30
5.45	20.45

Saat qaçta? (ne vaqıt?)	*Saat qaçta? (ne vaqıt?)*
15.05	11. 05
15.15	11. 15
15.30	11.30
15.45	11.45

Ne vaqıt?	**Ne?**	
Bugün (saat üçte)	kontsert ders oturış toplaşuv	
Tünevin (saat on sekizde)	kontsert ders oturış toplaşuv	bar edi.
Yarın (saat on üç buçuqta)	konstert ders oturış toplaşuv	olacaq.

Vazife 17. Oquñız.

a) Tünevin kontsert bar edi. Tünevin ders bar edi. Yaqında bizde imtianlar olacaq. Yarın bizde nezaret işi olacaq.

b) Tünevin saat yedide ev ziyareti bar edi. Tünevin saat on beşte ruhiyatçınıñ mesleatı bar edi. Yarın saat onda bizde nezaret işi olacaq.

Vazife 18. Oquñız.

– Seminar ne vaqıt olacaq?
– Seminar yarın saat üçte olacaq.
– Film ne vaqıt olacaq?
– Saat on altı otuzda.
– Siz qırımtatar tili dersine saat qaçta ketesiz?
– Beşte.
– Şimdi saat qaç?
– On ekini elli beş daqiqa keçe.
– Bu avtobus qayda ketkenini aytsañız.
– Zuyağa.
– Saat qaçta?
– Saat on bir on beşte.
– Ya şimdi saat qaç?
– Saat on bir.
– Sağ oluñız.
– Alla razı olsun.

Başlanmaq / bitmek

Vazife 19. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Dersler saat sekiz yigirmide başlana, (12.50) bite. – Dersler saat sekiz yigirmide başlana,* ***saat on eki ellide*** *bite.*

1. Üyle teneffüsi saat on bir onda başlana, (11.30) bite.
2. Tükân saat sekizde açıla, (20.30) bite.
3. Ali saat yigirmi üçte yata, (9.15) tura.
4. Qavehane saat onda açıla, (23.00) qapatıla.
5. Hayriye vaqufı saat onda çalışmağa başlay, (18) tamamlay.
6. Kinofilm saat on ekide başlana, (14.20) bite.

7. Futbol matçı saat on altıda başlana, (17.45) bite.
8. Alina ev vazifesini saat on sekizde becermege başlay, (20.25) yekünley.
9. Babam işke saat yedide kete, evge (19) qayta.

Vazife 20. Suallerge cevap beriñiz.

1. Siz saba saat qaçta turasız?
2. Saat qaçta duş alasız?
3. Saat qaçta aşaysız?
4. Siz qayda aşaysız?
5. Siz oquysız yoqsa çalışasızmı?
6. Sizde dersler saat qaçta başlana?
7. Sizde dersler saat qaçta bite?
8. Siz kündüz saat qaçta aşaysız?
9. Siz (üylelikni) qayda aşaysız?
10. Siz ne vaqıt raatlanasız?
11. Siz nasıl raatlanasız?
12. Siz aqşam saat qaçta aşaysız?
13. Siz (aqşam) qayda aşaysız?
14. Siz saat qaçta yatasız?

Vazife 21. Nümünege köre sual beriñiz.

Nümüne*: Ders saat ekide edi. Ders ne vaqıt (saat qaçta) edi?*

1. Ekskursiya saat dörtte edi. 2. Kontsert saat yedide edi. 3. Lektsiya saat üçte olacaq. 4. Körüşüv saat sekizni 15 daqiqa keçkende olacaq. 5. Ders saat on ekide edi. 6. Teneffüs saat ekide edi. 7. Toplaşuv bugün saat dörtte olacaq.

Vazife 22. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *– Ders saat qaçta olacaq? (9.50) – Ders saat* ***doquz ellide (on daqqadan onda) olacaq.***

1. Şimdi saat qaç? (3.20) 2. Tedbir saat qaçta olacaq? (16.30) 3. Toplaşuv saat qaçta edi? (15.00) 4. Şimdi saat qaç? (7.45) 5. Multfilmler ne vaqıt olacaq? (10.50) 6. ‘Zaman’ yayını ne vaqıt olacaq? (21.00) 7. Şimdi saat qaç? (6.01)

Vazife 23. Cümlelerni qavuzlardaki sözlernen tamamlañız.

1. Tükân (saat 8) çalışmağa başlay.
2. Teatrde temaşa (saat 19.30) başlana.
3. Üyle namazı (saat 12.12) başlana.
4. Merkezimiz (saat 10) çalışmağa başlay.
5. Mesleatçıñız (saat 8) çalışmağa başlay.
6. Lektsiya (saat 13) başlana.
7. Film (15 daqiqa) başlanacaq.

qaçıncı?	birinci	ekinci	üçünci...	ders, ay, afta
qaçıncı?	birinci	ekinci	üçünci...	saat, iş
qaçıncı?	birinci	ekinci	üçünci...	kün, vazife
qaçıncı?	birinci	ekinci	üçünci...	gazetler, mecmualar

Vazife 24. Oquñız.

1. Bu, menim birinci dersimdir. 2. Şimdi on ekinci aydır. 3. Biz qırımtatar tilini endi dörtünci ay ögrenemiz. 4. On doquzıncı yataqhane Vasilkivska soqağında buluna. 5. Menim odam eki yuz on sekizincidir. 6. Birinci nezaret işi pek qıyındır. 7. Beşinci vazife balabandır. 8. Yarın üçünci toplaşuv olacaqtır.

– Bu, № 3 evmi, aytsañız.
– E, bu, üçünci ev.
– Sağ oluñ.
– Bir şey degil.

Vazife 25. Oquñız.

Bugün qaysı kün?	**Ne vaqıt?**
bazarertesi	bazartesi künü
salı	salı künü
çarşenbe	çarşenbe künü
cumaaqşamı	cumaaqşamı künü
cuma	cuma künü
cumaertesi	cumaertesi künü
bazar	bazar künü

Vazife 26. Oquñız.

Cuma künü saat beşte tedbir olacaq. Cumaertesi saat on altıda seminar olacaq. Er kün qırımtatar tilinden dersimiz bar. Çarşenbe künü adliyecinen mesleatımız bar edi.

– Ruhiyatçınen mesleatımız ne vaqıt olacaq?
– Bazaretesi.

Vazife 27. Dialoglarnı oquñız.

– Merabañız, dostlar!
– Merabañız, Anife ocamız!
– Maksim, bugün qaysı kün, aytsa.
– Salı.
– Şimdi saat qaç?
– Şimdi saat ekiden beş daqiqa keçe.
– Sağ ol.

– Sofiya! Sen bugün televizor baqacaqsıñmı?
– Elbet, baqacağım. Ya cedvel qayda? Bugün qaysı kün?
– Bugün cumaaqşamı. Şimdi saat qaç?
– Yedi.
– Saat yedide 'Tarih sedası' bar. Yedi buçuqta 'Altın devir' bar. Saat yigirmide 'Haytarma' filmi bar. Sen onı baqacaqsıñmı?
– İlle baqarım, bu, birinci ve pek müim qırımtatar filmidir. Bugün daa sport yayınları barmı?
– Yoq, sport yayınları bazar künü saat ekide olacaq.

(Qayda?) çıqış yapmaq

men çıqış yap***am***	biz çıqış yap***amız***
sen çıqış yap***asıñ***	siz çıqış yap***asız***
o çıqış yap**a**	olar çıqış yap***alar***

Çıqış yap**tı**, çıqış yap**tı**lar, çıqış**ta bulundılar**
Çıq(**ıñız**)!

Munir kontsertte çıqış yaptı (çıqışta bulundı).

(Kimge?) (Ne(ni)?) ikâye etmek

men ikâye et***em***	biz ikâye et***emiz***
sen ikâye et***esiñ***	siz ikâye et***esiz***
o ikâye et**e**	olar ikâye et***eler***

İkâye et**ti**, ikâye et**ti**ler
İkâye et(**iñiz**)!

Djon Selimege metinni ikâye etti.

(Qayda?) oynamaq

men oyna***yım***	biz oyna***ymız***
sen oyna***ysıñ***	siz oyna***ysız***
o oyna**y**	olar oyna***ylar***

oyna**dı**, oyna**dı**lar
Oyna(**ñız**)!

Cemile kontsertte oynadı.

(Ne(ni)?) yırlamaq

men yırlayım	biz yırlaymız
sen yırlaysıñ	siz yırlaysız
o yırlay	olar yırlaylar

Yırladı, yırladılar
Yırla(**ñız**)!

Djamala acayip bir türkü yırladı.

Vazife 28. Metinni oquñız.

Bugün qırımtatar medeniyet merkezinde saat yedide kontsert olacaq. Kontsertte Qırımdan, Ukraina ve diger memleketlerden belli yırcılarımız çıqışta bulunacaqlar. Şimdi bazıları qıtaiy Ukrainada, esasen Kyivde yaşaylar. Konsertte 'Tatlı ses' yarışına yekün çekilecek. ATR telekanalı tarafından azırlanılğan programmağa davetnameler mecburiy köçip kelgenler arasına bedava darqatıldı.

– Siz Ukrainada ne qadar yaşaycaqsıñız?
– Men Ukrainada altı yıl yaşaycağım.

bir yıl	bir kün	bir afta	bir ay
2, 3, 4 yıl	2, 3, 4 kün	2, 3, 4 afta	2, 3, 4 ay
5... 20,	5... 20,	5... 20,	5... 20,
bir qaç,	bir qaç,	bir qaç,	bir qaç,
çoq, az	çoq, az	çoq, az	çoq, az
yıl	kün	afta	ay

Vazife 29. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *– Siz er kün qaç saat çalışasız? (7)*

– Er kün men yedi saat çalışam.

1. Siz ocanı qaç daqiqa beklediñiz? (15)
2. Siz adette qaç saat yuqlaysız? (8)
3. Siz Qırımda qaç kün raatlandıñız? (30)
4. Deniz qırımtatar tilini qaç ay ögrene? (6)
5. Siz Qırımda qaç yıl yaşadıñız? (25)
6. Siz mesleatçınen qaç daqiqa laf ettiñiz? (45)
7. Siz Ukrainada qaç yıl yaşaysız? (5)
8. Siz telefondan qaç daqiqa laf ettiñiz? (10)
9. Siz bu kitapnı qaç kün oqudıñız? (6)
10. Siz ev vazifesini qaç saatte yaptıñız? (3)
11. Siziñ dostuñız Kyivde qaç yıl yaşay? (12)
12. Qırımtatar tili dersi qaç daqiqa devam ete? (80)
13. Siz Bağçasarayda qaç kün oldıñız? (7)
14. Qorantañız Vatanında qaç yıl olmadı? (9)
15. Yuqma hastalığından qaç künde tedaviylendiñiz? (21)

Siz mektepte		oqudıñız?
Biz adliyecinen		çalışacaqmız?
	qaç saat	
Siz qırımtatar tilini		ögrenesiz?
Olar yañı sözlerni		ögreneler?

Qayda?

Ukrainada	siz ne qadar	yaşaysız?
Derste	(qaç saat)	oquysız?
Mında		çalışasız?

	Ukrainada	bir kün (afta, ay, yıl)	yaşayım.
Men	institutta	eki, üç, dört (kün, afta, ay, yıl)	oquyım.
	mında	beş kün (afta, ay, yıl)	çalışam.

Vazife 30. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne*: – Siz qırımtatar tilini ne qadar ögrenesiz? (6, ay)*

– Bi qırımtatar tilini 6 ay ögrenemiz.

1. Siz köç hızmetinde qaç saat oldıñız? (2, saat)
2. Qorantañız Ukrainada qaç yıl yaşay? (5 yıl)
3. Dostuñız ne qadar hasta edi? (2, afta)
4. Siz adette ne qadar yuqlaysız? (7, saat)
5. Siz Qırımda ne qadar yaşadıñız? (35, yıl)
6. Siz ev vazifesini qaç saatte becerdiñiz? (4, saat)
7. Ruhiyatçınıñ mesleatı qaç daqiqa devam ete? (50, daqiqa)
8. Ukrainada qış ne qadar devam ete? (3, ay)
9. Siz Ay-Petride ne qadar oldıñız? (1, afta)
10. Mektepte qırımtatar tili dersi ne qadar devam ete? (45, daqiqa)
11. İcretçiler cedvelinde siz ne qadar bulunasız? (4, yıl)
12. İçtimaiy mesleatçınen siz ne qadar laf ettiñiz? (45, daqiqa)

Vazife 31. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

***Nümüne**: – İlmiy reberiñiz sizge ne vaqıt mesleat berecek? (bazarertesi).*
– İlmiy reberim maña bazarertesi mesleat berecek.

1. Qırımtatar tili dersleri sizde ne vaqıt ola? (er kün) 2. Adliyeci sizge ne vaqıt mesleat berdi? (çarşenbe) 3. İçtimaiy mesleatçınen siz ne vaqıt körüşeceksiz? (cumaaqşamı) 4. Tasil programmaları mesleatçısınen sizde ne vaqıt körüşüv olacaq? (cuma) 5. Siz ne vaqıt raatlanasız? (bazar künü) 6. Sizde nezaret işi ne vaqıt olacaq? (salı künü)

Vazife 32. Metinni köçüriñiz, qavuzlardaki sözlerni kerek şekilde qoyuñız.

Men (qırımtatar tili gruppası) oquyım. (Men) gruppamda Ukrainanıñ çeşit yerlerinden studentler oquy. Yana (Herson) keldi, Lesâ, Alina ve Tetâna – (Kyiv vilâyeti), Polina – (Nikopol), Sofiya – (Lubnı), Yevgeniya ve Serğiy – (Kyiv), Elvina ve Üryane – (Qırım). Derste biz qırımtatarca (laf etmek). Tünevin bizde nezaret işi bar edi. Biz test ve vazifelerni (becermek). Men olarnı yahşı (yazmaq), çünki evde çoq (çalışmaq).

D E R S 2 5

– Siz kontsertte kimnen tanıştıñız?
– Femi ve Gülsumnen.

(Kimnen?) tanışmaq
men tanış***acağım***, tanış**ır*ım***
sen tanış***acaqsıñ***, tanış**ır*sıñ***
o tanış***a*caq**, tanış**ır**
biz tanış***a*caq*mız***, tanış**ır*mız***
siz tanış***a*caq*sıñız***, tanış**ır*sıñız***
olar tanış***a*caq*lar***, tanış**ır*lar***

(Kimnen?) tanış olmaq
men tanış ol***acağım***, tanış ol**ur*ım***
sen tanış ol***a*caq*sıñ***, tanış ol**ur*sıñ***
o tanış ol***a*caq**, tanış ol**ur**
biz tanış ol***a*caq*mız***, tanış ol**ur*mız***
siz tanış ol***a*caq*sıñız***, tanış ol**ur*sıñız***
olar tanış ol***a*caq*lar***, tanış ol**ur*mız***

Tanış**t*ım***, tanış**t*ıq***, tanış ol**d*ım***, tanış ol**d*ıq***
Tanış(***ıñız***)!   Tanış ol(***uñız***)!

Kim?	**Kimnen? (Beraberlik k.)**	
Enver	Zeranen	tanış oldı.
Ahmed	Memetnen	tanış oldı.
Biz	Mariya ve Serğiynen	tanış oldıq.

Kim? (B. k.)	**Kimnen? (Beraberlik k.)**	
mesleatçı	mesleatçı**nen**	
anam	babam**nen**	
Nebi	Nebi**nen**	
arqadaşım	arqadaşım**nen**	**+-nen**
ocam	ocam**nen**	
ekim	ekim**nen**	
Ridvan	Ridvan**nen**	ya da
Ali	Ali**nen**	
tatam	tatam **ile**	
Ridvan	Aysel **ile**	**+ ile**
Safiye	Safiye **ile**	
babam	babam **ile**	
Rasim	Rasim **ile**	

Vazife 1. *-nen* ve *ile* munasebetçileriniñ qullanuvına diqqat etiñiz.

Ayvaz ile, Mustafanen, Servernen, Olenanen, Mariya ile, Vadim ile, Serğiynen, İrınanen, ağamnen, tatamnen, babam ile, anam ile, arqadaşlarımnen, studentnen.

Vazife 2. Vazifeni nümünege baqıp beceriñiz.

***Nümüne**: Men (Abdulla) beraber yaşayım. – Men Abdulla**nen** beraber yaşayım.*

1. Muhammed Kyivde (anası) beraber yaşay.
2. Tünevin biz (Arsen) raatlandıq.
3. Biz (Alime) mektepte tanıştıq.
4. Olena (Yevğen) moda sanayısında çalışalar.
5. Yong Ming № 346 odada (Ali, İv) beraber yaşay.
6. Ağam zavodda (babam) çalışa.
7. Biz (Elvinanıñ dostu) raatlanamız.
8. Dostlarımız (Syare, Maye) laf ettiler.

Vazife 3. Qavuzlardaki sözlerni qullanıp, suallerge cevap beriñiz.

***Nümüne**: – Sen Kyivge kimnen keldiñ? (dostlarım)*
*– Men Kyivge dostlarım**nen** keldim.*

1. Qırımtatar qruppasında sen kimnen tanış oldıñ? (ocalar)
2. Teneffüste sen kimnen laf ettiñ? (usulcılar)
3. Halise Kyivge kimnen keldi? (ana-babası)
4. Olar kimnen çalışalar? (Sofiya)
5. Timur kimnen raatlanmağa seve? (Amet ağası, Osman dostu)

Kim? (B. k.)	**Kimnen? (Beraberlik k.)**	
men	mennen	men ile
sen	sennen	sen ile
o	onen	o ile
biz	biznen	biz ile
siz	siznen	siz ile
olar	olarnen	olar ile

Vazife 4. Oquñız.

1. İv mennen tanış oldı. 2. Servinaz sennen tanış oldımı? 3. Siz onen tanış oldıñızmı? 4. Biz onen tanış oldıq. 5. Evde men olarnen tek

qırımtatar tilinde laf etem. 6. Mustafa biznen oynadı. 7. Biz siznen çıqışta bulunacaqmız.

Kimni? Kimnen? (Beraberlik k.) tanıştırmaq

men	tanıştır***acağım***, tanıştır**ır*ım***	tanış et***ecegim,*** tanış ete**r*im***
sen	tanıştır***acaqsıñ,*** tanıştır**ır*sıñ***	tanış et***eceksiñ,*** tanış ete**r*siñ***
o	tanıştır***acaq,*** tanıştır**ır**	tanış et***ecek,*** tanış ete**r**
biz	tanıştır***acaqmız,*** tanıştır**ır*mız***	tanış et***ecekmiz***, tanış ete**r*miz***
siz	tanıştır***acaqsı(ñı)z,*** tanıştır**ır*sı(ñı)z***	tanış et***eceksi(ñi)z,*** tanış ete**r*si(ñi)z***
olar	tanıştır***acaqlar,*** tanıştır**ır*lar***	tanış et***e***cekler, tanış eterler

Tanıştır**dı*m***,
tanıştır**dı*q***
tanıştır**dı*lar***

Tanıştır(***ıñız***)!

Men seni dostumnen tanış eterim.
O, meni anası ve babasınen tanıştırdı.

Vazife 5. Dialognı oquñız.

– Bağışlañız, siz kimnen laf etesiz?
– Adliyecinen.
– Siz meni onen tanıştırıp olursızmı?
– Elbet.
– Teşekkür.

Vazife 6. Nümünede kibi sual beriñiz.

***Nümüne**: Rustem kinoda Esmanen edi. – Rustem kinoda **kimnen** edi?*

1. Bilâl Leylanen oynay. 2. Biz Mariyanen raatlanacaqmız. 3. O, aqşamda Djonnen iştirak etti. 4. Ridvan ev vazifesini dostunen yapa. 5. Qaçaqlar jurnalistnen tanış oldılar.

Vazife 7. Qavuzlardaki sözlerni qullanaraq, suallerge cevap beriñiz.

***Nümüne**: – İbader kimnen oynay? (Leniye) – İbader **Leniyenen** oynay.*

1. Studentler muzeyge kimnen bardılar? (ocaları) 2. Enver kimnen tanıştı? (Meryem) 3. Halil kimnen keze? (Leyla) 4. Sen ev vazifesini kimnen yapasıñ? (Djon) 5. Teatrde o, kimnen edi? (dostu) 6. Köç hızmetinde Tair kimnen edi? (anası) 7. Halq avalarını olar

kimnen yırladılar? (belli bestekâr) 8. Sen aqşam kimnen sanada bulunacaqsıñ? (arqadaşlarım)

Vazife 8. Noqtalar yerine zamirlerni doğru şekilde yazıñız.

Nümüne*: Bu, menim dostum. Men ... teatrde edim. –*
Bu, menim dostum. Men ***onen*** *teatrde edim*.

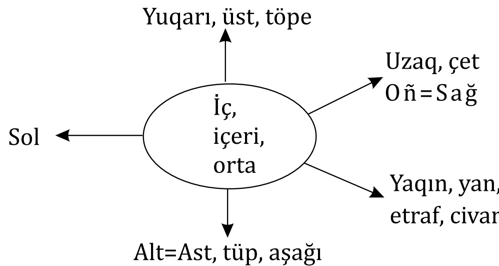
1. Bu, Edaye. Ruslan ... oynay. 2. Bu, studentler. Oca muzeyde ... edi. 3. Bu, Mustafa. Men ... aqşam körüştim. 4. Bu, Nariman. Beye ... klubda oynadı. 5. Bu, Şaziye. Elmi ... ev vazifesini yaptı. 6. Bu, menim. Qız qardaşım ... raatlanmağa seve. 7. Bu, bizmiz. Ocamız ... tanıştı. 8. Bu, menim tatam. Evde men ... qırımtatarca laf etem.

Ne yapa? + bilmek	**Ne yapıp? + olmaq**
men ... bil***em***	**men ...** ol**a*m*/** ol**amay*ım***
sen ... bil***esiñ***	**sen ...** ol**a*sıñ*/** ol**amay*sıñ***
o ... bil**e**	**o ...** ol**a** / ol**amay**
biz ... bil***emiz***	**biz ...** ol**a*mız*** / ol**amay*mız***
siz ... bil***esiz***	**siz ...** ol**a*sız*** / ol**amay*sız***
olar ... bil***eler***	**olar ...** ol**a*lar*** / ol**amay*lar***
... bil**di*m***, ... bil**ir*im***	... ol**dı*m***, ... ol**ur*ım***, ... ol***acağım***...
	... ol**amadı*m***, ... ol**ama*m***, ol**amaycağ*ım***

Vazife 9. Oquñız.

1. Men endi qırımtatarca laf ete bilem. 2. Sen maña luğatnı berip olursıñmı? 3. Bugün o, derske barıp olamaycaq. 4. Biz metinni oqup olamadıq. 5. Olar oynay ve yırlay bileler.

Vazife 10. Yerini ya da doğrultısını bildirgen zarflarğa ve etrafnı añlatqan munasebetçilerge diqqat etiñiz.

Vazife 11. Metinni oquñız.

Kyiv merkezi kezintisi

Avropa meydanlığından Kyivniñ merkeziy bölgesi ve şeerniñ baş soqağı – Hreşçatık başlana. Bu, eski kestane tereklerinen saçıp çıqılğan keñ bir bulvardır. Mında bir vaqıtları ormannen dereler, içinden de aqıp keçken ırmaq bar olğanına inanmaq küç. Tamam şu yerde haç şeklinde bir dere bar edi. Şunıñ içün soqaqnı Hreşçatık dep adlandırğanlar (ukrain tilinden *hrest* – haç demek). Hreşçatık Kyivniñ iş ve ticaret bölgeler boyu devam ete. Mında bir çoq memuriy bina, tükân, bank bar.

Avropa meydanlığında açıq renkli mermer ve camdan balaban bir bina tura. Oña qırmızı granitli basamaqlar ketire. Bu, Ukrain evi – türlü konferentsiylar, kontsert, sergiler keçirilgen yerdir.

'Dnipro' otelinden yuqarıda siz ukrain tasviriy sanaat muzeyini körersiz. Onıñ büyük ukrain ikona yazıları, resimler, eykeller ve grafika taqımı bar.

Yolnı keçkeninen qarşıda, muzeyden aşağı, allı-gülgüli bina – Ukraina Milliy parlament (divan) kütüphanesidir. Ondan solda, Kyivniñ 'Dinamo' stadionından, Merkeziy medeniyet ve raatlıq parkına kiriş bar. Sağ tarafta – Kyiv filarmoniyası.

Bir kvartal keçip, Avropa meydanlığından ğarbında Mustaqillik Meydanı, Ukrainanıñ baş meydanı buluna. Yükseklikniñ yanaşasında – klassik direkler ile bir bina bar. Bu, Jovtnevıy Sarayıdır. Bugünde bugün bu, şeerniñ büyükten-büyük kontsert zallarından biridir.

Boğdan Hmelnitskiy soqağında Lesâ Ukrainka adına drama teatri yerleşe.

Yuqarıca, Boğdan Hmelnitskiy ve Volodımırskiy soqaqlarınıñ çatışmasında, siz Ukrainanıñ Taras Şevçenko adına Milliy operasınıñ zarif bir binasını körersiñiz. Bu teatroda dünya klassik operalar ilkide ukrain tilinde qoyulğan edi.

Volodımırska soqağında qoyu qırmızı bina – Taras Şevçenko adına Kyiv milliy universitetini köremiz. Bu, Ukrainanıñ yetekçi oquv yurtudır. Universitnıñ qarşısında – Şevçenko parkı. Parknıñ ortasında ukrain şairine abide tura.

Vazife 12. Suallerge cevap beriñiz.

1. Kyivniñ baş soqağı aqqında siz ne bildiñiz?
2. Ukrain evi nedir?
3. Ukrain tasviriy sanaat muzeyinde ne bar?
4. Ukrainanıñ Milliy parlament kütüphanesi ve Kyiv filarmoniya qaydalar?
5. Avropa meydanlığından Mustaqillik Meydanına nasıl barmalı?
6. Boğdan Hmelnitskiy soqağında ne yerleşe?
7. Ukrainanıñ Taras Şevçenko adına Milliy opera teatriniñ binasını qayda körmek mümkün?
8. Taras Şevçenko adına Kyiv milliy universitetiniñ nasıl körünişi bar?

			Ne(ni)? (T. k.)	
	ögge	barsaq,	parknı	
Eger	artqa	qaytsaq,	muzeyni	körermiz
	oñğa	ketsek,	Altın qapularnı	(köre
			Hreşçatıkni	bilemiz),
	solğa		Peçerska	körmek
			Lavranı	mümkün

Vazife 13. Nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: Eger ögge ... (ketmek / aylanmaq / qaytmaq / çıqmaq), ... körersiñiz (Qırım filarmoniyası).*

*– (Eger) ögge ket**señiz**, Qırım filarmoniyası**nı** körersiñiz.*

1. Solğa ..., körersiñiz (İsmail Gasprinskiy adına milliy kütüphane).
2. Ögge ..., ... körersiñiz (‘Terciman’nıñ muzeyi).
3. Artqa ..., ... körersiñiz (güzel manzara).
4. Sağğa ..., ... körersiñiz (Hansaray).
5. Solğa ..., ... körersiñiz (Aqyar yolu).
6. Ögge ..., ... körersiñiz (Çufut-qale).
7. Artqa ..., ... körersiñiz (Zıncırlı medrese).
8. Töpege ..., ... körersiñiz (Han çayır maalesi).
9. Solğa ..., ... körersiñiz (demiryol vokzalı).
10. Sağğa ..., ... körersiñiz (şeftali bağçaları).
11. Ögge ..., ... körersiñiz (Salaçıq).
12. Artqa ..., ... körersiñiz (Aqmescit yolu).
13. Töpege ..., ... körersiñiz (şeerniñ 7-ci saybölgesi).
14. Sağğa ... , ... körersiñiz (Topçiköy).
15. Solğa ... , ... körersiñiz (Teberti köyü).

Qaydan?	**Qayda?**	
Mından	tüpke Podolğa	
Andan	töpege Peçerskke	**köterilmek**
Hreşçatikten	Ğruşevskıy soqağına	**mümkün**
Mustaqillik	Volodımırskiy	**tüşmek**
Meydanından	baş kilsesine	
	Peçerska lavrasına	

Vazife 14. Nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: (Hreşçatik) (Podol) tüşmek mümkün. –*
*Hreşçatik**ten** Podol**ğa** tüşmek mümkün.*

1. (Hreşçatik) (Volodımirska soqağı) köterilmek mümkün.
2. (Mustaqillik Meydanı) (İnstıtutska soqağı) köterilmek mümkün.
3. (Volodımirska soqağı) (Andriyivskiy köteriliş) tüşmek mümkün.
4. (Avropa meydanlığı) (Parlament evi) köterilmek mümkün.
5. (Avropa meydanlığı) (özen vokzalı) tüşmek mümkün.
6. (Nebatat bağçası) (Volodımırskiy baş kilsesi) köterilmek mümkün.

7. (Nebatat bağçası) (Vokzal meydanlığı) tüşmek mümkün.
8. (Volodımırskiy baş kilsesi) (Şevçenko adına universiteti) köterilmek mümkün.
9. (Şevçenko adına universiteti) (Besarabskiy bazarı) tüşmek mümkün.
10. (Milliy opera) (Ocalar evi) tüşmek mümkün.

Şeerden (**Ç. k.**)	*neden?*	uzaq
Merkezge (**D. k.**)	*nege? (qayda?)*	yaqın
Köç hızmetine (**D. k.**)		
Abideniñ (**S. k.**)	*ne(niñ)?*	qarşısında
Ev(niñ) (**S. k.**)	*ne(niñ)?*	yanında
		ögünde, ortasında

Vazife 15. Nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: Köç hızmeti (şeer merkezi) yaqın bir yerde yerleşe. – Köç hızmeti şeer merkezi**ne** yaqın bir yerde yerleşe.*

1. Qırım musulmanlar diniy idaresi ('Nıvki' metro stantsiyası) yaqın bir yerde yerleşe.
2. Yaqup (demiryol vokzalı) qarşısında otura.
3. Metro stantsiysı (Tarihiy muzey) qarşısındadır.
4. Afğan qaçaqları ('Troyeşçina' bazarı) yaqın bir yerde oturalar.
5. Men sizni (kafedra) yanında bekleycegim.
6. Menim dostlarım (şeer parkı) yaqın bir evde yaşaylar.
7. Evimiz ('Poçayna' metro stantsiyası) yaqındır.
8. Fuat içtimaiy hadimni (kiriş) yanında bekley.
9. Ava ve Elmaz (birleşüv merkezi) uzaq oturalar.
10. Lenur öz dostunı (Gasprinnskiy soqağı) yaqın bir yerde bekley.
11. Tıbbiyet universiteti (ayvanat bağçası) yanında yerleşe.
12. Gidropark (Simeiz) yanında bar.
13. Arzı qız eykeli (Mishor) ortasındadır.
14. Merkeziy avtovokzal ('Demiyivskiy' bazar) yanında yerleşe.
15. Lâtif (şeer merkezi) uzaq bir yerde yaşay.

D E R S 2 6

– Siz neni begenesiz?
– Men tennisni begenem.

– Sen ne aqqında oquysıñ?
– Qırım aqqında. Pek meraqlı.

– Sen kim aqqında ikâye etesiñ?
– Ağam aqqında.

Begenmek

men begen**em**	biz begenemiz
sen begen**esiñ**	siz begenesiz
o begen**e**	olar begeneler

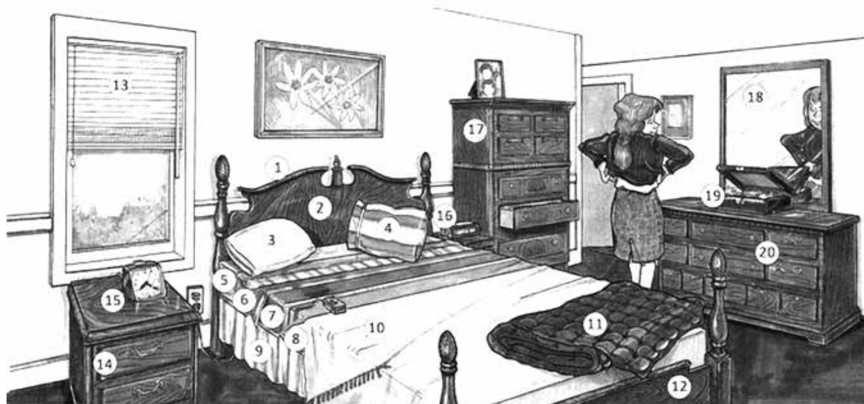
Vazife 1. Resim altındaki sözler sizge belli olğanını teşkerip baqıñız.

Musafir odası

1 – qave sofrası, 2 – kilim, 3 – taban, 4 – kreslo, 5 – yan masa, 6 – lampat, 7 – abajur, 8 – pencere, 9 – perdeler, 10 – divan, 11 – divan yastığı, 12 – tavan, 13 – divar, 14 – dolaplar taqımı, 15 – televizor, 16 – kompyuter, 17 – stereosistema, 18 – yañğıratqıç, 19 – set, 20 – ösümlik, 21 – resim, 22 – çerçive, 23 – ocaq başı, 24 – ocaq, 25 – ocaqnıñ qorçalav camı, 26 – fotosuret, 27 – kitap rafı

Yataq odası

1 – yataq, 2 – baş ucu, 3 – yastıq, 4 – yastıq üstü, 5 – çarşaf, 6 – yorğan çarşafı, 7 – yorğan, 8 – elektrik çarşaf, 9 – minder, 10 – töşek üstü (örtüsi), 11 – sayalanğan pamuq yorğanı, 12 – yataq temeli, 13 – jalüzi, 14 – tumbaçıq, 15 – çalar saat, 16 – radio alıcı müddet ölçer ile, 17 – komod, 18 – küzgü, 19 – quyumlar içün qutuçıq, 20 – küzgüli komod

Vazife 2. Oquñız.

– Emir, siziñ eviñiz nasıl?
– Bizim evimiz balaban ve güzel.
– O, oñaytlımı?
– E, o, pek oñaytlı ve qıntavlı.

– Leyla, kvartirañız nasıl?
– Bizim balaban, beş közlü kvartiramız bar.
– Kvartirañız qıntavlımı?

– E, o, qıntavlı ve pek yarıq.
– Rimma, seniñ nasıl?
– Menim küçük bir odam bar.
– O, qıntavlımı?
– Yoq, o qadar qıntavlı ve yarıq degil.
– Maye, sen yañı kvartira alğanıñnı eşittim...
– E, men aldım ve anda endi köçtüm.
– O nasıl olğanını aytsa.
– Menim kvartiram qıntavlı ve oñaytlıdır. Onıñ üç odası bar: musafir, yataq ve iş odaları. Kvartirama yañı mebel aldım. Men onı o qadar begenem!
– Ya ana-babañ şimdi qayda yaşay?
– Öz evlerinde.
– Siz qayda yaşaysız?
– Men yataqhanede (hostelde) yaşayım.
– O, oñaytlımı?
– E, bir qarar. Lâkin aşhanesi küçük.

Vazife 3. Sözlerni oquñız.

Ev(iñiz) nasıl?

Birqatlı,	**eki**qatlı,	**üç**qatlı,
dörtqatlı,	**beş**qatlı,	**altı**qatlı,
çoqqatlı		

Kvartira(ñız) nasıl?

Birodalı (**bir**közli), **eki**odalı (**eki**közli), **üç**odalı (**üç**közli), **dört**odalı (**dör**tközli), **beş**odalı (**beş**közli), **altı**odalı (**altı**közli)

Vazife 4. Oquñız. Siz qaçıncı qatta yaşağanıñıznı aytıñız.

Qaçıncı qat?	***Siz qaçıncı qatta yaşaysız?***
birinci	birinci
ekinci	ekinci
üçünci	üçünci
dörtünci	dörtünci
beşinci	beşinci
altıncı	altıncı

yedinci	yedinci
sekizinci	sekizinci
doquzıncı	doquzıncı
onuncı	onuncı

Vazife 5. Oquñız. Suallerge cevap beriñiz.

1. Kvartirañız qaçıncı qatta (buluna)?
2. Odañız qaçıncı qatta (buluna)?
3. Siz şimdi qaçıncı qatta oturasız?
4. Sınıf odañız qaçıncı qatta yerleşe?

Vazife 6. Bu sözlerni bilesizmi? Teşkerip baqıñız. Luğattan faydalanıñız.

a) Şeer, köy, merkez, mesken, ev, bina, ev-mesken, yataqhane, kvartira, oda, qat, basamaq, lift, çöplük bacası, merkeziy qızdıruv, sıcaq ve suvuq suv, elektrik, gaz;
b) yaşamaq, oturmaq;
c) qayda, yaqın, uzaq, ... yanında;
ç) musafir odası, yataq odası, aşhane, furun, vannahane, holl, sofa, balkon, pencere, qapular, divan, set, yataq, lampa, masa, sofra, kürsü, duş, kenef, buzdolap, dolap, raf;
d) bar, yoq, e, yoqtır, degil;
e) oñaytlı, qıntavlı;
f) altında, ögünde, artından, tübünden.

Vazife 7. Metinni oquñız.

Menim kvartiram

Biz yañı doquzqatlı, şeer merkezine yaqın bir evde yaşaymız. Ev güzel manzaralı ve olduqça tınç bir bölgede yerleşe. Kvartiramız dörtünci qatta. Birinci qatta balaban supermarket bar, bu, künde satın aluvlar içün pek oñaytlıdır. Bizde merkeziy qızdıruv, sıcaq ve suvuq suv, elektrik, lift ve çöplük bacası bar.

Kvartiramız oñaytlı ve planı yahşı. Onıñ üç odası, aşhanesi, vannası ve hollu bar. Balkonı da bar, andan parkqa güzel manzara açıla.

Musafir odası – kvartiramıznıñ eñ balaban ve oñaytlı odasıdır. Odanıñ ortasında gazet ve mecmualar içün masa, ondan solğa yımşaq divannen eki kreslo tura. Şu masadan sağğa dolaplar taqımı yerleşe, o,

bir qaç qısımdan ibaret: servant, dolap, televizor içün bölük. Sol köşede iş masası, onıñ üstünde de kompyuter yerleşe. Tavanğa kilim töşelgen.

Ana-babamnıñ yataq odası musafirniñkisinden küçük, lâkin o da oñaytlıdır. Anda balaban yataq yerleştirilgen. Ondan sol ve sağda tumbaçıqlar qoyulğan. Anda da içki dolapnen balaban küzgü qurulğan.

Bizim odamız mennen qardaşım içün bayağı büyüktir. Anda eki yataq, kitap dolabı ve urba dolabı, yazma masası bar. Yazma masanıñ üstünde – kompyuter ve derslikler. Sağda pianino ve kreslo tura.

Aşhane balaban ve yarıq. O, yahşı donatılğan. Solda elektrik ocaq yerleştirilgen. Sağda dolaplar taqımı. Pencere yanında yımşaq tahtanen sofra tura. Daa anda suvutqıç, buzdolap, saydalğalı furun, suvut yuvucı maşna, qave maşnası ve toster bar.

Men kvartiramıznı pek begenem. Elbet, dünyada eviñden yahşı şey yoq.

Vazife 8. Metinge köre qoyulğan suallerge cevap beriñiz.

1. Biz nasıl evde yaşaymız?
2. Evimiz qayda yerleşe?
3. Kvartiramız qaçıncı qatta?
4. Birinci qatta ne yerleşe?
5. Kvartiramıznıñ oñaytlığı nede?
6. Kvartiramız qaç odalı?
7. Musafir odasında ne bar?
8. Ana-babamıznıñ yataq odasında ne bar?
9. Bizim odamızda ne?
10. Aşhanemizde ne bar?

Vazife 9. Şöyle vaziyetlerni qullanaraq, ikâye ya da dialoglar tiziñiz.

Siz kvartira alıp, onı dostlarıñızğa kösteresiz. Bu kvartirağa ve qaysı odalarğa sizge ne almaq kerek olğanını (siz ne alacağıñıznı) aytıñız.

Siz kiralıq kvartira alacaq olıp, kvartira teklif eticinen laf etesiz. Siz nasıl kvartira istegeniñizni ve sizge nasıl mebel kerek olğanını aytıñız.

Kim (B. k.)	**Kimni? Neni? (T. k.)**	
Men	(bu) arqadaş**nı**, derslik**ni**	begen***em***.
Sen	(bu) şeer**ni**, deñiz**ni**	begen***siñ***.
O	(bu) qız**nı**, zenaat**nı**,	

Andriy	ihtisas**nı**	begen**e**.
Oca		
Esma		
Lesâ		
Biz	(bu) studentlerni, şeerler**ni**	begen***emiz***.
Siz	(bu) qızlarnı, soqaqlar**nı**	begen***esiz***.
Olar	(bu) balalarnı, muzeyler**ni**	begen***eler***.

Vazife 10. Saydialoglarnı nümünege baqıp tiziñiz.

Nümüne: *a) Men bu filmni begenem.*
– Bu filmni kim begene?
– Men.

b) Ayder aydavcı işini begene.
– Aydavcı işini kim begene?
– Ayder.

1. Biz bu filmni begenemiz.
2. O, Bağçasaray aralıqlarını begene.
3. O, bu anterni begene.
4. Olar bu diniy vaqufını begeneler.
5. Sen qırımtatar tilini begenesiñmi?

1. Olena mesleatçı işini begene.
2. Osman adliyeci işini begene.
3. Aliye oca işini begene.
4. Nataliya ruhiyatçı işini begene.
5. Elnara buhgalter işini begene.

Vazife 11. Vazifeni nümünege baqıp beceriñiz. Cümlelerni yazıñız.

Nümüne*: (Sen) bu kvartiranı (begenmek).*
*Sen bu kvartiranı begen**esiñ**.*

1. (O) yañı derslikni (begenmek).
2. (Men) bu şeerni (begenmek).
3. (Tetâna) qırımtatar tilini (begenmek).
4. (Siz) bu mecmualarnı (begenmek).
5. (Ali) Yalta şeerini (begenmek).
6. (O,) qırımtatar halq yırlarını (begenmek).
7. (Baba) oğlunıñ zenaatını (begenmek).
8. (Biz) Meltemniñ resimlerini (begenmek).
9. (Anastasiya) bu luğatnı (begenmek).
10. (Hastalar) tedaviylegen ekimni (begenmek).

Vazife 12. ***Begenmek*** **ile o, idare etken sözüni doğru şekilde yazıñız.**

1. Men hayriye vaqufı.. ... . 2. Sen Aqmescit soqaqları.. ... . 3. Siz öz işiñiz.. ..me..mi? 4. Biz bu insanlar.. ... . 5. O, bu oda.. ... . 6. O, Qırım ve Ukraina.. ... .

Vazife 13. ***Sevmek*** **fiilini** ***begenmek*** **fiiline deñiştiriñiz.**

Nümüne*: Anam qave seve. – Anam qave begene.*

1. Asan bu işni seve. 2. Nadiya Kyivni seve. 3. Leylâ qırımtatar yırlarını seve. 4. Marına bu qadimiy şeerni seve. 5. Andriy klassik mızıkanı seve. 6. Bitam armut ve şeftali seve. 7. Qız qardaşım dondurma seve.

Vazife 14. Dialognı oquñız.

Marta: Djon, men 'Yıldız cenkleri'ni pek begenem.
Men onı daa bir kere baqmaq isteyim. Biletlerimiz barmı?
Djon: Yazıq ki, yoqtır.
Marta: Ya sen biletlerni ne içün saba almadıñ?
Djon: Menim qıırımtatar tilinden derslerim bar edi.
Taras: Djon, Marta! Körüşkenimiz ne güzel!
Djon: Meraba Taras.
Taras: Siz filmni baqmağa isteysizmi? Dostlarım bugün meşğüller.
Menim artqı biletlerim bar.
Marta: Pek yahşı. Çoq sağ ol.

Vazife 15. Sözlerden cümle tiziñiz.

Nümüne*: Ağam, begenmek, edebiyat. – Ağam edebiyatnı begene.*

1. Dostum, begenmek, teatr. 2. Ali, futbol komandası, begenmek, bu. 3. Edibe oca, bu, begenmek, yazıcı, belli. 4. Anam, begenmek, mulâyim, insanlar. 5. Babam, begenmek, tennis. 6. Tatam, opera, begenmek. 7. Bitam, yemiş, begenmek. 8. Men, 'Roşen' qanfetleri, begenmek.

Vazife 16. ***Begenmek*** **fiilini** ***sevmek*** **fiiline deñiştiriñiz.**

Nümüne*: Usein matematika ve biologiyanı begene. – Usein matematika ve biologiyanı seve.*

1. Dinara muzıka ve sportnı begene.

2. Kökköz qızları oyunlarnı begeneler.
3. Siz çay ya qave(ni) begenesizmi?
4. Biz Ukrainanı begenemiz.
5. Dostum til ve edebiyatnı begene.
6. Men şeer merkezindeki qavehaneni begenem.
7. Kafedra 3-ci kurs studentlerini begene.
8. Alim şiir ve ikâyelerni begene.
9. Mustafa 7 raqamını begene ve 13 raqamını begenmey.

Yaqında men bu kitapnı oqudım. Men bu kitapnı begendim / begenmedim.

Vazife 17. Vazifeni nümünege baqıp beceriñiz. Yazıñız.

***Nümüne**: Turistler ekskursiyanı begendilermi? –*
E, turistler ekskursiyanı begendiler.
Yoq, studentler ekskursiyanı begenmediler.

1. Ana-babañız dostuñıznı begendilermi?
2. Siz yañı metinni begendiñizmi?
3. İcretçiler yataqhaneni begendilermi?
4. Qız qardaşıñız ediyeni begendimi?
5. Men kontsertni begendimmi?

Men	kere´kim/ mecbu´rım / boclum.
Sen	kere´ksiñ / mecbu´rsıñ / borclu´sıñ.
O qırımtatar tilini ögrenmek	kere´k(tir) / mecbu´r(dır) / borclu´(dır).
Biz	kere´kmiz / mecbu´rmız / borclu´mız.
Siz	kere´ksi(ñi)z/mecbu´rsı(ñı)z/borclu´sı(ñı)z.
Olar	kere´kler / mecbu´rlar / borclu´lar.

Vazife 18. Oquñız. Manadaş konstruktsiyalarğa diqqat etiñiz.

Men ev vazifesini becermek kerekim.
Maña ev vazifesini becermek kerek) =
Men ev vazifesini becermek mecburım.=
Men ev vazifesini becermek borclum.

Vazife 19. Vazifeni nümünege köre beceriñiz. Yazıñız.

***Nümüne**: İcretçiler yardım almaq ... . –*

*İcretçiler yardım almaq **kerekler**.*

1. Olar mektüp yazmaq ... .
2. Qırımtatar tilini yahşı bilmek içün, (men) çoq çalışmaq ... .
3. O, ocanı diqqatnen diñlemek ... .
4. Dostlar maña bu qıyın vazifeni becermege yardım etmek ... .
5. (Biz) yarın ekskursiyağa barmaq ... .
6. Sen bu fiillerni bilmek ... .
7. Münire vaqtında kelmek ... .
8. Siz bu ikâyeni oqumaq ... .
9. Er bir student bu derslikni elde etmek ... .
10. Aqşam men kütüphanege barmaq ... .
11. Taras er kün qırımtatarca oqumaq ... .
12. Sen bu filmni baqmaq ... .
13. Anam yarın telefon açmaq ... .
14. Biz sizge bütün şeyni aytmaq kerekmiz.
15. Siz bizni añlamaq ve bağışlamaq ..-tır-.. .

Vazife 20. Malümat içün sözlerni qullanaraq, cümlelerni tamamlañız.

***Nümüne**: Er bir insan öz ... bilmek ... .*

*Er bir insan öz **ana tilini** bilmek **kerek**.*

1. Ocañız ... .
2. Dersten soñ siz ... .
3. Er kün biz ... .
4. Bugün aqşam sen ...-mi?
5. Arqadaşıñ ...-mi?

Sözler: oqumaq, çalışmaq, raatlanmaq, yazmaq, yardım etmek, cevap bermek.

(nede? neni?) çalmaq / (qayda? ne(ni)?) oynamaq

men çal***am*** / oyna***yım***	biz çal***amız*** / oyna***ymız***
sen çal***asıñ*** / oyna***ysıñ***	siz çal***ası(ñı)z*** / oyna***ysı(ñı)z***
o çal**a** / oyna**y**	olar çal***alar*** / oyna***ylar***
Çal**dı** / oyna**dı**, çal**dı*lar*** / oyna**dı*lar***	Çal (çalı***ñız***)! / Oyna (oyna***ñız***)!

1. Men kemanede yahşı çalam. 2. Tatam piano çala. 3. Men futbol oynamağa begenem. 4. Rojer tennis oynamağa begene.

Vazife 21. Oquñız. Dialoglarnı nümünege köre tertip etiñiz.

Nümüne: 1. – Susanna, sen mızıkanı begenesiñmi?
– E, men muzıkanı pek begenem.
– Qaysını?
– Klassik mızıkanı.
– Sen gitara çalasıñmı?
– Yoq, piano.
2. – Asan, sen futbolnı begenesiñmi?
– E, men futbol oynamağa sevem.

Ne aqqında? (B. k.)

Qırım, Türkiye, Lehistan aqqında		**yazmaq**
Vatan	aqqında	**oqumaq**
Kyiv, Eski Qırım, şeer	aqqında	**ikâye etmek**
sevgi	aqqında	**yırlamaq**
Lâkin!		
deñiz***ni***		**arzu etmek**

(ne(ni)?) arzu etmek

men arzu et***em***	biz arzu et***emiz***
sen arzu et***esiñ***	siz arzu et***esiz***
o arzu et**e**	olar arzu et***eler***
Arzu et**ti**, arzu et**ti*ler***	Arzu et (arzu et***iñiz***)!

Vazife 22. Oquñız.

a) 1. O, öz şeer aqında yaza.	O, ne aqqında yaza?
2. Olar güzel Qırım aqqında yırladılar.	Olar ne aqqında yırladılar?
3. Şairler eñ çoq Vatan aqqında yazalar.	Şairler eñ çoq ne aqqında yazalar?
4. Selim mektep aqqında ikâye etti.	Selim ne aqqında ikâye etti?
5. Anna deñizni arzu ete.	Anna neni arzu ete?

b) 1. Men Vatannı arzu ete. 2. Dostum qız qardaşımnen tanışmaqnı arzu ete. 3. Dostlar ekskursiyanı arzu eteler. 4. Biz evge qaytmaqnı arzu etemiz. 5. Gülnara ekim olmaqnı arzu ete. 6. Dostum Qırımnı körmege

arzu ete. 7. Taras Acibey aqqında oqudı. 8. O, Qırım aqqında meraqlı ikâye etti. 9. Talebeler Hansaray aqqında oqudılar.

Vazife 23. Siz bu sözlerni bilesizmi? Teşkerip baqıñız. Luğatnen faydalanıñız.

a) Matbuat, iqtisat, maarifçilik, inqilâp, kerginleşüv, taziyıq, arbiy, mırza, ögey, müessise, teraqqiyat, sıqıştıruv, içtimaiy, safdaş.

b) asır, medeniyet, inkişaf, ğaye, şiar, keşfiyat, ziyalı, baqış, itibar, basmahane, ilerileyici, civarında, islâh, şerefli, mukâfat, namzet, telef, qabul etmek, ğayrıdan, ruh, ülkün, irişmek.

Vazife 24. Metinni oquñız.

İsmail Gasprinskiy

XIX–XX asırlarda qırımtatarlar ve diger türkiy milletler 'yüksek medeniyet'niñ yañı bir devrine yaqın ediler. İqtisatnıñ talapları, siyasiy munasebetlerniñ kerginleşüvi, halqara vaziyet, matbuat, haber vastalarınıñ inkişafı, yañıdan-yañı ilmiy keşf etüvler, maarifçilik ğayeleri ve il. inqilâpqa çağıra ediler. Qırımtatarlar arasında yañılıqlar daa erte duyulmağa başladı, tamam XIX asırnıñ soñunda ziyalılarnıñ taziyığı altında akimiyet basmahane açmağa ruhset berdi. Lâkin milliy gazet çıqarmaq ruhseti daa berilmegen edi. Tek İsmail Gasprinskiy, özüniñ tüşünip oylanğan baqışları ve itibarı sebebinden, 'Terciman' gazetini çıqarmaq niyetine irişken.

İsmail Gasprinskiy gazetni türki tilinde çıqarmağa qarar aldı, çünki o, özüniñ sadeligi ve aydınlığınen ayırıla. Bu til yardımınen o, bütün türkiy milletlerni birleştirmege arzu etken. Keçpe onıñ şu ğayesi gazetniñ 'Tilde, fikirde, işte – birlik!' şiarında kerçekleşti. Maarifçi öz halqını dünyanıñ eñ ilerileyici milletler arasında körmege istey edi.

İsmail Gasprinskiy 1851 seneniñ sabanında Bağçasaray civarındaki Avcı köyünde arbiy Mustafa Gasprinskiyniñ qorantasında doğdı. Başlanğıç tasilini evde, soñra – köy musulman mektebi, Aqmescitteki erkek gimnaziyası ve Voronejdeki kadetler korpusında alğan edi. 1864–1867 seneleri o, Moskova arbiy gimnaziyasında oqudı. Öyle şerefli müessise-

de oqumaq, Gasprinskiyniñ babası Qırım mırzaları soyuna ait olğanı içün mümkün oldı.

Qırımğa qaytqanınen, Gasprinskiy Bağçasaraynıñ Zıncırlı medresesinde ocalıq yapa. Üç yıldan soñ, Pariske ketip, Sorbonnada lektsiyalarğa qatnay, tercimeler yapa. Bir yılğa qadar İsmail Türkiyede, İstanbulda yaşap, gazetlernen mektüpleşe.

1879 seneniñ kiçiginde Gasprinskiy Bağçasaray şeer başlığı vazifesine saylanılğan soñ, bir sıra islâhlar keçirgen. Gasprinskiyni tasil meseleleri pek qasevetlendire edi. Onıñ Qırımnıñ tamır halqı – qırımtatarlarnıñ vaziyeti aqqında neticeleri tesellisizdir: 'Zaman tez keçer, biz öyle de ana toprağımıznıñ ögey balaları olıp qalamız, atta da ket-kete halqımızğa evel yapılğan eyilikni coyayatamız'. Devlet hızmetiniñ soñu – 1884 seneniñ sabanında İsmail bey endi bir yıldan berli 'Terciman' gazetini çıqarğan edi.

'Terciman'nı, Qırım 1783 senensi zapt etilgenden tamam yuz yıl keçken soñ çıqarmağa başlaylar. Bu devir tarih ve edebiyatqa 'Qara asır' serlevasınen kirgen. Gazetniñ birinci sanı 1883 senesi çeçekniñ 10-da Bağçasarayda çıqqan edi. Gazet insanlar yaşayışınıñ eñ keskin mevzularına toquna edi. Onı İstanbuldan Sıntszânge, demek Ğarbiy Qıtayğa qadar yaşağan musulmanlar yazılıp ala ediler. Bundan ğayrı, maarifçiniñ baş vazifesinden biri yañı usul mekteplerini açmaq oldı. Bu aqta bütün dünya aytmağa başlağan, alimler onı Nobel mükâfatına namzet etip köstergen ediler.

İsmail Gasprinskiy istidatlı yazıcı olaraq da bellidir. O, bir sıra güzel bediy eserler yaratqan edi. Onıñ 'Molla Abbas', 'Arslan qız', 'Yuz yıldan soñ' kibi roman ve povestleri 'Terciman' gazetinde neşir etilgen edi.

Gasprinskiyniñ 1914 seneniñ ilk küzünde ölümi türk ve musulman dünyası içün ağır bir telef olaraq qabul etilgen edi.

Amerikalı tedqiqatçı Edvard Lazzerini özüniñ İsmail Gasprinskiy aqqında maqalesinde onıñ devri şimdiki, şu cümleden Mustafa Cemilevniñ devrinden pek farq etkenini qayd ete: 'İsmail Gasprinskiy bütün ömrüni halqnı qaranlıqtan çıqarmasına bağışlağan edi... Halq bir kün tek teraqqiyat yolundan ketmey, tarihiy vatanına qaytmaq içün küreşmege mecbur olacağını aqlına bile ketirmey edi. [Amma] kesen-kes şunı eminliknen aytmaq mümkün ki, eger olarda Gasprinskiy olmasa edi, olarnıñ öyle itibarı olğan milliy areketi olmaz edi.'

Gasprinskiy milliy ğayelerniñ qorçalayıcısı, ifade eticisi edi. O, içtimaiy, milliy, medeniy sıqıştıruvlardan azat etmege tırışa edi. Onıñ talebeleri, safdaşları ve devamcıları inqilâpnı qarşılap, milliy devletçilikniñ ğayrıdan doğabilüvni yerine ketirdiler. İsmail Gasprinskiy de evelki devrindeki ruhunıñ ülküni oldı. İsmail Gasprinskiyniñ eserleri zemaneviy qırımtatar nesili tarafından yañı añlamasına zarur.

'Qırımdan daa büyük' leyhasından

Vazife 25. Suallerge cevap beriñiz.

1. Kimge maarifçi deyler?
2. XIX–XX aa. arası türkiy milletler içün nasıl devir oldı?
3. Bu, kimniñ sayesinde mümkün oldı?
4. Gasprinskiyniñ baş faaliyetini tayin etiñiz.
5. 'Terciman' eki tilden qaysı türkiy tilde çıqqan? Ne içün?
6. Gazet qaysı şiar altında çıqtı?
7. İ. Gasprinskiy qaçıncı sene ve qayda doğdı?
8. O, qayda ve nasıl tasil aldı?
9. İ. Gasprinskiy İstanbulda ne iş yaptı?
10. 1879 s. o, nasıl vazifege tayin etildi?
11. 'Terciman'nıñ ilk sanı ne vaqıt çıqtı? Ne içün?
12. İ. Gasprinskiyniñ işlâhları neden ibaret?
13. Siz İ. Gasprinskiyniñ nasıl eserleini bilesiz? Olarnı oqudıñızmı?
14. Maarifçi ne vaqıt vefat etti?
15. E. Lazzerini qırımtatarlarnıñ şimdiki vaziyetine qıymet keserek, yeñişlerini kimnen bağlay? Bu doğrumı?
16. İ. Gasprinskiyniñ devamcılarından biz tarihta neticelerni köre bilemizmi? Bu, neniñ sayesinde mümkün oldı?

Vazife 26. Suallerge tasdiq (e) ya da inkâr (yoq) etici cevap beriñiz.

1. İ. Gasprinskiy Yalta civarında doğdımı?
2. O, adiy qorantasından edimi?
3. O, Sankt-Peterburg ve Qazanda oqudımı?
4. Oña inqilâpçı yazıcı dep aytmaq mümkünmi?
5. 'Terciman' eki tilde çıqa edimi?
6. Gazet 1883 senesi çeçekniñ 15-de çıqtımı?

7. Gazetniñ tilini dünya musulmanları añlay edimi?
8. İ. Gasprinskiy eski usul mekteplerine qarşı çıqa edimi?
9. ‘Frenkistan mektüpleri’, ‘Dar-ur-Rahat musulmanları’nıñ müellifi omı?
10. Onıñ ğayeleri yerine ketirildimi?

Vazife 27. Cümlelerniñ soñunı yazıñız.

1. İsmail Gasprinskiy ... doğdı.
2. Qırımğa qaytqanınen, ...
3. İ. Gasprinskiy üç yıl devamında ... .
4. 1879 seneniñ ... .
5. İ. Gasprinskiy alimler tarafından ... .
6. O, içtimaiy, milliy, medeniy ... .
7. İsmail Gasprinskiyniñ eserleri ... .

Kim (B. k.)	**Kim aqqında? (B. k. / S. k.)**		
Men	men aqqında (menim aqqımda)	şair aqqında	
Sen	sen aqqında (seniñ aqqıñda)	yazıcı aqqında	**yazmaq**
O	o / onıñ aqqında	oca aqqında	**ikâye etmek**
Biz	biz aqqında (bizim aqqımızda)	dostum aqqında	**tüşünmek**
Siz	siz aqqında (siziñ aqqıñızda)	anañız aqqında	**aytmaq**
Olar	olar / olarnıñ aqqında	babaları aqqında	

Vazife 28. Cümlelerni oquñız.

a) Selime öz tatası aqqında ikâye ete.
Ana oğlunı sıq tüşüne.
Fadime babası aqqında ikâye etti.
O, ağası aqqında yaza.
Olar qız aqqında ayta ediler.

b) Biz onı tüşündik.
Qırımtatarlar öz qorantaları aqqında çoq aytalar.
Biz siz aqqında aytmadıq.
Oca olar aqqında ayta edi.
Dostum men aqqında soradımı? (Dostum meni soradımı?)

Vazife 29. Zamirlerniñ şeklini tapıñız.

Biz (siz) aqqıñızda laf ettik.
Qızlar (men) aqqımda laqırdı ete ediler.
Siz (o) aqqında ne ayttıñız?
Oca (biz) aqqımızda ne dedi?
Sen (o) aqqında ne yazdıñ?
(Olar) aqqında aytmañız.
Men (sen) aqqıñda tüşünmeyim.

Vazife 30. Dialognı oquñız.

– Bağışlañız, siz bu kim olğanını bilmeysizmi?
– Bu, bizim müdirimiz.
– Ya onıñ soyadı ne?
– Ablâkimova.
– Onıñ adını aytsañız.
– Lenyara oca.
– Sağ oluñız. Men onıñ aqqında çoq eşittim.

(Kim aqqında? ne aqqında?) eşitmek

men eşitem	biz eşitemiz
sen eşitesiñ	siz eşitesi(ñi)z
o eşite	olar eşiteler

Evel biz bu hayriye vaqufı aqqında eşitken edik. Studentler meraqlı bir tedbir aqqında eşittiler.

Vazife 31. Metinni oquñız.

Men 'Qırım' gazeti aqqında ikâye etmek isteyim. Bu, pek meraqlı ve qıymetli bir gazettir. Men onı isteknen oquyım. Gazette siyasiy vaziyet, milliy medeniyet, belli yazıcılar, şair, cemaat erbapları ve yañı kitaplar aqqında oqumaq mümkün. Gazette çoq fotosuretler ola. Men daa er şeyni añlamayım, çünki qırımtatar tilini tek yarım yıl ögrenem. Fotosuretler maña maqaleni añlamağa yardım eteler. Men Qırımnıñ tabiatı, tarihı, qırımtatarlarnıñ medeniyeti aqqında maqalelerni sevem. Olar mündericeli, meraqlı ve bilgili ola. Daa belli qırımtatar şair ve yazıcılarnıñ yıldönümine bağışlanğan maqalelerni ve yañ yazılğan eserlerni rastketirmek mümkün. Men bunı pek begenem.

Vazife 32. ‘Qırım’ gazetinde ne aqqında oqumaq mümkün? Talebe qırımtatar tilini ne qadar ögrene? O, gazette hususan neni begene?

Vazife 33. Siz nasıl gazet ve mecmualarnı oqumağa sevesiz? Siz ne aqqında oqumağa sevesiz?

Vazife 34. Qayd etilgen sözlerge sual beriñiz.

***Nümüne**: 1. Enver **deñizni** arzu ete. – Enver neni qayğıra?*
*2. Ana **qıznı** tüşüne (qayğıra). – Ana kimni tüşüne (qayğıra)?*

1. Taras Ukraina aqqında oquy. 2. Riza filmni ikâye ete. 3. Mecmuada biz şair aqqında oqudıq. 4. Oca bizge Qırım aqqında ikâye etti. 5. Mektüpte men dostum aqqında yazdım. 6. An-babalar daima qız ve oğullarını tüşüneler.

Vazife 35. Qavuzlardaki sözlerniñ tolu şeklini tapıñız.

***Nümüne**: Biz (Keriç şeeri) diktant yazamız.*
*Biz **Keriç şeeri aqqında** diktant yazamız.*

1. Ocamız (Qırım) meraqlı ikâye etti. 2. Taras Şevçenko (Vatan) şiirler yaza edi. 3. Biz dostumnen daima (deñiz) arzu etemiz. 4. Maqalede men (çöl şivesi) aqqında oqudım. 5. Dostum (babası) sıq ikâye ete. 6. Biz (sürgünlik) filmni baqtıq.

Vazife 36. Qavuzlardaki sözlerniñ tolu şeklini tapıñız.

***Nümüne**: Biz (ağam) sıq laf etemiz. – Biz ağamız aqqında sıq laf etemiz.*

1. Qırımtatar ailelerinde (soy-sop) aqqında sıq laf etile. 2. Alina (Qırımğa seyaat) arzu ete. 3. Natalâ (Aşıq Ümerniñ ğazelleri) oqudı. 4. Maqalede qaçaqlar (Vatanlar) aqqında oqudılar. 5. Mektüpte Mehmet (qardaş) aqqında yazdı. 6. Asan (Aliye) tüşüne. 7. Biz (B. Çoban-zadeniñ şiirleri) diñledik.

Vazife 37. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne**: Bu (men) dostum. Men ... sıq tüşünem. –*
*Bu**,** men**im** dostum**dır**. Men **onı** sıq tüşünem.*

1. Bu (men) tuvğan şeerim. Men dostuma ... daima ikâye etem. 2. Bu (men) dostum. Men ... sıq ikâye etem. 3. Bu şair Şakir Selim. Studentler ... maqalede oqudılar. 4. Bu şair Eşref Şemi-Zade. Biz

bugün ... ‘Közaş divar’ poemasını oqudıq. 5. Bular yahşı (dostlar). Er bir insan ... arzu ete. 6. Bular (anam) babam. Susanna ... mektübinde oqudı. 7. Bu (siz)mi? Tatam ... ayta edi. 8. Bu (ekim). Mecmuada biz ... meraqlı maqale oqudıq. 9. Bular (biz). Hamile ... daima tüşüne.

Vazife 38. Siz bu söz ve birikmelerini bilesizmi, teşkerip baqıñız. Luğatnen faydalanıñız.

İş tapuv mesleatçısı, şeadetname, zenaat, ihtasas, berber, tasil, orta mahsus tasil, aliy tasil, iş tecribesi, tilni bilmek, iş qıdırmaq, sigorta stajı olmaq, rezüme tizmek, anketanı toldurmak, ariza, blank, hızmette bulunmaq, siziñ ihtiyacıñızğa.

Vazife 39. Dialognı oquñız. Şöyle sualge cevap beriñiz: İş tapuv mesleatçısı ne aqqında soray?

İş tapuv mesleatçısında

– Sabañız hayırlı olsun! Siz maña yardım ete bilesiñizmi?

– Hayırğa qarşı! Men Saniyem – iş tapuv mesleatçısım. Siziñ ihtiyacıñızğam.

– Menim adım Fahri Abdullayev. Men Qırımdanım, icretçim. Mına menim malümat kâğıtım. Men iş tapmaq ister edim.

– Siz qaç yaşındasız?

– Men 35 yaşındam.

– Zenaatıñız nedir?

– Berber.

– Tasiliñiz barmı?

– Men mahsus orta tasillim.

– Qaç yıllıq tecribeñiz bar?

– Qırımda men 10 yıl çalıştım.

– Qaysı çet tillerini bilesiz?

– Arap, türk ve ingliz tillerini.

– Siz nasıl iş qıdırasız?

– Zenaatım boyunca iş qıdıram. Lâkin Ukrainada sigorta stajım yoq.

– Rezümeñiz barmı?

– Yoq. Maña onı doğru tizmege yardım etseñiz.

– Yahşı. Men sizge yardım eterim. Lâkin anketalar, arizalar, blanklarnı da toldurmaq kerek.

– Sağ oluñız. Siz maña pek yardım ettiñiz.

Vazife 40. Siz bu söz ve birikmelerini bilesizmi, teşkerip baqıñız.

Şahsiy malümat, ev adresi, elektron poştası, doğuv tarihı (doğğan yeri), aileviy vaziyet, vatandaşlıq, evli, erkek, qadın, tasil, tamamlağan yılı, oquv yurtu, fakültet, ihtisas, iş tecribesi, işhane, cemaat, cemiyet, faaliyet yönelişi, vazife, qoşma malümat, aydavcı şeadetnamesi, kompyuterde çalışmaq bilgileriniñ seviyesi, 5-ballıq cedvelinden tiller bilgileri seviesi, işniñ müimligi nede, ölçüsiz çalışmağa azırlıq, zararlı adetler, hobby.

Vazife 41. Rezümeniñ nümünesini oquñız. Onıñ mündericesini añlamağa tırışıñız. Şöyle sualge cevap beriñiz: Rezümede ne yazılmaq kerek?

Rezüme

Şahsiy malümat

ABS:	Amet Dilâver oğlu Bekir
Ev adresi:	Lviv, Şevçenko soq., 35
Telefon:	0936694562
Elektron poştası:	amet1985@ gmail.com
Doğuv tarihı:	01.10.1985
Doğğan yeri:	Taşkent, Özbekistan
Vatandaşlıq:	Ukraina
Aileviy vaziyet:	Evli, apayı – qırımtatar
Balaları:	2 balası bar: qız (2009) ve oğul (2016)

Tasil

Tamamlağan yılı	Oquv yurtu	Fakültet	İhtisas
2007	Taşkent devlet Nizami adına pedagogika institutı	filologiya	İngliz tili ve edebiyatı, fransız tili

İş tecribesi	
İşhane, devir	Taşkent şeeri, 57-ci gimnaziya, 29.08.2007 – 26.08.2012
Faaliyet yönelişi	İngliz tili ocası
Vazife	5–9 sınıflarda ingliz tili derslerini, 6B sınfınıñ reberligini alıp baruv, yıl devamında stajlavdan keçüv
İşhane, devir	Bağçasaray şeeri, 1-ci umumtasil mektebi, 01.09.2012 – 28.08.2014
Faaliyet yönelişi	İngliz ve fransız tilleri ocası
Vazife	6,7, 10,11 sınıflarda ingliz tili, 5, 8 sınıflarda fransız tili derslerini, 10 A sınfınıñ ve çet tiller usuliyet birleşmesiniñ reberligini alıp baruv
İşhane, devir	Montana devlet universiteti, 10.02.2015 – 30.06.2015
Faaliyet yönelişi	Vasıfnı arttıruv

Cemaat işleri: Lviv şeeri, 'Areket' cemaat teşkilâtınıñ başı, Droğobıç qırımlıları cemyietiniñ teşebbüsçisi 1.10.2014 – bugünki künge qadar

Qoşma malümat:

Aydavcı şeadetnamesi, B tabaqası

Kompyuterde çalışmaq bilgileriniñ seviyesi: qullanuvda emin.

5-ballıq cedvelinden tiller bilgisi seviyesi:

Til	**Oquv**	**Laf etüv**	**Yazuv**	**Añlav**
İngliz	5	5	5	5
Türk	5	4	4	5
Alman	5	3	4	4

İşniñ müimligi nede: turğunlıq.

Seyaatqa azırlıq: bar.

Ölçüsiz çalışmağa azırlıq: bar.

Zararlı adetler: yoq.

Hobby: tarih.

Vazife 42. Öz rezümeñizni tertip etip baqıñız. Rezüme siz aqqında eñ tolu teessurat bermek kerek ve şu muayyen boş vazifege lâyıqsızmı kibi sualge cevap bermek kerek olğanını unutmañız.

Vaziyet 1. Vaquf qırımtatar tilini ana tili ve ukraince ve arapça laf etken çet tili olaraq ögretici ocanı qıdıra.

Vaziyet 2. Şirket filologiya zenaatınıñ saibi olıp, türk tilli müşterilernen aytışuvda iştirak ete ve şirket işçilerine türk tili derslerini alıp barabilgen menedjerni qıdıra.

Vaziyet 3. Turistik firma Qırım ve Ukrainanıñ meşur muzeylerinde ve belli hatırlav yerlerinde ekskursiyalar alıp barmaq içün farsi, arap, türk ve ingliz tilleri, qırımtatar şivelerini bilgen qılavuz ve tercimannı qıdıra.

Vazife 43. Dialognı oquñız.

– Kün şerifiñiz hayırlı olsun! Men iş tapuv mesleatçısınen körüşe bilemmi?
– Adıñıznı aytsañız.
– Muslim Emekdar.
– Siz qaydansız?
– Kökközdenim.
– Siziñ vesiqalarıñız barmı?
– Buyurıñız. Pasportım.
– Diger vesiqalarıñız barım?
– Tasil aluv aqqında diplomım.
– Sizni Feride hanum – iş tapuv mesleatçısı qarşılar. 5-ci odağa yürüñiz, men sizni tanış eterim.

Vazife 44. Dialognı oquñız. Şöyle sualge cevap beriñiz: *İşni tapmağa istegen şahıs ne soray?*

– Natalâ hanum, selâm aleyküm! Ukrainada icretçi sayılğan şahıslar işsizler olaraq qayd oluna bilelermi, dep ikâye etmeñizni rica etmek isteyim.
– E, qayd oluna bileler.
– Qaçaq ya da qoşma qorçalavğa muhtac şahıs işsizlik sebebinden yardımnı alıp olurmı?
– E, alacaq.
– Yardımnıñ ölçüsi ne?

– Minimaldir.
– Ya Meşğüllik merkezi qoltutuvı ile yañı zenaat elde ete bilemmi?
– Elbet.
– Maña Meşğüllik merkezinde qayd olunmağa yardım etseñiz.
– Elbet. Men sizge kerek anketalar, blank, arizalarnı toldurmağa yardım eterim.
– Yoq, men özüm toldurmağa tırışırım.
– Yahşı. Sizni kelecek sefer bekleyim.

Vazife 45. Dialognı oquñız. Şöyle sualge cevap beriñiz: İrfan Zeynali iş tapuv mesleatçısından ne soray?

– Sabalar hayırlı olsun! Siz maña yardım ete bilirsizmi?
– Hayırğa qarşı! Men Dinaram, iş tapuv mesleatçısım. Men sizge neden yardım ete bilem?
– Menim adım İrfan Remzi oğlu Zeynali. Siznen tanış olğanıma memnünim. Men öz işimni açıp, şahsiy işhaneci olaraq qabul olunmaq isteyim. Siz maña yardım ete bilesizmi?
– Elbet, yardım eterim. Siz iş faaliyetiniñ qaysı saasını sayladıñiz?
– Yol qurucılığı. Menim aqrabam bunen oğraşa edi.
– Sizge idare obyektiniñ strategiyasını ve eda etilüvini, istimalcı, raqipler çarşısını ve işhaneleriniñ çarşıdaki vaziyetini, em de Qırımda işhaneñizniñ strategiyası, maqsadı, vazifeleri, yerine ketirüv usulları ve olacaq faaliyetini talil etmek kerek.
– Men bunı yaptım. Mına menim iş planım. Oqup, qayd etmeler ve doğrulmalarnı kirsetseñiz.
– Siz işke grant almaq isteysizmi?
– E.
– Sizge nasıl donatmalar kerek?
– Maña asfalt taşığan ve yol tegizlegen maşna kerek.
– Siz qaç adam kerek?
– Men bellesem, eki işçi kerek olacaq.
– Sizge qaysı bergi tölev şekliniñ eñ yahşı olğanını saylamaq kerek.
– E, elbet. Men ne yapmaq kerek olacağımnı ve akimiyetniñ qaysı teşkilâtlarına muracaat etmek kerek olacağını tekrarlasañız.
– Yahşı. Daa bir tüşünip baqıñız da, maña bazarertesi keliñiz.
– Sağ oluñız. Siz maña pek yardım ettiñiz.

D E R S 2 7

– Bugün avası nasıl?
– Bugün suvuq.
– Sen özüñni nasıl duyasıñ?
– Men özümni yahşı duyam (Yahşı).
– Siz qaç yaşındasız?
– Men 20 yaşındam.

Vazife 1. Diñleñiz, tekrarlañız. Oquñız.

Ne vaqıt?

Bugün, şimdi, tünevin, yarın, saba, kündüz, aqşam

bugün saba	tünevin saba	yarın saba
bugün kündüz	tünevin kündüz	yarın kündüz
bugün aqşam	tünevin aqşam	yarın aqşam

Qırımtatarlar Qırımğa ne vaqıt qayttılar?

Olar	1 yıl (ay, afta, kün)		
	25 yıl (ay, afta, kün)	evel	qayttılar.
	35 yıl (ay, afta, kün)		

Vazife 2. Vazifeni nümünege baqıp yazıñız. Tercime etiñiz.

***Nümüne**: Rami 5 (yıl) evel Qırımğa qayttı. –*
Rami 5 yıl evel Qırımğa qayttı.

1. Suriye qaçaqları Ukrainağa 3 (ay) evel keldiler.
2. Leylanıñ qorantası Hersonğa 45 (yıl) evel keldi.
3. Qırımdan Ukrainağa 6 (yıl) evel köçmege mecbur oldılar.
4. Donbasstan 5 (yıl) evel qaçmağa mecbur oldılar.
5. Yuqmadan qorçalanmaq içün, insanlar öz Vatanına 1 (ay) evel kütleviy qaytmağa başladılar.
6. Qırımlılar Lvovğa 5 (yıl) evel kelmege başladılar.
7. Server qorantasınen Qırımğa 30 (yıl) keldi.
8. Mari Kongodan Ukrainağa 12 (kün) evel keldi.
9. Bu qaçaqlar Dniproğa 6 (yıl) evel keldiler.
10. Aleks Almaniyadan 3 (afta) evel keldi.

Studentler tilni ne vaqıt ögrenmege başlaycaqlar?

Olar tilni	1 (kün, ay, yıl)-dan/-den	ögrenmege
	2, 3, 4 (kün, ay, yıl)-dan/-den	başlaycaqlar.
	5 (kün, ay, yıl)-dan/-den	

Vazife 3. Vazifeni nümünege baqıp beceriñiz.

Nümüne*: Margarita qırımtatar tilini 2 (afta) ögrenmege başlaycaq. – Margarita qırımtatar tilini 2* ***aftadan*** *ögrenmege başlaycaq.*

1. Abdulla 6 (kün) oqumağa başlaycaq.
2. Talebeler hayriye vaqufınıñ kurslarında 1 (ay) qırımtatar tilini ögrenmege başlaycaqlar.
3. Rayme 2 (afta) universitette oqumağa başlaycaq.
4. 1 kurs talebeleri 1 (yıl) Qırım tarihını ögrenmege başlaycaqlar.
5. Rasim 3 (ay) ingliz tilini ögrenmege başlaycaq.
6. Lviv talebeleri 4 (kün) ana tilini ögrenmege başlaycaqlar.
7. Kyiv bala merkezinde 1 (afta) qırımtatar tilini ögrenmege başlaycaqlar.
8. Ölga 4 (ay) isveç tilini ögrenmege başlaycaq.
9. Hatice şimdi 4 yaşında, o, 2 (yıl) mektepte oqumağa başlaycaq.
10. Mustafanıñ torunı 3 (afta) kolledjde oqumağa başlaycaq.

Vazife 4. Vazifeni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *1. İbraim Qırımdan Ukrainağa 14 kün ... . – İbraim Qırımdan Ukrainağa 14 kün* ***evel*** *keldi.*
2. Dinara fransız tilini 5 aydan ... ögrenmege başlaycaq. – Dinara fransız tilini 5 aydan ***soñ*** *ögrenmege başlaycaq.*

1. İraqtan qaçaqlar 2 ay ... keldiler.
2. Selim 2 aftadan ... universitette oqumağa başlaycaq.
3. Abkerim Andijandan Qırımğa 29 yıl ... keldi.
4. Abdulla ukrain tilini 10 künden ... ögrenmege başlaycaq.
5. Natali İsveçten 3 afta ... keldi.
6. Olena ingliz tilini 3 aydan ... ögrenmege başlaycaq.
7. Mecbur köçkenler Lvovğa 6 yıl ... keldiler.
8. Ali aqşam mektebinde 4 aftadan ... oqumağa başlaycaq.
9. Halisenen Muslim Kyivge 7 yıl ... keldiler.
10. İrina fars tilini 4 künden ... ögrenmege başlaycaq.

Qayda?

Lvovda, Kyivde, Harkovda, Donetskte, Vinnıtsada, Poltavada, Hersonda, Sumlarda.

Aqmescitte, Qarasuvbazarda, Yañı Qapuda, Seitlerde, Curçıda, Saqta.

– Bağçasarayda bugün avası nasıl?
– Bağçasarayda bugün sıcaq.

Lvovda	bugün	sıcaq (plüs 12 ºC)
Kyivde	tünevin	suvuq edi (minus 10 ºC)
Yaltada	yarın	pek sıcaq olacaq (plüs 25 ºC)

1 derece	plüs 12º (+12º)
2, 3, 4 derece	minus 10º (– 10º)
5 ... 20 derece	plüs 25º (+25º)

Bugün suvuq. = Bugün avası suvuq.
Bugün sıcaq. = Bugün avası sıcaq.

Vazife 5. Dialoglarnı oquñız.

– Edem, bugün suvuqmı, sen bilmeysiñmi?
– Yoq, sıcaq. Bugün +12 derece.

– Seyran, bugün suvuqmı?
– E, pek suvuq. Bugün +12 derece.

Vazife 6. Oquñız.

– Sudaqta bugün avası nasıl?
– Bugün suvuq. Arareti –5 derecede. (Bugün avası suvuq.)
– Aqşeyhte tünevin avası nasıl edi?
– Aqşeyhte tünevin sıcaq edi (+34 derece). (Aqşeyhte tünevin avası sıcaq edi.)
– Kyivde yarın avası nasıl olacaq?
– Kyivde yarın sıcaq olacaq (+14 derece). (Kyivde yarın avası sıcaq olacaq.)

Vazife 7. Sözlerni oquñız, aqılda tutuñız.

Aylarnıñ adı

Ne?	
qara qış (1)	oraq (7)
kiçik (2)	arman (8)
saban (3)	ilk küz (9)
çeçek (4)	orta küz (10)
quralay (5)	boş (11)
ilk yaz (6)	ilk qış (12)

Vazife 8. Suallerge cevap beriñiz.

1. Şimdi qaysı ay? – Şimdi qara qıştır.
2. *Evel* qaysı ay edi? – Evel ... edi.
3. *Soñ* qaysı ay kelecek (olacaq) ? – Soñ ... kelecek (olacaq).

Vazife 9. Oquñız.

1. Qış, qış ayı, qış avası, qış ayları.
2. *İlk qış, qara qış, kiçik* – qış aylarıdır.
3. Baar, baar ayı, baar avası, baar ayları.
4. *Saban, çeçek ve quralay* – baar aylarıdır.
5. Yaz, yaz ayı, yaz avası, yaz ayları.
6. *İlk yaz, oraq, arman* – yaz aylarıdır.
7. Küz, küz ayı, küz avası, küz ayları.
8. *İlk küz, orta küz ve boş* – küz aylarıdır.

Vazife 10. Suallerge cevap beriñiz.

1. Siz qaysı qış aylarını bilesiñiz?
2. Siz qaysı baar aylarını bilesiñiz?
3. Siz qaysı yaz aylarını bilesiñiz?
4. Siz qaysı küz aylarını bilesiñiz?

Vazife 11. Cedvelni oquñız, aqılda tutuñız. Suallerge cevaplarnı yazıñız.

Ne vaqıt? (Yer k.)	**Ne vaqıt?**
Qışta	**Baarde**
qara qış**ta**	çeçek**te**
kiçik**te**	quralay**da**
saban**da**	ilk yaz**da**
Yazda	**Küzde**
oraqta	orta küz**de**
armanda	boş**ta**
ilk küzde	ilk qış**ta**

Doğğan künüñiz ne vaqıt (ay, yıl mevsimi)?
Doğmuş, dostlarıñıznıñ doğğan künü ne vaqıt?

Vazife 12. Yañı fiillerni oquñız. Cümlelerni yekünleñiz.

1. **Başlanmaq.** O, başlana; qış başlana.
   Qış ilk qış ayından başlana. Baar ... başlana.
   Yaz ... başlana. Küz ... başlana.
   Qış (baar, yaz, küz) ne vaqıt başlana?
2. **Devam etmek.** O, devam ete; baar devam ete.
   Er bir yıl mevsimi üç ay devam ete.
   Er bir yıl mevsimi ne qadar devam ete?
3. **Bitmek.** O, bite; yaz bite.
   Yaz arman ayında bite.
   Yaz (küz, qış, baar) ne vaqıt bite?

Vazife 13. Oquñız.

YIL MEVSİMLERİ

Baar

Baar saban ayından başlana. Araret ket-kete köterile, qar iriy. Künler uzay, geceler qısqara. Çeçek ayında biz ilk çeçek – aqbardaqnı köre bilemiz. Terekler yañı yapraq çıqara. Ava tazere, küneş de yarıq parılday. Quralay – pek yahşı bir aydır; terek ve otlar yeşere, er yer çeşit çeçekke tola.

Yaz

İlk yaz ayı – yaznıñ birinci ayıdır. İlk yazda künler eñ uzundır, avası sıcaq ve küneşli, lâkin kimerde yağmur yağa. Yaz yağmurı adette qısqamüddetli, sıcaq avadan soñ – sıq boranlı ola. İlk yaz tek çeçeknen degil, birinci tatlı yemiş ve meyva: cilek, kiraz peyda ola. Oraq ve arman aylarında pek sıcaq ola, şunıñ içün insanlar tabiatta: dağda, özen ya da göl yanında raatlanmağa seveler.

Küz

İlk küz ayından küz mevsimi başlana. Küzde avası o qadar sıcaq degil. Künler bayağı qısqara, geceler uzay ve suvuqça ola. Tarlalarda bereketni – künaylan ve mısırboğday, sebze – qartop ve lahananı, çükündir ve havuç, soğan, biber, pomidor cıyalar. Çeşit meyva: alma, armut, erik, şeftali ve yuzumni de cıyalar. Ekinci küz ayınıñ adı – 'orta küz'dir. Bu ayda tereklerdeki yapraq sarara. Boş ayında yapraq tüşe, soñki çeçek ğayıp ola, ava suvuy. Kökte sıq qara bulutlarnı körmek mümkün, uzun ve suvuq yağmurlar yağa.

Qış

Birinci qış ayı – ilk qış ayıdır. İlk qışta geceler eñ uzun ve künler eñ qısqadır. Kimerde pek suvuq ola, avası minus 25–30 derecege tüşe. Qışta qar yağa, o, yer ve tereklerni qaplay. Özen ve göller buznen örtüle. Qış da yahşı bir yıl mevsimidir, raatlanmaq içün güzel bir vaqıttır. Balalar, kimerde büyükler de qar topu oynay, çanalardan, konki, lıjalarnen tayalar.

Vazife 14. Yañı fiillerni oquñız. Olarnı aqılda tutuñız.

Kiymek – (o) (ne(ni)? **T. k.**) kiye, (olar) kiyeler.

Yazda insanlar yengil urba: futbolka, şort, kölmek, bluza, fistan, anter kiyeler.

Qışta olar sıcaq urba: sviter, djins, ştan, kurtka, palto, kurk, şapke, şarf, qolçaq kiyeler.

Yazda insanlar yengil ayaqqap: krossovka, ayağı çıplaq qalğan ayaqqap, sandal, papuç kiyeler.

Qışta olar sıcaq ayaqqap: potük, çızma kiyeler.

Vazife 15. Suallerge cevap beriñiz.

1. Sıcaq (suvuq) olğanda, siz nasıl urba kiyesiñiz?
2. Yazda (qışta) siz nasıl ayaqqap kiyesiñiz?
3. Siz nasıl urba (ayaqqap) kiymege sevesiñiz?

Vazife 16. Atalar sözlerini oqup, tercime etiñiz ve aqılda tutuñız.

Ayaqqap taptım dep, çıraqlarıñnı bıraqma!
Ayaqqabıñ tar olsa, dünyanıñ keñliginden ne fayda?
Kiygen tonuñ eskirir, kiydirgeniñ eskirmez.
Urba adamğa aqıl ögretir, ayaqqap – yürüş.
Urbanıñ yañısı yahşı, dostnıñ – eskisi.
Urbañ kirli olsa da, qalbiñ temiz olsun.

– Sen özüñni nasıl duyasıñ? – Sağ ol. Yahşı.

(Özüni) duymaq

men duy**a**m	biz duy**a**mız	duy**dı**m	duy**dı*q***
sen duy**a**sıñ	siz duy**a**sıñız	duy**dı**ñ	duy**dı**ñız
o duy**a**	olar duy**a**lar	duy**dı**	duy**dı**lar

Vazife 17. Oquñız.

Men özümni yahşı duyam. Babam özüni yahşı duya. Ağa-qardaşlarım özlerini yahşı duyalar.

– Sen özüñni yaramay duyasıñmı?
– E.

– Rustem ne içün derste yoq?
– O, özüni yaramay duya.

Hastalanmaq

men hastalan**dı**m	biz hastalan**dı*q***
sen hastalan**dı**ñ	siz hastalan**dı**ñız
o hastalan**dı**	olar hastalan**dı**lar
men hastalan**ır**ım	biz hastalan**ır**mız
sen hastalan**ır**sıñ	siz hastalan**ır**sıñız
o hastalan**ır**	olar hastalan**ır**lar

(Nenen? Beraberlik k.) hastalanmaq: grippnen, bronhitnen, pnevmoniyanen, qızamıqnen.

Vazife 18. Oquñız.

1. Usein bugün evde. O, hastalandı, çünki tünevin suvuq edi.
2. Mayre hastalanğanı içün körüşüvge kelmedi.
3. Evel Niyaziy sıq hastalana edi, şimdi ise o, siyrek hastalana.

Ekim, Rami grippnen hastalanğanını ayttı.

– Siz balalıqta nenen hastalana ediñiz?

– Qızamıq ve parotitnen.

Ağırmaq

o ağıra
olar ağıralar
Ağırdı, ağırdılar

– Neñ ağıra? – Başım ağıra.

Kimniñ? (S. k.)	**Nesi (B. k., mülkiyet)**	
Menim	midem	
Seniñ	tişiñ	
Onıñ	qursağı	
Onıñ	boğazı	
Aliniñ	başı	**ağıra**
Andriy studentiniñ	qulağı (qulaqları)	
Mariyanıñ	közleri	
Bitamnıñ	ayağı (ayaqları)	

Menim burnum ağıra. Onıñ başı ağıra. Sserverniñ qulağı ağıra. Bitamnıñ ayaqları ağıra. Qartbabamnıñ qolları ağıra.

Vazife 19. Oquñız. Baş sözünen *ağırmaq* fiilini doğru şekilde yazıñız.

1. Menim qulaq/ğ.. … . 2. Seniñ … yer.. barmı? 3. Onıñ köz.. … . 4. Viktornıñ mide.. … . 5. Oksananıñ baş.. … . 6. Lidiyanıñ ayaq.. … .

Vazife 20. Qavuzlardaki sözlerni saiplik kelişinde yazıñız.

1. (Kerim) közleri ağıra. 2. (Tair) boğazı ağıra. 3. (Anam) elleri ağıra. 4. (Men) tişlerim ağıra. 5. (Halilnıñ tatası) qursağı ağıra. 6. (Ridvannıñ qardaşı) qulaqları ağıra. 7. (O) ağırğan yeri yoq.

– Saña ne oldı? – Men hastalandım. Başım ve boğazım ağıra.

Kimge?

Saña Anaña Babaña	ne	oldı?

Vazife 21. Vazifeni nümünege baqıp beceriñiz.

Nümüne: *(Siz) ne oldı? –*
Sizge *ne oldı?*

1. (O) ... ne oldı? 2. (Sen) ... ne oldı? 3. (Siz) ... bir şey oldımı? 4. (Olar) ... ne oldı? 5. (Men) ... bir şey olmadı. 6. (Biz) ... bir şey olmadı.

Vazife 22. Oquñız.

– Asiyege ne oldı?
– O, özüni yaramay duya.
– Oña ne oldı?
– Grippnen hastalandı. Ekimni çağırmaq kerek.

– Sen özüñni nasıl duyasıñ?
– O qadar yahşı degil.
– Ne oldı?
– Men hastalandım.
– İlâc barıp almaq kerek.

Vazife 23. Arqadaşıñızdan özüni nasıl duyğanını sorañız.

Vazife 24. Metinni oquñız.

Ferat hastalandı

Bugün Ferat keç uyandı ve birden hastalanğanını duydı. Onıñ boğazı, başı ağıra. 'Men suvuqlanğandırım',– tüşündi o. Tünevin Ferat avtobusnı çoq bekledi, tışarıda ise suvuq yel bar edi. 'Ne yapayım? – tüşündi o. – Bugün qırımtatar tilinden derslerim bar.'

Odasına anası kirdi de, selâmlaşıp soradı: 'Sen ne içün turmaysıñ? Saat yedi olayata. Saña aşıqmaq kerek!'. Ferat özüni pek yaramay duyğanını ve derske barayım – barmayımmı dep, ne yapmağa bilmegenini ayttı. Amide araretni ölçemek kerek olğanını ayttı. Ferat sıcaqölçerge baqtı: 38,5 ºC. 'Ekimni çağırmaq kerek',– dedi Amide. O, poliklinikağa telefon açıp, öz ekimlerini çağırttı ve işine ketti.

Tezden ekim keldi. Bu, yaş, lâkin endi bayağı tecribeli ekim edi, Ferat onı yahşı bile. 'Ne oldı?' – soradı o, hastanıñ yatağı yanına barıp. Ferat, sıcağı bar, boğazı ve başı ağırğanını ayttı, tımavı bar ve öksürgenine şikâyetlendi. Ekim hastanı diqqatnen baqtı, o, yaqında suvuqlanmağanmı, dep soradı. Soñ o, Ferat grippnen hastalanğanını eminliknen ayttı, retsept yazıp berdi de, ilâcnı aştan soñ üç kere qullanmaqnı tevsiye etti. Daa o, Feratqa yatmaq ve limonlı çay, ekşi şıra, sütnen bal içmege tevsiye etti.

Ekim ketken soñ, Ferat kederli edi, çünki o, evde quru özü qaldı. Lâkin tezden oña dostları telefon açtılar. Olar yigit ne içün derste olmağanınen meraqlandılar. Dostlar Ferat hastalanğanını eşitken soñ, ille onı kelip baqar, ilâcnı aphaneden alıp ketirirmiz, dep bildirdiler. Daa olar dostuna tez tüzelmekni tilediler. Bu subetten soñ Feratnıñ keyfi köterildi. Lâkin o, suvuqlanğanı içün özüni daa öpkeley edi. 'Daa sıcaq kiyinmek kerek edi!' – tüşüne edi o.

Vazife 25. Suallerge cevap beriñiz.

1. Ferat uyanğan soñ ne duydı?
2. Ferat ne içün suvuqlandı?
3. Anası oña ne tevsiye etti?
4. Ferat ekimde nege şikâyetlendi?
5. Ekim onı baqqan soñ, Feratqa ne tevsiye etti?
6. Ferat ne içün kederli edi?

7. Dostları Feratqa ne tilediler?
8. Ferat özüni nede öpkeley edi?

	Ne?	**İçmek**
men	meyva suvu (şıra)	içem
sen	çay	içesiñ
o	süt	içe
biz	suv	içemiz
siz	qave	içesi(ñi)z
olar	içeler	
	İçtim, içtik	İçip bitirdim, içip bitirdik
	İç, içiñiz!	İçip baq! İçip baqıñız!

	Ne?	**Aşamaq**
men	şorba	aşayım
sen	samsa	aşaysıñ
o	qurabiye	aşay
biz	aşaymız	
siz	aşaysı(ñı)z	
olar	aşaylar	

Aşa**dı**m, aşa**dıq**, Aşa**p bitirdim**, aşa**p bitirdik**.
Aşa, aşa**ñız**! Aşa**p baq**, aşa**p baqıñız**!

T.k.	**Beraberlik k.**	
		aşamaq
Ne(ni)?	Nenen?	içmek

Vazife 26. Nümüne baqıp yapıñız.

Nümüne: 1. *(Men, aşamaq, tort) – Men tort aşayım.*
2. *(O, içmek, qave) – O, qave içe.*

1. Muhammed, oqumaq, Quran.
2. Sen, aşamaq, alma.
3. Bala, içmek, suv.
4. Mavile, aşamaq, köbete.
5. Biz, içmek, meyva suvu.
6. Esma, aşamaq, penir.
7. Ali, içmek, qatıq.
8. Selime, aşamaq, şokolad.

9. İvan, içmek, süt.
10. Suleyman, aşamaq, pilâv.

Vazife 27. Oquñız. Aqılda tutuñız.

Kim ne(ni) aşamadı? (T.k.)			**Kim ne(ni) içmedi? (T.k.)**		
Tinevin	o, ***çiberek***	aşamadı	Tünevin	o, ***çay***	içmedi
Aqşam	o, ***pilâv***	aşamadı	Aqşam	o, ***hoşaf***	içmedi
Evel	o, ***yantıq***	aşamağan edi	Evel	o, ***qatıq***	içmegen edi
Bugün	o, ***ötmek***	aşamadı	Bugün	o, ***meyva suvu(nı)***	içmedi
	pahlava	aşamadı		***suv***	içmedi
	qartop	aşamadı		***süt***	içmedi

Vazife 28. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

***Nümüne**: – Amdi, sen çay bugün endi içtiñmi? – Yoq, men çay daa içmedim.*

1. Susanna, sen bugün süt endi içtiñmi?
2. Amdi, sen qatıq endi aşadıñmı?
3. Mustafa, sen qave bugün endi içtiñmi?
4. Nayle, sen limonad endi içtiñmi?
5. Firüze, sen qızılçıq tatlısını endi qapıp baqtıñmı?
6. Tetâna, sen yoğurtnı endi içip baqtıñmı?
7. Olena, sen koka-kolanı endi içip bitirdiñmi?
8. Amet, sen hoşaf endi içtiñmi?
9. Muslim ve Midat, siz fanta endi içtiñizmi?
10. Mavile, sen hoşaf bugün endi içtiñmi?

Vazife 29. Sualllerge cevaplarnı nümünege baqıp yazıñız.

***Nümüne:** – Ali, sen tünevin maqarne aşadıñmı? – Yoq, men tünevin maqarne aşamadım.*

1. Abdulla, sen bugün şorba aşadıñmı?
2. Dilâra, sen tünevin şokolad aşadıñmı?
3. Balalar, siz aqşam meyva aşadıñızmı?
4. Raime, sen bugün sütlü aş aşadıñmı?

5. Hayser, sen tünevin pilâv aşadıñmı?
6. Yusuf, sen evel varenık aşağan ediñmi?
7. Tair, sen bugün et aşadıñmı?
8. Yigitler, siz tünevin qurabiye aşadıñızmı?
9. Muhammed, sen evel borç aşağan ediñmi?
10. İbraim, sen bugün dondurma aşadıñmı?

Ne(ni)? + -nen, ile = -lı/-li/-lu/-lü + Ne(ni)?

Men qaveni (*nenen?)* qurabiyenen içmege sevem.

Saba o, qaveni (*nenen?)* sütnen içe. (= Saba o, *(nasıl?)* sütlü qave içe.)

Fadme çaynı (*nenen?)* limonnen içmege seve. = Fadme (*nasıl?)* limonlı çay seve.

Vazife 30. Cümelelrni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *1. Men sıq (et) şorba aşayım. – Men sıq etli şorba aşayım.*
2. Saba men qaveni (şeker) (içmek). – Saba men qaveni şekernen içem.

1. Sen (krem) pirojnoye (sevmek)? 2. Dostlar (yağ) ötmek (aşamaq). 3. Dostum pirniçni (et) aşamağa seve. 4. Tünevin biz (qaşqaval) pitstsa aşadıq. 5. Kimerde o, (banan) yoğurt (içmek), olar ise (cilek) yoğurt (içmek). 6. Tatam er vaqıt qaveni (şokolad) (içmek). 7. Ali ve Mustafa çaynı (bal) içmege seveler. 8. Sen (nenen?/ nasıl?) çiberek (sevmek)?

Vazife 31. Dialoglarnı oquñız.

a) – Alö?
– Bu, Elmaz. Lemara, sen özüñni nasıl duyasıñ?
– Sağ ol, endi bir qarar.
– Sen şimdi ne yapasıñ?
– Men ağa-tatalarıma mektüp yazam.
– Ya aqşam sen ne yapacaqsıñ?
– Raatlanacaqtırım, televizor baqarım. Elmaz, musafirlikke kel.

b) – Sebiya, sen hastasıñmı?
– E.
– Ne yeriñ ağıra?
– Boğazım. Tünevin suvuq suv içtim.

Ne?	**Kimniñ? (S.k.)**	**ağıra**
Ne yeriñiz ağıra?	Menim	tişim
	aşqazanım	
	qursağım	
	belim	
	yüregim	
	qulağım	
	közüm	
	başım	
	ayağım	
	büyregim	
	tişlerim	
	qulaqlarım	
	közlerim	
	ayaqlarım	
	büyreklerim	

Kimge? (D. k.)	**Ne? (B. k.)**
saña	
anaña	
babaña	**oldı?**
tataña	
ağaña	
qızıña	
oğluña	

– Hasta kim? (– Sizden hasta kim?)
– Sizge ne oldı?

	eki-üç kün	
Sizge		yatmaq kerek (olacaq).
	üç-dört kün	
	beş-altı kün	
	bir afta qadar	

– Siz özüñizni	– Men özümni	yahşı
nasıl duyasız?		yahşıca
		yaramay

Men ümüt etem ki,
er şey yahşı olacaq.
Ümüt etemiz ki,
er şey yahşı olur. (Er şey yahşı olacaqtır.)
Qan(nı talilge) beriñiz.
Kiyiniñiz / Urbañıznı çıqarıñız.

Vazife 32. Dialognı oquñız.

Ekim: Sabalar hayırlı olsun!
Hasta: Hayırğa qarşı!
Ekim: Sizge ne oldı?
Hasta: Hastalanğandırım daa.
Ekim: Nege şikâyet etesiñiz?
Hasta: Başım ve boğazım ağıra, daa öksürem.
Ekim: Urbañıznı çıqarıñız, men aqcigerleriñizni diñlep baqayım... Nefes alıñız ..., almañız ... . Kiyiniñiz.
Hasta: Ciddiy bir şey barmı?
Ekim: O qadar degil, amma sizge bir qaç kün yatmağa tevsiye etem. Mına petsept. İlâcnı künde üç kere aştan bir buçuq saat keçken soñ qullanıñız.
Hasta: Sağ oluñız, sağlıqnen qalıñız.
Ekim: Sağlıqnen barıñız. Şimdi suvuq, sıcaq kiyinmege unutmañız.

Vazife 33. Metinni oquñız.

Ekimniñ tevsiyeleri

Halq arasında 'Sağlığım – baylığım' atalar sözü zaya saqlanıp qalmağandır. Sağlığıñız ve keyfiñiz yerinde olmaq içün, daima özüñizni tüşüneceksiñiz. Ekimler sportnen oğraşmaq, sıq taze avağa çıqmaq, künde 4–5 kere faydalı aş aşamaq, sutkada 8-er saat yuqlamaq, yaramay şey tüşünmemek kerek.

Hastalanğan olsañız, birden ekimge muracaat etiñiz. Ekim sizni diqqatnen baqar. O, yürek ve aqcigerleriñizni diñlep, qaan basımını ölçep, nabızıñıznı, beden sıcağıñıznı ölçep baqar, nasıl talilller bermek kerek olğanını aytır. Bundan soñ o, tedaviylevni tayin eter, petsept yazıp berir. İlâclarnı aphanede almaq mümkün. Ciddiy müşkülleşüvlerden qaçınmaq içün, ekimniñ bütün tevsiyelerine riayet etmek kerek.

Başta biz tedaviyci ekimine ketemiz. Kerek olsa, tedaviyci bizni diger mütehassısqa yollay. Yüregiñiz ağıramı, qan basımı köterildimi – yürek ekimine, ciddiy yuqunç hastalığımı – infektsionistke, közleriñiz yaramay körmege başladımı – köz ekimine. Siz qaysı ekimge muracaat etmek kerek olğanıñıznı tedaviyci ekimiñizden özüñiz soray bilesiñiz.

Eger ambulator tedaviylev yardım etmese, sizge cerrah ameliyatı kerek olsa, sizge statsionarğa yatmağa tevsiye eterler. Hastahanede diagnostika ve tedaviylev içün kerek donatmalar bar.

D E R S 2 8

– Siz qaç yaşındasız? – Men 20 yaşındam.

Kim? (B. k.)		**Qaç yaşında?**
Men		1, 41, 51 ... yaşındam
Sen		2, 42, 53, 54 ... yaşındam
O,		5–20, 30, 40... yaşında
Biz	45, 65...	yaşındamız
Siz	35, 55 ...	yaşındasız
Olar	23, 37...	yaşındalar

bayağı yaşta, -m, -sıñ, -mız, sız, -lar
küçük yaşta, -m, -sıñ, -mız, sız, -lar

Vazife 1. Zamirlerni isimlernen keliştiriñiz.

Nümüne: *Men 10 (yaş). – Men 10 yaşındam.*

1. Men 30 (yaş). 2. O, 22 (yaş). 3. Sen 12 (yaş)mı? 4. O, 18 (yaş). 5. Siz endi 37 (yaş)mı? 6. Olar qaç (yaş)?

Vazife 2. Oquñız.

a) Ağam 25 yaşında. Kim 25 yaşında? Babam 60 yaşında. Kim 60 yaşında? Qız qardaşım 23 yaşında. Kim 23 yaşında? Anam 51 yaşında. Kim 51 yaşında?

b) Babam qaç yaşında? O, 50 yaşında. Anam qaç yaşında? O, 42 yaşında. Qız qardaşım 18 yaşında. O, 18 yaşında. Ağam qaç yaşında? O, 21 yaşında.

Vazife 3. Vazifeni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Dost – (20 yaş). – Dostum 20 yaşında.*

1. Ana – 40 (yaş). 2. Qız – 17 (yaş). 3. Oğul – 21 (yaş). 4. Oca – 53 (yaş). 5. Qaçaq – 23 (yaş). 6. Ösmür – 12 (yaş). 7. Qızçıq – 8 (yaş).

Vazife 4. Oquñız, aqılda tutuñız.

Bu kimdir?	**Kim?**	**Qaç yaşında?**
Bu menim.	Men	1(bir), 21, 31, 41 ... yaşındam.
Bu sensiñ.	Sen	2 (eki), 22, 32, 42 ... yaşında.
Bu odır.	O,	3(üç), 23, 33, 43 ... yaşında.
Bu bizmiz.	Biz	4 (dört), 24, 34, 44 ... yaşında.
Bu sizsiz.	Siz	5(beş), 25, 35, 45 ... yaşındasız.
Bu olardır.	Olar	6 (altı), 26, 36, 46 ... yaşındalar.
Bu sizsiz	Siz	bayağı yaştasız.
Bu olardır.	Olar	küçük yaştalar.
	Oğlan qardaşım	on edi yaşında.
	Babam	elli bir yaşında.
	Qız qardaşım	yigirmi eki yaşında.
	Anam	elli yaşında.

Vazife 5. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Sen qaç (**yaş**)? – Sen qaç **yaşındasıñ**?*

1. Men qaç (yaş)?
2. Sen qaç (yaş)?
3. O, qaç (yaş)?
4. Biz qaç (yaş)?
5. Siz qaç (yaş)?
6. Olar qaç (yaş)?

Vazife 6. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne*: Men 30 ... – Men 30 **yaşındam**.*

1. İlmi 15 ... .
2. Mayre 41 ... .
3. Feride 40 ... .
4. Midat 17 ... .
5. Abkerim 52 ... .
6. Merziye 52 ... .
7. Selim 11 ... .
8. Niyaziy 23 ... .
9. Anam 73 ... .
10. Üyken tatam 31 ... .

11. Küçük qız qardaşım 14 ... .
12. Bitam 95 ... .
13. Büyük qızım 19 ... .
14. Küçük qızım 11 ... .
15. Üyken oğlum 20 ... .
16. Küçük oğlum 10 ... .
17. Babam 59 ... .
18. Üyken ağam 29 ... .
19. Küçük oğlan qardaşım 13 ... .
20. Qartbabam 100 ... .

Vazife 7. Suallerge cevap beriñiz.

Nümüne: *Tatañ qaç yaşında? (21) – O, yigirmi bir yaşında.*

1. Mustafa qaç yaşında? (77)
2. Halil qaç yaşında? (26)
3. Asan qaç yaşında? (34)
4. Seitümer qaç yaşında? (47)
5. Niyara qaç yaşında? (16)
6. Maksim qaç yaşında? (4)
7. Nargiz qaç yaşında? (41)
8. Kerim qaç yaşında? (18)
9. Amet qaç yaşında? (55)
10. Vait qaç yaşında? (64)
11. Meliya qaç yaşında? (83)
12. Fikret qaç yaşında? (25)
13. Riza qaç yaşında? (76)
14. Seyar qaç yaşında? (49)
15. Reşat qaç yaşında? (21)
16. Emil qaç yaşında? (23)
17. Midat qaç yaşında? (27)
18. Rayme qaç yaşında? (16)
19. Safiye qaç yaşında? (37)
20. Bektemir qaç yaşında? (53)

Vazife 8. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Bita – 60 (yaş). Bitañ qaç yaşında? – O, altmış yaşında.*

1. Ana – 51.
2. Baba – 67.
3. Qız – 19.
4. Oğul – 24.
5. Tata – 32.
6. Ağa – 28.
7. Qartbaba – 67.
8. Abduraman – 20.
9. Selime – 30 .
10. Server – 45.

Vazife 9. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Muhammed 30 yaşında. – Kim? Muhammedmi? E, o.*

1. Haybulla 46 yaşında.
2. Yaqup 35 yaşında.
3. Aziz 21 yaşında.
4. Anna 25 yaşında.
5. Mustafa 75 yaşında.
6. Yusuf 33 yaşında.
7. Ava 18 yaşında.
8. Osman 38 yaşında.
9. Feride 41 yaşında.
10. Mavile 50 yaşında.
11. Halil 22 yaşında.

Vazife 10. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *23 yaşında, (menim oğlum). – (Menim) oğlum 23 yaşında.*

1. 34 yaşında (üyken tatam).
2. 67 yaşında (menim babam).
3. 13 yaşında (küçük qız qardaşım).
4. 61 yaşında (anam).
5. 31 yaşında (üyken ağam).
6. 22 yaşında (küçük qardaşım).
7. 78 yaşında (qartbabam).

8. 74 yaşında (bitam).
9. 42 yaşında (alam).
10. 50 yaşında (emcem).
11. 9 yaşında (onıñ oğlu).
12. 40 yaşında (ocamız).
13. 51 yaşında (onıñ anası).
14. 4 yaşında (qızımız).
15. 28 yaşında (icretçi).

Vazife 11. Oquñız, aqılda tutuñız.

Keçken yılı		20 yaşında edim.
Şimdi (bu yılı)	men	21 yaşındam.
Kelecek yılı		22 yaşına tolacağım.

Vazife 12. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Şimdi Zaur 41 yaşında.*

– Kelecek yılı o, qaç yaşına tolacaq?
– Kelecek yılı o, 42 yaşına tolacaq.
– Keçken yılı o, qaç yaşında edi?
– Keçken yılı o, 40 yaşında edi.

1. Şimdi Tair 17 yaşında.
2. Şimdi Ruslan 4 yaşında.
3. Şimdi Saniye 28 yaşında.
4. Şimdi İbraim 30 yaşında.
5. Şimdi Alişer 43 yaşında.
6. Şimdi Kemal 68 yaşında.
7. Şimdi Amdi 29 yaşında.
8. Şimdi Meryem 47 yaşında.
9. Şimdi Midat 51 yaşında.
10. Şimdi Aysel 36 yaşında.

Vazife 13. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Seitümer 56 ... . – Seitümer 56 yaşında.*

1. Qartbabam 83 ... .
2. Tatam 31 ... .
3. Qız qardaşım 15 ... .
4. Bitam 73 ... .
5. Üyken qızım 18 ... .
6. Küçük qızım 11 ... .
7. Küçük oğlum 10 ... .
8. Babam 51 ... .
9. Ağam 29 ... .

Vazife 14. Daloglarnı nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Mustafa, 25 yaşında, dostundan bir yaş küçük.*

– Mustafa, aytsa, sen qaç yaşındasıñ?
– Men 25 yaşındam.
– Sen dostuñdan qaç yaş küçüksiñ?
– Men dostumdan 1 yaş küçükim.
– Demek, dostuñ 24 yaşında.
– E.

1. Sevil, 30 yaşında, qardaşından 7 yaş büyük.
2. Nayle, 52 yaşında, aqayından 9 yaş küçük.
3. İbraim, 28 yaşında, dostundan 4 yaş büyük.
4. Niyara, 17 yaşında, qız qardaşından 9 yaş büyük.
5. Cafer, 43 yaşında, apayından 6 yaş büyük.

Vazife 15. Oquñız, aqılda tutuñız.

	Qaç yaşında?	
Kim?	1 (bir) yaş	büyük
	2 (eki) yaş	
	3 (üç) yaş	küçük
	4 (dört) yaş	
	70 (yetmiş***ten***)	çoq
	50 (elli***den***)	az
	30 (otuz***ğa***)	yaqın
	20 (yigirmi***ge***)	kirgen
(daa)	60 (altmış***qa***)	kirmegen
		tolmağan

Vazife 16. Oquñız, aqılda tutuñız.

Qaç? / Ne qadar? (+ isim, B. k. / diger kelişlerde)

1 (bir) adam	bir adamnıñ
2 (eki), 3 (üç), 4 (dört) adam	eki, üç, dört adamnıñ
5 (beş), 10 (on), 20 (yigirmi)	beş, on, yigirmi adamğa
50 (elli) ... 80 (seksen)	elli, seksen adamnı
40 (qırq), 90 (doqsan), 100 (yuz)	qırq, doqsan, yuz adamda
200 (eki yuz) – 400 (dört yuz)	eki yuz, dört yuz adamdan
500 (beş yuz) – 800 (sekiz yuz)	beş yuz, sekiz yuz adamnen
900 (doquz yuz)	doquz yuz adamlıq

Vazife 17. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Ervin otuz yaştan büyükmi?*
– E, o, ***otuz yaştan büyük(tir).***
– Yoq, o, ***otuz yaştan küçük(tir)****.*

1. Oğluñ yigirmi yaştan büyükmi?
2. Babañız elli yaştan büyükmi?
3. Anañız elli beş yaştan büyükmi?
4. Tatañız yigirmi eki yaştan büyükmi?
5. Qızıñız on yaştan büyükmi?
6. Bitañız yetmiş bir yaştan büyükmi?
7. Şeeriñiz yuz yıldan büyükmi?
8. Saime qırq yaştan büyükmi?

Vazife 18. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Oğluñız on yaşına toldımı?*
– E, o, endi ***on yaşına*** *toldı.*
– Yoq, o, daa ***on yaşına*** *tol****ma****dı.*

1. Babañız altmış yaşına toldımı?
2. Anañız elli yaşına toldımı?
3. Qartbabañız seksen yaşına toldımı?
4. Bitañız yetmiş beş yaşına toldımı?
5. Küçük qızıñız yedi yaşına toldımı?
6. Büyük qızıñız otuz yaşına toldımı?
7. Ağañız qırq bir yaşına toldımı?

8. Asan on beş yaşına toldımı?
9. Alime altı yaşına toldımı?

Vazife 19. Aqılda tutuñız.

Bugün qaysı kün? **(S. k. + B. k., mülkiyet)**	**Tarih**	**Doğğan künüñiz ne vaqıt?** **(... + Yer k.)**
qara qışnıñ biri	01.01	qara qışnıñ birinde
kiçikniñ ekisi	02.02	kiçikniñ ekisinde
sabannıñ üçü	03.03	sabannıñ üçünde
çeçekniñ dördü	04.04	çeçekniñ dördünde
quralaynıñ (mayısnıñ) beşi	05.05	quralaynıñ (mayısnıñ) beşinde
ilk yaznıñ altısı	06.06	ilk yaznıñ altısında
oraqnıñ yedisi	07.07	oraqnıñ yedisinde
armannıñ sekizi	08.08	armannıñ sekizinde
ilk küzniñ doquzı	09.09	ilk küzniñ doquzında
orta küzniñ onu	10.10	orta küzniñ onu
boşnıñ on biri	11.11	boşnıñ on birinde
ilk qışnıñ on ekisi	12.12	ilk qışnıñ on ekisinde

Vazife 20. Tarihnı sözlernen yazıñız.

Nümüne: *21.09.2016 – Eki biñ on altı senesi ilk küzniñ yigirmi biri.*

15.04.1975 ____

15.07. 1968 ____

24.11.2000 ____

29.11.2003 ____

06.11.1946 ____

19.10.1984 ____

26.08.1997 ____

16.06.2008 ____

18.05.1944 ____

17.04.1938 ____

19.04.1783 ____

30.06.2001 ____

21.01.1981 ____

01.03.1940 ____

20.09.1932 ____

15.06.1933 ____

09.12.1917 ____

09.03.1814 ____

21.03.1851____

Vazife 21. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *– (Adile Emirova) doğğan künü ne vaqıt? (10.11)*

*– Adile Emirovanıñ doğğan künü **boş ayınıñ on birinde**.*

1. (Ayder Memetov) doğğan künü ne vaqıt? (22.03)
2. (İsmail Kerimov) doğğan künü ne vaqıt? (03.10)
3. (Emine Ganiyeva) doğğan künü ne vaqıt? (02.03)
4. (Seyran Useinov) doğğan künü ne vaqıt? (19.03)
5. (İlyas Bahşış) doğğan künü ne vaqıt? (23.03)
6. (İsa Abduraman) doğğan künü ne vaqıt? (05.05)
7. (Nuzet Ümerov) doğğan künü ne vaqıt? (13.11)
8. (Riza Fazıl) doğğan künü ne vaqıt? (30.05)
9. (Fikret Yurter) doğğan künü ne vaqıt? (23.10)
10. (Aydın Şemi-Zade) doğğan künü ne vaqıt? (01.09)
11. (Pevat Zeti) doğğan künü ne vaqıt? (12.04)
12. (Lilâ Budjurova) doğğan künü ne vaqıt? (1.11)
13. (Safter Nagayev) doğğan künü ne vaqıt? (01.01)
14. (Cafer Bekirov) doğğan künü ne vaqıt? (09.06)
15. (Eşref İbraim) doğğan künü ne vaqıt? (20.02)
16. (Ayşe Kökiyeva) doğğan künü ne vaqıt? (08.11)
17. (Ablâziz Veliyev) doğğan künü ne vaqıt? (25.10)
18. (Remzi Burnaş) doğğan künü ne vaqıt? (17.06)
19. (Zakir Qurtnezir) doğğan künü ne vaqıt? (12.12)
20. (Şeryan Ali) doğğan künü ne vaqıt? (18.08)

Vazife 22. Suallerge nümünege baqıp cevap beriñiz.

Nümüne: *– İsmail Gasprinskiy qayda ve ne vaqıt doğdı? (21.03.1851, Gaspra)*

– *İsmail Gasprinskiy* ***Gasprada biñ sekiz yuz elli bir senesi sabannıñ yigirmi birinde*** *doğdı.*

1. Sabriye Erecepova qayda ve ne vaqıt doğdı? (12.07.1912, Bağçasaray)
2. Abdulla Lâtif-zade qayda ve ne vaqıt doğdı? (26.08.1890, Aqmescit)
3. Bekir Çoban-zade qayda ve ne vaqıt doğdı? (27.05.1893, Qarasuvbazar)
4. Eşref Şemi-Zade qayda ve ne vaqıt doğdı? (21.06.1908, Kezlev)
5. Noman Çelebicihan qayda ve ne vaqıt öldürilgen edi? (23.02.1918)
6. Asan Sabri Ayvazov qayda ve ne vaqıt doğdı? (06.05.1878, Alupka)
7. Osman Aqçoqraqlı qayda ve ne vaqıt doğdı? (03.01.1879, Bağçasaray)
8. Abibulla Odabaş qayda ve ne vaqıt doğdı? (11.02.1881, Körbek)
9. Memet Nuzet qayda ve ne vaqıt doğdı? (13.03.1888, Aydar Ğazı)
10. Memet Niyaziy qayda ve ne vaqıt doğdı? (30.11.1878, Aşçılar)
11. Cafer Seydamet qayda ve ne vaqıt doğdı? (01.09.1889, Qızıltaş)
12. Ümer İpçi qayda ve ne vaqıt vefat etti? (11.01.1955, Tomsk)
13. Amdi Giraybay qayda ve ne vaqıt doğdı? (14.02.1901, Yeni Qale)
14. Şamil Alâdin qayda ve ne vaqıt doğdı? (12.07.1912, Mahüldür)
15. İdris Asanin qayda ve ne vaqıt doğdı? (12.10.1927, Fotisala)
16. Uriye Edemova qayda ve ne vaqıt doğdı? (23.04.1938, Baydar)
17. Ayder Osman qayda ve ne vaqıt doğdı? (01.01.1938, Beş Qurtqa)
18. Şakir Selim qayda ve ne vaqıt doğdı? (10.04.1942, Büyük As)
19. Yunus Qandım qayda ve ne vaqıt doğdı? (04.09.1959, Aqqurğan)
20. Cınğız Dağcı qayda ve ne vaqıt doğdı? (09.03.1919, Gurzuf)

Vazife 23. Suallerge cevap beriñiz. Olarnı yazıñız.

Nümüne: *– Birleşken Milletler Teşkilâtı ne vaqıt teşkil etilgen edi? (14.12.1950) – Birleşken Milletler Teşkilâtı biñ doğuz yuz elli senesi ilk qışnıñ on dörtünde teşkil etilgen edi.*

1. Ukraina ne vaqıt mustaqil oldı? (24.08.1991)
2. BMTniñ qaçaqlarınıñ uquqiy vaizyeti boyunca konventsiyası ne vaqıt qabul etildi? (28.07.1951)
3. Kyivde Qırım musulmanları diniy idaresi ne vaqıt quruldı? ()
4. Ukraina Yuqarı Radası tarafından ‘Qaçaqlar aqqında’ qanunı ne vaqıt qabul etildi? (21.06.2001)

5. Ukraina Yuqarı Radası Ukrainanıñ yañı Anaysasını ne vaqıt qabul etti? (28.06.1996)
6. Ukraina Yuqarı Radası tarafından 'Qaçaqlar ve qoşma ya da vaqtınca qorçalavğa muhtac şahıslar aqqında' qanunı ne vaqıt qabul etildi? (08.07.2011)
7. Kyivniñ ne vaqıt temel-taşı qoyulğan? (25.05.482)
8. İnsannıñ kâinatqa ilk uçuvı ne vaqıt olğan edi? (12.04.1961)
9. Bağçasaraynıñ kim tarafından ne vaqıt temel-taşı qoyulğan? (1503 s., Meñli Geray)
10. Qırımnıñ ilk paytahtı ne edi ve onıñ temel-taşı ne vaqıt qoyulğan? (1266, Solhat / Eski Qırım)

Vazife 24. Metinni oquñız.

Men icretçim. Qırımdan qıtaiy Ukrainağa köçip keldim. Men 19 yaşındam. Evel men Büyük Sürendeki istidatlı balalar içün gimnaziyada oquğan edim. Şimdi Taras Şevçenko adına Kyiv milliy universitetiniñ Filologiya institutında qırımtatar, türk ve ingliz tillerini ögrenem. Kyivde men endi eki yıldan berli oquyım.

Kyiv – Ukrainanıñ paytahtı. Onıñ merkziy soqağı – Hreşçatık. Hreşçatıkte dülber evler, balaban tükânlar, yahşı restoranlar, qavehaneler bar. hreşçatıkte eñ Merkeziy poşta buluna. Men Kyiv metrosını begenem. O, güzel ve oñaytlı. Daa men Kyiv parklarını ve Dnipronı begenem. Dnipro – büyük özendir.

Hreşçatıkteki 'Dostluq' tikânında men Kyiv aqqında kitap aldım. Men bu şeerni begenem. Men Kyivde yaşay ve oquğanıma quvanam.

Vazife 25. Özüñiz aqqında ikâye etiñiz. Siz qayda yaşaysız? Qayda oquysız? Siz şimdi yaşağan şeeriñiz aqqında ne bilesiz?

Vazife 26. Suallerge cevap beriñiz.

1. Vatanıñızda avası nasıl? 2. Kyivde bugün avası nasıl? 3. Yarın nasıl ava olacaq? 4. Tünevin nasıl ava edi?

Vazife 27. Nümüneni qullanıp, qavuzlardaki sözlerni doğru yazıñız.

Nümüne: 1. *Anam (yırlamaq). (Ne yapa?) – Anam* ***yırlay****.*

2. *Bala yahşı (oynamaq) içün bahşış qazandı. (**Ne** içün?) – Bala yahşı **oynağanı** içün bahşış qazandı.*

1. Ağam sıq (hastalanmaq). 2. Bugün Ali özüni yaramay (duymaq) içün, qırımtatar tili derslerinde olmadı. 3. Ekim Serverden ne yeri (ağırmaq) soradı. (Neni?) 4. Medine (hastalanmaq) içün, kontsertte olmadı. 5. Şimdi dostum özüni yahşı (duymaq).

Vazife 28. Cümlelerni yazıñız.

Nümüne: *Enver 19 yaş.. . – Enver* ***on doquz yaşında****.*

1. İnayet 20 yaş.. . 2. Alime Enver qızı 41 yaş.. . 3. Riza 63 yaş.. . 4. Dostum 18 yaş.. . 5. Seitbekir Mamut oğlu 57 yaş.. .

Vazife 29. Suallerge cevap beriñiz.

1. Adıñız nedir? 2. Qaç yaşındasız? 3. Babañız kim? 4. Qaç yaşında? 5. Anañız kim? 6. O, qaç yaşında? 7. Ağa-tatalarıñız barmı? 8. Olar qaç yaşındalar?

Vazife 30. Nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *– Siz qırımtatar tilini ne qadar ögrenesiz? (8, ay) – Biz qırımtatar tilini 8 ay ögrenemiz.*

1. Kerim avtobusnı ne qadar bekley? (15, daqiqa)
2. Arslan ev vazifesini ne qadar yaptı? (2, saat)
3. Midat universitette ne qadar oquy? (4, yıl)
4. Mavile hastahanede ne qadar edi? (40, daqiqa)
5. Esma odanı ne qadar cıyıştırdı? (3, saat)
6. Ali Ürdünde ne qadar yaşadı? (3, yıl)
7. Mektepteki dersler ne qadar devam ete? (45, daqiqa)
8. Qış ne qadar devam ete? (3, ay)
9. Biz bağçada ne qadar kezdik? (2, saat)
10. Ava Qarasuvbazarda ne qadar yaşay? (2, yıl)
11. Ruşen kitapnı ne qadar oqudı? (1, saat)
12. Siz kezintide ne qadar ediñiz? (5, saat)
13. Universitette dersler ne qadar devam ete? (80, daqiqa)

D E R S 2 9
(TEKRARLAV)

Vaziife 1. Dialoglarnı oquñız.

1. *Enver:* Özümni tanıştırmağa ruhset beriñiz! Men Enverim, Qırım icretçisim. Şimdi men Lvovda yaşayım, ukrain tilini ögrenem.
   Lana: Pek memnünim. Men Lanam. Men de icretçim, Lviv şeeriniñ hayriye fondunda ukrain tilini ögrenem.
   Enver: Sen qırımtatarsıñmı?
   Lana: Yoq, men qırımtatar degilim, lâkin Qırımdanım. Enver, sen qırımtatarca ve ukraince yahşı laf etesiñ.
   Enver: Sağ ol. Men mında bir-eki ay içinde ukrain tilini ögrendim, çünki Lviv şeerinde er kes ukraince serbest laf ete.
2. *Sayde:* Ferat, saat qaç?
   Ferat: Saat beş daqiqadan yedi.
   Sayde: Saat yedide televizordan kontsert kösterecekler. Qırım teatriniñ artistleri yañı 'Baar nağmeleri' kontsertini nımayış etecekler. Olar qırımtatar yır ve oyunlarını kösterecekler.
   Ferat: Bu, pek meraqlıdır. İlle televizor baqarım.
3. *Server:* Ekim, selâm aleyküm! Oturıñız.
   Ekim: Aleyküm selâm! Hasta kim?
   Server: Menim Lenur dostum.
   Ekim: Lenur! Ne yeriñiz ağıra?
   Lenur: Başımnen boğazım.
   Ekim: Sıcağıñız barmı?
   Lenur: Saba 37,5 (otuz yedi, virgül beş) edi.
   Server: Ekim, o, grippnen hastalandımı?
   Ekim: Şimdi baqarmız. E. Dondurma aşağandırsız?
   Server: Lenur dondurma pek seve.
   Lenur: E, sevem. Tünevin üç dondurma aşadım.
   Ekim: Lenur, siz qaç yaşındasız?
   Lenur: Men 21 yaşındam.
   Ekim: Men siz 10 yaşındasız, dep belledim. Tek küçük balalar böyle yapa. Şimdi sıcaq süt ve ilâc içmek kerek. Mına retsept.

Lenur: Sağ oluñız.
Server: Sağ oluñız.
Ekim: Sağlıqnen qalıñız.

Vazife 2. Özüñiz aqqında ikâye etiñiz. (Siz kimsiz? Adıñız ne? Qaydan keldiñiz? Qayda yaşaysız? Siz İnstitutta qırımtatar tili derslerinde neni ögrenesiz? Siz mında qaç yıl oquycaqsıñız?)

Vazife 3. Siz Ukrainada kimnen tanış oldıñız? (Dostuñız barmı? Onıñ adı nedir? O, Qırımdanmı? O, icretçimi? O, çalışa yoqsa oquymı?)

I

Teklikte	**Çoqluqta**
icretçi	icretçiler
oca	ocalar
ocapçe	ocapçe
qalem	qalemler
saray	saraylar
qırımtatar	qırımtatarlar
ukrain	ukrainler
Ukrainalı	Ukrainalılar
oda	odalar
sınıf odası	sınıf odaları
meydan	meydanlar
pencere	pencereler
ev vazifesi	ev vazifeleri

II

Nasıl? + isim tekl.	**Nasıl? + isim çoql.**
yañı ev	yañı evler
eski bina	eski binalar
yahşı dost	yahşı dostlar

III

1. **Baş**	*kim*?	Bu Enverdir. Enver – icretçi. Bu Lanadır. Lana da icretçi.
2. **Saiplik**	*kimniñ*?	Enverniñ dostu bar.

		Lananıñ ağa-tatası bar.
3. **Doğrultuv**	*kimge*?	Lana talebesine qurşun qalemni berdi.
4. **Tüşüm**	*kimni*?	Talebe ocanı diqqatnen diñledi.
		Bala anasını sağındı.
5. **Yer**	*kimde*?	Enver ana-babasında qaldı.
6. **Çıqış**	*kimden*?	Lana ana-babasından qayttı.
7. **Beraberlik**	*kimnen*?	Envernen Lana – dostlar.

IV

1. **Baş**	*ne*?	Bu Qırımdır.
		Bu fildir.
	ne vaqıt?	Bazarertesi qırımtatar tili dersi olacaq.
		1944 senesi qırımtatar halqı sürgün etildi.
2. **Saiplik**	*neniñ*?	Qırımnıñ paytahtı – Aqmescit.
3. **Doğrultuv**	*nege*?	Terekke suv kerek.
	qayda?	Seyaatqa barmaq pek hoştır.
		Men universitetke ketem.
4. **Tüşüm**	*neni*?	Aşnı tuzlap aşaylar.
	ne(*ni*)?	Men kitap oquyım.
5. **Yer**	*nede*?	Tükânda taze sebze satılır.
	qayda?	Men Qırımda yaşayım.
6. **Çıqış**	*neden*?	Talebeler dersten soñ raatlanalar.
	qaydan?	Studentler yataqhaneden çıqtılar.
	ne vaqıttan?	Üç saatten berli beklediler.
7. **Beraberlik**	*nenen*?	Sen çiberekni penirnen sımarlay-sıñmı?
		O, sütlü qaveni şekerqıyıqnen içe.

V

	Adiy	**Mürekkep / Terkipli**
Şimdiki zaman	oquyım	/ oqup bitirem (bitireyatam)

Keçken zaman	oqudım yazdım	oquğan edim / oqup bitirdim, oqup çıqtım yazğan edim / yazıp bitirdim
Kelecek zaman	oquycağım, oqurım yazaycağım, yazarım	/ oqup çıqarım, oqup bitiririm, yazıp bitiririm
Emir meyli	Oqu(ñız)! Yaz(ıñız)!	/ Oqup çıq(ıñız)! Yazıp bitir(iñiz)!

Vazife 4. Qavuzlardaki sözlerni doğru kelişte yazıñız.

1. Bugün biz (mürekkep cümle) yazdıq. 2. Tünevin aqşam Refatnen Gülnara (teatr) ediler. 3. Menim İmran dostum Kyivge (Eski Qırım) keldi. 4. Anam evel (iqtisatçı) edi. 5. Arslan, Arzı ve Mavile (Filologiya institutı) oquylar. 6. Olar (qırımtatar tili) ögreneler. 7. Evde aqşam olar (ev vazifesi) yapalar. 8. Oleksandra (meraqlı kitap) oqumağa pek seve. 9. Ana-babalarım (ağam) sıq telefon açalar.

Vazife 5. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *(Ekim).*

Men ... olmaq isteyim.	– Men ekim olmaq isteyim.
Poliklinikada men ... kördim.	Poliklinikada men ekimni kördim.
Men ... hastalığım aqqında ikâye ettim.	Men ekimge hastalığım aqqında ikâye ettim.

1. (Enver) Meryem ... bekley. Aqşam tedbirinde o, ... oynadı. Dostlar ... kitap ediye ettiler. Biz ... çoqtan körmedik.
2. (oca) Talebeler ... kezintide ediler. Tatam ... olmaq istey. Bugün universitette biz yañı ... kördik.
3. (ağa.. (-nen/ ve) tata..) Menim ... yoq. Meryem ... seve. O, ... mektüpler yaza.
4. (Nebi ve Femiye) Aqşam tedbirinde biz ... tanış oldıq. İbraim ... aqqında ikâye ete. Asan ... teatrge bilet aldı.

Vazife 6. Aşağıda berilgen sözlerden cümle tiziñiz.

Nümüne: *Tünevin, tedbir, aqşam, tanışmaq, -nen, Meliya, men. – Tünevin aqşam tedbirinde men Meliyanen tanıştım.*

1. Ders, oca, yañı, oqumaq, biz, -nen, metin. 2. Adile, muzey, dost, olmaq, -nen. 3. Yarın, Niyara, teatr, Üsein, ve, barmaq. 4. Eldar, çeçk, bağışlamaq, Aliye. 5. Talebeler, oca, defterler, köstermek. 6. Qardaş, yoq, luğat. 7. Taras, Aşıq Ümer, aytmaq, şiir, şair. 8. Er, kün, biz, olmaq, ders, qırımtatar tili. 9. Kezinti, Yalta, olmaq, yarın. 10. Mustafa, arzu etmek, ana-Vatan.

Vazife 7. Cümlelerni nümünege baqıp yazıñız.

Nümüne: *Dostlar (men) suretimni bağışladılar. – Dostlar maña suretimni bağışladılar.*

1. Ayder luğatnı (o) berdi. 2. Dostlar (o) aqşam tedbirinde tanıştılar. 3. Asan (sen) Qırım aqqında çoq ikâye etti. 4. Ana-babalarım (men) daima mektüp yazalar. 5. (Biz) Qırım aqqında kitaplarımız yoq. 6. Adil (olar) pek yahşı bile.

Edebiyat cedveli

1. Крымтатарские имена: происхождение и значение / Автор-сост. Къайбулла Ш. – Симферополь: Издательский дом «Тезис», 2018. – 188 с.
2. Къырымтатарджа-русча-украиндже лугъат / Тертип этиджи С.М. Усеинов. – Акъмесджит: «Тезис» нешрият эви, 2008. – 836 с.
3. Меметов А. Кримськотатарська мова. Історія вивчення. Лексікологія. Фонетика. Морфологія: монографія. – Сімферополь: КРП «Видавництво 'Кримнавчпеддержвидав'», 2013. – 576 с. – Російською та кримськотатарською мовами.
4. Меметов А.М. Орфографічний словник кримськотатарської мови (кирилицею та латинню). – 3-є вид., виправл. і доп. – КРП «Видавництво 'Кримнавчпеддержвидав'», 2014. – 448 с. – Кримськотатарською мовою.
5. Меметов А.М. Сучасна кримськотатарська мова. – Сімферополь: КРП «Видавництво 'Кримнавчпеддержвидав'», 2006. – 320 с. – Кримськотатарською мовою.
6. Меметова Е.Ш. Основи стилістики та культури мовлення. – Сімферополь: Видавничій дом «Тезіс», 2014. – 224 с. (кримськотатарською мовою).
7. Російсько-кримськотатарський словник / уклад.: Асанов Ш., Велієв А., Усеїнов С.М., Нагаєв С.А.; [відповід. ред. Асанов Ш.А.]. – Сімферополь: КРП «Видавництво 'Кримнавчпеддержвидав'», 2010. – 464 с. – Російською та кримськотатарською мовами.
8. Русско-крымскотатарский карманный словарь: 14 000 слов / Сост. С.М. Усеинов. – Симферополь: Ocaq, 2005. – 456 с.
9. Українська мова для іноземців: навчальний посібник / Барчук О.Г., Волкова О.М., Ворона О.Н. та ін..; за ред. Т.О. Дегтярьової. 3-тє вид., стер. – Суми: Університетська книга, 2018 . – 400 с.
10. Українсько-кримськотатарський, кримськотатарсько-український словник термінології для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням національних меншин / Уклад. Л.С. Богдан та ін. – Чернівці: Букрек, 2009. – 512 с.
11. Усеинов С.М. Къырымтатар тилининъ нутукъ медениети: Къулланма. – Акъмесджит, 2015. – 232 с.
12. Усеїнов С., Усеїнов Д. Орфоепічний словник кримськотатарської мовиперевирки правопису, відображеними у кирилиці та в латиниці. – Сімферополь: «ДОЛЯ», 2014. – 504 с.

13. Эмирова А.М., Ганиева Э.С., Сейдаметова Н.С. Словарь лингвистических терминов крымскотатарского языка. Учебное пособие для учащихся старших классов общеобразовательной школы, студентов филологических факультетов вузов, преподавателей крымскотатарского языка. – Симферополь: СОНАТ, 2001. – 64 с.
14. Qırımtatar tiliniñ imlâ ve punktuatsiya qaideleri (Leyha). – Simferopol: naşir FLP Lemeşko K.A., 2011. – 80 s.
15. Seit-Celil A. Qırımtatar tili: Ögretici kitap. – Harkiv: 'Folio', 2021. – 288 s.

L U Ğ A T

а	ise	and	و
автóбус	avtobus	bus	باص
адрéса	adres	address	عنوان
але	lâkin	but	لكن
англíйка	ingliz (qadını)	Englishwoman	امرأة انكليزية
англíйський (-а,-е,-і)	ingliz	English	انكليزي
англíйською (мвою)	inglizce	in English	بالانكليزي
аптéка	aphane	chemist's, drugstore	صيدلية
арáбський (-а, -е, -і)	arap	Arabic	عربي
арáбською (мовою)	arapça	in Arabic	بالعربية
арти́ст	artist	actor	فنان
аудитóрія	sınıf odası	classroom	صف
бабýся	bita, qartana	grandmother, grandma	جدة
багáто	çoq	many, much	كثيرا
балéт	balet	ballet	رقص باليه
банáн	banan	banana	موز
батóн	baton	long loaf	رغيف طويل
батьки́	ana-baba	parents	الوالدان
батьківщи́на	Vatan, ana-Vatan	motherland	الوطن الام
бáтько	baba	father	والد

ба́чити	körmek	to see	يرى
бахчасараєць	Bağçasaraylı	bakhchasarai	باخشاسارايتس
бахчасарайка	Bağçasaraylı	bakhchasarai	باخشاسارايكا
бібліоте́ка	kütüphane	library	مكتبة
біо́лог	biologiyacı	biologist	عالم احيا
біоло́гія	biologiya, ayatfenlik	biology	علم الاحياء
бли́зько	yaqın	near	قريب
боли́ть	ağırmaq	to ache	يمرض
боли́ть голова́	baş(ım) ağıra	to have a headache	وجع الراس
боли́ть го́рло	boğaz(ım) ağıra	sore throat	التهاب الحنجرة
брат	ağa(m)	brother	أخ
буди́нок	ev	house, building	بناية
бу́ква	arif	letter	حرف
бу́ти	olmaq/emek	to be	يكون
буфе́т	bufet	refreshment room, bar	بوفيه
в	-da/ içinde	in, at	في
важки́й (-á, -é, -í)	ağır	hard, heavy, difficult to	صعب
валíза	cemidan	suitcase	حقيبة
ваш (-а, -е, -і)	siziñ, sizlerniñ	your, yours	لكم
вве́чері /уве́чері	aqşam	in the evening	في المساء
вдень / уде́нь	kündüz	in the daytime	فترة الظهيرة
вдо́ма (удо́ма)	evde	at home	في البيت
вели́кий (-а, -е, -і)	büyük, balaban	large, big, great	كبير
вече́ряти	aqşam(lıq) aşamaq	to dine, to have dinner	تناول العشاء
ве́чір	aqşam	evening; party	مساءا
вже	endi	already	قد,لقد
взя́ти	almaq	to take	اخذ
ви	siz	you	أنت, أنتم

ви́бач (-те)!	bağışla(ñız)!	sorry, excuse	أسف
вивча́ти – ви́вчити	ögrenmek, oqumaq	to study, to learn	يتعلم,يدرس
виклада́ч	oca	teacher	استاذ,معلم
виста́ва	temaşa, kösterüv	performance	مسرحية
виступа́ти – ви́ступити	çıqış yapmaq	to perform	يقدم,يحضر
ви́хід	çıqış	exit	مخرج
вівто́рок	salı	Tuesday	ثلاثاء
відо́мий (-а, -е, -і)	belli	famous, outstanding	مشهور
відповіда́ти – відповісти́	cevap bermek	to answer, to reply	يجيب
відпочива́ти	raatlanmaq	to have rest, to rest	يرتاح
візьми́ (візьмі́ть)!	al(ıñız)!	take	خذ
вікно́	pencere	window	نافذة
ві́льний час	boş vaqıt	free time	وقت فراغ
він	o	he	هو
вірш	şiir	poem, verse	قصيدة
ві́сім	sekiz	eight	ثمانية
вночі́	gece	at night	في اليل
вода́	suv	water	ماء
вона́	o	she	هي
вони́	olar	they	هم
воно́	o	it	الغير العاقل(جماد)
впра́ва	iş	exercise	تمرين
вра́нці (ура́нці)	saba	in the morning	في الصباح
все	episi	everything	كل شيء
ву́лиця	soqaq	street	شارع
ву́хо	qulaq	ear	اذن
вчи́тель (учи́тель)	oca	teacher	معلم

вчи́телька (учи́телька)	ocapçe	female teacher	معلمة
вчи́тися (учи́тися)	oqumaq	to study	يدرس
вчо́ра / учо́ра	tünevin	yesterday	البارحة
газе́та	gazet(a)	newspaper	جريدة
га́рний (-а, -е, -і)	yahşı	good, nice	لطيف,جميل
гаря́чий (-а, -е, -і)	sıcaq	hot	ساخن
гіта́ра	gitara	guitar	جيتار
говори́ти	laf etmek	to talk, to speak	يتكلم
годи́на	vaqıt, saat	hour, clock	ساعة
годи́нник	saat	clock, watch	ساعه, ساعه يدويه
готе́ль	musafirhane	hotel	فندق
гра	oyun	game, play	لعبة
гра́ти	oynamaq	to play	يلعب
гри́вня	ğrıvnâ	hryvna	عملة القرفن
грип	gripp	flu, influenza	انفلونزا
гро́ші	aqça, para	money	نقود
гру́па	gruppa	group	مجموعة
гуля́ти	kezmek	to have a walk	يتمشى
гурто́житок	yataqhane	hostel	سكن الطلاب
ґа́нок	bosağa	porch	الشرفة
давно́	çoqtan, çoqtan berli	long before (ago)	منذ زمن بعيد
да́й (-те)!	ber(iñiz)! ber(señiz)!	give me (please)	عطني
дарува́ти – подарува́ти	ediye etmek	to present, to make a present	يهدي
да́ти	bermek	to give	يعطي
два	eki	two	اثنان
двою́рідний (-а, -і)	eki soy	cousin	ابن عم,ابن خال
де	qayda	where	أين ؟

дев’я́тий (-а, -е, -і)	doquzıncı	the ninth	لتاسع
де́в’ять	doquz	nine	تسعة
дека́н	dekan	dean	عميد
декана́т	dekanat	dean’s office	مكتب العمادة
день	kün	day	يوم
деся́тий (-а, -е, -і)	onuncı	the tenth	لعاشر
де́сять	on	ten	عشرة
детекти́в	detektiv	detective	محقق
диви́тися	baqmaq	to look, to gaze	يشاهد
дикта́нт	diktant	dictation	ملاء
диск	disk	disc, disk	قرص
дити́на	bala	child	طفل
діало́г	dialog	dialog(ue)	حوار
дівчина	qız	girl	فتاة
діду́сь	qartbaba	grandfather, grandpa	جد
ді́йсно	aqiqaten	really, truly	في الواقع
дім	ev	home, house	بيت
ді́ти	balalar	children	طفال
до́бре	yahşı	good, fine, nice	حسنا,جيد
до́брий день	hayırlı künler	good afternoon	يوم سعيد
додо́му	evge	home	ا يذهب الى البيت
дозво́льте познайо́митися	tanışmağa ruhset etiñiz	let’s get acquainted	دعنا تعارف
дома́шнє завда́ння	ev vazifesi	home task, home assignment	الواجب البيتي
домогосподáрка	ev bikesi	housewife	ربة بيت
до́нька	qız	daughter	بنت
до поба́чення	sağlıqnen qalıñız (sağlıqnen barıñız)	see you, good bye	مع السلامة

допомага́ти – допомогти́	yardım etmek	to help	يساعد
дороги́й (-á, -é, -í)	sayğılı; paalı	dear; expensive	عزيز,غالي
до́шка	tahta	blackboard	سبورة
друг	dost	friend	صديق
дру́гий (-а, -е, -і)	ekinci	the second	الثاني او التالي
ду́же	pek	very	جداً
ду́же до́бре	pek yahşı	very good	جيد جداُ
ду́же прие́мно	pek memnün(im)	it's pleasant, it's nice	يشرفني –يسرني
ду́же ра́дий (-а, -і)	pek hoşnut(ım)	very glad	سعيد جدا
ду́мати	tüşünmek	to think	يفكر
дя́кувати: дя́кую	teşekkür bildirmek; sağ ol(uñız)	to thank, to be grateful: thank you	يشكر, يكون شاكرا
економі́ст	iqtisatçı	economist	اقتصادي
екску́рсія	kezinti	excursion	رحلة
жи́ти	yaşamaq	to live	يعيش
жі́нка	qadın	women	امراه
журна́л	mecmua	magazine	مجلة
журналі́ст	jurnalist	journalist	صحفي
з (із, зі)	-dan	from	من
забу́ти	unutmaq	to forget	ينسى
завда́ння	vazife	task	تمرين , مهمة
завжди́	daima	always	دائما
заво́д	işhane	plant	مصنع
за́втра	yarın	tomorrow	غدا
зада́ча	mesele	task, problem	تمرين,مسألة
за́йвий (-а, -е, -і)	artıq	extra, excess	خاص
за́йнятий (-а, -е, -і)	meşgül	busy, occupied	مشغول
за́ла	zal	hall	قاعة

запитáй (-те)!	sora(ñız)!	ask	يسأل!
запи́тувати – запитáти	soramaq	to ask	يسأل
зáраз	şimdi	now	الان
засíдання	oturış(uv)	meeting	لقاء
збóри	toplaşuv	meeting	لقاء
звичáйно	elbet	sure, of course	طبعا,بالطبع
звíдки	qaydan	from where	من اين
звук	ses	sound	صوت
зимá	qış	winter	شتاء
з’ї́сти	aşamaq	to eat	يأكل
з ким	kimnen	with whom	مع من؟
знáти	bilmek	to know	يعرف
знахóдитися	bulunmaq	to be situated	يقع
зóшит	defter	exercise-book, notebook	دفتر
з рáдістю	hoşnut ile	with pleasure, gladly	مع كل سرور
зразóк	nümüne	example	مثال
зроби́ти	yapmaq	to do, to make	يفعل
зрозумíти	añlamaq	to understand	يفهم
зручни́й (-а, -е, -і)	oñaytlı	convenient, comfortable	مريح,ملائم
зуб	tiş	tooth	سن
зупи́нка	turaq	bus-stop	موقف حافلة
зýстріч	körüşüv	meeting	لقاء
й (і, та)	ve, da/de	and	و
йогó	onıñ	his	له
йти, піти́	ketmek	to go (on foot)	يذهب علي رجليه
ідíмо!	barayıq, keteyik	let’s go	فلنذهب
ім’я́	ad	name	اسم
індíйський (-а, -е, -і)	ind	Indian	هندي
інженéр	mündis	engineer	مهندس

інозе́мець	ecnebiy	foreigner	أجنبي
інозе́мний (-а, -е, -і)	ecnebiy, çetel	foreign	اجنبي
інститу́т	institut	institution	معهد
інтернаціо-на́льний (-а, -е, -і)	milletlerara	international	عالمي
іспа́нський (-а, -е, -і)	ispan	Spanish	اسباني
іспа́нською (мо́вою)	ispanca	in Spanish	بالاسبانية
істо́рик	tarihçı	historian	تاريخي
істо́рія	tarih	history	تاريخ
їда́льня	aşhane	canteen	كافيتيريا
її	onıñ	her, hers	لها
їсти	aşamaq	to eat	يأكل
ї́хати, поїхати	ketmek	to go (by vehicle)	يذهب السيارة
ї́хнє	olarnıñ(ki)	their, theirs	لهم
ї́хні	olarnıñ(ki)	their, theirs	لهم
ї́хній	olarnıñ(ki)	their, theirs	لهم
ї́хня	olarnıñ(ki)	their, theirs	لهم
кабіне́т	oda, iş odası	office, cabinet, study (room)	مكتب صغير,كابينه
ка́ва	qave	coffee	قهوه
кав'я́рня	qavehane	coffee house	مكان لشرب القهوه
каза́ти	aytmaq	to say, to tell	يقول
карти́на	resim, suret	picture, painting	لوحة
ка́рта	harita	map	خارطة
кафе́	qavehane	cafe	مقهى
кварти́ра	kvartira	flat, apartment	شقة
квито́к	bilet	ticket	بطاقة
кві́тка (кві́ти)	çeçek (çeçekler)	flower (flowers)	زهور

ки́ївський (-а, -е, -і)	Kyiv	Kiev, of Kiev	كييف
ким	kim (olaraq)	what	من تريد أن تكون
кімна́та	oda, köz	room	غرفة
кіно́	kino, film	cinema, film	فلم سينمائي
кінотеа́тр	kinoteatr	cinema	دار السينما
кінофі́льм	kinofilm, kino	film, cinema	فلم سينمائي
кіо́ск	kiosk	booth	كشك
клас	sınıf	class	صف
клуб	klub	club	نادي
книга́рня	kitap tükânı	bookstore	محل كتب
кни́жка	kitap	book	كتاب
книжко́вий (-а,-е,-і)	kitap	book	كتبي,للكتب
кого́	kimni(ñ)	whom	من؟
ко́жний (-а, -е, -і)	er kes, er kim, er bir	every, each	كل
ко́жного дня	er kün	every day	كل يوم
коли́	ne vaqıt	when	متى؟
кома́нда	komanda, taqım	team	فريق
кому́	kimge	to whom	لمن؟
конве́рт	zarf	envelope	ظرف
контро́льна робо́та	nezaret işi	test	اختبار,امتحان
конце́рт	kontsert	concert	حفلة
космона́вт	kâinatçı	spaceman	رجل فضاء
котра́ годи́на	saat qaç?	what time is it now?	ما هو الوقت؟
коха́ння	sevgi	love	حب
краї́на	memleket	country	دولة,بلد
краси́вий	güzel	beautiful	جميل
кримськота-тарський (-а, -е, -і)	qırımtatar	crimean tatar	تتار القرم (أ - ي - إ)

кримсько-татарською (мо́вою)	qırımtatarca	crimean tatar (language)	تتار القرم (لغة)
кримський та-тарин	qırımtatar	crimean tatar	تتار القرم
куди́	qayda	where	ألى أين
купи́ти	(satın) almaq	to buy	يشتري
ку́ртка	kurtka (ceket)	jacket	جاكيت,قمصلة
ко́штувати	fiyatı olmaq	to cost	يكلف,بكم
лаборато́рія	laboratoriya, laborator odası	laboratory	مختبر
ла́мпа	lampa(t)	lamp	مصباح
легкий (-á, -é, -í)	qolay, yengil	easy, light	سهل,خفيف
ле́кція	lektsiya	lecture	محاضرة
лист	mektüp	letter	رسالة
листі́вка	poşta varaqaları	postcard	بطاقة بريد
ліво́руч	solğa	to/from/ on the left (of)	من , الى اليسار
лі́кар	ekim	doctor	طبيب
ліка́рня	hastahane	hospital	مستشفى
лі́ки	ilâc	medicine; drugs	علاج - دواء
літа́к	uçaq	plane	طائرة
літерату́ра	edebiyat	literature	ادبي
люби́ти	begenmek, sevmek	to like, to love	يحب
лю́ди	insanlar	people	اناس
люди́на	adam, insan, kişi	man, person	شخص
магази́н	tükân	store, shop	متج
ма́йже	deerlik, aman-aman	almost	تقريبا
мале́нький (-a, -e, -i)	küçük	small, little	صغير

ма́ма	ana(m)	mother	ماما
ма́па	harita	map	خارطة
ма́рка	marka, tamğa	stamp	علامة
ма́сло	yağ	butter	زبدة
матема́тик	matematikacı	mathematician	رياضياتي
матема́тика	matematika, riyaziyat	mathematics	رياضيات
ма́ти	ana(m)	mother	والدة
маши́на	maşna	car	سيارة
меди́чний інститу́т	tıbbiyet institutı	medical institution	ممرضه
медсестра́	emşire	nurse	كلية الطب
метро́	metro	underground, subway	كلية الطب
ми	biz	we	نحن
мій	menim(ki)	my, mine	لي
мі́нус	minus	minus	سالب
міст	köpür	bridge	جسر
мі́сто	şeer	town, city	مدينة
мі́сце	yer	place	مكان
мі́сяць	ay	month	شهر
мо́ва	til	language	لغة
могти́ – змогти́	(yapa) bilmek, (yapıp) olmaq	can, be able to	ممكن
моє́	menim(ki)	my, mine	لي
можли́во	belki, ola bilir	possibly, maybe, probably	من المحتمل
мо́жна	mümkün	one can	ممكن
молоде́ць	aferin!; maşalla!	attaboy; well done!	مترو
моло́дший (-a, -e, -i)	küçük, kence	younger	الأصغر عمرا
молоко́	süt	milk	حليب
мо́ре	deñiz	sea	بحر
моро́зиво	dondurma	ice-cream	ايس كريم

моя́	menim(ki)	my, mine	لي
мріяти	arzu etmek	to dream (of)	يحلم
музе́й	muzey	museum	متحف
му́зика	muzıka	music	موسيقى
мультфі́льм	multfilm	cartoon	فلم كارتون
м’я́со	et	meat	لحم
м’яч	top	ball	لحم
на	-da;-ğa; üstün(d)e	at, on	على
на́віть	atta	even	حتى
на жа́ль	yazıq / teessüf ki	alas, unfortunately	للأسف
найбі́льший (-а, -е, -і)	eñ (çoq)	the biggest, the largest	الأكبر
напа́м’ять	ezberden	by heart	عن ظهر قلب
написа́ти	yazmaq	to write	يكتب
наро́д	millet	people, nation	أمة
народити́ся	doğmaq	to be born	يولد
наро́дний (-а, -е, -і)	milliy; halq	national; folk	الوطني
націона́льний (-а, -е, -і)	milliy	national	وطني
наш	bizim(ki)	our, ours	لنا
на́ша	bizim(ki)	our, ours	لنا
на́ше	bizim(ki)	our, ours	لنا
не	-ma/-me, … degil	not	ليس
неді́ля	bazar künü	Sunday	الأحد
нема́є	yoq(tır)	there is/are no	ليس هناك
нема́ за що	bir şey degil	never mind	لا شكر علي واجب
не мо́жу	yapa(l) mayım, yapıp olamayım	I can’t	لا استطيع

непога́но	yaramay degil, zararsız, bir yoruq	not bad	ليس سيئا
нещода́вно (неда́вно)	yaqında	recently	حاليا
ні	yoq	no	لا
ніж	pıçaq	knife	سكين
ніс	burun	nose	أنف
нічо́го	(iç) bir şey	nothing	لا شيء
нови́й (-á, -é, -í)	yañı	new	جديد
нога́	ayaq	foot, leg	قدم
но́мер	san, nomer(a)	number	رقم
обі́д	üylelik	lunch	غداء
обі́дати	(üylelik) aşamaq	to have lunch	تناول الغداء
обов'язко́во	ille, mıtlaq	compulsorily	أجباري
о́вочі	sebze	vegetables	خضروات
оди́н	bir	one	واحد
оди́н о́дного	bir-birini	each other	احدهما الاخر
о́ко (о́чі)	köz (közler)	eye (eyes)	عيون,عين
о котрі́й годи́ні	saat qaçta	at what time	في الساعه ال؟
оліве́ць	qurşun qalem	pencil	قلم رصاص
оповіда́ння	ikâye	story	قصة
ось	mına	here	هنا
охо́че	avesliknen, istep, isteknen	willingly, readily, gladly	بكل سرور
пальто́	palto	coat	معطف
парк	park	park	متنزه
переда́ча	yayın	program	برنامج
пере́каз	beyan	paraphrase	ترجمة
пере́рва	teneffüs	break	استراحة
пе́рший (-а, -е, -і)	birinci	the first	الأول
писа́ти	yazmaq	to write	يكتب
письме́нник	yazıcı	writer	كاتب

пи́ти	içmek	to drink	يشرب
піані́но	piano	piano	بيانو
підру́чник	derslik	textbook	مرجع- كتاب
підгото́вчий факульте́т	azırlav bölügi	preparatory department	قسم التحضيري
пі́сня	yır, türkü	song	اغنية
по ба́тькові	baba adı	by patronymic	الاوراق في الوالد اسم الثبوتيه
поба́чити	körmek	to see	يرى
пові́льно	yavaş, aqrın	slowly	بطيأ
пові́тря	ava	air	هواء
пога́но	yaramay	badly	بشكل سيء
пого́да	ava	weather	طقس
подиви́тися	baqmaq, seyir etmek	to watch, to see	يشاهد
подо́батися	begenmek	to like	يعجب
по́друга	dost(um)	female friend	صديقة
пое́т	şair	poet	شاعر
познайо́мити	tanıştırmaq	to acquaint	تعارف
познайо́митися	tanışmaq, tanış olmaq	to get acquainted	للتعارف
познайо́мтесь (-ся)!	tanış oluñız	meet…	يتعرف
покажи́!	kösterçi	show	ارني,اعرضلي
покажі́ть!	kösteriñiz!	show	يعرض
показа́ти	köstermek	to show	يرى,يعرض
плащ	yağmurlıq	paincoat, cloak	رداء للمطر
пло́ща	meydan	square	ساحة
плюс	plüs	plus	موجب
поліклі́ніка	poliklinika	polyclinic	مستوصف
політехні́чний інститу́т	politehnika institutı	polytechnic institution	الجامعة التقنية
поля́к	leh	Pole	بولندي
по́ми́лка	hata, yañlış	mistake, error	غلطة
понеді́лок	bazarertesi	Monday	الأثنين

пóтім	soñ(ra)	then, later	لاحقا
почувáти себé	(özüni) duymaq	to feel	يشعر
пóшта	poşta	post office	البريد
поштáмт	merkeziy poşta	head post office	بناية مركز للبريد
правóруч	sağğa, oñğa	to/at/from/ on the right (of)	من اليمين
працювáти	çalışmaq	to work	يعمل
приє́мний (-a, -e, -i)	hoş, yahşı	agreeable, pleasant	مقبول
приїхати	kelmek	to come	يأتي راكبا
прихóдити в гóсті	musafirlikke kelmek	to visit, to pay a visit	تفضل في الزيارة
прúятель	aşna	the first	صديق
прíзвище	soyad	surname	اسم العائلة
прогрáма	program(ma)	program	برنامج
продавéць	satıcı	salesman, shopman, seller	مندوب مبيعات
про кóго	kim aqqında	about who	الذي
проспéкт	cadde	avenue	شارع عام
профéсор	professor	professor	روفسور
прочитáти	oqumaq, oqup çıqmaq	to read	يقرأ
прóшу	ca´nım, buyurıñız	please, pray	استأذن
про що	ne aqqında	about what	حول ما؟
п’я́тий (-a, -e, -i)	beşinci	the fifth	الخامس
п’я́тниця	cuma	Friday	الجمعة
п’ять	beş	five	خمسة
рáдіо	radio	radio	راديو
радіопередáча	radioyayın	radiotrans-mission	برنامج إذاعي
раз	(bir) kere	time, occasion	مره واحده

ра́зом	beraber	broadcasting, together	معاً
рані́ше	evel	earlier	مبكرا
ре́ктор	rektor	principal, rector	رئيس الجامعة
рестора́н	restoran	restaurant	مطعم
реце́пт	retsept	prescription; recipe	روشته – وصفه طبيه
ре́чі	şeyler	things	اشياء
ри́ба	balıq	fish	سمكه
рі́дний (а-, -е, -і)	doğmuş	native	وطني,اصلي
різномані́тний (-а, -е, -і)	çeşit-türlü	various	مختلف
рік	yıl (müddet), sene (tarih)	year	سنة
рі́чка	özen	river	نهر
роби́ти – зроби́ти	yapmaq	to do, to make	يعمل
розв'я́зувати – розв'яза́ти	çezmek	to solve	يحل
розмовля́ти	laf etmek, laqırdı etmek	to talk, to speak	يتكلم
розповіда́ти – розповісти́	ikâye etmek	to tell	يحدث,يخبر
розумі́ти – зрозумі́ти	añlamaq	to understand	يفهم
рука́	el, qol	hand, arm	يد
ру́чка	qalem	pen	قلم حبر
семіна́р	seminar	seminar	حلقة دراسية
середа́	çarşenbe	Wednesday	الاربعاء
сестра́	tata(m)	sister	أخت
син	oğul	son	ابن
сир	irimçik, qaşqaval, penir	cheese	جبن

сік	şıra / meyva suvu	juice	عصير
сіль	tuz	salt	سلطه
сім	yedi	seven	سبعة
сім’я́	aile, qoranta	family	عائلة
скажи́	ayt	say, tell	قل , تلكم
скажі́ть, будь ла́ска	aytsañız	tell me, please…	قل من فضلك
скі́льки	qaç	how many, how much	كم؟
скі́льки ча́су (ви живете́)?	ne vaqıttan berli (siz yaşaysız)?	how long (have you been living)?	كم من الزمن تعيش في؟
складни́й (-á, -é, -í)	mürekkep	compound, complex	مركب ومعقد
ско́ро	yaqında	soon	قريبا
словни́к	luğat	dictionary, vocabulary	قاموس
сло́во	söz	word	كلمة
слу́хати	diñlemek	to listen to, to hear	يسمع
смачни́й (-a, -e, -i)	lezetli	tasty	لذيذ
сніда́нок	sabalıq	breakfast	فطور
сні́дати	(saba) aşamaq	to have breakfast	تناول طعام الفطور
соро́чка	kölmek	shirt	قميص
співа́ти	yırlamaq	to sing	يغني
спорт	sport	sport	رياضه
спорти́вний (-a, -e, -i)	sport	sport	رياضي
спочáтку	başta	at first	في البداية
стадіо́н	stadion	stadium	ملعب
ста́нція	stantsiya	station	محطة
стари́й (-á, -é, -i)	eski	old	قديم

ста́рший (-а, -е, -і)	üyken	older, elder	الأكبر عمرا
статтья́	maqale	article	مقالة
стіл	masa / sofra	table	طاولة
стіле́ць	kürsü	chair	كرسي
столи́ця	paytaht	capital	عاصمة
студе́нт	student	student	طالب
студе́нтка	student	female student	طالبة
субо́та	cumaertesi	Saturday	السبت
сувені́р	hatıralıq	souvenir	تحفه تذكارية
су́мка	çanta	bag	حقيبة
суп	şorba	soup	حساء
сусі́д	qomşu	neighbour	جار
сього́дні	bugün	today	اليوم
сьо́мий (-а, -е, -і)	yedinci	the seventh	السابع
сюди́	mında	here	هنا
так	e	yes	نعم
тако́ж	... da / de	also, too	ايضا
таксі́	taksi	taxi	تاكسي
там	anda	there	هناك
танцюва́ти	oynamaq	to dance	يرقص
та́то	baba(m)	father	بابا
твій	seniñ(ki)	your, yours	لك
твір	inşa	composition	الانشاء
твоє́	seniñ(ki)	your, yours	لك
твоя́	seniñ(ki)	your, yours	لك
теа́тр	teatr	theatre	مسرح
теж	... da / de	also, too	أيضا
текст	metin	text	نَص
телеві́зор	televizor, televizion	TV set	تلفزيون
телефо́н	telefon	phone	تليفون
те́ма	mevzu	theme; topic	موضوع
температу́ра	araret	temperature	درجة الحرارة

температу́ра повíтря	ava arareti	air temperature	درجة حرارة
тéніс	tennis	tennis	تنس
тепéр	şimdi	now	الأن
тéпло	sıcaq, issi	warm	دافئ
ти	sen	you	انت
ти́ждень	afta	week	اسبوع
ти́хо	yavaş	quietly	هدوء
тíльки	tek, yalıñız, faqat	only	فقط
тíстечко	pirojnoye	pastry	معجنات
товáриш	arqadaş	friend	رفيق
тому́ що	çünki	because	بسبب
торт	tort	cake	كعكة
трéба	kerek, -malı/ -meli	it is necessary	ضروري
трéтій (-я, -є, -і)	üçünci	the third	الثالث
три	üç	three	ثلاثة
трóхи	azçıq	a little, a few	قليلا
туди́	anda	there	هناك
турéцький (-а, -е, -і)	türk	Turkish	تركي
тут	mında	here	هنا
украї́нець	ukrain	Ukrainian	أوكراني
украї́нський (-а, -е, -і)	ukrain	Ukrainian	اوكراني
украї́нською (мóвою)	ukrai´nce	in Ukrainian	بالاوكرانية
університéт	universitet	university	جامعة
урóк	ders	lesson	درس
учени́ця	talebe	female pupil	تلميذة
у́чень	talebe	pupil	تلميذ
фáбрика	fabrika, işhane	factory	مصنع
факультéт	fakültet	department, faculty	كليه

фізик	fizikacı	physician	فيزيائي
фізика	fizika	physics	فيزياء
фізи́чний (-а, -е, -і)	fizikiy, cısmaniy	physical	فيزيائي
філо́лог	filolog	philologist	لغوي
філологічний (-а, -е, -і)	filologiya	philological	لغوي
фільм	film	film	فلم
фо́то	fotosuret	photo	صورة
фотоапара́т	fotocıhaz	camera	كاميرا
францу́женка	fransız	French	امرأة فرنسية
францу́зький (-а, -е, -і)	fransız	French	فرنسي
францу́зькою (мо́вою)	fransızca	in French	بالفرنسية
фру́кти	meyva, yemiş	fruit	فواكه
футбо́л	futbol	football	كرة قدم
хвили́на	daq(i)qa	minute	دقيقة
хво́рий (-а, -і)	hasta	sick	مريض
хворі́ти – захворі́ти	hastalanmaq	to be ill, to be sick	يمرض
хворо́ба	hastalıq	disease, illness, sickness	مرض
хімік	himiyacı	chemist	كيميائي
хімія	himiya	chemistry	كيمياء
хліб	ötmek	bread	خبز
хло́пець	yigit	boy	ولد
хо́лодно	suvuq	cold	بارد
хоті́ти	istemek	to want, to wish	يريد
хто	kim	who	منْ
це	bu, şu	this	هذا
цей, ця, це (ці)	bu, şu	this (these)	هذا
центр	merkez	centre	مركز
центра́льний (-а, -е, -і)	merkeziy	central	مركزي

цирк	tsirk	circus	سيرك
ци́фра	raqam	figure	اعداد
ціка́вий (-а, -е, -і)	meraqlı	interesting	مثير للأهتمام
ціка́во	meraqlı	interesting	مثير للأهتمام
цу́кор	şeker	Sugar	سُكر
цуке́рки	qanfet	sweets, candies	حلويات
чай	çay	tea	شاي
ча́сто	sıq	often	غالبا
чека́ти	beklemek	to wait	ينتظر
черво́ний (-а, -е, -і)	qırmızı, qızıl	red	احمر
четве́р	cumaaqşamı	Thursday	الخميس
четве́ртий (-а, -е, -і)	dörtünci	the fourth	الرابع
чи	ya (da), -mı/ mi	or	أو
чий, чиє́, чия́, чиї́	kimniñ/neniñ	whose	لمن
число́	sayı	number	عدد
чита́ти	oqumaq	to read	يقرأ
чому́	ne içün	why	لماذا
чо́рний (-а, -е, -і)	qara, siya	black	أسود
чоти́ри	dört	four	اربعة
чу́ти	eşitmek	to hear	سمع
ша́пка	şapke	hat	قبعة
ша́рф	şarf	scarf	لفاف
ша́фа	dolap	cupboard, wardrobe, bookcase	خزانة
шви́дко	tez	quickly	سريعا
шко́ла	mektep	school	مدرسة
шлу́нок	mide	stomach	معدة
шокола́д	şokolad	chocolate	شوكلاته
шо́стий (-а, -е, і)	altıncı	the sixth	السادس

ще	daa (da)	more; still, yet	مع ذلك,لحد الان
що	ne	what	ماذا
я	men	I	انا
я́блуко	alma	apple	تفاحه
як	nasıl (etip)	how	كيف؟
Як тебе́ (вас, його́, її, їх зва́ти (звуть)?	Adıñız ne(dir)?	What is (your, his, her, their) name(s)?	ما هو(اسمك, اسمه , اسمها , اسمهم) ؟

Апеляція	İstinaf	Appeal	طعن
Біженець	Qaçaq	Refugee	اللاجئ
Біометричні дані	Ayatölçüli malümat	Biometric data	البيانات البيومترية
Громадянин	Vatandaş	Citizen national	مواطن
Громадянство	Vatandaşlıq	Citizenship	المواطنة
Депортація	Sürgünlik	Deportation	الترحيل
Дозвіл на засто-сування праці іноземців та осіб без громадянства	Ecnebiylerni ve vatandaşlığı olmağanlarını işke celp etüv vesiqası	Permit to employ foreigners	تصريح بتوظيف الأجانب وعديمي الجنسية
Документ, що посвідчує особу	Şeadetname	Identity document	وثيقةالتعريفعن لشخصية
Затримання	Tutuv, toqtatuv	Detention	احتجاز
Заява	Ariza	Application	الطلب
Заява про виз-нання біженцем або особою, яка потребує додат-кового захисту	Qaçaq ya da qoşma qorçalavğa muhtac şahıs dep tanıma arizası	Application for recognition as a refugee or a person in need of additional protection	طلب الاعتراف بصفة اللاجئ أو الشخص الذي يحتاج إلى حماية إضافية
Заявник	Ariza berici	Applicant	مقدم الطلب
Кордон	Sıñır	Border	الحدود
Країна поперед-нього проживан-ня	Evel yaşağan memleketi	Country of previous residence	بلد الإقامة السابقة
Країна походження	Asıl oluv memleketi	Country of origin	بلد المنشأ
Країна призна-чення	Baracaq memleketi	Country of destination	بلد المقصد

Мігрант	İcretçi	Migrant	المهاجر
Місцева інтеграція біженців	Qaçaqlarnıñ yerli birleşmesi	Local integration	الإدماج المحلي للأجئين
Національність	Milleti	Nationality	الجنسية
Нелегальний мігрант	Qanunsız icretçi	Illegal migrant	المهاجر غير الشرعي
Неповнолітній без супроводу	Çağına yetmegen ozğaruvsız kimse	Unaccompanied minor	غير بالغ دون مرافقة
Особа без громадянства	Vatandaşlığı olmağan şahıs	Stateless person	عديم الجنسية
Особа, яка потребує додаткового захисту	Qoşma qorçalavğa muhtac olğan şahıs	Person in need of complementary protection	الشخص الذي يحتاج إلى حماية إضافية
Паспорт	Pasport	Passport	الجواز
Переселення	İcret	Resettlement	إعادة التوطين
Проїзний документ	Yolcu vesiqası	Travel document	وثيقة السفر
Пункт тимчасового перебування біженців	Qaçaqlarnıñ vaqtınca bulunğan noqtası	Temporary accommodation center	مكان الإقامة المؤقتة للاجئين
Пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства	Ecnebiylerniñ ve vatandaşlığı olmağanlarnıñ bulunğan noqtası	Migrant accommodation center	مكان الإقامة المؤقتة للأجانب وعديمي الجنسية
Транзитна країна	Tranzit memleket	Country of transit	بلد العبور
Шукач притулку	Sığınaq qıdırıcısı	Asylum seeker	طالب لجوء

Şartlı belgiler ve qısqartuvlar
Conventions and shortenings

	negiz	основа		Yer k.	Yer kelişi	місцевий відмінок	
⌒	tamır	корінь					
^	yalğama	афікс		Ç. k.	Çıqış kelişi	висхідний відмінок	Outgoing case
is. –	isim	іменник	noun	Ber. k. –	Beraberlik kelişi	Орудний (взаємно-сумісний) відмінок	İnstrumental case
sıf. –	sıfat	прикметник		Mun.	munasebetçi	післяйменник	Postposition
zarf –	zarf	прислівник		O	obyekt	об’єкт	
zam. –	zamir	займенник		O_{3X}	Doğrultuv kelişinde munasebetçisiz obyekt	об’єкт 3 (Д. в.) без післяйменника	
fiil –	fiil	дієслово		S	subyekt	суб’єкт	
tekl. –	teklikte	однина		P	predikat	предикат	
çoql. –	çoqluqta	множина		O_5	Yer kelişinde obyekt	об’єкт 5 (М. в.)	
B. k. –	Baş keliş	називний (основний) відмінок		Terk. fiil	terkibiy fiil	складене дієслово	

S. k. –	Saiplik kelişi	родовий відмінок		Mür. f.	mürekkep fiil	складне дієслово	
D. k. –	Doğru-ltuv kelişi	давальний відмінок		Faal qur.	faal qurulış	активна конструкція	
T. k. –	Tüşüm kelişi	знахідний відмінок		Pas. qur.	passiv qurulış	пасивна конструкція	

1. SÖZ ÇEŞİTLERİ

Cedvel 1.1. Mustaqil ve yardımcı söz çeşitleri

Table 1.1. Notional parts of speech and function words

№	Adı	Sualleri	Misalleri
1	**İsim**	*kim?* *ne?*	tata, Meryem, ana, ağa, İlyas, el, oda, oca, ders, pencere, soyad
2	**Sıfat**	*nasıl?* *qaysı?*	yañı, mavı, evelki, Qırımdaki
3	**Sayı**	*qaç?* *qaçıncı?* *qaçar?*	beş, on beşinci, ekişer, biñ yedi yuz altmış sekiz
4	**Zamir**	*kim?* *ne?* *qaysı?* *nasıl?* *qaç?* *qaçıncı?* *qaçar?*	men biz sen siz o olar menim bizim seniñ siziñ onıñ olarnıñ
5	**Fiil**	*ne yaptı?* *ne yapa?* *ne yapacaq?*	oqudı, yaza, yapqan edi, körgen, oqup çıqar, yapacaq, oturmaqta
6	**Zarf**	*nasıl (etip)?* *ne vaqıt?* *ne qadar?* *qayda?* *qaydan?* *ne içün?*	anda, mında, evde, ya´hşı, qolay(-lıqnen), yavaş(-tan), soñ(ra), solğa, tüpke, çoq, az, eki qat

7	**Muna-sebetçi**	–	**-nen, ile, üçün, kibi, qadar, sayın**: anamnen babam; ana ile bala; ketken sayın; **arasında, aqqında, baqqanda:** memleketler arasında; Vatan aqqında ikâye etmek, evlerge baqqanda; **yan, ald, ög, art, ast, alt, üst:** mektepniñ yanında; azbarnıñ ögüni sipirmek; menim artıma
8	**Bağlayıcı**	–	**1) ve, ... da/... de:** Bu anam ***ve*** babamdır. Bu anam, bu ***da*** babamdır. **ise, lâkin, amma:** Bu ağam, bu ***ise*** dostumdır. **... tek ... degil, ... da/de ...:** Men ***tek*** ingliz tilini ***degil***, arap tilini ***de*** bilem. **2) çünki:** Esma qırımtatarca yahşı laf ete, ***çünki*** bu, onıñ ana tilidir. **... ki, ... :** Men bilem ***ki***, Qırım bizim olacaq. **şunıñ içün:** Asan keç turdı, ***şunıñ içün*** derske kelmege yetiştirmedi.
9	**Derecelik**	–	**-ma/-me:** çalış***ma***y, laf et***me***y ... da /... de: Ayder – menim dostum, Arsen ***de*** menim dostumdır. **-mı/-mi:** Siz qırımtatar tilini bilesiz***mi***?
10	**Nida**	–	**Ay! Vay! Ah! Vah! Aman! Ya!**

2. İSİM / NOUN

Cedvel 2.1. İsimlerde çoqluq

Table 2.1. Plural of the nouns

Teklikte	Çoqluqta	Yalğama
oca	oc**a**lar	
arqadaş	arqad**a**şlar	
yağmur	yağm**u**rlar	
masa	mas**a**lar	***a, ı, o, u + lar***
yıl	y**ı**llar	
meyva	meyv**a**lar	
oğlan	oğl**a**nlar	
bağça	bağç**a**lar	
universitet	universit**e**tler	
ders	d**e**rsler	
student	stud**e**ntler	
ecnebiy	ecneb**i**yler	***e, i, ö, ü + ler***
ekim	ek**i**mler	
köz	k**ö**zler	
yataqhane	yataqhan**e**ler	
tüş	t**ü**şler	

Aqılda tutuñız!

saat – saatl***e***r
yuzum – yuzuml***e***r
yuz – yuzl***e***´r(nen)

Cedvel 2.2. İsimlerde mülkiyet

Table 2.2. Possessiveness of nouns

Teklikte			Çoqluqta		
Şahıs	**Misaller**	**Yalğamalar**	**Şahıs**	**Misaller**	**Yalğamalar**
I menim	anam, alım, evim, quyum, közüm	**-m/-ım/-im-um/-üm**	**I bizim**	anamız, alımız, evimiz, quyumız, közümiz	**-mız/-ımız/-imiz/-umız/-ümiz**
II seniñ	anañ, alıñ, eviñ, quyuñ, közüñ	**-ñ/-ıñ/-iñ/-uñ/-üñ**	**II siziñ**	anañız, alıñız, eviñiz, quyuñız, közüñiz	**-ñız/-ıñız,/-iñiz, /-uñız, /-üñiz**
III onıñ	anası, alı, evi, quyu, közü	**-sı/-ı/-i/-u/-ü**	**III olarnıñ**	anaları, alları, evleri, quyuları, közleri; olarnıñ evi	**-ları/-leri; !: *olarnıñ* + -sı/-ı/-i/-u/-ü** *(teklikte)*

Aqılda tutuñız!

Bahıt – bahtı, sınıf – sınfı, sınfiy; isim – ismi, resim – resmi, resmiy; ilim – ilmi, ilmiy; şekil – şekli, bağır – bağrı, asır – asrı, arif – arfi, burun – burnu, ağız – ağzı, oğul – oğlu, vaqıt – vaqtı, devir – devri, köküs – köksü, qısım – qısmı, aqıl – aqlı, fikir – fikri, boyun – boynu, beñiz – beñzi, göñül – göñlü, qoyun – qoynu, nutuq – nutqu, ufuq – ufqu, cınıs – cınsı, şahıs – şahsı

Lâkin! A***q*** – a**qq**ı, tar***ih*** – tarih**ı**

Cedvel 2.3. Baş keliş (B. k.)

Table 2.3. Nominativ case

Sual	**Baş şekil**	**Mulkiyet**	**Yalğamalar**	**Haberlik**	**Yalğamalar**	**İlâve**
Kim? *(Kimim? Kimsiñ? Kimdir? Kimler? Kimlermiz? Kimlersiñiz? Kimleri? Kimlerdir?)*	talebe – talebeler	(menim) talebem urbam	-m/-ım/-im/-um/-üm	(Men) talebem	-m/-ım/-im	**Diqqat!** Urğu avuşuvı /stress transition
		(seniñ) talebeñ urbañ	-ñ/-ıñ/-iñ/-uñ/-üñ	(Sen) talebe´siñ	-sıñ/-siñ	
		(onıñ) talebesi urbası	-sı/-ı/-i/-u/-ü	(O,) talebe´dir urbadır	-dır/-dir/-tır/-tir	
Ne? *(Neler? Nem? Neñ? Nesi? Nemiz? Neñiz? Neleri? Nelerdir?)*	urba – urbalar	(bizim) talebemiz urbamız	-mız/-ımız/-imiz/-umız/-ümiz	(Biz) talebe´(le´r)miz	-(lar)mız/-(ler)miz	
		(siziñ) talebeñiz urbañız	-ñız/-ıñız/-iñiz/-uñız/-üñiz	(Siz) talebe´(le´r) siñiz	-(lar)sıñız/-(ler)siñiz	
		(olarnıñ) talebeleri / talebesi urbaları / urbası	-ları/-leri; **!:** olarnıñ + -sı/-ı/-i/-u/-ü (teklikte)	(Olar) talebe´(le´r)dir urba´(la´r)dır	-(lar)dır/-(ler)dir	

Diqqat etiñiz!

k→g, q→ğ, t→d, p→b: aralıq – aralığı, aşıq – aşığı, ayaqqap – ayaqqabı, baylıq – baylığı, bayraq – bayrağı, balaq – balağı, balıq – balığı, bacaq – bacağı, bacanaq – bacanağı, bicaq – bicağı, boşluq – boşluğı, böcek – böcegi, vucut – vucudı, gümrük – gümrügi, ğırtlaq – ğırtlağı, dert – derdi, dört – dördü, dolap – dolabı, yolaq – yolağı, zumrut – zumrudı, iqtisat – iqtisadı, ilmek – ilmegi, imdat – imdadı, inqilâp –inqilâbı, istek – istegi, irmaq – irmağı, icat – icadı, iştirak – iştiragı, yipek – yipegi, kirpik – kirpigi, kitap – kitabı, köbelek – köbelegi, kölmek – kölmegi, köpek – köpegi, köpçek – köpçegi, köpük – köpügi, kürek – küregi, qabaq – qabağı, qabuq – qabuğı, qaymaq – qaymağı, qayıq – qayığı, qalp (yürek) – qalbi (yüregi), qalpaq – qalpağı, qapaq – qapağı, qaşıq – qaşığı, qaçaq – qaçağı, qolçaq – qolçağı, quyruq – quyruğı, qursaq – qursağı, quçaq – quçağı, quşaq – quşağı, qıyıq – qıyığı, qılıq –qılığı, qışlaq – qışlağı, qıyaq – qıyağı, lağap – lağabı, mektep – mektebi, meraq – merağı, mıyıq – mıyığı, mışıq – mışığı, özek – özegi, oymaq – oymağı, örnek – örnegi, örümçek – örümçegi, ötmek – ötmegi, ocaq – ocağı, öşek – öşegi, ouncaq – oyuncağı, pamuq – pamuğı, parmaq – parmağı, potük – potügi, pıtaq – pıtağı, pıçaq – pıçağı, raqip – raqibi, saip – saibi, salıncaq – salıncağı, sarımsaq – sarımsağı, saçaq – saçağı, sebep – sebebi, senek – senegi, sernik – sernigi, soqaq – soqağı, tabaq – tabağı, tavuq – tavuğı, tayaq – tayağı, terkip – terkibi, terek – teregi, teşik – teşigi, tögerek – tögeregi, töşek – töşegi, tuzluq – tuzluğı, tutuq – tutuğı, urluq – urluğı, ümüt – ümüdi, çanaq – çanağı, çapçaq – çapçağı, çardaq – çardağı, çerik – çerigi, çeçek – çeçegi, çoqraq – çoqrağı, çıraq – çırağı, cevap – cevabı, cenüp – cenübi, cep – cebi, cilek – cilegi, evlât – evlâdı, elek – elegi, emek – emegi, erbap – erbabı, erik – erigi, ecdat – ecdadı, etek – etegi, eşek – eşegi, yavluq – yavluğı, yanaq – yanağı, yantıq – yantığı, yapraq – yaprağı, yarıq – yarığı, yastıq – yastığı.

Cedvel 2.4. Doğrultuv kelişi, şu cümleden mülkiyet yalğaması ile

Table 2.4. Dative case

Baş keliş **Kim? Ne?**	**Doğrultuv kelişi** **Kimge? Nege? Qayda?**	**Yalğama**
Ruslan bayram baş	Ruslanğa bayramğa başqa	-a/-ı/-o/-u (+ yañğıravuq) → -ğa -a/-ı/-o/-u + sağır → -qa
Emine ekim müendis	Eminege ekimge müendiske	-e/-i/-ö/-ü (+ yañğıravuq) → ge -e/-i/-ö/-ü + sağır → ke
anam, babam, emcem anañ, babañ, emceñ anası, babası, emcesi anamız, babamız, emcemiz anañız, babañız, emceñiz anaları, babaları, emceleri	anama, babama, emceme anaña, babaña, emceñe anasına, babasına, emcesine anamızğa, babamızğa, emcemizge anañızğa, babañızğa, emceñizge analarına, babalarına, emcelerine	-a/-ı/-o/-u + -m/-ñ → -a -e/-i/-ö/-ü + -m/-ñ → -e -a/-ı/-o/-u + -(s)ı → -n+-a -e/-i/-ö/-ü + -(s)i → -n+-e -a/-ı/-o/-u + -(ı)mız/- (ı)ñız → -ğa -e/-i/-ö/-ü + -(i)miz/- (i)ñiz → -ge

Fiiller: Kimge? cevap bermek, aytmaq, bermek, bağışlamaq

Kimge? teşşekkür bildirmek, begenmek, köstermek, ikâye etmek

Cedvel 2.5. Tüşüm kelişi (T. k.) (Vastasız)

Table 2.5. Accusative case denoting the direct object

Baş keliş (B. k.) Kim(ler)? Ne(ler)?	**Tüşüm kelişi (T. k.) Kim(ler)ni? Ne(ler)(ni)?**	**Ne yapa(-lar)?**
Ayder	kitap, maqale	oquy
Dinara	söz, cümle	yaza
Talebeler	ocanı, muzıka, yırnı	diñleyler
Ağa-tatalarım	vazifelerni	becereler
Esma	Elfiyeni	bile
Üryane	Elvinanı	añlay
Ana	balasını	köre

Fiiller: körmek	oqumaq	baqmaq	
	ögrenmek	unutmaq	istemek
	yırlamaq	davet etmek	satın almaq
	soramaq	yazmaq	köstermek
	añlamaq	beklemek	sevmek
	diñlemek	tanıştırmaq	almaq

Cedvel 2.6. Canlı ve cansız isimlerde tüşüm kelişi (T.k.)

Table 2.6. Accusative case denoting an animate object

	Sayı	Baş keliş (B. k.) *Kim? Ne?*	Şekillenmegen tüşüm kelişi (T. k.) (qaysı bir) *Kim(ni)? Ne(ni)?*	Şekillengen tüşüm kelişi (T. k.) (belli bir) *Kimni? Neni?*	Yalğama
canlı	**teklikte**	müendis ekim baba	–	müendis**ni** ekim**ni** baba**nı**	-nı/-ni
	mülkiyet	anam ocam dostum		anam**nı** ocam**nı** dostum**nı**	
	çoqluqta	müendisler ekimler		müendisler**ni** ekimler**ni**	
	mülkiyet	soylarımız talebeleriñiz studentleri		soylarımız**nı** talebeleriñiz**ni** studentleri**ni**	
cansız	**teklikte**	kitap yır baar	kitap(*nı*↓) yır(*nı*↓) sevgi(*ni*↓)	kitap**nı** yır**nı** baar**ni**	
	mülkiyet	sevgim ediyem	–	sevgim**ni** ediyem**ni**	
	çoqluqta	yollar sebepler	yollar(*nı*↓) sebepler(*ni*↓)	yollar**nı** sebepler**ni**	
	mülkiyet	defterleriñiz köyleri	–	defterleriñiz**ni** köyleri**ni**	

Fiiller:	körmek	davet etmek	añlamaq
	çağırmaq	bilmek	diñlemek
	unutmaq	sevmek	
	soramaq	köstermek	

Cedvel 2.7. Yöneliş manasını bildirgen doğrultuv kelişi (D. k.)

Table 2.7. Dative case denoting motion direction

Baş keliş (B. k.) ***Kim?***	***Qayda?* (D. k.)**	**Ne yapa(-lar)?**
Bekir	bazar**ğa**	kete
qomşular	musafirlik**ke**	keleler
Alim	kütüphane**ge**	qatnay
babam	iş**ke**	bara
studentler	seyaat**qa**	azırlanalar
dostlar	aşhane**ge**	keteler

Talil etiñiz: meydan – meydanğa meydanğa – meydan yanına

Mustaqillik Meydanı – Mustaqillik Meydanına
yolğa (çıqmaq) – yol boyu (ketmek) – yol boyuna (çıqmaq)
poştağa – poştağa yaqın – poşta yoluna

Cedvel 2.8. Yerniñ (coğrafik adlarnıñ) çıqış kelişi

Table 2.8. Outgoing case of place (Geografical names)

Baş keliş *Ne?*	**Çıqış kelişi** *Qaydan?*	**Yalğama**
Qırım	Qırım**dan**	
Ukraina	Ukraina**dan**	
Türkiye	Türkiye**den**	
Lehistan	Lehistan**dan**	
AQŞ	AQŞ**tan**	
İsveç	İsveç**ten**	**-dan/-den/-tan/-ten**
Aqmescit	Aqmescit**ten**	
Saq	Saq**tan**	
Bağçasaray	Bağçasaray**dan**	
Kezlev	Kezlev**den**	
Aluşta	Aluşta**dan**	
Kyiv	Kyiv**den**	
Washington	Washington**dan**	
Anqara	Anqara**dan**	

Diqqat! Amerika Qoşma Ştatları – Amerika Qoşma Ştatların**dan**
Saudiy Arabistan – Saudiy Arabistan**dan**
Dnipro bosağaları – Dnipro bosağaların**dan**
Sivaş gölü – Sivaş gölün**den**
Yañı Qapu – Yañı Qapu**dan**

Cedvel 2.9. Saiplik kelişiniñ aitlik manası (Kimnniñ kimi? nesi bar?) (S. k.)

Table 2.9. Genitive case of the possesion subjeckt (Construction Who has whom? what?)

Kimniñ? (S. k.)	**Kim(ler)i? (B. k. + mülkiyet)**	**Nesi(neleri)? (B. k. + mülkiyet)**	
Menim	ağam	mecmuam	
Onıñ	ocası	qalemi	bar
Seniñ	dayıñ	qaveñ	
Dostumnıñ	tatası	işhanesi	
Arqadaşımnıñ	qız arqadaşı	kompyuteri	
Ocamnıñ	eki balası	kitabı	bar
Ekimniñ	anası	maşnası	
Emirniñ	qartbabası	evi	
Mıkolanıñ	bitası	fotosureti	
Babamnıñ	oğulları	işi	
Studentniñ	dostları	luğatı	
Margaritanıñ	babası	cemidanı	bar
Meryemniñ	oğlu	alması	
Anamnıñ	balaları	fotosuretleri	

Cedvel 2.10. Baş keliş yoqluq manasında (B. k.)

Table 2.10. Nominative case of negation

Kimniñ? (S. k.)	**Kimi? (B. k. + mülkiyet)**	**Nesi? (B. k. + mülkiyet)**		**Yalğama**
Menim	ağam	dersligim		
Onıñ	babası	imtianı		
Dostumnıñ	ocası	çayı		
Edemniñ		yeri		***-S. k. + -B. k., mülkiyet*** = **III** (*muayen*) **izafet birikmesi**
Serğiyniñ		alması		
Seniñ	duşmanıñ	dersiñ		
Bizim	alamız	kitabımız		
Katânıñ	bitası	maqalesi		
Midatnıñ		qorantası	yoq(tır) yoq edi olmaycaq	
Qayda? (zamir-zarflar, isimler Yer kelişinde)				
Mında	babañ	aşhane		
Şeerde	tanışlarıñız	tarihiy muzey		**-Yer k. + -B. k. + yoq**
Kütüphanede	ocalar	qırımtatar luğatı		
Hastahanede		kerek ilâc		
Masada		derslik		
Defterde		vazifeler		

Cedvel 2.11. İsimlerni miqdar sayılarınen qullanuv

Table 2.11. The usage of the nouns the cardinal numerals

1 + Baş keliş (B. k.), teklikte	**2,3,4 + Baş keliş (B. k.), teklikte**	**5,6, çoq, az, qaç (ne qadar)... + Baş keliş (B. k.), teklikte**
1 (bir) universitet	2 (eki), 3, 4 universitet	5 (beş), çoq universitet
1 (bir) qalem	2 (eki), 3, 4 qalem	5 (beş), çoq qalem
1 (bir) muzey	2 (eki), 3, 4 muzey	5 (beş), çoq muzey
1 (bir) student	2 (eki), 3, 4 student	5 (beş), çoq student
1 (bir) oca	2 (eki), 3, 4 oca	5 (beş), çoq oca
1 (bir) pencere	2 (eki), 3, 4 pencere	5 (beş), çoq pencere
1 (bir) yer	2 (eki), 3, 4 yer	5 (beş), çoq yer
1 (bir) ders	2 (eki), 3, 4 ders	5 (beş), çoq ders
1 (bir) kitap	2 (eki), 3, 4 kitap	5 (beş), çoq kitap
1 (bir) maqale	2 (eki), 3, 4 maqale	5 (beş), çoq maqale
1 (bir) sınıf odası	2 (eki), 3, 4 sınıf odası	5 (beş), (bir) çoq sınıf odası
1 (bir) bita(m)	2 (eki), 3, 4 bita(m)	5 (beş), çoq bita(m)

Cedvel 2.12. İş-zenaat bildirici isimlerde beraberlik kelişiniñ yoqluğı (Ber. k. '– ')

Table 2.12. Lack of instrumental case denoting a profession, occupation

Baş keliş (B .k.) *Kim?*	**Baş keliş (B. k.)** *Kim?*	**Ne yapam(ız)?**
Men	müendis oca	olmaq isteyim
Sen	terciman ekim	olmaq isteysiñ
O	aydavcı	olmaq istey
Azize	ocapçe	olmaq istey
Biz	tarihçı	olmaq isteymiz
Siz	sanatçı	olmaq isteysiz
Olar	uçucı	olmaq isteyler

Cedvel 2.13. İsimlerniñ beraberlik kelişi (Ber. k.)

Table 2.13. Instrumental case denoting todetherness

Baş keliş (B. k.) *Kim?*	**Beraberlik kelişi (Ber. k.)** *Kimnen?*	**Yalğama/ Munasebetçi**
qomşu(sı)	qomşu(sı)nen	
Server	Servernen	
oca(m)	oca(m)nen	
arqadaş(ıñ)	arqadaş(ıñ)nen	**-nen;**
dost(uñız)	dost(uñız)nen	**-nen beraber**
baba(mız)	baba(mız)nen	
Ayder	Aydernen	
Elvira	Elviranen	
ana(sı)	ana(sı)nen	
qartbaba(ları)	qartbaba(ları)nen	

Fiiller: raatlanmaq, tanışmaq, laf etmek, kezmek, oqumaq, çalışmaq

Cedvel 2.14. Yer kelişi (Yer k.)

Table 2.14. Prepositional case denoting place

Baş keliş (B. k.) *Ne?*	**Yer kelişi (Yer k.)** *Qayda?*	**Yalğama**
tükân	tükân**da**	
luğat	luğat**ta**	
tüp	tüp**te**	
kezinti	kezinti**de**	
oda	oda**da**	**+-da/**
meydanlıq	meydanlıq**ta**	**-de/**
yer	yer**de**	**-ta/**
sınıf odası	sınıf odası*n***da**	**-te**
göl	göl**de**	
şeer, şeeri	şeerde, şeeri***n*****de**	
deñiz	deñiz**de**	
azbar	azbar**da**	

Sesler uyğunlığı (singarmonizm) qaydesine diqqat etiñiz. O, er angi qoşulacaq yalğamağa aittir. Meselâ:

- yan(***ım***) (yañğıravuq tutuqnen yekünlengen qalın sozuqlı eca) + ***-da*** (yañğıravuq tutuqnen başlanğan qalın sozuqlı eca) = yan(**ım**)**da**
- ö***zen*** (yañğıravuq tutuqnen yekünlengen ince sozuqlı eca) + ***de*** (yañğıravuq tutuqnen başlanğan ince sozuqlı eca) = ö**zende**
- ki***tap*** (sağır tutuqnen yekünlengen qalın sozuqlı eca) + ***-ta*** (sağır tutuqnen başlanğan qalın sozuqlı eca) = ki**tapta**
- ***bet*** (sağır tutuqnen yekünlengen ince sozuqlı eca) + ***-te*** (sağır tutuqnen başlanğan ince sozuqlı eca) = **bette**
- yarıma***da***/kimse (qalın/ince sozuqlı açıq eca) + ***-da***/***-de*** (yañğıravuq tutuqnen başlanğan qalın/ince sozuqlı eca) = yarıma**dada** / kim**sede**

Cedvel 2.15. Munasebetçilerni yer kelişinde (Yer k.) qullanuv ve olarnıñ yoqluğı

Table 2.15. The usage of the postpositions in Prepositional case…

Yapıq boşluq Closed space		Qıtalar, memleketler, meskün yerler Continents, countries, settlements	Açıq boşluq Open space		Dünya tarafları, özenler Cardinal points, rivers	Tedbir, oquv işleri Measures, educational activites	
-da/-de/-ta/-te							
	içinde			boyunda/ ortasında/ yanında…			vaqtında/ devamında
odada sınıf odasında sınıfta universitette mektepte yataqhanede kütüphanede teatrde muzeyde poliklinikada dekanatta	oda içinde muzey içinde	Aqmescitte memlekette Ukrainada Qırımda şeerde Kyivde köyde	soqaqta meydanda caddede turaqta stadionda	soqaq boyunda meydan ortasında cadde yanında turaq qarşısında stadion içerisinde	şimalde cenüpte şarqta ğarpta Salğırda Baltıq yalısında yalı boyunda	kontsertte kezintide küreşte derste ameliyatta Orazada	kontsert vaqtında kezinti vaqtında küreş devamında ders vaqtında ameliyat devamında Oraza vaqtında

Diqqat! işhane**de** – işhane yanın**da**
park**ta** – park etrafın**da**
(birinci) qat**ta** – (birinci) qat tübün**de**
poşta**da** – poşta artın**da**
fakültet**te** – fakültet civarın**da**
bazar**da** – bazar yanın**da**
şirket**te** – şirket için**de**
kurs**ta** – kurs devamın**da**

Cedvel 2.16. Yer ve yönelişni ifadelev

Table 2.16. Ways of exspressing place and direction

Qayda?	**Qayda?**	**Qaydan?**
Doğrultuv kelişi (D. k.) *(kelmek, ketmek, barmaq)*	**Yer kelişi (Yer k.)** *(olmaq, yaşamaq, çalışmaq, raatlanmaq)*	**Çıqış kelişi (Ç. k.)** *(kelmek, qaytmaq)*
Qırımğa hastahanege yataqhanege işke deñizge meydanğa odağa	Qırımda hastahanede yataqhanede işte deñizde meydanda odada	Qırımdan hastahaneden yataqhaneden işten deñizden meydandan odadan
Kimge? (şahıs) + Qayda? (yöneliş) → D. k. **Kim(niñ) +Ne*si*ne?,** S. k. mülkiyet	**Kimde? (şahıs) + Qayda? (yer) →** Yer k. **Kim(niñ) +Ne*sin*de?,** S. k. mülkiyet	**Kimden? (şahıs) + Qaydan? (yer) →** Ç. k. **Kim(niñ) +Ne*sin*den?,** S. k. mülkiyet
ekim**ge**, oda**ğa** → ekim(***niñ***) oda*sı***na** dost***um*a**, yataqhane**ge** → dostum**(nıñ)** yataqhane***si*ne**	ekim**de**, oda**da** → ekim(**niñ**) oda*sın***da** dostum**da**, yataqhane**de** → dostum(**nıñ**) yataqhane***sin*de**	ekim**den**, oda**dan** → ekim(**niñ**) oda*sın***dan** dostum**dan**, yataqhane**den** → dostum(**nıñ**) yataqhane***sin*den**

3. ZAMİR

Cedvel 3.1. Şahıs zamirleriniñ türlenüvi

Table 3.1. Declension of the personal pronouns

Baş keliş *Kim?*	**Saiplik kelişi** *Kimniñ?*	**Doğrultuv kelişi** *Kimge?*	**Tüşüm kelişi** *Kimni?*	**Yer kelişi** *Kimde?*	**Çıqış kelişi** *Kimden?*	**Beraberlik kelişi** *Kimnen? Kim ile?*
men	menim	maña	meni	mende	menden	mennen – menim ile
sen	seniñ	saña	seni	sende	senden	sennen – sen(iñ) ile
o	onıñ	oña	onı	onda	ondan	onen – o(nıñ) ile
biz	bizim	bizge	bizni	bizde	bizden	biznen – biz(im) ile
siz	siziñ	sizge	sizni	sizde	sizden	siznen – siz(iñ) ile
olar	olarnıñ	olarğa	olarnı	olarda	olardan	olarnen – olar ile

Cedvel 3.2. İsimlerde mülkiyet ve haberlik

Table 3.2. Possessive and predicative nouns

Mülkiyet			**Haberlik**	
teklikte	**çoqluqta**	**yalğama**		**yalğama**
menim evi**m**, oda**m**, pencere**m**	menim evler**im**, odalar**ım**, pencere**lerim**	***(lar)+-m/-ım/-im/-um/-üm;*** ***-lar+-ım-ler + -im***	men do´st**ım**, stude´nt**im**, yırcı´**m**	*-m/-ım/-im*
seniñ ev**iñ**, oda**ñ**, pencere**ñ**	seniñ ev**leriñ**, oda**larıñ**, pencere**leriñ**	***-ñ/-ıñ/-iñ/-uñ/-üñ;*** ***-lar +ıñ*** ***-ler + iñ***	sen do´st**sıñ**, stude´nt**siñ**, yırcı´**sıñ**	*-sıñ/-siñ*
onıñ ev**i**, oda**sı**, pencer**si**	onıñ ev**leri**, oda**ları**, pencere**leri**	***-ı/-i/-sı/-si;*** ***-lar + -ı*** ***-ler + -i***	o, do´st**tır**, stude´nt**tir**, yırcı´**dır**	*(-dır)/(-dir)/(-tır)/(-tir)*
bizim ev**imiz**, oda**mız**, pencere**miz**	bizim evler**imiz**, odaları**mız**, pencereler**imiz**	***-mız/-miz/-ımız/-imiz/-umız/-ümiz;*** ***-lar + -ımız*** ***-ler + -imiz***	biz do´st**(la´r)mız**, stude´nt**(le´r)miz**, yırcı´**(la´r)mız**	*-(lar)mız/-(ler)miz*
siziñ ev**iñiz**, oda**ñız**, pencere**ñiz**	siziñ evleriñiz, odalarıñız, pencereleriñiz	***-ñız/-ñiz/-ıñız/-iñiz/-uñız/-üñiz;*** ***-lar + -ıñız*** ***-ler + -iñiz***	siz do´st**(la´r)sı(ñı)z**, student**(ler)si(ñi)**z, yırcı**(lar)sı(ñı)z**	*-(lar)sı(ñı)z/-(ler)si(ñi)z*
olarnıñ ev**i**, oda**sı**, pencere**si**	olarnıñ ev**i**, oda**sı**, pencere**si**; ev**leri**, oda**ları**, pencere**leri**	***-ı/-i/-sı/-si*** *olarnıñ↓*: ***-ları/-leri***	olar do´st**la(´)r(dır)**, stude´nt**le(´)r(dir)**, yırcı´**la(´)r(dır)**	*-lar(dır)/-ler(dir)*

Cedvel 3.3. Özlük ve mülkiyet zamirleriniñ türlenüvi ve tüslenüvi

Table 3.3. Declension and conjugation of reflexive and possessive pronouns

Öz *zamiri (sıqça qullanıla)*

İsim yerine					
B. k.	**S. k.**	**D. k.**	**T. k.**	**Yer k.**	**Ç. k.**
kim?	kimniñ?	kimge?	kimni?	kimde?	kimden?
özüm	özümniñ	özüme	özümni	özümde	özümden
özüñ	özüññiñ	özüñe	özüñni	özüñde	özüñden
özü	özüniñ	özüne	özüni	özünde	özünden
özümiz	özümizniñ	özümizge	özümizni	özümizde	özümizden
özüñiz	özüñizniñ	özüñizge	özüñizni	özüñizde	özüñizden
özleri	özleriniñ	özlerine	özlerini	özlerinde	özlerinden
Sıfat (şu cümleden sıfatlayıcı ayırıcı – kimniñ?) yerine					
öz					
özüniñki (sıfatlaşqan)	Özüniñki (si)niñ	özüniñki(si) ne	Özüniñki (si) ni	Özüniñki (si)nde	Özüniñki (si) nden

Kendi *zamiri* (*siyrek qullanıla*)

İsim yerine					
B. k.	**S. k.**	**D. k.**	**T. k.**	**Yer k.**	**Ç. k.**
kim?	kimniñ?	kimge?	kimni?	kimde?	kimden?
kendim	kendimniñ	kendime	kendimni	kendimde	kendimden
kendiñ	kendiñniñ	kendiñe	kendiñni	kendiñde	kendiñden
kendisi	kendisiniñ	kendine	kendisini	kendisinde	kendisinden
kendimiz	kendimizniñ	kendimizge	kendimizni	kendimizde	kendimizden
kendiñiz	kendiñizniñ	kendiñizge	kendiñizni	kendiñizde	kendiñizden
kendileri	kendileriniñ	kendilerine	kendilerini	kendilerinde	kendilerinden
Sıfat (şu cümleden sıfatlayıcı ayırıcı – kimniñ?) yerine					
kendi					

4. SIFAT
4. ADJECTIVE

Cedvel 4.1. Sıfatlarnıñ deñişmemezligi

Table 4.1. Nondeclension of the adjectives

Kelişler	**teklikte**	**çoqluqta**
Baş keliş	yañı defter, büyük devlet	yañı defterler, büyük devletler
Saiplik kelişi	yañı defterniñ, büyük devletniñ	yañı defterlerniñ, büyük devletlerniñ
Doğrultuv kelişi	yañı defterge, büyük devletke	yañı defterlerge, büyük devletlerge
Tüşüm kelişi	yañı defterni, büyük devletni	yañı defterlerni, büyük devletlerni
Yer kelişi	yañı defterde, büyük devlette	yañı defterlerde, büyük devletlerde
Çıqış kelişi	yañı defterden, büyük devletten	yañı defterlerden, büyük devlerden

Cedvel 4.2. Sıfatlarnıñ teñeştirüv dereceleri

Table 4.2. Degrees of comparison of adjectives and adverbs

	Teñeştirüv derecesi			Üstünlik derecesi	
	morfologik usul		sintaktik usul	sade	mürekkep
	sade şekil	mürekkep şekil		**eñ**	**episinden**
Adiy şekil	**-ca/-ce/-ça/-çe**	**daa (da), pek;**	**..B. k. + ..Ç. k. + adiy şekil**		
suvuq	suvuqça	daa (da) suvuq, pek suvuq		eñ suvuq	episinden suvuq
Bugün ava(sı) ***suvuq.***	Bugün ava(sı) tünevinkisin**den** ***suvuq(tır).***			Bugün qışnıñ ***eñ suvuq*** künü(dir).	
meraqlı	meraqlıca	daa (da) meraqlı, pek meraqlı		eñ meraqlı	episinden meraqlı
Bu, kitap ***meraqlı (dır).***	Bu kitap o birisin**den** ***meraqsız***(***dır***).			Bu kitap ***eñ meraqlı***(***dır***).	
aqıllı	aqıllıca	daa (da) aqıllı, pek aqıllı		eñ aqıllı	episinden aqıllı
Onıñ ağası ***aqıllı*** (***dır***).	Ağam tatam**dan** ***aqıllı(ca)***, tatam ağam**dan** ***muabbetli(ce)***.			Arsen gruppamızda ***episinden aqıllı(dır).***	

Aqılda tutuñız!

..-p/-m/-r/-s: ***sa***rı – sa**p**-sarı ***be***yaz – be**m**-beyaz

çıplaq – çı**r**-çıplaq ***to***malaq – to**s**-tomalaq

5. SAYI

5. NUMERAL

Cedvel 5.1. Miqdar sayılarnıñ deñişmemezligi

Table 5.1. Nondeclension of the cardinal numerals

Kelişler	**1, 2–4, 5–30, 40–100, 1000, 1000000...**
Baş keliş	bir, eki, üç, dört, beş, qırq, yuz, on biñ, million saife
Saiplik kelişi	bir, eki, üç, dört, qırq, yuz, on biñ, million saifeniñ
Doğrultuv kelişi	bir, eki, üç, dört, qırq, yuz, on biñ, million saifege
Tüşüm kelişi	bir, eki, üç, dört, qırq, yuz, on biñ, million saifeni
Yer kelişi	bir, eki, üç, dört, qırq, yuz, on biñ, million saifede
Çıqış kelişi	bir, eki, üç, dört, qırq, yuz, on biñ, million saifeden
	İsim yerine qullanılğanda
Baş keliş	yedi, qırq, biñ
Saiplik kelişi	yediniñ, qırqnıñ, biñniñ
Doğrultuv kelişi	yedige, qırqqa, biñge
Tüşüm kelişi	yedini, qırqnı, biñni
Yer kelişi	yedide, qırqta, biñde
Çıqış kelişi	yediden, qırqtan, biñden

Diqqat! yuz – yuz**niñ**, yuz**ge**, yuz**ni**, yuz**de**, yuz**den**, yuz**lernen**

Cedvel 5.2. Sıra, pay sayılarınıñ yapıluvı. Bir, az, çoq kibi ve esap sözlerini qullanuv

Table 5.2. Ways of forming the ordinal, share numerals. Numbering and type words ‘çoq’ (many), ‘az’ (few), ‘bir’ (articel)

Sayılar			**Tahminiy ve bir, çoq, az kibi sözler**	**Esap sözleri**
miqdar	**sıra**	**pay**		
qaç?	**qaçıncı?**	**qaçar?**		
bir	bir**inci**	bir**er**	**az** vaqıt	bir **deste** gül
eki	ek**inci**	eki**şer**	**biraz** keçce	eki **demet** aqça
üç	üç**ünci**	üç**er**	**az bir** vaqıt	üç **kesek** kö-
dört	dört**ünci**	dört**er**	**bir** qaç saife	bete
beş	beş**inci**	beş**er**	**bayağı** vaqıt	dört **tilim**
altı	altı**ncı**	altı**şar**	**bir çoq** mesele	ötmek
yedi	yed**inci**	yedi**şer**	**çoq** talebe	beş **top** çeçek
on eki	on ek**inci**	on	**çoqtan-çoq** iş	altı **dane**
qırq	qırq	eki**şer**	qırq beş – elli	qarpız
beş	beş**inci**	qırq	yuz**ler**nen	on beş **çift**
yuz	yuz**ünci**	beş**er**	**dünya** adam	ayaqqap
biñ	biñ**inci**	yuz**er**		otuz **baş** sığır
		biñ**er**		qırq beş **tüp**
				qızılçıq

6. İSMİY SÖZ ÇEŞİTLERİNİÑ UMUMLEŞTİRİLGEN CEDVELİ

6. GENERALIZING TABLES OF THE NOMINATIVE PARTS OF SPEECH

Cedvel 6.1. İsimlerniñ türlenüvi

Table 6.1. Declension of the nouns

	Sualler	**İsimnen sıfat birikmesi**	**Çoqluqta**	**Munasebetçiler**	**Fiiller**
Baş keliş	Nasıl? Qaysı? **Kim? Ne?**	yañı luğat mavı deñiz bereketli sofra tecribeli oca yaş ekim	yañı luğat**lar** mavı deñiz**ler** bereketli sofra**lar** tecribeli oca**lar** yaş ekimler	içün /-çün, ile (+beraber), -nen, kibi, dayın, aqqında	ol(ma)maq yoq (edi)
Saiplik kelişi	**Kimniñ?** **Neniñ?**	yañı luğat**nıñ** mavı deñiz**niñ** bereketli sofra**nıñ** tecribeli oca**nıñ** yaş ekim**niñ**	yañı luğatlarnıñ mavı deñizlerniñ bereketli sofralarnıñ tecribeli ocalarnıñ yaş ekimlerniñ	yan, art, ast, soñ, devam, iç(eri), ög, ara, qarşı, etraf, civar, üst, tüp, saye, taraf, arqa + **D.k. / T. k. / Yer k. / Ç. k. / -nen**	–

Cedvel 6.1. -niñ devamı

Table 6.1. Continued

	sualler	**sıfat + isim**	**sıfat + isim, çoql.**		
Doğrultuv kelişi	**Kimge?** **Nege?** **Qayda?**	yañı luğat**qa** mavı deñiz**ge** bereketli sofra**ğa** tecribeli oca**ğa** yaş ekim**ge**	yañı luğat**lar**ğa mavı deñiz**ler**ge bereketli sofra**lar**ğa tecribeli oca**lar**ğa yaş ekim**ler**ge	qadar, köre, baqqanda, baqıp, baqmadan, binaen, qarşı, doğru, taba, taraf, ait	kelmek, ketmek, barmaq, yürmek
Tüşüm kelişi	**Kimni?** **Neni?**	yañı luğat**nı** mavı deñiz**ni** bereketli sofra**nı** tecribeli oca**nı** yaş ekim**ni**	yañı luğat**lar**nı mavı deñiz**ler**ni bereketli sofra**lar**nı tecribeli ocalarnı yaş ekim**ler**ni	–	istemek, bağışlamaq, ediye etmek, aytmaq, diñlemek, eşitmek, oqumaq, ögrenmek, yazmaq, bilmek, sevmek, almaq qullanmaq

Diqqat!

→ ara***sın*****a**/ tüb**ün***e*/iç***ine***
→ ara***sı*****nı** / tüb***ün*****i** / iç***in*****i**
ara/tüp/iç + ***milküyet*** + (**keliş**) → ara***sın*****da** / tüb***ün*****de** / iç***in*****de**
→ ara***sın*****dan** / tüb***ün*****den** / iç***in*****den**
→ ara***sı*****nen** / tüb***ün*****en** / iç***in*****en**

Cedvel 6.1. -niñ devamı

Table 6.1. Continued

	sualler	sıfat + isim	sıfat + isim, çoql.		
Y k e e r l i ş i	 **Kimde?** **Nede?** **Qayda?**	yañı luğat**ta** mavı deñiz**de** bereketli sofra**da** tecribeli oca**da** yaş ekim**de**	yañı luğat**lar**da mavı deñiz**ler**de bereketli sofralarda tecribeli oca**lar**da yaş ekim**ler**de		yaşamaq oqumaq çalışmaq olmaq bulunmaq oynamaq aytmaq yazmaq
Ç k ı e q l ı i ş ş i	 **Kimden?** **Neden?** **Qaydan?**	yañı luğat**tan** mavı deñiz**den** bereketli sofra**dan** tecribeli oca**dan** yaş ekim**den**	yañı luğat**lar**dan mavı deñiz**ler**den bereketli sofra**lar**dan tecribeli oca**lar**dan yaş ekim**ler**den	evel, soñ(ra), ğayrı, başqa	almaq qorqmaq kelmek qaytmaq faydalanmaq

7. FİİL

7. VERB

Cedvel 7.1. Fiil zamanları

Table 7.1. Formation of verb tenses

şahıs		**Keçken zaman**			**Şimdiki zaman**		**Kelecek zaman**
teklikte **çoqluqta**		**vastasız:** adiy: **-dı/-di/-tı/-ti;** mürekkep: **-y/-ğan/-..r/-caq + edi**	**vastalı:** adiy: **ğan/-gen/-qan/-ken;** mürekkep: **-y/-ğan/-..r/-caq + eken**		sade: **-a/-e/-y;** devamlı: **-maqta/-mekte**		qatiy: **-caq/-cek** daimiylik: **-ır/-ir/-ur/-ür/-r**
men		oqu**dı*m***	oquğanım		oqu***yım***	**q**	oqu**yca*ğım***
sen	**a**	oqu**dı*ñ***	oquğansıñ	**s**	oqu***ysıñ***	**a**	oqu**ycaq*sıñ***
o	**d**	oqu**dı**	oquğan	**a**	oqu**y**	**t**	oqu**ycaq**
biz	**i**	oqu**dı*q***	oquğanmız	**d**	oqu***ymız***	**i**	oqu**ycaq*mız***
siz	**y**	oqu**dı*ñız***	oquğansı(ñı)z	**e**	oqu***ysı(ñı)z***	**y**	oqu**ycaq*sı*(*ñı*)*z***
olar		oqu**dı*lar***	oquğanlar		oqu**y*lar***		oqu**ycaq*lar***
	m	oquy/oquğan/	oquy/oquğan/oqur/			**d**	
	ü	oqur/ oquycaq +	oquycaq +	**d**		**a**	
men	**r**	**edi*m***	**eken*im***	**e**	oqu**maqta*m***	**i**	oqu**ur*ım***
sen	**e**	**edi*ñ***	**eken*siñ***	**v**	oqu**maqta*sıñ***	**m**	oqu**r*sıñ***
o	**k**	**edi**	**eken**	**a**	oqu**maqta**	**i**	oqu**r**
biz	**k**	**edi*k***	**eken*miz***	**m**	oqu**maqta*mız***	**y**	oqu**r*mız***
siz	**e**	**edi*ñiz***	**eken*si(ñi)z***	**l**	oqu**maqta*sı*(*ñı*)*z***	**l**	oqu**r*sı*(*ñı*)*z***
olar	**p**	**edi*ler***	**eken*ler***	**ı**	oqu**maqta*lar***	**i**	oqu**r*lar***
						k	

Diqqat! ayt**ır**, al**ır**, bar**ır**, ber**ir**, kel**ir**, qal**ır**, yat**ır**

Cedvel 7.2. Mürekkep ve terkipli fiiller

Table 7.2. Complex and compound verbs

Sade fiil (***şu cümleden keçken zamannıñ adiy ve mürekkep şekilleri***)	**Terkipli fiil**

Neticesi

belli degil	**belli**
Şeryan metin yazdı (yaza edi).	Şeryan metinni yazıp bitirdi.

Sade	**Terkipli**	**Yardımcı fiiller**
oqumaq	oqu**p** çıqmaq	**-ıp/-ip/-p** + başlamaq, bitirmek, çıqmaq, bermek, kelmek, keçmek, ketmek, turmaq, oturmaq, baqmaq, yazmaq, körmek, yürmek, yibermek, yatmaq, barmaq
yazmaq	yaz**ıp** bermek	
ögrenmek	ögren**ip** almaq	
yapmaq	yap**ıp** bitirmek	
almaq	al**ıp** barmaq	
tekrarlamaq	tekrarla**p** oturmaq	
bermek	ber**ip** turmaq	
aytmaq	ayt**ıp** keçmek	
Mürekkep		**Yardımcı fiiller**
ikâye etmek, **ders** yapmaq, **yasaq** etmek, **tanış** olmaq, **meşğül** olmaq, **hasta** olmaq, **yardım** etmek, **yoq** etmek, **ümüt** etmek, **zarar** etmek, **qabul** etmek		**isim** + etmek / olmaq / yapmaq

Cedvel 7.3. Areket fiilleri

Table 7.3. Verbs motion

Ketmek	**Barmaq**	
ketmek	barmaq,	to go (on foot), to go (by car, train, ...)
ketmek	yürmek	to fly
çapmaq	uçmaq	to run
ketmek		to swim
	yaldamaq	
alıp ketmek	alıp yürmek	to carry (in hands),to carry (in vehicle)
	alıp barmaq	to lead

Ketmek	**Barmaq**
Ketmek manalı fiiller / *The verbs of the group* ***ketmek*** *are used to denote:* 1. Biryönelişli birkerelik areketni / *one-time movement in one direction:* Dostum universitetke kete. / *My frind is going to the university.* 2. Bir kerelik tekrarlanğan areketni bildire / *periodic movement in one direction:* Evge adette men cayav ketem. / *I go home usually on foot.*	**Barmaq** manalı fiiller / *Verbs of the group* ***barmaq*** *are used to denote*: 1. a) belli bir yerde (keçken zamanda) bulunğanını kösterip, 'anda-mında' areketini / *movement 'there and back' with the denoting of certain place (in past tense):* Tünevin men aphanege bardım (= aphanede edim). / *I went to the chemist's yesterday.* b) tekrarlanğan areketni / movement that is repeated: Biz teatrge sıq baramız (= sıq olamız) / *We often go to the theatre.* 2. Çoqtaraflama areketni / *movement in different directions:* Dostlar şeer boyu çoq yürdiler. / *The friends walked a lot around the city.* 3. Areketni özüne has çizgisi, qabiliyeti olaraq bildirmek içün qullanıla/ *movement as a general capacity, ability*: Balıqlar yalday, quşlar ise uçalar. / *Fish swim, and birds fly.*

Навчальне видання

Абібулла Сеїт-Джеліль

Crimean tatar language for foreigners

Самовчитель

Друкується в авторській редакції

Директор видавництва Р.В. Кочубей
Головний редактор В.І. Кочубей
Дизайн обкладинки і макет В.Б. Гайдабрус
Комп'ютерна верстка О.І. Молодецька

Підписано до друку 00.00.2021
Формат 60x84 $^{1}/_{16}$. Папір офсетний
Ум. друк. арк. 23,3. Обл.-вид. арк. 15,8
Тираж 300 прим. Замовлення № Д21

Відділ реалізації. Тел.: (067) 542-08-01. E-mail: info@book.sumy.ua
ПФ «Видавництво "Університетська книга"»
40000, м. Суми, Покровська площа, 6
Тел.: (0542) 65-75-85. E-mail: publish@book.sumy.ua
www.book.sumy.ua, newlearning.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5966 від 24.01.2018
Віддруковано на обладнанні
ПФ «Видавництво "Університетська книга"»